

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 18

16—17 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 16 maj.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Lundgren ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt	6
av herr Wehtje ang. rätten att uttaga exportavgifter	8

Onsdagen den 17 maj.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	19
Tillägg å ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.	54
Anslag till stensättning av vägar	59
Inrättande av en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen	63
Understöd åt inrikes lufttrafik	67
Luftfartsfondens underskott	92
Arméns avlöningsanslag	95
Anslag till reparation	96
Marinens avlöningsanslag	106
Riktlinjerna för den statliga exportkrediten	107
Indextillägg å folkpensioner	114
Anslag till erkända arbetslöshetskassor	118
Stödjande av odlingen av bruna bönor m. m.	119
Avdragsrätten för försäkringspremier m. m.	122
Ändring i förordningen om nöjesskatt	130
Fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete	134
Försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län	152
Nådeinstitutets tillämpning i fråga om rattfyllerister	164
Interpellation av herr Eskilsson ang. utvidgningen av Svenska lastbilaktiebolagets verksamhet m. m.	165

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 16 maj.		Sid.
Bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsordningen ang. förslag till ändring av riksdagsbibliotekets stadgar		15
Bevillningsutskottets memorial nr 56, ang. gemensam votering rörande beskattningen av bensin m. m.		15

Onsdagen den 17 maj.

Gemensamma omröstningar:		
ang. anslag till hemvärnets övningar		16
ang. beskattningen av bensin m. m.		16
Ang. inbjudan att sända en riksdagsdelegation till Frankrike		18
Statsutskottets utlåtande nr 135, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.		19
Andra lagutskottets utlåtande nr 38, ang. tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.		54
— nr 39, ang. förslag till militärsättningsförordning m. m.		59
Statsutskottets utlåtande nr 136, ang. anslag till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.		59
— nr 137, ang. anslag till centraldepån för blindas arbeten m. m. ...		59
— nr 138, ang. anslag till oförutsedda utgifter		59
— nr 139, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster		59
— nr 140, ang. fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m.		59
— nr 141, ang. anslag till stensättning av vägar		59
— nr 142, ang. vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.		63
— nr 143, ang. understöd åt inrikes lufttrafik		67
— nr 144, ang. underskottet för luftfartsfonden		92
— nr 145, ang. pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.		94
— nr 146, ang. ersättning åt I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete		94
— nr 147, ang. vissa avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln m. m.		95
— nr 148, ang. förslag till militärsättningsförordning m. m.		106
— nr 149, ang. försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden		107
— nr 150, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.		107
— nr 151, ang. ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten		107
— nr 152, ang. stat för riksgäldsfonden		114
— nr 153, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivningar av nya kapitalinvesteringar		114
— nr 154, ang. Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds rätt till malmbrytning ..		114

	Sid.
Sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, ang. ändring i lagen om folkpensionering m. m.	114
— nr 2, ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.	118
Jordbruksutskottets utlåtande nr 32, ang. åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen	119
— nr 33, ang. anslag till Prisclearing å kaffe	122
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, ang. ändring i kommunal-skattelagen m. m.	122
— nr 52, ang. ändring i förordningen om nöjesskatt	130
Tredje lagutskottets utlåtande nr 17, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	134
— nr 18, ang. särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950 ..	151
— nr 19, om ändring i lagen ang. handel med utsädesvaror	151
Konstitutionsutskottets memorial nr 17, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	151

Tisdagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under tredje huvudtiteln för budgetåret 1950/51;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående s. k. legodriftsavtal rörande vissa staten tillhöriga gruvor i Västerbottens län m. m.;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till statens handels- och industrikommission m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa iståndsättningsåtgärder å San Michele m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till riksförsäkringsanstalten;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret

1950/51 till bidrag till vanförestalter m. m. samt till bidrag till resor för vanföra m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till T. E. Hedlund m. m.;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m.; och

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 224, till Konungen i anledning av väckta motioner dels om utredning och förslag rörande utvidgad tillämpning av åtalshelfgift och strafföreläggande, dels ock angående översyn av rättegångsbalken och tillhörande författningar.

Ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut; och

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av familjpenning.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsgöromålen t. o. m. den 31 maj 1950.

Hässleholm den 15 maj 1950.

N. R. Rosenberg.

Riksdagsman *Ragnar Rosenberg*, som för närvarande behandlas vid Radiologiska kliniken i Lund, är på grund av sjukdom förhindrad att delta i riksdagsarbetet under tiden till och med den 31 maj 1950.

Lund den 13 maj 1950.

Martin Lindgren.

Leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **MOSSBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lund-

grens interpellation angående inrättandet av nya provinsialläkardistrikt, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Lundgren frågat mig om jag voro villig att vid inrättande av nya provinsialläkardistrikt taga hänsyn icke endast till befolkningsantalet i det blivande distriktet, utan även till tillgången till andra läkare på stationsorten.

Provinsialläkardistriktet ha en genomsnittlig folkmängd av 6 900 invånare. Det minsta distriktet torde ha mindre än 2 000 invånare, medan det största har mer än 27 000.

Av dessa siffror framgår, att variationerna i fråga om invånarantalet äro mycket stora. Redan detta säger, att vid indelningen även andra synpunkter måste ha tillmätts betydelse än önskemålet att åstadkomma med hänsyn till invånarantalet såvitt möjligt likformiga distrikt.

I verkligheten blir inrättandet av ett nytt provinsialläkardistrikt inom såväl departementet som medicinalstyrelsen föremål för ett bedömande, där så många synpunkter vägas mot varandra, att det skulle föra för långt att ingående redogöra för dem alla. Jag finner det självfallet, att den förefintliga tillgången på läkare inom ett område utgör en av de omständigheter, som böra beaktas. Vilken roll denna faktor skall spela är emellertid en annan fråga.

Jag vill härvid framhålla, att antalet privatläkare i de delar av landet, som ingå i provinsialläkardistriktet, är förhållandevis litet. Tillgången på privatläkare är en irrationell faktor bland annat så till vida, att man kan riskera, att en praktiker plötsligt flyttar och lämnar ett område utan läkare. Det kan därför uppstå besvärligheter, om man, av hänsyn till att en privatläkare finnes inom en viss ort, underlåtit att där bygga ut tjänsteläkarorganisationen. Slutligen måste beaktas, att de olika privatpraktikernas utbildning är av betydelse vid provinsialläkardistriktens inrättande. En praktiserande läkare, som nästan uteslutande arbetar som specialist i ett visst fack, kan sålunda icke i väsentlig grad

Ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt.

minska behovet av tjänsteläkare. Det samma gäller sådana läkare, som ej erhållit nämnvärd utbildning efter medicinska licentiatexamen.

Förslag till riksplaner för provinsialläkardistriktindelningen ha av medicinalstyrelsen framlagts senast 1938 och 1946. Vid framläggandet av 1938 års förslag framförde medicinalstyrelsen synpunkter, som nära överensstämde med vad jag nyss anförde. I 1946 års förslag uttalade styrelsen, att samma principer följts som vid upprättandet av det föregående förslaget, om man bortsåg från avsikten att ytterligare nedbringa invånarantalet i distriktet. Mot förslagets principiella innebörd hade i intet fall invändningar rests från kommunalt håll. Tjänsteläkarna hade i regel ställt sig förstående till förslaget.

Av det anförda torde framgå, att även medicinalstyrelsen sedan länge är inställd på att vid distriktindelningen beakta tillgången på läkare. Styrelsen har vidare i sina förslag förutsatt, att till provinsialläkare i vissa fall skulle utses kompetenta läkare utanför tjänsteläkarorganisationen.

Vad beträffar det i interpellationen angivna provinsialläkardistriktet i Skåne — Kristianstads västra provinsialläkardistrikt — vill jag nämna, att både länsstyrelsen och dåvarande förste provinsialläkaren hade uttalat sig till förmån för distriktets tillkomst. Några invändningar från ortsmyndigheternas sida hade inte framställts.

Efter distriktets inrättande har Kristianstads provinsialläkardistrikt 11 487 invånare och Kristianstads västra provinsialläkardistrikt 8 037 invånare. Kristianstads stad med sina närmare 24 000 invånare faller utanför indelningen i provinsialläkardistrikt.

I Kristianstad finns en stadsläkare anställd. Därjämte finnas i staden 6 privatläkare och 5 militärläkare med enskild praktik.

Av de 6 privatläkarna äro 3 manliga och 3 kvinnliga. Av de manliga är en samtidigt skolläkare. De 3 kvinnliga läkarna äro samtliga gifta. Jag anser mig kunna utgå ifrån att såväl de kvinnliga

läkarna som militärläkarna icke ägna hela sin arbetskraft åt privat läkarverksamhet. Därjämte torde åtminstone beträffande militärläkarna gälla, att allmänheten icke alltid kan påräkna, att de stå till förfogande vid hastigt påkommande akuta sjukdomsfall, enär deras militära tjänst stundom kan lägga hinder härför.

Provinsialläkardistriktet i Kristianstads läns landstingsområde ha i genomsnitt ett invånarantal av 8 400, vilket är 1 500 mer än motsvarande tal för distriktet i hela riket. De två genom delningen av Kristianstadsdistriktet år 1948 uppkomna distriktet ha båda ett invånarantal, överstigande genomsnittet för distriktet i länet. Enligt senast tillgängliga uppgifter ur den officiella statistiken hade länet i slutet av 1948 sammanlagt 103 läkare eller ej fullt 4 läkare på 10 000 invånare. Motsvarande antal för hela landet var 6,5.

Jag vill slutligen framhålla, att, enligt vad tillgängliga uppgifter synas giva vid handen, varken den förebyggande hälsovården eller den sjukvård, som ankommit på de civila tjänsteläkarna i de två ifrågasvarande provinsialläkardistriktet, kunnat fullgöras i önskvärd omfattning. Den förebyggande vården är sålunda genomgående mindre utbyggd i dessa distrikt än i landet för övrigt, vilket väsentligen torde bero på verksamhetsområdenas alltför stora omfattning. Den för de sjukvårdande uppgifterna disponibla tiden synes även ha varit för knapp, då vederbörande läkare ej medhunnit att i full utsträckning verkställa de tjänstereor, som skola företagas enligt allmänna läkarinstruktionen.

Under hänvisning till den nu lämnade redogörelsen vill jag sammanfattningsvis säga, att vederbörande myndigheter vid handläggningen av ifrågasvarande indelningsärendet i den utsträckning det varit möjligt tagit hänsyn även till den av interpellanten berörda omständigheten.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för in-

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.

rikesdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Jag är särskilt tacksam för att statsrådets uppfattning i det föreliggande spørsmålet, såvitt jag har kunnat finna, i stort sett sammanfaller med den, för vilken jag har gjort mig till tolk i interpellationen.

Det är, herr talman, två anledningar till att jag har framställt interpellationen.

För det första måste man, genom att man inrättar alltför många nya provinsialläkartjänster i de södra delarna av landet, räkna med att — med den läkarbrist, som vi för närvarande ha och som säkerligen kommer att bestå under ganska lång tid framåt — svårigheterna att besätta provinsialläkartjänsterna i de mera perifera delarna av landet, särskilt de norra delarna, komma att ökas. Jag vet, att statsrådet och chefen för inrikesdepartementet delar denna uppfattning och har framfört liknande synpunkter vid olika tillfällen. Jag är tacksam därför, men det synes mig åtminstone, som om medicinalstyrelsen härvidlag intar en annan ståndpunkt.

För det andra uppstå, genom att man inrättar nya provinsialläkartjänster i garnisonsorter utan direkt hänsyn till förekomsten av de praktiserande läkarna, mycket stora svårigheter för de militära myndigheterna att besätta de militära läkartjänsterna på respektive platser. Inom parentes kan jag säga, att militärläkarnas och provinsialläkarnas utbildning i stort sett är likvärdig; det är samma fordringar i fråga om de båda tjänsterna. Jag skall inte gå in på fallet Kristianstad, som ju statsrådet har utförligt redogjort för. Jag vill bara erinra om att det där faktiskt har varit mycket svårt att kunna tillsätta ordinarie militärläkartjänster vid truppförbanden just av dessa skäl.

Vi ha ett annat aktuellt exempel, som har uppkommit för någon tid sedan. Det gäller Vaxholm. Där har man inrättat en provinsialläkartjänst, och detta har haft till följd, att regementsläkartjänsten vid KA 1 icke kunnat tillsättas. Detta truppförband har ett modernt sjukhus. Avsikten var att även civila sjuka skulle mot-

tagas där. Utrustningen är fullt likvärdig med i vart fall en modern sjukstuga. För läkartjänsten där skulle enligt inhämtade upplysningar erfordras lasarettsläkarkompetens. Nu har med hänsyn till förhållandena i Vaxholm denna tjänst icke kunnat tillsättas, utan den måste uppehållas av en extraläkare, som inte alls har den kompetens som ordinarie läkare skulle ha. Det borde ha funnits möjlighet att ge innehavaren av denna tjänst ett extra arvode och ålägga honom skyldighet att bestrida civil sjukvård i enlighet med de bestämmelser som gälla för provinsialläkare.

Jag är fullt överens med statsrådet om betydelsen av både den förebyggande sjukvården och hälsovården och om vikten av att provinsialläkaren får tillräcklig tid med denna del av sin uppgift. Denna uppgift är alltför mycket försummad, men tyvärr är det ju på det sättet, att den med nuvarande läkarbrist i någon mån kommer att få stå tillbaka för ur allmänhetens synpunkt skenbart mera viktiga uppgifter.

Med dessa kommentarer ber jag endast att än en gång få tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet STRÅNG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Wehtjes interpellation angående rätten att uttaga exportavgifter, och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Wehtje frågat mig, om jag anser det riktigt att exportavgift för socker uttages innan Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser därom och om jag är i tillfälle att lämna en redogörelse för den rättsliga grund, varpå praxis i fråga om exportavgifter uppbyggs. Som svar på dessa frågor får jag anföra följande.

Interpellationen är föranledd av livsmedelskommissionens beslut att från och med den 28 februari i år vid export av sockerhaltiga varor uttaga en export-

avgift av 25 öre per kilogram i varorna ingående socker. Interpellanten förmodar, att kommissionen grundat sitt beslut på 3 § i exportförbudskungörelsen, som säger att vederbörande licensmyndighet vid beviljande av exportlicens äger uppbära särskild exportavgift av exportören, i den mån Kungl. Maj:t därom meddelar bestämmelser. Kommissionen hade emellertid först den 28 februari ingått till Kungl. Maj:t och begärt bemyndigande att uttaga sådan avgift. Nu frågar interpellanten, med vad rätt kommissionen beslutat att avgiften skall utgå innan Kungl. Maj:t lämnat sitt bemyndigande.

Till detta vill jag svara, att den av livsmedelskommissionen beslutade avgiften icke är en exportavgift av det slag som avses i 3 § exportförbudskungörelsen. Någon sådan avgift förekommer icke och har över huvud taget icke förekommit i fråga om något varuslag. Beteckningen exportavgift är därför olyckligt vald av livsmedelskommissionen, då det här icke är fråga om en exportavgift i egentlig mening, utan om en utjämningsavgift, som skall täcka skillnaden mellan det inhemska priset och importpriset på socker. Detta äro exportörerna också fullt medvetna om.

Innan jag går in på frågan om livsmedelskommissionens befogenhet att föreskriva utjämningsavgifter må följande anföras. Såsom ett led i stabiliseringspolitiken ha subventionsåtgärder i prisreglerande syfte vidtagits beträffande flera varor, bland annat socker. Importpriset för socker ligger för närvarande väsentligt högre än det pris, som det inhemska sockret betingar. Prisskillnaden utjämnas genom anlitande av en hos livsmedelskommissionen inrättad clearingkassa för kolonialvaror. På grund av den ökade belastning, som kassan kunde väntas bliva utsatt för bland annat till följd av sockerransoneringens slopande, beslöt 1949 års höstriksdag att ytterligare 5 miljoner kronor skulle få tillföras kassan.

Landets sockerbetsodling förslår icke att täcka det inhemska behovet. Enbart för detta ändamål erfordras en import

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.
under innevarande konsumtionsår av cirka 70 000 ton raffinerat socker. Varje export av socker eller sockerhaltiga varor förutsätter sålunda i realiteten en mot exporten svarande import av socker. Allt utländskt socker, som för närvarande säljes på den svenska marknaden, är som nyss nämnts föremål för subvention. Någon möjlighet att förhindra att sålunda subventionerat importsocker inköpes för exportändamål finnes icke. Uppenbart är emellertid att det icke varit statsmakternas mening att de medel som av riksdagen anvisats för att under rådande stabiliseringssträvanden hålla levnadskostnaderna nere inom landet, skola användas för att subventionera en export av sockerhaltiga varor. En exportsubvention kan å andra sidan icke undvikas utan att man antingen helt förbjuder export av socker och sockerhaltiga varor eller också av exportörerna uttager en avgift, motsvarande den subvention, som för närvarande utgår på det importsocker, som försäljes på den svenska marknaden. Det senare alternativet, som livsmedelskommissionen valt, torde vara mest förenligt med såväl näringslivets som det allmännas intressen.

Under sockerransoneringen disponerades det importerade sockret till övervägande del för industriellt ändamål. Priset på detta socker — s. k. industrisocker — vilket pris fastställdes av Kungl. Maj:t, låg väsentligt över priset på annat inom landet tillgängligt socker. Vid sockerransoneringens upphävande uppgick sålunda industrisockerpriset till 85 öre per kilogram, medan det svenska sockret då kostade 65,25 öre. Så länge sockret var ransonerat kunde man genom licensiering utan svårighet tillämpa olika priser på socker, som användes för olika ändamål. Denna möjlighet står nu icke längre till buds.

När sockerransoneringen hävdes pågick en ganska omfattande export av bakmassa till England. Bakmassan innehåller i regel 50 å 60 men kan hålla upp till 80 procent socker. Under ransoneringstiden hade bakmassexportörerna varit hänvisade att köpa det dy-

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.

rare industrisocket. De kalkyler, som uppgjorts för denna export, voro grundade på det högre sockerpriset. Då man emellertid efter ransoneringens hävande icke kunde bibehålla systemet med ett högre pris på industrisocker, träffades uppgörelse med bakmasseexportörerna att dessa skulle till clearingkassan inbetala en avgift till täckande av överpriset på importsocket. Vid nämnda tidpunkt hade vi icke någon nämnvärd export av andra sockerhaltiga varor än bakmassa till pundländer och mjukvalutaländer. En viss chokladexport pågick därjämte till Tyskland, och med hänsyn till angelägenheten ur valutasynpunkt att genomföra denna export samt i betraktande av de relativt låga priser, som kunde erhållas på denna marknad, lämnades exportörerna under sockerransoneringens tid rätt att inköpa socker till det billigare svenska priset. Först på nyåret 1950 blev export i större omfattning av chokladvaror och andra sockerhaltiga produkter aktuell, främst till England. Då möjligheterna till sockerimport under vintern försvårats och priserna på socker på världsmarknaden samtidigt stigit, ansåg livsmedelskommissionen det rimligt och nödvändigt att uttaga en särskild avgift även för det socker, som kräves för denna export. I valet mellan att erlægga sådan avgift och att avstå från att exportera ha exportörerna föredragit att betala avgiften.

Vad angår livsmedelskommissionens rätt att uttaga de förmenta exportavgifterna må erinras om att, såsom nyss antytts, några egentliga exportavgifter icke förekommit. Uttagandet av utjämningsavgift vid export av socker torde grunda sig på kommissionens befogenhet att vid prövning av exportlicensansökningar föreskriva vissa villkor för exporten. Att kommissionen har befogenhet att föreskriva villkor står utom allt tvivel, men det är däremot omtvistat, huruvida som villkor kan föreskrivas att någon avgift skall erläggas. Enligt min uppfattning borde kommissionen ha underställt frågan Kungl. Maj:ts prövning innan kommissionen föreskrev att avgifterna i

fråga skulle utgå. Då, såsom jag redan framhållit, kommissionens ståndpunkt i frågan likväl måste anses vara sakligt riktig, skulle en tidigare framställning från kommissionen utan tvivel ha bifallits av Kungl. Maj:t. Den nu föreliggande framställningen från kommissionen har också föranlett en kungörelse i ämnet, som träder i kraft den 1 juni i år.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det utförliga svaret på min interpellation. Men även om svaret var utförligt på vissa punkter, måste jag konstatera, att endast en mindre del av det behandlar den ena av de båda frågor jag framställde i interpellationen. Den andra frågan besvarar herr statsrådet icke alls.

Den första frågan gällde, om det kan anses principiellt riktigt, att livsmedelskommissionen utkräver exportavgift på socker, innan Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser därom. Den andra frågan — som herr statsrådet föredragit att lämna obesvarad — gällde en redogörelse för den rättsliga grund, varpå praxis i fråga om exportavgifter har byggts upp.

Av svaret på den första frågan framgår, att herr statsrådet icke anser min interpellation obefogad. Det är angeläget att slå fast detta. I svaret heter det: »Enligt min uppfattning borde kommissionen ha underställt frågan Kungl. Maj:ts prövning innan kommissionen föreskrev att avgifterna i fråga skulle utgå.» Det måste för övrigt anses ställt utom allt tvivel, att livsmedelskommissionen icke har någon befogenhet att utkräva avgifter av något slag. I kommissionens rätt att ställa villkor kan under inga omständigheter inläggas den betydelsen, att kommissionen i praktiken skulle kunna fungera såsom en myndighet, som beslutar pålagor eller skatter vid sidan av riksdagen.

Saken blir inte bättre av det försök att blanda bort korten, som herr statsrådet gör, då han förfäktar att beteckningen exportavgift är olyckligt vald. Livsmedelskommissionens rätt att utkräva av-

gifter, av vad slag de vara må, är och förblir lika obefintlig, om man — som herr statsrådet — betecknar avgiften såsom en utjämningsavgift. Denna fullt godtyckliga term tycks vara tillskapad för den nu föreliggande situationen. En lek med ord lämnar ingen tillfredsställande förklaring på livsmedelskommissionens tillvägagångssätt i fråga om de s. k. exportavgifterna på socker och sockerhaltiga varor.

Efter att ha förklarat, att livsmedelskommissionen borde ha underställt avgiftsfrågan Kungl. Maj:ts prövning, anför herr statsrådet, att eftersom kommissionens ståndpunkt i frågan likväl måste anses sakligt riktig, så skulle en tidigare framställning från kommissionen utan tvivel ha bifallits av regeringen.

Detta uttalande öppnar skrämmande perspektiv, och jag vill här ifrågasätta, om statsrådet med dessa ord verkligen har menat vad han faktiskt har uttalat. Ur rättssäkerhetssynpunkt kan det väl knappast anses tillfredsställande, om en myndighet, utan att ha laglig rätt därtill, ålägger medborgarna vissa pålagor eller utfärdar inskränkande bestämmelser. Ett sådant förfarande rimmar illa med svensk rättstradition. Det blir ur rättslig synpunkt icke mera berättigat därför att det är »sakligt riktigt» eller därför att Kungl. Maj:t i alla fall kommer att godkänna åtgärden som sådan. Vad är »sakligt riktigt»? Det finns exempel på avgiftsbeläggning av varor — jag vill ta som exempel varor tillverkade av korn — som verkligen ge anledning att fråga: Var är rättvisan och var är rättssäkerheten? En viss tillverkare, som framställer en vara av korn, får erlagga exportavgift eller vad man skall kalla denna avgift — utjämningsavgift, om herr statsrådet hellre vill ha det ordet — en annan erlägger icke någon avgift på en vara, som också är framställd av korn.

Herr statsrådet meddelar slutligen i sitt svar på min interpellation, att den nu föreliggande, om också försenade framställningen från livsmedelskommissionen har föranlett en kungörelse i ämnet, som träder i kraft från den 1 juni i år. Jag har icke varit i tillfälle att få

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.
den. Det upplyses i departementet, att den icke är tryckt och icke finnes tillgänglig. Jag har alltså icke tillräckligt material för att kunna bedöma, vad herr statsrådets besked innebär. Jag vill emellertid erinra om att exportavgift på socker uttagits från den 28 februari i år. Om kungörelsen om denna avgift träder i kraft först den 1 juni, innebär detta, att livsmedelskommissionen hittills icke haft någon laglig rätt att uttaga avgiften.

Såvitt jag förstår, måste detta få till följd, att hittills inlevererade avgifter, oberoende av de ekonomiska lämplighetshänsyn, som herr statsrådet talar om i sitt svar, böra restitueras till exportörerna i fråga. Jag tillåter mig att till herr statsrådet rikta en direkt fråga på denna punkt: Är det regeringens avsikt att förordna om restitution av de s. k. exportavgifter på socker som livsmedelskommissionen utan laglig grund utkrävt av exportörerna sedan den 28 februari i år?

Att så måste ske, finner jag ofrånkomligt, även om jag liksom herr statsrådet anser det sakligt riktigt att en utjämningsavgift uttages vid export av varor, som till någon del innehålla subventionerade beståndsdelar.

Herr talman! Det är beklagligt, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet helt har lämnat å sido den andra av de båda frågor jag riktade till honom i min interpellation, nämligen frågan om den rättsliga grunden för avgifter av detta slag över huvud taget. I motiveringen till min interpellation anförde jag, att det nu aktuella fallet hade aktualiserat hela problemställningen beträffande dels olika krismyndigheters formella rätt att ställa villkor och dels Kungl. Maj:ts rätt att utan riksdagens hörande bemyndiga olika administrativa organ att avkräva enskilda avgifter.

Kungl. Maj:t har en viss rätt att stada om t. ex. expeditonsavgifter, licensavgifter och dylikt — avgifter som mer eller mindre avse att täcka det allmännas kostnader. Men jag vill erinra om den anmärkning, som konstitutionsutskottet riktade mot chefen för folkhus-

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.

hållningsdepartementet år 1943 i sitt memorial nr 8 i samband med att exportlicensavgifter till jämförelsevis alltför höga belopp hade utkrävts. Konstitutionsutskottet uttalade, att dessa avgifter faktiskt hade fått karaktären av beskattning och därför borde ha underställts riksdagen.

Jag vill också framhålla, att det icke rätt någon tvekan om att riksdagens samtycke fordrats vid prisutjämningsavgifternas införande. Detta samtycke har getts i form av en fullmakt för Kungl. Maj:t att uttaga prisutjämningsavgift i syfte att förhindra, att prishöjningar äga rum inom landet till följd av prisnivån utomlands. Syftet med de s. k. prisutjämningsavgifterna har klart angivits, och denna fullmakt kan därför icke åberopas i det nu aktuella fallet såsom en rättslig grund att uttaga en exportavgift eller — med herr statsrådets terminologi — utjämningsavgift på socker.

Kungl. Maj:ts eller underordnad myndighets rätt att stadga villkor för erhållande av t. ex. exportlicens kan ej heller — som jag redan framhållit — tolkas såsom rätt att utan riksdagens hörande utkräva avgifter, vilkas karaktär av skattepålagor icke kan förnekas. Den uppfattningen, att varje diskretionär befogenhet att ge och vägra tillstånd skulle inkludera rätt att bestämma avgifter, gör ju riksdagens beskattningsmakt enligt vår regeringsform illusorisk. I all synnerhet gäller detta exporten och importen. Regeringens befogenheter i fråga om utrikeshandeln kunna knappast ges en så vid tolkning. Regeringsformen gör ju uttryckligen tullmedlen beroende av riksdagen!

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag har för min egen del svårt att när det gäller den s. k. rättskränkning, som livsmedelskommissionen här skulle ha gjort sig skyldig till, mobilisera den indignation, som kom till synes i herr Wehtjes anförande. Jag är, med förlov sagt, inte heller alldeles övertygad om att indignationen är så äkta ens från herr Wehtjes sida, eftersom herr Wehtje

ju var angelägen om att förklara, att det inte var någon skillnad i sak mellan hans uppfattning och min uppfattning och livsmedelskommissionens uppfattning om hur man egentligen borde ha agerat i detta ärende.

Det står ju emellertid klart för var och en, att de medel, som riksdagen har anvisat för att subventionera sockerpriset inom landet, helt enkelt inte kunna användas för något annat ändamål. De kunna inte begagnas för att subventionera en vara utanför våra gränser, och de kunna ju rätteligen inte heller användas för att ge speciella vinster till exportörerna av sockerhaltiga varor. Tidigare, under ransoneringens tid, klarade man sådan export genom att använda industrisocker, som man köpte för det höga pris, som världsmarknaden betingade. Eftersom vi ha ett underskott på socker här i landet, var ju förutsättningen för att exportörerna över huvud taget skulle få utföra en sockerhaltig vara, att de använde importsocker och funno sig i att betala vad detta kostade. Deras kalkyleringar baserades på dessa grunder och deras affärer följaktligen också. När sedan ransoneringen hävdes och man inte längre kunde via licensieringen ge exportörerna det dyra sockret och konsumenterna det subventionerade billiga, utan det var fritt för var och en, som förbrukade socker, att gå ut i vilken affär som helst och köpa sin vara, då stod man inför det problemet: skola de medel, som riksdagen har anvisat för subventionering av sockerpriset inom landet, få användas för export? Jag är övertygad om att både herr Wehtje och jag äro alldeles överens om att det hade varit orimligt.

I den situationen fördes diskussionen mellan livsmedelskommissionen och exportörerna, och där hade exportörerna att välja på två alternativ. Antingen skulle de acceptera att betala tillbaka subventionsdelen eller skulle de inte exportera alls. Jag föreställer mig, att det för exportörerna hade varit ofördelaktigt, om de inte kunnat fortsätta sin export av bakmassa, chokladvaror och vad det var till olika länder. Men skul-

le man hålla på principen att det subventionerade sockret skulle användas för den inhemska marknaden, fanns det ju ingen annan utväg, om man skulle medge exportörerna att fortsätta, än att anmoda dem att erlægga denna utjämningsavgift, som behövdes för att de skulle betala vad det kostade staten att köpa sockret utifrån.

Då säger herr Wehtje: »All right, det där är jag överens med livsmedelskommissionen och med herr Sträng om. Det är inte det diskussionen rör, utan hela frågan är: Har livsmedelskommissionen haft rätt att göra ett sådant arrangemang utan att tala vid Kungl. Maj:t?» Där om har jag inte uttalat mig lika bestämt som herr Wehtje. Jag har sagt, att frågan är omtvistlig. För min egen del anser jag, att det hade varit lämpligt, att man från livsmedelskommissionens sida hade begärt Kungl. Maj:ts godkännande av åtgärden. När det nu i år ser ut att bli en export av större format, ansåg livsmedelskommissionen, att eftersom den här frågan är omtvistad, var det riktigt att skaffa sig den formella fullmakten för arrangemanget, och så gick man in till Kungl. Maj:t och begärde att få den och skall också få den så snart som möjligt.

Om man således är överens i sak och anser, att det här var en praktisk och riktig åtgärd i exportörernas intresse — ty därest man inte hade vidtagit den, hade det självfallet inte blivit någon export alls — då återstår frågan: Äro de formella synpunkterna så pass tungt vägande, att det finns anledning till kritik mot vad som har skett? Jag tycker, att år man överens i sak och kan man konstatera, att ingens rätt har blivit fördelad, då bör väl knappast den rent formella synpunkten i detta speciella fall få vara av den avgörande vikt, som herr Wehtje vill ge den.

Herr Wehtje ställer slutligen frågan: Kanna dessa exportörer begära att få tillbaka den utjämningsavgift, som de enligt livsmedelskommissionens direktiv ha varit skyldiga att betala, när det rent formella kungliga godkännandet inte har förelegat? Eller med andra ord: Skola dessa avgifter resitueras intill den 1 ju-

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.

ni, då, som jag aviserat, kungörelsen skall komma? Detta är en sak, som jag inte har möjlighet att sätta mig till domare över. Det får väl i så fall bli ett rättsligt avgörande. Har kommissionen gått över sina befogenheter eller inte? Den har enligt författningen av 1945 rätt att ställa vissa villkor för licensgivningen. Däri ligger, som jag har sagt, inte rätten att fixera en exportavgift, men jag vidhåller mycket bestämt, att detta inte är någon exportavgift, utan en utjämningsavgift, som är betingad av att svenska staten får betala den råvara, som exportörerna använda, till ett högre pris än marknadspriset inne i landet. Därför skola de betala tillbaka skillnaden, när de skicka varan ur landet.

Jag vidhåller således att det inte är någon exportavgift utan en utjämningsavgift, och då kan frågan vara omtvistlig, huruvida dess uttagande ligger inom LK:s kompetensområde eller inte, men för att den inte skall behöva vara omtvistad i fortsättningen, utfärdas nu en författning från den 1 juni, där denna tvistiga historia klaras upp.

Jag envisas med att se detta som ett praktiskt problem. Om herr Wehtje i sina affärsförbindelser med en motpart, är överens med den om att en affär är gjord på ett sådant sätt, att den är sakligt riktig från båda parternas utgångspunkt, skulle herr Wehtje då — därest han i efterhand komme underfund med att han rent formellt skulle ha möjlighet att kräva en extra avgift av motparten — utnyttja denna formella möjlighet? Jag är för min del övertygad om att herr Wehtje inte skulle göra det, om han i sak var överens med motparten, att vad som skett var riktigt.

Då uppstår den frågan: Skall man av staten kräva ut en extra favör, som inte är sakligt motiverad, därför att enligt min herr Wehtjes uppfattning — enligt min åsikt är det mycket diskutabelt — den formella grunden inte blivit fylld?

Jag kan inte se problemet på annat sätt än jag har redogjort för här. Är det så, att man i sak gillar vad som har skett, då inskränkes det hela till den formella synpunkten. Är den formella

Ang. rätten att uttaga exportavgifter.

synpunkten — som dessutom är omtvistad — i detta speciella fall av den natur, att det är skäl att tala om rättsövergrepp, som jag tyckte förekom i herr Wehtjes anförande? För min egen del har jag svårt att mobilisera samma indignation i ifrågavarande fall.

Herr WEHTJE: Jag skall först be att få betyga herr statsrådet, att de känslor jag gav uttryck åt voro äkta. Jag känner mig mycket illa berörd av vad som har förekommit, och av herr statsrådets långa svar på interpellationen och den ingående förklaring han nu gav har det ännu inte blivit klarlagt, på vilken rättsgrund man bygger, när man nu skrider till att utfärda en kungl. förordning. Jag vet ju inte, vad den innehåller; jag har inte fått något besked om det heller. Är det en lex in casu beträffande sockret, eller kommer den att sträcka sig längre och innebära generella fullmakter till livsmedelskommissionen? I så fall är det ju fråga om mycket betänkliga åtgärder.

Det kan hända, att den första av mina frågor blivit alltför inriktad på sockret. Jag skall gärna erkänna, att det finns något, som kan kallas för sakligt riktigt i den åtgärd man tänker vidta men väl lämpligen borde ha underställt riksdagen, nämligen att föreskriva som villkor för export av varor, till vilka utnyttjats billigare, subventionerat inhemskt socker, att exportören skall betala skillnaden mellan det naturliga priset och det subventionerade. Men vart ha vi kommit, när rättstillämpningen går därefter, som jag antydde i mitt första anförande, att då en tillverkare använder korn och exporterar maltextrakt till Italien, så uttas det ingen s. k. exportavgift, men när han sedan upparbetar en marknad på Norge och försöker få affärerna i gång där och har företagit vissa investeringar i den tron, att det skulle kunna gå lika bra att göra affärer på Norge utan att betala någon s. k. exportavgift, får han föreskrift att betala sex öre per kg i exportavgift för maltextraktet? Maltextrakt är ju för övrigt inte någonting an-

nat än öl utan vatten, alltså en maltvara. Jag har inte hört talas om att det tas ut någon exportavgift för öl som exporteras. Tydligt förekommer mycket olika rättstillämpning.

Efter vad jag kan se, äro vi för närvarande rättslösa på detta område. Det vore helt visst på sin plats, att herr statsrådet gick till botten med dessa frågor, som kräva en annan lösning än de ha fått i det svar jag har erhållit av herr statsrådet.

Herr statsrådet STRÅNG: I herr Wehtjes sista avsnitt togos upp ett par speciella problem om maltextrakt och korn. Jag är ledsen över att jag inte vid detta tillfälle kan lämna någon upplysning därom. Det nämndes inte ett ord i herr Wehtjes interpellation om den saken. Skulle det föreligga anledning till diskussion, huruvida detta har skötts riktigt eller inte, är det väl lämpligt, att herr Wehtje skriver ihop en interpellation även om dessa saker, så få vi anledning att se på dem. Jag är således förhindrad att i den här debatten ge mig in på någon malt- och korndiskussion, vilket emellertid icke får tydas på det sättet, att jag skulle vara av samma uppfattning som herr Wehtje. En undersökning får ju ge vid handen, om det finns fog för herr Wehtjes anklagelser på den punkten eller inte.

Herr WEHTJE: Vid denna sena tid på riksdagen blir det ju inte utrymme för någon ytterligare interpellation.

Jag skulle vilja sluta denna debatt med en hemställan till herr statsrådet, att herr statsrådet föranstaltade om en översyn över hela detta frågekomplex. Jag behärskar det ju inte och kan inte sätta i gång någon undersökning. Det vore mycket bättre, att den gjordes antingen i departementet eller inom livsmedelskommissionen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet gjorda anmälan, att till utskottet den 10 maj 1950 inkommit skrivelse från styrelsen för riksdagsbiblioteket med förslag till ändring av §§ 6, 18 och 19 av bibliotekets stadgar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Persson, Karl*, och herr *Hermansson, Herbert*, väckta motionen, nr 513, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 135—155, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 49, 52 och 54.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 56, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 237, såvitt propositionen avser förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskilda skatt å bensen och motorsprit, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Sedermera godkändes på gjord proposition den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtanden nr 38—41, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—19, jordbruksutskottets utlåtanden nr 32—42 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 29 och 31.

Herr *TALMANNEN* anförde: Jag hemställer att kammaren måtte besluta att två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista skola uppföras i följande ordning: statsutskottets utlåtande nr 135, andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och 39, statsutskottets utlåtanden nr 136—154, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, jordbruksutskottets utlåtanden nr 32 och 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 52, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—19, konstitutionsutskottets memorial nr 17, statsutskottets utlåtande nr 155, bevillningsutskottets betänkande nr 54, andra lagutskottets utlåtanden nr 40 och 41, första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 29 och 31 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 34—42.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 514, av herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 515, av herr *Elofsson, Gustaf*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.52 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 17 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herrar *Möller* och *Osvald* anmälde, att de åter infunnit sig vid riksdagen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 73 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 46, till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 975 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 131 och II: 46, till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 075 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 74.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 420, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 110 ja och 113 nej

samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 177 ja och 187 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Efter det kamrarna stannat i olika beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 237, såvitt propositionen avser förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 56 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla vad utskottet i betänkandet nr 51 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

A) i anledning av de likalydande motionerna I:5 av herr Elon Andersson m. fl. och II:5 av herr Ohlin m. fl., de likalydande motionerna I:28 av herr förste vice talmannen Gränebo m. fl. och II:32 av herr Hedlund i Rådomb. fl., de likalydande motionerna I:322 av herr Andrén m. fl. och II:374 av herr Hjalmarsen m. fl., motionen II:113 av herrar Persson i Landafors och Hagberg i Luleå, till de delar motionen upptagits till behandling i nämnda betänkande, motionen II:569 av herrar Jansson i Kalix och Staxäng samt motionen II:577 av herrar Vigelsbo och Pettersson i Ersbacken.

1) antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit.

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 3 maj 1929 om särskild skatt å bensin och motorsprit skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Gällande lydelse:

1 §.

För bensin, som till riket införes eller här tillverkas, skall, i den ordning nedan stadgas, erläggas särskild skatt av *aderton* öre för liter. Skatt skall dock icke utgå för mineraloljeprodukt, som införes för att vid oljeraffinaderi användas uteslutande såsom råvara vid tillverkning av bensin. För motorsprit skall erläggas särskild skatt av sex öre för liter.

I denna — — — såsom motorsprit.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1950.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggsskatt å bensin.

2) antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1935 (nr 142) angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 3 maj 1935 angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Gällande lydelse:

1 §.

För sådan petroleumprodukt (brännolja), som användes för drivande av automobil och för vilken icke utgår skatt enligt 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, skall, enligt vad nedan stadgas, erläggas skatt av *fjorton* öre för liter.

Med automobil — — — såsom automobil.

Föreslagen lydelse:

1 §.

För sådan petroleumprodukt (brännolja), som användes för drivande av automobil och för vilken icke utgår skatt enligt 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, skall, enligt vad nedan stadgas, erläggas skatt av *tjugu* öre för liter.

Med automobil — — — såsom automobil.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1950.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 5 mars 1948 (nr 83) om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande sådan för försäljning avsedd bensin, för vilken bensinskatt erlagts enligt hittills gällande bestämmelser, meddela föreskrifter om restitution med 20 öre för liter; samt

4) antaga följande

Förslag

till

förordning angående upphävande av förordningen den 26 juni 1948 (nr 369) om tilläggsskatt å motorsprit.

Härigenom förordnas, att förordningen den 26 juni 1948 om tilläggsskatt å motorsprit skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1950.

B) lämna följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 5 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 5 av herr Ohlin m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 28 av herr förste vice talmannen Gränebo m. fl. och II: 32 av herr Hedlund i Rådom m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 322 av herr Andrén m. fl. och II: 374 av herr Hjalmarson m. fl.,

4) motionen II: 113 av herrar Persson i Landafors och Hagberg i Luleå, till de delar motionen upptagits till behandling i nämnda betänkande,

5) motionen II: 569 av herrar Jansson i Kalix och Staxäng, samt

6) motionen II: 577 av herrar Vigelsbo och Pettersson i Ersbacken,

i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad riksdagen under A) beslutat, utan åtgärd.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 65.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 421, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 116 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 183 ja och 181 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Presidenten i franska nationalförsamlingens »Groupe d'Amitié France Scandinavie» har, under erinran om det franska parlamentarikerbesöket i Sverige föregående år samt under framhållande av att ett motsvarande svenskt besök i Frankrike skulle vara ägnat att stärka de vänskapliga banden mellan de båda länderna, riktat en inbjudan till kamrarnas herrar talmän att sända en riksdagsdelegation till Frankrike under tiden 27 juni—7 juli innevarande år. I anledning härav och då ett dylikt besök torde vara ägnat att stärka de redan bestående vänskapliga förbindelserna mellan de båda ländernas parlament och folk, får jag hemställa, att kammaren, under förutsättning att andra kammaren fattar enahanda beslut, ville antaga förevarande inbjudan samt uppdraga åt kamrarnas herrar talmän att utse medlemmar av delegationen i fråga.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda av herr Elofsson, Gustaf, väckta motioner:

nr 514, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 515, i samma ämne.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 144, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 mars 1950, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande statsrådet förordade ändringar i olika avseenden fr. o. m. den 1 juli 1950 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

dels medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1950/51, bestämdes till 3,25 %;

dels ock för budgetåret 1950/51 anvisa följande anslag, nämligen

å driftbudgeten under femte huvudtiteln:

till Kapitalmedelsförluster och ränteffgifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 675 000 kronor,

till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 27 000 000 kronor,

till Särskilda bostadsrabatter ett reservationsanslag av 400 000 kronor,

till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor och

till Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker ett reservationsanslag av 306 000 kronor samt

å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd:

till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren:

I: 205 av herrar *Bror Nilsson* och *Niklasson*,

I: 404 av herr *Sundvik*,

I: 416 av herr *Norling* m. fl.,

I: 427 av herr *Einar Eriksson* m. fl.,

I: 438 av herr *Andrén* m. fl.,

I: 439 av herr *Bergvall* m. fl. samt

I: 440 av herrar *Hallagård* och *Niklasson*;

från andra kammaren:

II: 262 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.,

II: 419 av herr *Lager* m. fl.,

II: 514 av herr *Edenman* m. fl.,

II: 527 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.,

II: 528 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

II: 529 av herr *Lager* m. fl.,

II: 530 av herr *Ohlin* m. fl. samt

II: 531 av herr *Hagård*.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet avfattat sin hemställan i tjugu särskilda, med I—XX betecknade punkter.

Vid utlåtandet funnos fogade ett flertal reservationer.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

I de likalydande motionerna I: 439 av herr *Bergvall* m. fl. och II: 530 av herr *Ohlin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, utom annat, att den övre gränsen för statliga tertiärlån till bostadshus uppförda av kommunala eller allmännyttiga företag jämte kooperativa företag skulle fastställas till 90 % av anskaffningskostnaden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 439 och II: 530 framlagt förslag om sänkning av övre gränsen för statliga tertiärlån till kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Ohlon* och *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Skoglund* i Do-verstorp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson*

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i Grönvik, *Ståhl* och *Pettersson* i Dahl, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Wedén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 439 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, besluta, att övre gränsen för statliga tertiärlån till kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag skulle fastställas till 90 % av avkastningsvärdet.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Utskottets utlåtande om bostadsförsörjningen är i år liksom tidigare försett med ett antal reservationer på olika punkter. Reservationerna anknyta till de olika momenten i utskottsutlåtandets kläm, och den nu föredragna punkten I rör sig om huruvida de enskilda och de s. k. allmännyttiga och kommunala bostadsbyggarna skola göras mera jämställda än de hittilldags ha varit.

Vi reserverar oss önska en konkurrens på mera likartade villkor än hittills. Utvecklingen har gått därhän, att allt fler bostadshus i städerna byggas av de kommunala och de s. k. allmännyttiga företagen. Detta beror i första hand på den stora skillnaden under de senaste tre åren i fråga om den procentsats, till vilken de statliga tertiärlånen kunnat få uppgå, och vi reserverar oss liksom tidigare anse att en större jämlikhet därvidlag är motiverad. Från kommunal sida har man också vidtagit en del åtgärder, som försvårat för de enskilda och underlättat för de kommunala och allmännyttiga företagen att bygga hyreshus. Dels missgynnar man de enskilda företagen vid uppgörandet av listor på förtursrätt, som sedan ofta bli de slutgiltiga, och dels bedriver man i många städer en tomtpolitik, som medför att de enskilda byggherrarna bli satta ur spelet.

Det finns ganska tydliga belägg för att procentsatsen enskilda byggnationer är i ständigt sjunkande, och jag tror att det skulle vara mycket olyckligt för den bostadssökande allmänheten, herr talman, om den så småningom skulle bli

helt hänvisad till de kooperativa och de kommunala bostadshusen. En helt annan konkurrens på hyresmarknaden blir i framtiden möjlig, om det också finns ett stort antal byggnader i enskild ägo.

Motiveringen för att man inte bör gynna de enskilda företagen är, att deras verksamhet påstås vara mera spekulativt anlagd än de allmännyttiga och kommunala företagens. Denna förmodan är alldeles överdriven, i synnerhet så länge vi ha hyresregleringen kvar, men även sedan. Vi vilja komma fram till ett läge, där stegringen av hyresnivån på ett naturligt sätt bringas att upphöra eller drives tillbaka genom den ökade tillgången på bostäder.

I den med 1) betecknade reservationen till punkten I i utskottets kläm — som stödes av 14 bland statsutskottets 30 ledamöter — ha vi föreslagit att de kommunala och s. k. allmännyttiga företagen inte skola kunna få tertiärlån till mera än 90 procent. Då äro de ändå favoriserade i förhållande till de enskilda, som inte kunna få tertiärlån till mer än 85 procent.

Eftersom det är många olika punkter i detta utskottsutlåtande som skola diskuteras, vill jag på denna punkt inskränka mig till vad jag nu har yttrat och ber att med åberopande därav få yrka bifall till den med 1) betecknade reservationen till statsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr NORLING: Herr talman! Man kan såväl på denna som på följande punkter konstatera, att det beträffande just dessa frågor föreligger en svår brist-sjukdom i samhället, som enligt bostadsstyrelsens utredningar förvärrats år för år i stället för att hävas. Man behöver bara hänvisa till de många familjer, som nödgas bo i utdömda eller utdömbara lägenheter, för att det skall bli klart att någonting måste göras för att ordna bostadsfrågan på ett mera tillfredsställande sätt för alla dessa bostadslösa.

Jag hade, herr talman, tänkt yttra mig över hela det föreliggande förslaget, men då jag fått upplysning om att utlå-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tandet kommer att behandlas punktvis, vill jag i detta yttrande begränsa mig till det anförda och nämna, att jag under punkterna III och X kommer att ställa särskilda yrkanden.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Studiet av de i förevarande ämne väckta motionerna bjuder på många intressanta frågeställningar, och som vanligt, höll jag på att säga, beröres i högermotionen ett ganska stort antal spørsmål av principiell betydelse.

Man framhåller i den nämnda motionen, I: 438, att bostadsfrågan är synnerligen viktig. Det är en stor uppgift att söka bereda svenska folket rymliga och välutrustade bostäder, och för att åstadkomma ett gott resultat kräves en samverkan mellan stat, kommun och enskilda. Därför är det oklokt, heter det i motionen, när man nu försöker skjuta undan de enskilda initiativen på detta område.

Det är ganska svårt att förstå vad högermotionärerna här mena, ty så vitt jag själv har fattat hela innebörden i den statliga bostadspolitiken, avser den ju att främja det enskilda initiativet och har i sina praktiska verkningar i mycket hög grad gjort det. Jag skulle gärna vilja ställa den frågan till herr Mannerskantz: Hur skulle det bli med de enskilda initiativen, därest man undandrog de privata företagarna möjligheten till den statliga högbelåningen? Enligt min mening är det tack vare att staten genom sin generösare långivning har uppmuntrat de enskilda initiativen som trängseln när det gäller tillstånd till bostadsbyggen nu har blivit så pass stark. Jag vet inte, herr Mannerskantz, om det finns enskilda kreditkällor som äro villiga att finansiera de enskilda initiativen på samma sätt som statsmakterna göra. Och om enskilda kreditkällor till äventyrs skulle finnas, undrar jag, om de skulle vara villiga att ställa krediter till det enskilda bostadsbyggandets förfogande på samma villkor som gälla för den statliga högbelåningen. Jag skulle förmoda, att om man undandrog den

enskilda byggenskapen de förmånliga statliga lånen, skulle de enskilda initiativen komma att dö bort på grund av bristande näring.

Jag tror att högermotionärerna gärna vilja vitsorda detta, men förmodligen avser högern, att det nu har blivit för många som konkurrera om statsmakternas gunst och att de enskilda initiativen trängts undan från marknaden eller i varje fall inte ha samma fria ställning som tidigare, då enskilda företagare ensamma skötte praktiskt taget hela bostadsbyggandet. Man gör gällande, att konkurrensen på detta område håller på att upphävas, därför att de enskilda initiativen inte få komma till sin fulla rätt.

Påståendet om den bristande konkurrensen är en mycket efterhängsen synpunkt i varje bostadspolitisk debatt, oavsett om den föres här i riksdagen eller ute i tidningsspaltarna eller i broschyrer av allehanda slag. Det är med en sällsynt envetenhet som man från samtliga borgerliga partier försöker bibringa svenska folket den uppfattningen, att konkurrensen på bostadsmarknaden har upphört till följd av den statliga bostadspolitiken. Men utan att vi behöva ingå närmare på frågan, hur konkurrensen på bostadsmarknaden tog sig ut under den s. k. fria och liberala tidsepoken, tvingas man väl ändå erkänna, att konkurrensen på dagens bostadsmarknad har en betydligt bredare bas än någonsin tidigare i vårt land. Det var på sin tid bara de enskilda företagsformerna, som svarade för bostadsbyggandet; på 1920- och 1930-talen tillkom den kooperativa företagsformen och upptog konkurrensen med de enskilda, och på senare år har den nya företagsformen — kommuner och allmännyttiga företag — också uppträtt på marknaden som ett konkurrerande alternativ. Då måste man fråga sig, herr Mannerskantz, om inte konkurrensen har ökat i stället för att ha avtagit. Så vitt jag kan se, har man nu en konkurrens på betydligt bredare bas än man någonsin tidigare haft. Dessutom är det ju ett känt förhållande, att såväl den kooperativa som den allmännyttiga bostadsbe-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

byggelsen i regel utbjudes på entreprenad till allmän och öppen konkurrens mellan olika produktionsföretag, enskilda byggmästare och kooperativa byggnadsföretag. Konkurrensintresset bör alltså vara väl tillgodosett.

Enligt högermotionen skulle den statliga bostadspolitikerna också i väsentlig grad öka kostnaderna för bostadsbyggandet. Det skulle i sin tur medföra onödigt höga hyreskostnader, och i den mån de höga byggkostnaderna inte kunna tas ut av hyresgästerna, skulle de tas ut via skattsedlarna.

Högermotionärerna måste väl ändå medge, att detta är en synnerligen ihålig och ohållbar argumentering. Tack vare den kostnadskontroll, som är ett av villkoren i den statliga långivningen, har man ju utomordentliga möjligheter att göra kostnadsjämförelser mellan de olika företagsformerna, och där har det åtminstone hitintills visat sig att den bostadsproduktion, som sker i allmännyttig kommunal regi, ställer sig icke oväsentligt billigare än den enskilda bostadsproduktionen. Jag har bland annat roat mig med att jämföra en entreprenadbyggares kostnader med vad han tagit ut vid bostadsbyggen i egen regi. Det visar sig vid en jämförelse, att entreprenadkostnaden för denne byggmästare är väsentligt lägre än vad han betingat sig vid uppförandet av det egna huset. Detta är ganska förklarligt, ty när det gäller entreprenadhuset har vederbörande byggmästare tvingats konkurrera med ett flertal andra byggnadsfirmor och enskilda byggmästare, under det att han i det egna huset haft möjlighet att kalkulera med sina kostnader från helt andra utgångspunkter. Jag drar därför den slutsatsen, att ett utvidgat entreprenadsystem bidrar att sänka byggnadskostnaderna i jämförelse med kostnaderna för byggnadsverk i enskild regi. Detta gäller dock under en mycket bestämd förutsättning, nämligen att ett utvidgat entreprenadsystem inte lockar byggnadsföretagarna att genom överenskommelser av allehanda slag begränsa den inbördes konkurrensen.

Jag kommer alltså till en uppfatt-

ning, rakt motsatt högermotionärernas. Jag finner att den statliga bostadspolitikerna i hög grad befrämjar konkurrensen på bostadsmarknaden och på ett väsentligt sätt bidrager till att sänka byggnadskostnaderna. Det är svårt att utröna orsaken till att vi komma till så skilda slutsatser, men jag hämtar mina erfarenheter från det praktiska livet på detta område, och jag är rädd för att högermotionärerna haft för dåliga rådgivare, då motionerna skrivits. Hade man haft rådgivare, som reallt bedömt utvecklingen på de bägge avsnitt jag här berört, skulle man ha kommit till precis samma slutsats som den jag här har dragit.

Jag skall inte i detta sammanhang ingå på frågan om bristläget på bostadsmarknaden, då jag möjligen får anledning att särskilt beröra den saken i annat sammanhang, men innan jag slutar mitt anförande, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om en annan, mera klyschbetonad passus i högermotionen. Det heter på ett ställe: »Föreställningen att det ur allmänhetens synpunkt skulle vara lyckligt, om samtliga bostadsfastigheter vore i kommunal ägo, ter sig för oss i hög grad verklighetsfrämmande. — — — Att allt framgent behöva — liksom i nuvarande krissituation — ställa sig i kö hos en kommunal bostadsdirektör för att få sig anvisad den bostad denna finner lämplig ter sig som ett skrämmande perspektiv.»

Jag vet inte riktigt, hur det kan förhålla sig, men att döma av det citerade uttalandet ha högermotionärerna inte en aning om konstruktionen av de s. k. kommunala bostadsföretagen. Det finns inga kommunala bostadsdirektörer, utan de ifrågavarande allmännyttiga företagen äro så konstruerade, att hela verksamheten är skild från den kommunala förvaltningsorganisationen. Befattningshavarna i de allmännyttiga bostadsproduktiva företagen äro anställda på precis samma villkor som gälla för alla andra privatanställda, och om än titeln direktör eller någon annan titel förekommer, så har den i varje fall inte något led, som skulle kunna antyda en direkt

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

anknytning till det kommunala. Kan det nu vara mera förödmjukande eller förnedrande, herr Mannerskantz, att gå till ett sådant bostadsföretags kontor och hos dessa privatanställda tjänstemän fråga efter bostad än det är att gå till en privat byggmästares kontor eller att vända sig till en fastighetsägare personligen för att söka bostad? Jag vet inte, om man där kan peka på någon annan olikhet än de rent individuella skillnader, som eventuellt kunna uppenbara sig. Jag har mycket svårt att förstå, att det ena ur den bostadssökande allmänhetens synpunkt skulle vara att föredraga framför det andra.

Möjligen skulle jag kunna tänka mig den skillnaden, att män vid ett besök hos en byggmästare eller en fastighetsägare får uppträda något hövligare. På grund av sitt nödläge kan man inte där framställa mer eller mindre väl behärskade anmärkningar för orättvis behandling, men det är möjligt att en bostadssökande kan ta sig vissa friheter i det avseendet, när han kommer till tjänstemännen i ett företag, som brukar anses vara allmänt. Om man vill försöka stimulera hövligheten och vördnaden här i landet, kan naturligtvis den gamla ordningen på bostadsmarknaden vara att föredraga, men man borde å andra sidan kunna ge den tributen till den personliga friheten, att man låter de bostadssökande ha ett ställe, där de kunna få sjunga ut med vad de ha på hjärtat och rent av skälla ut företaget. Jag tycker i varje fall, att en sådan ordning borde vara ett gott komplement till de strävanden till fromma för den personliga friheten, som de borgerliga partierna i vanliga fall vilja ha patentträten på.

Med vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr **MANNERSKANTZ** (kort genmäle): Herr talman! I fjol kommo vi saningen så nära, att flera av utskottsmajoritetens talesmän gävo uttryck för en uppfattning, som jag vet att de ha, nämligen att det inte bör finnas några

privatägda hus här i Sverige. När nu herr Eriksson talar om att det skall finnas konkurrens och därför även enskilda husägare, vill jag säga, att jag tror mest på den sanning, som kom fram i fjol. Herr Eriksson var dessutom ologisk, eftersom han, samtidigt som han talade om att det bör vara konkurrens, prisade de kommunala bostadshusen och tyckte, att det skulle gå bra, om det bara fanns sådana.

Jag är ganska säker på att om det bara fanns kommunala hus och de bostadssökande endast hade *en* husägare att vända sig till, skulle de komma i en sämre ställning, än om det funnes många husägare, till vilka de kunde vända sig. Det ligger i sakens natur, att om man kan välja, har man också större möjligheter.

Det är, tycker jag, ett otrevligt perspektiv att tänka sig, att de kommunala bostadsföretagen skola skötas så dåligt, att dessas kontor blir ett ställe, dit man kommer och skäller. Men jag tror, herr Eriksson, att utvecklingen blir sådan, och det tycker jag att man skall bespara den hyressökande allmänheten.

När de enskilda byggherrarna, på sätt jag nämnde i mitt förra anförande, missgynnas, blir konkurrensen inte sådan, som den bör vara. Jag är ganska säker på att om det kommunala bostadsbyggandet mer eller mindre fölle bort, skulle konkurrensen ökas mycket mellan de enskilda företagen. Om en person bygger ett hus, som han skall hyra ut, har han stort intresse av att hålla byggnadskostnaderna nere. Det intresset är större än vid entreprenadarbeten. När kommunerna bygga i egen regi, verkar det, som om de inte hade samma så att säga personliga intresse för saken som byggmästare ha, när de bygga med tanke på att göra det räntabelt. De sanningarna går det inte att komma ifrån.

Herr **ERIKSSON, EINAR** (kort genmäle): Herr talman! Jag tror att herr Mannerskantz i hög grad har misstagit sig, när han säger, att vid en bostadsbebyggelse, som projekteras och förvaltningsmässigt handhaves av ett företag,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som står under allmän insyn, ansträngningarna att nå ett gott resultat skulle vara mindre än i fråga om hus, som byggas av enskilda företagare. Det motsäges i varje fall av den utveckling, som hittills har varit rådande.

Jag ser, att herr Mannerskantz skakar på huvudet, men varje dag i mitt arbete kan jag konstatera, att så förhåller det sig, och jag kan inte vara blind för de erfarenheter, som jag på det sättet gör.

När herr Mannerskantz i sin replik talade om att allmännyttiga företag av den typ, som det här är fråga om, skulle sköta sig så illa, att de bostadssökande ha anledning att skälla, är det ett försök att i min mun lägga ord, som jag inte har sagt. Den bostadssökande anser sig alltid vara missgynnad, men han kan inte låta sitt missnöje rikta sig mot enskilda byggmästare eller fastighetsägare, ty på dem gäller det ju att göra ett så gott intryck som möjligt. Men när det är ett allmännyttigt företag, som representerar det allmänna, anser man sig ibland ha frihet att uppträda på ett annat sätt, och jag tycker att man inte bör förmena folk att få ge utlopp för sina inneboende känslor och inte behöva gå med mössan i hand och krökt rygg, som när de hos enskilda vilja ha en bostad.

Jag skulle säkert tro, herr Mannerskantz, att utvecklingen kommer att gå dithän, att åtminstone hyreshusbebyggelsen i allt större utsträckning kommer att övergå till de företag, som drivs i allmännyttigt regi, men det är inte några andra pådrivande krafter än konkurrensen, som på den punkten bli utslagsgivande. Komma vi i balans på hyresmarknaden och de allmännyttiga företagen kunna utbjuda sina lägenheter till lägre kostnader än de enskilda husägarna, tror jag, herr talman, att man kommer att föredraga att gå till de allmännyttiga företagen. Jag tror inte att man bara av omsorg om den enskilda företagsamheten kommer att betala högre hyror än man är tvingad till.

Herr **MANNERSKANTZ** (kort genmäle): Jag vill bara säga att ett hus, som

äges av enskilda, är lika allmännyttigt som de, som ägas av de s. k. allmännyttiga företagen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! I den punkt, som nu är föremål för diskussion, behandlas en gammal tvistefråga, och några nya synpunkter ha inte från ena eller andra hållet anförts och kunna säkerligen inte heller anföras. Det torde således inte vara nödvändigt att säga så många ord i saken.

Utskottsmajoriteten åberopar, att riksdagen haft att ta ståndpunkt till de olika meningar, som anförts, så sent som förra året, och förklarar, att något nytt sedan dess inte tillkommit, som kan föranleda åtminstone utskottsmajoriteten till någon ändrad uppfattning.

Frågan gäller, som tidigare har nämnts av herrar Mannerskantz och Einar Eriksson i Uppsala, huruvida de allmännyttiga företagen av staten skola få låna upp till 100 procent av avkastningsvärdet, under det att enskilda få nöja sig med 85 procent.

Vi ha tidigare anført den meningen, att de kommunala intressena böra så starkt som möjligt knytas till försörjningen av bostäder, vilket ju är en stor allmän uppgift. När herr Mannerskantz talar om gamla sanningar, kan det erinras om det tillstånd, som uppstod på hyresmarknaden, då konkurrensen var ohejdad. Det var sannerligen inte till gagn för alla de människor, som måste hyra bostäder, och för hembildningen och trivseln över huvud taget i samhället. Vi ha gärna velat lära av detta, och vi ha i den mån, vi ha förmått det, medvetet fört in bostadsproduktionen på de nya linjerna. Vi anse därför, att det behövs mera erfarenhet, innan man överväger att gå in för några ändringar.

Då som sagt några nya synpunkter inte finnas att andraga och då detta utskottsutlåtande upptar många punkter, därav några berörande nya spörsmål, och föredragningslistan är mycket lång, inskränker jag mig till det anförda och yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag på den föredragna punkten.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr **OHLON**: Herr talman! Det kan nog vara riktigt, som den föregående ärade talaren sade, att frontläget i fråga om bostadspolitik är detsamma i år som det har varit under de närmast föregående åren och att det därför är svårt att anföra några nya synpunkter.

Det har dock tillkommit en sak, och det är att nu även bostadsstyrelsen säger ifrån, att bostadsbristen tydligen är mycket större än vad styrelsen förut räknat med och att det mot bakgrunden härav är angeläget, att alla möjligheter tillvaratagas för en utvidgning av bostadsbyggandet. Enligt mitt förmenande utnyttjar man inte alla möjligheter till bostadsbyggande, om man inte ger de enskilda byggnadsföretagarna med all den erfarenhet, som de besitta, i huvudsak samma möjligheter till det allmännas hjälp, som tillkomma de allmännyttiga företagen.

Härtill kommer den stora faran för bostadsväsendets byråkratisering. Nu sade herr Eriksson nyss, att erfarenheten har visat, att den kommunala bostadsbyggnadsverksamheten har visat sig vara helt oberoende av den kommunala förvaltningen. Det är kanske riktigt, men den är i varje fall inte oberoende av kommunalpolitiken, sådan den är utformad i olika samhällen, och jag skulle tro, att i det långa loppet kan man befara vissa osunda utväxter, om man inte från början ser till, att det blir en effektiv konkurrens i fråga om bostadsbyggandet.

Jag kan, herr talman, i huvudsak instämma i vad herr Mannerskantz i övrigt anförde angående möjligheten för de privata företagen att få lån på i stort sett samma villkor som de allmänna företagen, vilket skulle innebära, att de allmänna företagen skulle få satsa mera pengar än de för närvarande göra.

En annan sak, som jag skulle vilja taga upp i detta sammanhang, är de s. k. trekronorsbidragen. De tillkommo, såvitt jag är riktigt underrättad, för att hjälpa i ekonomiskt hänseende särskilt svagt ställda familjer, som på grund av sjukdom eller andra omständigheter fått sin inkomst minskad. Nu säges det i ut-

skottets utlåtande, att trekronorsbidragen ha missbrukats, och utskottet föreslår, att hela frågan ställs under utredning. Jag har ingenting att invända däremot, men jag skulle tro, att så höga som byggnadskostnaderna för närvarande äro, få vi nog även i fortsättningen räkna med någonting motsvarande trekronorsbidragen.

Det är med tillfredsställelse, som jag också konstaterar, att utskottet har avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, att kommunerna skulle stå för hälften av bidragen. Tankegången är väl, att man på det sättet skulle få en kontroll på att kommunerna handha den här uppgiften på ett riktigt sätt, men jag föreställer mig, att ett sådant förslag som Kungl. Maj:ts skulle komma att medföra vissa orättvisor. I skrivningen framskymtar också, att kommunerna borde kunna slippa undan med en tredjedel av kostnaderna. Det är inte mycket att orda om, eftersom det väl blir en utredning på den punkten. Men när det gäller en detalj kommer jag att i fortsättningen göra ett bestämt yrkande, nämligen i fråga om förslaget angående trekronorsbidragens fortsatta begränsning till hyresgäster i kommunala bostadsfastigheter.

Det kan vara en ren tillfällighet, om en familj har fått bostad i ett kommunalt hus eller i ett privat hus. I förra fallet kan den få trekronorsbidraget, men i senare fallet blir den ställd utanför. Det kan ju inte vara tillfredsställande och rättvist. I stället borde man, såsom också föreslås i vår partimotion, låta trekronorsbidraget utgå till hyresgäster i alla fastigheter, som färdigställts efter ingången av 1949, dock förutsatt att hyresgästerna fylla de villkor, som stipulerades, när detta trekronorsbidrag infördes.

I den frågan ber jag, herr talman, att få återkomma med ett yrkande, när ärendet, som redovisas under punkten VIII, ställs under behandling.

Herr **WEHTJE**: Herr talman! Frågan om bostadsförsörjningen är i statsutskottets utlåtande uppdelad i flera punkter.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Hela det stora komplexet hänger emellertid samman, och därför tillåter jag mig att i min argumentering på den förevarande punkten framföra synpunkter, som också hänföra sig till de övriga avsnitten, och alltså göra en mera allmän överblick.

Genom regeringspropositionen och utskottsmajoritetens förslag i denna fråga löper som en röd tråd, att man vill premiera bostadsbyggandet i kommunal regi, samtidigt som man försöker diskvalificera det enskilda bostadsbyggandet och undervärdera de insatser, som de privata företagarna gjort och trots statsmakternas politik alltjämt försöka göra. Det förefaller mig rätt märkligt, att man på socialdemokratiskt håll ogärna tycks vilja redovisa sin allmänna inställning i ett sammanhang på ett klart och öppet sätt. Läger man emellertid ihop motiven från olika propositioner och utskottsutlåtanden i deras pusselbetonade form, får man dock fram en helhetsbild, som visar, att man tydligen försöker genomföra punkten 20 i arbetarrörelsens efterkrigsprogram, att gradvis i kommunal ägo överföra tomtmarken och hyreshusen i städerna.

Jag tillåter mig därför att här litet närmare redovisa de i olika sammanhang insmugna motiveringarna, som för mig bildat helhetsbilden, och jag börjar med 1947 års lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, där det i första paragrafen heter, att kommunerna äga att, om de så finna påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen, ställa medel till förfogande för detta ändamål. Denna rättighet för kommunerna att bevilja medel för bostadsförsörjningen kompletteras med en skyldighet för kommuner med mera än 10 000 invånare att till ledning för framtida åtgärder uppgöra en bostadsförsörjningsplan, som skall innehålla förslag till åtgärder för bostadsproduktionens främjande inom kommunen. Jämnårig med denna lag är byggnadslagen, som stadgar bl. a. att kommun äger föreskriva när, hur och var bebyggelse skall äga rum. Denna bestämmelse har också numera kompletterats med ett ut-

talande om vem som skall genomföra bebyggelsen, i det att lagutskottet i samband med förra årets omdiskuterade utvidgning av expropriationslagen förklarar, att det skulle innebära en alltför stor inskränkning i kommunens handlingsfrihet, om person, som ägt ett område, vilket sedermera exproprierats, finge förhandsrätt att bebygga det honom frånhända området efter kommunens anvisningar — det förelåg en motion om saken från HSB-håll.

De statliga lånen och bidragen till bostadsförsörjningen ge också ett klart belegg för denna premiering av kommunalägda och allmännyttiga bostadsföretag. Som vi på den borgerliga sidan årligen och även i år ånyo framhållit, borde de olika bostadsproducenterna ha samma utgångsläge och möjligheter att konkurrera under likartade betingelser. När det exempelvis gäller lånegränserna för de statliga tertiärlånen, ha de kommunägda och allmännyttiga bostadsföretagen en preferensrätt, i det att de kunna få dylika lån upp till 100 procent av produktionskostnaden, under det att bostadsföretag i enskild regi icke regelmässigt kunna få högre belåning än till 85 procent. Här spårar man förgäves efter likställigheten mellan olika företagargrupper.

Förmånsställningen för de kommunägda och allmännyttiga bostadsföretagen framträder också när det gäller det s. k. trekronorsbidraget, i det att detta icke kan utgå till andra bostadsföretag än kommunägda och allmännyttiga. När dessa bidrag infördes år 1947, deklarerade departementschefen utan närmare motivering, att kretsen av bidragsmottagare borde begränsas på detta sätt. Nu säger statsutskottets majoritet, att bidraget tillkommit i syfte att stimulera kommunerna att organisera kommunala och allmännyttiga bostadsföretag. Först tre år senare får man här sålunda ett klart besked om motivet för denna begränsning. Varje departementschef synes för övrigt sätta en ära i att så knapphändigt som möjligt redovisa motiveringen för dylika begränsningsregler. Så är det också i år. I den nu föreliggande propositionen om

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadsförsörjningen förklarar departementschefen kort och gott, när det gäller det nya pensionärsbostadsbidraget, att han finner det naturligt, att bidragsgivningen begränsas till flerfamiljshus, som förvaltas av kommun eller allmännyttigt bostadsföretag, något som överensstämmer med de regler, som gälla för erhållande av trekronorsbidraget. Som framgår av de föreliggande reservationerna från borgerlig sida på denna punkt och av statsutskottets egen skrivning, som just härutinnan är ovanligt fyllig, är begränsningen dess bättre inte för alla lika naturlig som för föredragande statsrådet.

I den socialdemokratiska reservationen till tredje lagutskottets utlåtande med anledning av propositionen om fortsatt giltighet av byggnadstillståndslagen göres också ett uttalande, som kommit mig att häpna. Där verifieras dess värre, att principerna för tillståndsgivningen — enligt de socialdemokratiska uttolkarna — äro avsedda att tillämpas på sådant sätt, att de kommunala bostadsföretagen uttryckligen skola tillerkännas ett företräde. Här får man ett klart belägg för att jämlikhet är något, som icke tillämpas gentemot alla företagare. Byggnadstillståndsgivningen har tydligen här blivit ett komplement till premieringen av de allmännyttiga och kommunala bostadsföretagen.

Statsutskottets majoritet synes dock vara angelägen om en blomma i knapphållet. När det gäller saneringen av den äldre bebyggelsen, har utskottet ställt sig välvilligt till den i högermotionen begärda utredningen om införandet av bestämmelser om expropriation inom en saneringsenhet för att genomföra saneringen i privat regi. Jag noterar detta uttalande med tillfredsställelse, samtidigt som jag vill betona att man på näringslivets sida är beredd att så snart som möjligt söka genomföra denna förnyelse av våra bostäder till godtagbara hyror och på hög bostadssocial standard utan att behöva belasta skattebetalarna med kostnaderna härför.

Över huvud taget äro alla politiska partier ense om att vi målmedvetet mås-

te sträva efter rymliga och goda bostäder till överkomliga priser. Vi måste söka komma till rätta med bostadsbristen och skapa balans på bostadsmarknaden. Om sättet att förverkliga denna politik gå dock meningarna strängt isär. På högerhåll äro vi övertygade om att en monopolställning för kommunalt byggeri icke är lösningen. Det säges visserligen att de privata företagen få tillfälle att konkurrera i sin anbudsgivning till de kommunala företagen. Men här reduceras näringslivets konkurrens, om man inbjuder till en sådan, till att på bästa möjliga sätt utföra ett beställningsarbete, där utformning, konstruktioner och material äro på förhand fixerade. Vad vi behöva är en standardbefrämjande konkurrens om alla moment i bostadsbyggandet, från uppgörandet av en stadsplan till den sista avslipningen av en inredningsdetalj.

Det har heller inte kunnat verifieras att de kommunala bostadsföretagen kunnat uppvisa sådana resultat i förhållande till andra företagare att detta kunde motivera deras särställning.

Utredningar som ha verkställts för Stockholms del och sedermera granskats av stadens fastighetskontor ha sålunda på intet sätt givit belägg för att de allmännyttiga och kommunägda bostadsföretagen produktionsmässigt skule vara gynnsammare än övriga bostadsföretag. Då man är så angelägen att premiera de allmännyttiga och kommunala bostadsföretagen med särskilda rabatter, ger detta närmast en känsla av att bostadskostnaderna i dessa företag ligga på en sådan höjd, att de måste camoufleras genom införandet av särskilda rabatter. För de boende, som inte äro närmare insatta i den högre subventionsmatematiken, kan det måhända framstå, som om hyresnivån i dessa fastigheter vore låg, då hyresgästerna erlægga en kontant hyra som nedbringas genom de statliga subventionerna. Genom denna nettoredovisning få hyresgästerna knappast en klar bild av läget.

Jag tror för min del inte att den riktiga metoden här är att fortsätta politiken med bostadssubventioner på sådant

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sätt, att subventioner komma att utgå till allt flera hushåll. Genom en dylik politik undanskymns nämligen det väsentliga: angelägenheten att förbilliga bostadsproduktionen.

Subventionspolitiken har också sina påtagliga brister även i andra avseenden. Vi ha från högerhåll ständigt motsatt oss införandet av den femte subventionsgruppen för tillägglånen, och jag vill änyo understryka, att med nuvarande påtagliga tendens till sänkning av produktionskostnaderna saknas varje anledning att ens ha möjligheten öppen för denna subventionsgrupp. I stället borde man sträva efter att med den fria ekonomin som mål successivt avskaffa denna subventionsform.

När det gäller trekronorsbidraget ha vi från högerhåll likaledes anfört reservationer. Jag är överraskad över att denna subventionering, som visserligen bara har försökskaraktär, ändock inte mött mera motstånd från kommunalt håll. Av tillgängliga uppgifter framgår nämligen att ungefär 50 procent av det statliga anslaget för dessa subventioner gå till Stockholm, som blott har 10 procent av rikets invånarantal men ungefär 20 procent av skattekrönorna i riket. Skattekraften per invånare i huvudstaden är ungefär den dubbla mot i riket i dess helhet, och som bekant tillämpar Stockholms stad en frikostigare socialpolitik än någon annan av rikets kommuner — statliga subventioner förutan. Av den totala anslagssumman för trekronorsbidraget får icke någon enda annan stad i landet ett bidrag som uppgår till nämnvärt mer än 5 procent av vad huvudstaden får, och den egentliga landsbygden med alla dess småorter och ekonomiska svårigheter blir praktiskt taget utan dylikt bidrag. Dessa siffror synas mig ge tillräckligt belägg för att man icke har anledning att fortsätta med trekronorsbidraget.

När det gäller familjebostadsbidragen, ha vi likaledes från högerhåll uttalat, att man som barnrikefamilj borde räkna familj med mer än två barn. Det är först för dessa kategorier som det särskilda familjebostadstillägget borde utgå. Jag

vill också framhålla, att ju mer man begränsar bidragsmottagarnas krets, desto större möjligheter finns det att avväga bidragen på sådant sätt, att de verkligen innebära en reell hjälp.

Vid tillämpningen av bestämmelserna om familjebostadsbidragen ha också framkommit invändningar, som enligt min mening äro så väsentliga, att redan de borde ge anledning till en allmän omprövning av dessa subventioner. Familjebostadsbidragen äro kombinerade med en högsta inkomstgräns, vilken i Stockholm för en trebarnsfamilj är ungefär 8 500 kronor taxerat belopp till statlig inkomstskatt. Den, som väl en gång fått bidrag och således vid själva ansökningstillfället kom under inkomstgränsen, är berättigad till bidrag under fem år i följd därefter, även om inkomsten sedan stiger. Den däremot, som med ett än så ringa belopp låg över gränsen vid ansökningstillfället, går helt miste om bidrag. Det har visserligen diskuterats om en fortlöpande inkomstprövning, men nu ger statsutskottets majoritet ett klart besked på denna punkt. Det säges nämligen att inkomstprövning skall ske endast vart femte år och då på grundval av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten i genomsnitt för de senaste fem åren. Mig förefaller det naturligt, att man borde räkna inkomsten vid ansökningen av bidraget på grundval av den genomsnittliga inkomsten under en flerårsperiod. Eljest kan man inte undgå den berättigade kritiken, att dessa bostadsbidrag falla slumpvis, och de bostadspolitiska organen få då lätt en stämpel på sig såsom ett godtyckes företrädare. Allmänheten bibringas onekligen lätt en uppfattning att bostadsmarknaden styres med föga visdom.

När det gäller den bristande balansen på bostadsmarknaden, förefaller det, som om utskottets majoritet tydligen inför det förestående valet vore särskilt angelägen att undervärdera sambandet mellan lönestegringarna å ena sidan och hyresstoppet å den andra. Jag vill i detta sammanhang efterlysa den utredning, som justitieministern i samband med

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

framläggandet av propositionen om förlängning av hyreslagen aviserade, röran- de avvecklingen av denna den mest efterhängsna av krisregleringarna. Regeringen förefaller icke särskilt angelägen att igångsätta denna utredning, då enligt vad jag förspott direktiv för utredningen ännu ej ha utarbetats och än mindre något personal gjorts. Återgången till den fria ekonomin måste emellertid enligt min mening skyndsamt utredas. Då problemkomplexet är synnerligen intrikat och man förmodligen får tänka sig ett stegvis upphävande av hyresregleringen, är det en verklig fara i varje dröjsmål.

Enligt min mening, herr talman, är den bostadssökande allmänheten icke betjänt av en fortsatt »trampa på»-politik i subventioneringens och regleringens tecken mot en kommunal ensamrätt till bostadsbyggande och bostadsägande, där till slut den bostadssökande kommer att förlora sitt fria val och där den kostnadsförbilligande produktionskonkurrensen kommer att utplånas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få ansluta mig till de reservationer på olika punkter i det föreliggande utlåtandet, som ha avgivits av herr Mannerskantz.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Herr Wehtje drog upp samma diskussion, som fördes i kammaren i fjol och året dessförinnan i dessa frågor. De synpunkter, som han framförde, voro väl också desamma som man från herr Wehtjes håll redan tidigare utvecklat, och något annat var ju inte heller att vänta. Även de synpunkter, som anförs i den kungl. propositionen, äro desamma som Kungl. Maj:t förra året hade på dessa frågor. Den tvist, som här pågår, bevisar bara, att det finns två ganska skilda meningar om hur bostadspolitiken i vårt land skall drivas.

Herr Wehtje efterlyste regeringens avsikter med den bostadspolitik som har lanserats. Det var särskilt på en punkt som han ville ha besked, nämligen huruvida vår avsikt är att på olika sätt

stödja kommunala och allmännyttiga bostadsföretag i sådan utsträckning, att den enskilda och privata bygnadsverksamheten helt kommer att försvinna. Vi ha ju redan många gånger klart deklarerat vår ståndpunkt i dessa frågor, och de principer för bostadspolitiken, som riksdagen fastställde redan år 1946 och 1947, gälla allttjämt. Avsikten med alla dessa statliga stödåtgärder är ju att i första hand främja en spekulationsfri byggnadsverksamhet, eller med andra ord att främja kommunernas, de kooperativas och allmännyttiga företagens insatser. Vi anse allttjämt att det är fördelaktigare för den bostadssökande allmänheten och hela det svenska folket, om de, som behöva bostäder, få bo i kommunala eller av kommunerna kontrollerade bostadsfastigheter. Vi ha inte vid något tillfälle stuckit under stol med vår uppfattning härvidlag. De senaste årens utveckling på bostadspolitikens område har enligt vår mening också varit lyckosam.

Herr Wehtje säger att stödet till de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen dödar eller i varje fall starkt hindrar den privata byggnadsverksamheten. Dessutom försvagas enligt hans mening därigenom konkurrensen mellan de kommunala och privata byggmästarna. På den punkten kan man ha delade meningar. Det har, betonar jag, inte vid något tillfälle här varit meningen att skapa något kommunalt byggmonopol. Uppförande av bostäder i kommunernas egen regi har inte direkt fått stöd av statsmakterna. Herr Wehtje vet också att den byggnadsproduktion i landet, som bedrivs i direkt kommunal regi, inskränker sig till att omfatta blott något mellan fem och tio procent av hela bostadsproduktionen i landet. De kommunala och allmännyttiga företagen bygga i allmänhet på entreprenad. De privata byggmästarna ha, såsom det har sagts vid många tillfällen, där sin stora chans. Dessutom måste jag säga, att konkurrensfaktorn är ganska oklar i ett läge, där vi ha bostadsbrist och hyresreglering. Varken de privata byggmästarna eller kommunala företagen ha någon

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

chans att genom fullständigt fri konkurrens på marknaden kunna bevisa, vilken form av bostadsproduktion som innebär de största fördelarna, eftersom ju hela området för närvarande är reglerat.

Från högerhåll har nu föreslagits, att den övre gränsen för de statliga tertiärlänen skall fastställas till 90 procent av avkastningsvärdet i stället för nuvarande 100 procent för kommunala och 95 procent för kooperativa företag. Samtliga borgerliga ledamöter i statsutskottet stå bakom denna reservation till utskottets utlåtande, vilket klart pekar på att de borgerliga här vilja införa en annan bostadspolitik än den som nu föres. Det är ju också något som för oss redan varit känt. Man bortser härvid från att kommunerna äro med och taga risker tillsammans med staten. Det är inte så, att kommunerna äro helt befriade från risker. Bestämmelserna äro utformade på sådant sätt, att kommunerna dela risken med staten. Den anmärkning, som framföres i högermotionen att det nuvarande systemet uppmuntrar kommunerna till lättsinne, kan därför icke vara berättigad. När det gäller de kooperativa företagen, får man heller inte glömma, att om man skulle försämravillkoren för dem, kommer den del av allmänheten, som vill skaffa sig bostäder i kooperativa fastigheter eller bostadsrättsföreningar, att minskas. Vi trodde verkligen, att det var ett allmänt intresse att en så stor del av befolkningen som möjligt skulle få tillfälle att bo i bostäder, där vederbörande har ett visst inflytande och också gjort en viss ekonomisk insats. Om denna insats skulle ökas till 10 procent i stället för 5, kommer detta givetvis att medföra en hård sällning av de bostadsbehovande, vilket enligt vår mening icke kan vara till någon fördel.

I herr Wehtjes anförande kom det fram samma tongångar som i högermotionen. Man gör gällande, att den bostadsbrist, som vi faktiskt ha i landet, är ett resultat av den statliga bostadspolitiken och att den bl. a. skulle ha uppstått på grund av att det icke finns fri konkurrens i fråga om bostadspro-

duktionen. Den bostadsbrist, som vi ha i dag och vars existens är allmänt känd, har faktiskt sitt ursprung i förhållandena under de första krigsåren med den då svaga byggnadsverksamheten i landet. Om man följer utvecklingen från 1940 och fram till nu samt dessutom tar hänsyn till de befolkningsförändringar, som ha skett, förstår man, att den nedgång i byggnadsverksamheten som förekom under åren 1940—1942, ännu icke är återhämtad. Vi ha helt enkelt icke kunnat fullständigt återhämta denna nedgång. Nedgången i byggnadsverksamheten under de första krigsåren inträffade dessutom vid en tidpunkt, då befolkningsutvecklingen i landet framför allt i fråga om antalet nybildade hushåll var i uppåtgående. År 1939, då det här i landet byggdes 59 000 bostäder, var ett rekordår i fråga om antalet nytillkomna hushåll. Åren efter 1939 fram till 1944 uppvisade emellertid en fortsatt stegring av hushållsbildningen, medan samtidigt bostadsbyggandet kraftigt minskades. Detta förorsakade en brist på bostäder som ännu icke är återhämtad.

I herr Wehtjes anförande kom det också fram en annan förklaring till bostadsbristen, en förklaring som även återfinnes i motionen, nämligen det faktum, att det har inträffat en hyressänkning särskilt i de äldre fastigheterna. Denna hyressänkning skulle enligt herr Wehtjes uppfattning bero på hyresregleringen, som hållit hyrorna fastlåsta, medan löneinkomsterna stigit. Det har därigenom blivit en förändrad relation mellan inkomster och hyror. Hyrorna ta, säger man, nu i anspråk en allt mindre del av familjernas inkomster än tidigare. Det är klart att man kan finna en viss förklaring till bostadsbristen i det faktum, att efterfrågan på bostäder självfallet ökar i en situation, då hyrorna sluka en mindre del av den enskildes inkomster. De undersökningar, som gjorts inom bostadsstyrelsen, visa dock att denna relativa hyressänkning faktiskt spelar en mindre roll än vad man tror. Undersökningarna ge nog ganska klart belägg för att i själva

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

verket den brist på bostäder, som uppstod i början av kriget, allttjämt gör sig gällande. Den relativa hyressänkningen inverkar självfallet på den enskilda familjens val av bostad. Folk har möjlighet att söka sig större och bättre bostäder. Den väldiga efterfrågan på bostäder, som gör sig gällande, och den brist, som kommer fram bl. a. i det stora antalet bostadssökande på hyresförmedlingarna, äro oftast just ett utslag av att folk nu kan söka sig bättre och större bostäder. Vi få emellertid icke glömma bort att under hela 1940-talet var giftermålsfrekvensen betydligt högre än under 1930-talet. Vi ha dessutom haft en stor inflyttning till tätorterna. Till vårt land har, såsom alla känna till, kommit en ström av flyktingar, som nu ta ganska många bostäder i anspråk. Vidare har dödlighetsprocenten sjunkit under 1940-talet med de konsekvenser som detta självfallet fått för situationen på bostadsmarknaden. I samband med den höjda levnadsstandarden har dessutom inträffat en fortskridande upplösning av generationssambandet. Den s. k. hushållsprängningen har framför allt i städerna medfört, att många, som tidigare inte uppträdde såsom självständiga bostadssökande, utan bodde tillsammans med sina föräldrar, nu anmäla sig såsom bostadssökande och göra anspråk på att få en egen bostad. Denna utveckling sammanhänger naturligtvis med den ökade standarden. Förklaringen till bostadsbristen får framför allt sökas i dessa förändringar inom befolkningen.

En annan omständighet, som också bör observeras, är att medan man under 1930-talet i huvudsak byggde små bostäder — cirka 45 procent av alla bostäder, som tillkommo på den tiden, voro lägenheter om ett rum och kök — ha vi nu tack vare den statliga bostadspolitikens kommit över till en högre bostadsstandard. Blott 15 procent av alla nybyggda lägenheter utgöras för närvarande av bostäder om ett rum och kök, medan det vanliga är att man bygger två- eller trerumslägenheter. Det har alltså skett en påtaglig standardförbättring

som resultat av den statliga bostadspolitikens, som från början också siktat just till att få till stånd denna standardförbättring.

När man hör herr Wehtje, får man närmast den misstanken, att han anser att vi här i landet ha kommit upp i en alltför hög bostadsstandard och att en återgång blir nödvändig, om vi skola kunna klara den aktuella situationen. Samma misstanke får man, när man läser högerns motion. Det är klart att den linje, som herr Wehtje här rekommenderar — återgång till en friare ekonomi — skulle ge oss vissa möjligheter att snabbt avskaffa bostadsbristen. Om hyresregleringen upphävdes och hyresnivån i den fria marknaden anpassades efter efterfrågan, misstänker jag, att den kraftiga stegring av hyrorna, som man då måste räkna med, skulle vara tillräcklig för att avskaffa en stor del av bostadsbristen. Folk skulle då tvingas att tränga ihop sig igen. Den splittring av hushållen, som jag nyss talade om, skulle säkerligen i stor utsträckning upphöra. På så sätt skulle man få till stånd ett jämviktsläge av ungefär samma slag som existerade före kriget.

I högerns motion påpekas att det innan den statliga bostadspolitikens inleddes, fanns ett överskott av lägenheter i landet. Det är mycket riktigt. I Stockholm uppgick bostadsöverskottet till 1,5 — 2 procent. Men detta bostadsöverskott var alls icke ett bevis för att folk då hade de bostäder, som man önskade, eller att det inte fanns någon verklig bostadsbrist. Jag såg för en tid sedan några uppgifter i Stockholms stads statistiska månadsskrift nr 8 för år 1949, som i detta sammanhang äro rätt belysande. Jag vågar inte gå i god för dessa siffrors riktighet, men tillåter mig att anföra dem med angivande av källan. Det omtalas där, att år 1935, då det i Stockholm fanns ett överskott av lediga lägenheter, hade av samtliga gifta par i Stockholm 87 procent egen lägenhet. Detta var, betonar jag, vid en tidpunkt, då det fanns ett överskott på lediga bostäder. Samma tabell visar att år 1948 hade

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

95 procent av de gifta paren i Stockholm egen bostad. Jag vågar, som jag nyss sade, inte gå i god för dessa uppgifters riktighet, men man har inom bostadsstyrelsen sagt mig, att den tendens, som framgår av denna statistik, är riktig. Det har trots bostadsbristen skett en uppenbar förbättring för familjerna i fråga om deras bostadssituation. Detta sammanhänger naturligtvis med den relativa sänkning av hyrorna, som jag tidigare talat om, men även med de bostadsrabatter av olika slag, som ha utgått under de senaste åren och som ha möjliggjort för de ekonomiskt sämst ställda att skaffa sig familjebostäder av en sådan beskaffenhet som de icke kunde hålla sig med under 1930-talet, då den statliga bostadspolitiken ännu var i sin linda.

Samma motsättning, som kommer fram i denna grundfråga, framträder också när det gäller förslaget om inrättandet av pensionärsbostäder i vanliga bostadsfastigheter, som ju tillstyrkes av både utskottsmajoriteten och reservanterna, ehuru man på borgerligt håll menar att bestämmelserna böra utsträckas till att gälla även av enskilda ägda fastigheter. Det är emellertid inte så enkelt att utan vidare lämna subventioner till enskilda fastighetsägare. Man står i varje fall på en mycket säkrare grund, om man härvidlag har att göra med kommunala och allmännyttiga företag, särskilt när det gäller en försöksverksamhet av den relativt blygsamma omfattning som det här är fråga om. Dessutom vill man ju gärna ha en viss erfarenhet framför allt i fråga om lämpliga bostadstyper och erforderlig bostadsstandard, innan det kan bli aktuellt att utvidga bidragsbestämmelserna till att gälla även av enskilda ägda fastigheter. Att en utsträckning av bidragsrätten kan bli aktuell redan dessförinnan, vill jag ingalunda förneka, men det torde vara uppenbart att bestämmelserna icke kunna utvidgas till att omfatta alla av enskilda ägda fastigheter. Jag föreställer mig att det skulle vara uteslutet att ge subvention för pensionärsbostäder i sådana fastigheter, som ha tillkommit utan några statliga lån och i vilka hyrorna äro högre än i kommu-

nala fastigheter och i sådana hus som uppförts med statliga lån.

På en punkt har utskottet gått emot Kungl. Maj:ts förslag, nämligen i fråga om trekronorsbidraget. Utskottet har därvidlag icke ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om att kommunerna skola bidra till finansieringen av trekronorsbidraget. Att detta förslag framkommit, beror på att tillsynsmyndigheten, bostadsstyrelsen, som har den största erfarenheten på detta område, har ansett att handläggningen av trekronorsbidraget ute i kommunerna har givit anledning till anmärkningar. Dessa anmärkningar ha även preciserats. Bostadsstyrelsen har klara belägg för att vissa kommuner låtit bidrag utgå till familjer som ha haft relativt stora inkomster. Jag måste säga att det skulle ha varit svårt för Kungl. Maj:t att inte acceptera bostadsstyrelsens förslag, när det har denna bakgrund. Vi ha ändå inte helt kunnat följa bostadsstyrelsen, som ville införa vissa bestämda inkomststreck. Kungl. Maj:t har ansett, att om kommunerna själva få vara med om att finansiera trekronorsbidraget, behöva vi inte införa några bestämmelser om inkomststreck, utan kommunerna kunna då som hittills få en möjlighet att utan krångel och byråkratism uppifrån själva handha fördelningen av dessa bidrag, som vi alltså tro ha en viss uppgift att fylla. Vi anse det bättre att aktualisera frågan redan nu, innan kommunerna fått för stora utgifter på detta område, än att vänta några år, då det kanske blivit en alltför stor och betungande utgift för kommunerna. Jag vill erinra om att detta för kommunerna i allmänhet inte är någon stor sak. Det är en stor utgift för Stockholm. Ett genomförande av Kungl. Maj:ts förslag skulle där medföra en utgift för exempelvis budgetåret 1949/50 på 337 000 kronor. Men för övriga kommuner i landet rör det sig om ganska blygsamma belopp. För exempelvis Göteborg gäller det 19 000 kronor, för Malmö 12 000 kronor, Falköping 200 kronor, Borlänge 150 kronor o. s. v. Det är således ganska blygsamma utgifter som komma att följa, om förslaget ak-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tualiseras. I en framtid komma de dock att bli väsentligt större, eftersom man får räkna med att kommunerna komma att ta trekronorsbidraget i anspråk i större utsträckning än tidigare. Det är därför som vi hålla på att det är lika bra att denna sak ordnas nu.

Herr Ohlson pläderade emot regeringens förslag, och folkpartiet, som i en motion till årets riksdag i princip avslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, har sedan i sin reservation i utskottet gått emot förslaget och begärt en utredning. Men innan utredningen är färdig, begär folkpartiet att man skall utvidga bestämmelsernas tillämpningsområde, så att trekronorsbidraget skall kunna utgå till alla fastigheter. Det är en ganska egendomlig utveckling under några månader. Högern och bondeförbundet ha yrkat rent avslag och mena att trekronorsbidraget bör upphöra.

Enligt min mening har trekronorsbidraget en stor uppgift att fylla. Den handläggning, som skett, har kritiserats. Det är kanske fog för den kritiken, men man kommer ändå inte ifrån, att trekronorsbidraget på sin tid motive-rades med att man därmed skulle kunna hjälpa familjer som bodde i bristfälliga, saneringsfärdiga bostäder till bättre och hyggligare bostäder. Man angav särskilt att det skulle vara familjer, där det rådde sjukdom. Vad som då anfördes är all-tjämt aktuellt. Vi stå, såsom framgår av propositionen, inför saneringsuppgifter i städerna. Den, som känner till, hur det är, vet att i en mängd av dessa centralt belägna, äldre fastigheter med låga hyror bo familjer, som komma att få mycket svårt att flytta in i nya bostäder — som naturligtvis komma att erbjudas dem i samband med saneringen — där hyrorna äro väsentligt högre. Om trekronorsbidraget användes för att biträda familjer vid sådana tillfällen, har det en verklig uppgift att fylla, och därför anser jag att det är orimligt att nu föreslå att trekronorsbidraget skall upphöra. Att man måste utreda, hur det i framtiden skall tillämpas, råder väl efter den här diskussionen inte någon tvekan om.

Herr talman! Den motsättning, som även i år kommer fram i bostadsfrågan, är ett uttryck för, såsom jag sagt förut, att det här råder delade meningar om hur kraftigt det statliga ingripandet på bostadsförsörjningens område skall vara. Där står regeringen fortfarande fast vid den uppfattningen, som riksdagen också har accepterat, nämligen att bostadsförsörjningen bör i första hand vara en samhällelig angelägenhet och att kommunerna skola bära huvudansvaret. Därför är förslaget i år också utformat med tanke på att främja dessa kommunala och allmännyttiga företags verksamhet.

Herr WEHTJE: Herr talman! Statsrådet Andersson framhöll att jag skulle ha påstått att bostadsbristen skulle ha framkommit som ett resultat av den bostadspolitik som förts. Det har jag nu aldrig sagt. Bostadspolitiken har väl kanske medverkat till att bostadsbristen kommit att framstå sådan som den nu är, men att den förda politiken uteslutande skulle ha varit anledningen till detta, har jag inte påstått.

Herr statsrådet säger å andra sidan själv att den gynnsamma utveckling, som vi haft på bostadsförsörjningens område, är att tillskriva den statliga bostadspolitiken. Det skulle jag vilja bestämt bestrida, ty det förhåller sig väl ändå så, att vi här ha flera samverkande faktorer, som å ena sidan resulterat i att vi ha fått en väsentligt mycket bättre bostadsförsörjning än tidigare men å andra sidan icke kunnat leda därhän, att vi helt kunnat komma ifrån bostadsbristen. Jag vill peka på att effektiviteten i själva byggandet, rationellare byggnadsmetoder och bättre material ha gjort att vi kunnat förbilliga bostadsbyggandet högst avsevärt. Det har alltså inte bara skett genom subventioner och statliga bidrag, utan allt detta sammantaget har åstadkommit att vi fått en bättre behovstäckning.

Nu menar jag att alla de krafter, som verka till en naturlig förbättring av bostadsförsörjningen, böra få verka. Men

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det få de inte, om man skall överföra bostadsbyggandet, bostadsplaneringen och bostadsförvaltningen uteslutande till kommunägda företag, såsom man nu tydligen strävar efter. För min del åsyftar jag inte att de kooperativa företagen inte skola likställas med de enskilda — dem räknar jag också till enskilda företag. Vad jag emellertid vänder mig emot är att de kommunägda företagen nu skola skjutas i förgrunden och få extra stöd. Det tror jag inte kommer att leda till en bättre lösning av vårt bostadsförsörjningsproblem.

Jag efterlyste i mitt första anförande vilka resultat man möjligen skulle kunna peka på som ge vid handen att bostadsförsörjningen skulle bli billigare ordnad genom insatser från kommunernas sida. Jag har inte fått något svar på den frågan. Jag har ställt den tidigare, när vi diskuterat dessa problem, men har inte heller då fått något svar, och det har inte kunnat påvisas efter de mycket ingående utredningar som på detta område äro gjorda här i Stockholm.

Herr statsråd! Det gäller inte bara själva bostadsbyggandet — herr statsrådet överförde problemet till det avsnittet — ty där medger jag att man i viss utsträckning inbjuder till konkurrens olika byggnadsföretagare emellan, utan det gäller hela området, alltså planering, markförvärv, byggande, ägande och förvaltning. Tar man detta som en enhet, är det klart och tydligt att det inte nu ges tillfälle till fri konkurrens på jämbördiga villkor.

Vidare påstod herr statsrådet att den nuvarande bostadsbristen var ett ännu eftersläpande resultat av det eftersatta bostadsbyggandet under de första krigsåren. Jag tror för min del att det ha vi hunnit förbi; den faktorn verkar inte nu längre, utan vad vi ha att räkna med äro de förhållanden som erbjudas den bostadssökande allmänheten. Vi ha — och det tycker jag för min del är utmärkt att vi kunnat rå med hittills — kunnat bjuda bostäder till sådana hyror, att med de förbättrade inkomsterna folk har kunnat skaffa sig rymliga och goda bostäder. Det hoppas jag att vi skola

kunna fortsätta med så länge vi över huvud taget ha råd till det, och jag tror att det är en mycket viktig uppgift för både samhället och den enskilde att främja denna utveckling. Den främjas emellertid bäst, om alla goda krafter medverka, och man bör således inte utestänga en stor grupp samhällsmedborgare som varit inriktad på att arbeta för dessa uppgifter.

Vad sedan angår ett medgivande av gynnsammare villkor till de kommunägda företagen, går ju regeringen vidare på den vägen. Statsrådet framhöll att han inte kunde tänka sig att frågå den regel, som är angiven i propositionen, att särskilda pensionärshemssubventioner endast skulle lämnas i fråga om sådana pensionärsbostäder som kunde inrymmas i kommunägda eller s. k. allmännyttiga bostadsföretag. Men det är väl inte bostadsföretagarna som subventioneras, utan det är väl pensionärerna som erhålla ett stöd! Man skulle väl kunna vara så frigjord, att man lämnade detta stöd vare sig pensionärerna bo i en lägenhet, tillhörande ett s. k. allmännyttigt bostadsföretag, eller i en lägenhet tillhörande ett privat bostadsföretag. När de bo i enskilda fastigheter, kan man ju som villkor för att stödet skall utgå uppställa det kravet, att hyran och standarden i hyreshuset skola vara jämförbara med vad de allmännyttiga företagen kunna erbjuda.

Herr talman! Jag har inte med vad jag nu sagt och med mitt tidigare inlägg syftat till annat än att det borde vara statsmakterna angeläget att se till att alla goda krafter, som vilja arbeta för en fortsatt lycklig utveckling av våra bostadsproblem, skola få tillfälle att samverka.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av herr statsrådets anförande. Jag kan i stort sett instämma däri när det gäller beskrivningen av läget och orsakerna till bostadsbristen, och särskilt kan jag instämma i den delen i slutet av statsrådets anförande, där han behandlade frå-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gan om den relativa sänkning av hyran som ägt rum och som lett till en helt annan bostadsstandard och ökade krav från de bostadssökandes sida.

Det är uppenbart, att även om vi under krigets första år hade kunnat bygga i samma takt som vi gjorde före kriget, skulle vi i alla fall haft bostadsbrist nu. Med hänsyn till den hyressättning som för närvarande råder, ha de ökade kraven på att erhålla bättre bostäder kunnat tillgodoses, och sådana, som tidigare nöjt sig med att vara inneboende under relativt enkla förhållanden, ha nu fått en bättre löneställning, och hyreskostnaderna ta i anspråk en så pass ringa del av den totala inkomsten, att de ha ansett sig kunna ha råd att hyra egen bostad i stället för att som tidigare, i varje fall när det gäller många ensamstående, ha varit inneboende i något möblerat rum. Det är en utveckling som vi skola vara glada över, ty det är uppenbart att det innebär en ökad trevnad för dessa personer att få en egen lägenhet.

Det förefaller emellertid, som om man skulle ha kunnat jämka på de olikheter som nu förefinnas mellan den kommunala och kooperativa samt den enskilda företagsamheten. Därvidlag har det nu varit så pass stora differenser, att det inte funnits någon möjlighet för de enskilda att följa med. Jag tror att det skulle verka stimulerande, om man här åstadkom en utjämning, och jag kan inte fatta, varför det skulle vara så felaktigt, om man för exempelvis ett kommunalt bygge skulle sätta belåningsgränsen vid 90 procent. Jag tycker tvärtom att det skulle vara mycket väl motiverat. Regeringen har ju också föreslagit en ändring beträffande trekronorsbidraget, varigenom större kontroll skulle vinnas. Jag tror nog att man kan ställa samma krav när det gäller själva byggandet.

Vad gäller trekronorsbidraget är det inte någon nyhet som lanserats från folkpartiets sida, såsom jag tyckte att herr statsrådet gjorde gällande i sitt anförande. Vi ha i flera år hävdats, att om man skall fullfölja detta beslut om trekronorsbidraget, bör bidraget i rättvi-

sans namn även utgå för familjer som bo i andra fastigheter än kommunägda och som ha lägenheter, vilka motsvara de krav som ställas på sådana lägenheter, där trekronorsbidraget skall utgå. Jag kan inte förstå att det här skulle vara motiverat med någon skillnad i hyran. Även i de flesta enskilda fastigheterna äro hyrorna fastställda av hyresnämnden. Jag kan alltså inte se att det skulle möta något större hinder att där tillämpa bestämmelserna om trekronorsbidraget.

Det nuvarande förhållandet har väckt en viss opposition hos åtskilliga hyresgäster, och det är icke att undra på, ty de säga sig: »Där bor den och den familjen för en så och så stor hyra, till vilken det utgår bidrag med tre kronor per m², medan jag för min bostad får betala en högre hyra och dessutom via detta statsbidrag får bidraga till hyran för den andra familjen som får bidrag från staten.» Det kan inte förtänkas att folk reagerar mot detta. De få via skatt till staten bidraga med en viss del av den summa, som den andra hyresgästen får sin hyra nedsatt med genom detta trekronorsbidrag. Skall trekronorsbidraget bestå, bör man enligt min mening också se till, att det i rättvisans intresse kommer alla hyresgäster till del, som ha liknande inkomstförhållanden och bo i bostäder som motsvara de krav, som ställas på lägenheterna i de kommunägda husen.

Nu har emellertid trekronorsbidraget tillämpats endast på försök, och man har inte varit på det klara med om det skall fortsätta. Det är möjligt att den dagen inte är så långt avlägsen, då det visar sig att det inte går att fullfölja denna bidragsverksamhet, emedan den skulle medföra alltför stora utgifter och dessutom skapa en viss orättvisa.

Det är ju också en annan orättvisa med detta trekronorsbidrag, nämligen att det bara är städerna som få del därav, i varje fall i större utsträckning. Landsbygdens befolkning har inte någon nytta av denna verksamhet, ty där är det ju så få som ha någon möjlighet att tillgodogöra sig avdraget. Det framgick ju

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för övrigt av herr statsrådets siffror, att det var ganska små belopp som utgingo till städerna i landsorten och att det var Stockholm, som fick den överväldigande största summan. Man kan väl ifrågasätta, om ett system, varigenom landsbygden skall hjälpa till att betala hyrorna i Stockholm, verkligen kan vara rättvist. Jag tänker t. ex. på Borlänge, som fick ett bidrag på endast 150 kronor. Jag måste fråga mig vart dessa bidrag gå, när en sådan stad som Borlänge inte får mera än 150 kronor. Jag anser att saken måste omprövas, ty det kan inte vara skäligt, att hela landsorten skall på detta sätt bidraga till att betala hyrorna för dem som bo i Stockholm.

Det är dessa synpunkter, herr talman, jag har velat framföra i denna fråga. Vi från folkpartiets sida hävda, att antingen skall man tillämpa systemet i fortsättningen på en rättvisare basis eller också får man avföra det såsom icke genomförbart.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Endast en kort replik.

Jag har inte varit inne på frågan, om de kommunala företag, som bygga bostäder i egen regi, bygga billigare än enskilda företag. Det har jag ingen klar föreställning om. Jag har endast försökt komma åt den överdrivna föreställning, som här spritts, att det förekommer en omfattande byggnadsverksamhet i direkt kommunal regi. Vi ha endast ett fåtal kommunala byggnadsföretag i landet. De största äro här i Stockholm, och det är väl det som gör att saken särskilt uppmärksammas, men i övriga städer är detta icke någon vanlig företeelse. Jag nämnde tidigare, att de kommunala företagen endast representera sammanlagt fem, högst tio procent av hela bostadsbyggnadsverksamheten. De företräden, som de kommunala och allmännyttiga företag ha, vilka förvalta bostäder, äro företräden såsom förvaltande organ, och det är ju närmast det som denna bostadspolitik stöder.

Jag är fullt medveten om att de privata byggmästarna naturligtvis inte äro till-

fredsställda med att i huvudsak endast få bygga på entreprenad. Missnöje över detta förekommer, men jag vill stryka under vad jag har sagt tidigare, att det här ingalunda är fråga om att skapa en ordning, som utesluter den konkurrens, som ligger däri att vi ha både privata företag, som bygga bostäder i egen regi, och andra. Bostadspolitiken har enligt vår mening främjat konkurrensen på det sättet, att vi i fortsättningen vid sidan av varandra komma att ha kommunala och privata företag i konkurrens.

Vad beträffar trekronorsbidraget slutligen är jag nog klar över att det så småningom måste utgå även i enskilda fastigheter. Den frågan har mycket ingående diskuterats, när detta förslag kom fram, och det som gjorde att man inte fört fram förslaget i den formen nu är ju att byggandet av bostäder för pensionärer hittills i första hand varit en kommunal angelägenhet, och när man nu söker sig nya och, som jag tror, riktiga vägar, har man med detta blygsamma anslag på 100 000 kronor, som begäres för nästa budgetår, velat pröva sig fram, och då pröva sig fram i de kommunala och allmännyttiga företagen. Det är nu nämligen viktigt att finna de riktiga lägenhetstyperna. Man kan t. ex. inte gärna enligt vår mening placera en pensionsbostad i ett hus på låt oss säga fyra våningar utan hiss. Det förefaller oss orimligt. Det finns också en mängd andra överväganden, som ha gjort att man uttryckligen sagt ifrån att det här är fråga om en försöksverksamhet.

Principiellt vill jag alltså inte göra några direkta invändningar mot tanken att dessa bestämmelser också skola gälla de privata fastigheterna, men denna möjlighet bör enligt min mening undersökas och undersöks också. Det är inte så lätt att utan vidare lägga subventioner i privata fastigheter, särskilt i sådana fastigheter som ha högre hyror än vad som är normalt i de kommunala och allmännyttiga företagen. Där måste man finna en särskild form för subventionen. Ett dylikt subventionerande av de privata fastigheterna förutsätter — det får man inte glömma — en viss kon-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

troll, och en permanent kontroll. Det räcker inte med den hyresreglering vi ha, utan det måste också till en annan mera permanent kontroll, och det är jag inte så alldeles säker på att de privata fastighetsägarna vilja vara med om.

Det är dessa skäl som gjort att förslaget denna gång är begränsat till att gälla uteslutande de kommunala och allmännyttiga företagen.

Herr LINDBLÖM: Herr talman! Rent teoretiskt är det ju klart, att det finns möjligheter till byggande i enskild regi vid sidan om de kommunala och allmännyttiga företagen, men i praktiken har ju kvottilldelningen varit sådan under senaste tiden, att kommunerna för sina byggen, och kanske också för de allmännyttiga företagen, ha tagit så stor del av kvoten, att det inte funnits någonting kvar för de enskilda företagen. Även om det finns en teoretisk likställighet, blir det således i praktiken ingenting över av kvoten för de enskilda byggmästarna. Det är ju om den saken som striden har stått i Stockholms stadsfullmäktige, där man också åstadkom en förändring vid sista sammanträdet. Det är dessa tendenser som ha legat hindrande i vägen. Vi få emellertid hoppas, att den dagen inte skall vara så långt avlägsen, då större frihet på detta område skall göra sig gällande, och det är min bestämda uppfattning att när den dagen kommer skall det inte heller dröja länge förrän bostadsbristen på de flesta platser helt är avhjälp.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag skulle vilja falla tillbaka på statsrådet Anderssons sista yttrande. Av det skulle väl kunna utläsas, att om man kunde finna för pensionärshem lämpliga lägenheter i av enskilda byggnadsföretagare uppförda hus, lägenheter som kunde hyras ut till konkurrenskraftiga hyror, skulle det inte finnas något hinder för att pensionärshemmen inrymdes i sådana fastigheter. Jag förutsätter att den kontroll, som statsrådet talade om,

blir man tvungen att utöva även gentemot de s. k. allmännyttiga företagen, och den behöver ju inte bli mera betungande, när den skall utövas gentemot de enskilda fastighetsägarna.

Vad sedan angår statsrådet Anderssons uttalande, att man från statsrådets sida vill ge tillfälle till en fri tävlan mellan olika byggnadsföretagare för att på så sätt bidra till bostadsförsörjningens ändamålsenliga lösande, vill jag peka på att det ju inte kan bli fråga om någon tävlan i längden, när den ena gruppen blir avsevärt gynnad i ekonomiskt hänseende genom lån och bidrag och även ges företräde vid tilldelningen av tomtmark och beviljandet av byggnadstillstånd, medan de övriga komma i andra eller tredje rummet. Jag tror inte att man i längden kan räkna med någon möjlighet till tävlan på de tävlingsvillkoren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övernående ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 63.

Punkten II.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande åtgärder för avhjälpande av bostadsbristen, besluta, att i motionerna I: 438 och II: 528 framställda förslag i denna del icke skulle till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Frågan om åtgärder för att avveckla bostadsbristen har på grund av bostadsmarknadsutvecklingen under senare tid fått ökad betydelse. Utskottet ansluter sig till föredragandens uppfattning, att varje möjlighet som ges att öka bostadsbyggandet bör tillvaratagas. I motionerna I: 438 och II: 528 har framförts den tanken, att den bristande balansen mellan tillgång och efterfrågan på bostäder har sammanhängt med en reell hyressänkning, vilken uppkommit därigenom att löneinkomsterna stigit avsevärt mer än bostadskostnaderna. Utskottet har icke kunnat finna, att motionärerna givit belägg för att sagda hyressänkning på ett avgörande sätt stimulerat efterfrågan, räknad i lägenheter. Inkomststegringens betydelse för en höjning av främst barnfamiljernas bostadsstandard torde däremot icke kunna ifrågasättas. Utskottet förutsätter, att de inom bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen pågående undersökningarna, vilka äro avsedda att ge säkrare hållpunkter för en bedömning av förutsättningarna för en avveckling av bostadsbristen, skola komma att belysa bl. a. i vad mån inkomststegringarna stimulerat lägenhetsefterfrågan. Innan dessa undersökningar slutförts synas jämkningar i

grunderna för bostadspolitiken icke böra företagas.»

Reservation hade anförts av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett dels att det nyss återgivna stycket av utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Även om jämkning i grunderna för statliga lån till flerfamiljshus torde medverka till att den för bostäder tillgängliga investeringsvolymen kommer att användas på effektivaste sätt, synes det utskottet nödvändigt, att även sådana omständigheter beaktas, som stimulerat bostadsefterfrågan och därmed försvårat bostadsbristen. I motionerna I: 438 och II: 528 har framhållits att ingen faktor torde ha varit mera efterfrågestimulerande än den som ligger däri, att löneinkomsterna stigit avsevärt mer än bostadskostnaderna. Utskottet anser sig icke kunna jäva detta påstående. Inom bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen pågå undersökningar, som äro avsedda att ge säkrare hållpunkter för en bedömning av förutsättningarna för en avveckling av bostadsbristen. Utskottet förutsätter, att genom dessa undersökningar eller i annan lämplig ordning full klarhet kommer att skapas rörande den ökning av bostadsefterfrågan, som sammanhänger med den kraftiga stegringen av inkomsterna, ävensom att grunderna för bostadspolitiken bli föremål för omprövning på grundval av dessa undersökningars resultat.»;

dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande åtgärder för avhjälpande av bostadsbristen, i anledning av motionerna I: 438 och II: 528 i denna del, godkänna vad i reservationen anförts.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Om statsutskottets representanter hade fått sköta debatten såsom de räknat ut det och såsom utskottsutlåtandet är uppställt, hade det säkerligen varit mycket enklare för kammarens ledamö-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ter att få ett grepp om detta utlåtande. Jag tycker det är beklagligt, att man, när utlåtandet är uppställt punkt för punkt i alla avsnitt, skall röra om det hela på sätt som skett. Den punkt, som nu skall behandlas, har blivit berörd i den föregående debatten, men den har inte berörts i anledning av vad utskottet skrivit och ej heller i anledning av vad reservanterna skrivit.

Det rör sig här om en skrivningsfråga, och det gäller huruvida den bostadsbrist, som är rådande här i landet sedan många år tillbaka, är betingad av den ena eller andra orsaken.

I de i detta ärende väckta motionerna, nr 438 i första kammaren och nr 528 i andra kammaren, har gjorts gällande, att de stigande löneinkomsterna ha bidragit till att stimulera efterfrågan på bostäder, ett förhållande som man tycker att utskottsmajoriteten skrivit bort på ett alltför enkelt sätt, när den säger, att motionärerna inte kunnat ge belägg för den saken. Jag skall för säkerhets skull ta några siffror, som ge belägg för motionärernas påstående, så få vi höra, om det är någon som vill bestrida detta.

Om vi sätta lönenivån år 1939 till 100 och hyresnivån samma år också till 100 — den relativa hyresnivån blir ju då också 100 — skola vi finna, att lönerna stigit oavbrutet år från år. Jag kan ta hela serien. År 1940 var indexnivån för lönerna 108, år 1941 116, år 1942 126 o. s. v. fram till år 1948, då den var 190. Hyrorerna däremot ha stått praktiskt taget stilla. Under de första åren av denna period var hyresnivån år 1940 oförändrad vid 100 och år 1941 var siffran 101. Där stod den i två år, och höll sig sedan vid 102 i fyra år. År 1947 hade den stigit något, till 105, och år 1948 till 107. Den relativa hyresnivån, alltså hyresnivån i förhållande till löneinkomsterna, har gått ned från 100 år 1939 till endast 56 år 1948. Det betyder ju, att hyresbeloppet har blivit en allt mindre del av det som lönerna användas till, och jag tycker det skulle vara ganska klart, att detta måste ha påverkat efterfrågan på bostäder.

Sedan ha, såsom statsrådet Andersson sade, givetvis även andra faktorer påverkat hyresmarknaden, bland annat den ökade giftermålsfrekvensen. Jag nekar inte till att detta också betytt en del, liksom den ökade inflyttningen till tätorter och städer, men frågan är om den senare hade blivit lika prononcerad, om hyresnivån något bättre följt med lönestegringarna.

Jag har velat anföra dessa siffror för att visa, att motionerna givit belägg för att utvecklingen gått i den riktning, som jag här har påvisat. Jag tycker för övrigt att detta inte är så mycket att tvista om, ty såsom jag sagt är det i denna andra punkt bara fråga om litet olika skrivsätt. Utskottsmajoriteten säger, att den förutsätter, att de undersökningar, som pågå inom bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen och som äro avsedda att ge säkrare hållpunkter för en bedömning av förutsättningarna för en avveckling av bostadsbristen, skola komma att belysa bland annat i vad mån inkomststegringarna stimulerat lägenhetsefterfrågan. I reservationen heter det, att vi förutsätta, att genom dessa undersökningar full klarhet skall kunna skapas rörande den ökning av bostadsefterfrågan, som sammanhänger med den kraftiga stegringen av inkomsterna, och att grunderna för bostadspolitik skola bli föremål för omprövning på grundval av dessa undersökningars resultat, ty vi mena, att det anars inte tjänar något till att göra undersökningar. Det är enligt vår mening bättre att spara in undersökningskostnaderna, om man inte kan räkna med att kunna dra någon nytta av undersökningarna. Sedan behöver man inte dra den slutsatsen, att omprövningen skall resultera i att man skall hissa upp hyrorerna lika mycket som lönerna stigit. Det finns antagligen ganska lämpliga medelvägar, som kunna leda till, att man skall kunna slippa ifrån eu hel del av de nuvarande regleringsanordningarna.

När det gäller bostadsbristen tycker jag vi ha ett alldeles utmärkt bevis på hur litet man bör fästa sig vid de prog-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

noser, som ges från olika myndigheters och även från regeringens sida, och det är inte stor anledning att tro, att det i fortsättningen kommer att spås mera rätt. En av dem som väl borde vara allra mest sakkunnig i fråga om att spå om dessa ting är nuvarande generaldirektören i bostadsstyrelsen, som ju har varit en ledande man i den bostads-sociala utredningen. Han har inte varit rädd att prestera spådomar vid olika tillfällen, och jag skall be att till kammarens protokoll få fästa några av dessa spådomar under en liten följd av år, så kunna kammarens ärade ledamöter sedan själva bedöma, i vilken oerhörd stor omfattning spådomarna ha slagit fel.

År 1944 få vi höra följande spådom: »Avvecklingen av den marknadsmässiga bostadsbristen är en engångsaffär, som bör kunna klaras av tämligen snabbt, dock icke på ett år. En bostadsproduktion av denna omfattning — 45 000 lägenheter per år i tätorterna — kan beräknas tillräcklig för att aveckla bostadsbristen inom ett par år och även möjliggöra att de undermåliga lägenheterna tämligen snart undanröjas.» Det är inte dåligt lovat, herr talman, men sedan säger han år 1945, året därefter alltså, på följande sätt: »Det säger sig självt, att denna brist inte kan avecklas på en dag och inte heller på ett år. De kalkyler, som gjorts på detta område, peka mot att med nuvarande produktionsnivå skulle bristen kunna vara i huvudsak täckt först inom loppet av omkring tre år, och med hänsyn till den allra senaste tidens demografiska uppgifter kanske man får räkna med någon ytterligare förlängning av bostadskrisen, men det kan i varje fall knappast bli fråga om någon avsevärt längre tid.» Då har han tydligen också tagit med de demografiska synpunkterna. År 1946 fortsätter han att spå och säger: »Vårens tillskott av nya lägenheter har dock varit osedvanligt stort, och om inte sakerna trassla till sig alltför illa, bör 1946 kunna komma att beteckna vändpunkten till det bättre för bostadstillgången.» År 1947 får han också lov att säga någonting,

och då säger han så här: »Det förefaller troligt, att en lättnad i bostadsbristläget successivt, om än långsamt, kommer att nås från denna sida av bostadsmarknaden», alltså tillbakavikande rörelse i äktenskaps- och hushållsbildning, »även om bostadsproduktionen under de närmaste åren icke kan höjas över den nivå, som gällt under senare år». År 1948 slutligen säger han ungefär som det är, nämligen på följande sätt: »Om man ser på förutsättningarna för bostadsbyggande och på bosättningsfrekvensen måste man konstatera, att det icke under de allra närmaste åren finnes utsikt till nämnvärd bristavveckling.» Sedan undrar jag vad han säger i år. Jag förmodar, att han säger likadant som han sade år 1948. Detta visar, tycker jag, med all tydlighet, att det är farligt att spå i alltför stor utsträckning, ty då kanske man baserar sina åtgärder på felaktiga prognoser.

Det har här sagts, jag tror av statsrådet Andersson, att orsaken till bostadsbristen skulle vara att de enskilda byggmästarna byggde så litet just när kriget bröt ut, närmast då under åren 1940 och 1941. Nu är det emellertid ett faktum, att ett sådant företag som HSB, som ju räknas till de allmännyttiga företagen, minskade sin produktion mest av alla vid denna tid och att de enskilda byggmästarna minskade produktionen i betydligt mindre grad än detta allmännyttiga organ gjorde. Jag tror alltså inte vi ha att söka grunden till bostadsbristen där, utan grunden är såsom framhålles i den motion, som vi behandla under denna punkt, att man på detta område subventionerat utan att på vanligt sätt göra en ransonering, med påföljd att priset har blivit så lågt, att efterfrågan blivit stor. En avvägningsfråga, som jag tycker aldrig på allvar diskuterats här i riksdagen, är denna: Vilket är det mest onda, att man under ytterligare några år kanske inte kan utvidga bostäderna så mycket som man vill, eller att man håller sig med en sådan här bostadsbrist, som ju är en ytterst besvärlig historia? Det är svårt att säga, vilket som är det klokaste, men

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nog bör det finnas något mellanting, som i varje fall är bättre än de förhållanden som nu råda. Vi kunna väl knappast räkna med att bostadsbristen — det gäller inte bara i tätorterna, utan även i de minsta samhällena på landsbygden — skall kunna hävas under överskådlig tid. Det vore möjligt att göra detta snabbare, om man inte subventionerade så kraftigt som man gör på hela bostadsmarknaden, vilket ju dessutom är ägnat att fördärva den svenska kronans värde och statens finanser. Vi komma till en sådan punkt litet längre fram i detta utskottsutlåtande, när vi skola behandla hyresrabatterna, men den där politiken går igenom det hela.

Jag är av den uppfattningen, herr talman, att avvägningen mellan ett avhjäljande av bostadsbristen och ett höjande av bostadsstandarden inte får göras slumpmässigt, utan efter mera bestämda linjer, och jag tror att det skall gå att snabbare få bostadsbristen hävd, om man minskar något på önskan att höja standarden överlag.

Denna fråga sammanhänger med hyresreglering, bostadssubvention, tillståndsgivning och allt möjligt sådant, och det är för vidlyftigt att nu här framlägga ett konkret förslag. Jag bara uttalar den meningen, att frågan bör göras till föremål för ett mera metodiskt genomtänkande, ty enligt min mening är frågan om bostadsbristens hävande för närvarande en så viktig sak, att man inte får nonchalera den, såsom hittills skett, under strävan att nå resultat på annat sätt.

Under hänvisning till det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2), vilken är avgiven av samtliga högermän och bondeförbundare inom statsutskottet.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Som herr Mannerskantz har sagt, är det här endast fråga om en skrivning. Den skrivning, som reservanterna ha föreslagit, innebär snarast en teoretisk spekulation om vissa antaganden som kunna göras. Nu är jag, herr talman, en

praktiskt betonad människa, och ehuru jag ingalunda underskattar teoretiska spekulationer och betraktelser tror jag ändå att sådana ha rätt litet att göra med praktisk politik. Jag tror att det är en ganska underordnad fråga, hur man ställer sig till dessa antaganden och hypoteser som reservanterna anföra. Framtiden får under alla förhållanden utvisa hur det förhåller sig på den punkten. Såsom utskottsmajoriteten påpekar, undersöker ju bostadsstyrelsen förhållandena på detta område, och det är självklart att bostadsstyrelsen skall dra de slutsatser av dessa undersökningar, som äro möjliga att dra, och inrikta politiken därefter, då man har tillräckligt fasta hållpunkter.

Herr Mannerskantz vill säkert göra gällande att löneinkomsterna ha spelat en mycket stor roll för efterfrågan på bostäder, och han vill fastslå detta genom en undersökning, som väl herr Mannerskantz och andra redan ha verkställt. Vi äro inte så säkra på löneinkomsternas betydelse i denna fråga, utan vi vilja att den skall klargöras på ett så långt görligt är riktigt sätt genom en objektiv undersökning.

Herr Mannerskantz använde rätt lång tid för att berätta om chefens för bostadsstyrelsen spådomar, och han ville väl därmed försöka inge kammaren den föreställningen, att bostadsstyrelsen och dess chef ha varit inne på felaktiga vägar när det har gällt att dra upp riktlinjerna för bostadspolitiken. Jag tror emellertid inte att så är fallet. Herr Mannerskantz konstaterade ju själv att generaldirektören och chefen för bostadsstyrelsen år 1948 beskrev läget sådant det var, och det tycker jag ändå inte är så dåligt av en spåman. Jag måste nog säga att det är mer än man kan säga om många av de partivänner till herr Mannerskantz, som utöva spådomens konst i rätt stor utsträckning.

Nu skall jag emellertid inte låta förläda mig till att gå utanför det sakliga resonemanget, och därför ber jag, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt II.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten III.

I motionen II: 419 av herr Lager m. fl. hade föreslagits, att riksdagen skulle, utom annat, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabba åtgärder för ökad bostadsbyggnation samt för produktion av byggnadsmaterial i tillräcklig omfattning och till billigare priser.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte avslå i motionen II: 419 framställda förslag om åtgärder för ökad bostadsbyggnation och för produktion av byggnadsmaterial.

Herr NORLING: Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har utskottet på denna punkt yrkat avslag på en kommunistisk motion, som har väckts i andra kammaren och som syftar till ett snabbt höjande av bostadsproduktionen och till att staten skall vidtaga sådana åtgärder som anses nödvändiga för att bryta de enväldiga monopolföretagens verksamhet inom byggnadsmaterialbranschen.

Produktion av byggnadsmaterial till lägre priser kan endast åstadkommas genom åtgärder av staten eller av stat och kommun i samverkan. Kommunerna kunna ju själva eller, om så behövs, i samråd med staten, producera byggnadsmaterial, som till självkostnadspris kan ställas till den spekulationsfria byggnadsproduktionens förfogande. Därmed skulle monopolisternas makt att för sina ekonomiska intressen utnyttja produktionen kunna brytas. Samtidigt skulle genom tillgången på billigare material möjligheter öppnas för de tidigare bo-

stadslösa att erhålla bostäder till lägre priser.

Bostadsproblemet är emellertid inte bara en fråga om att åstadkomma ett tillräckligt antal lägenheter. Det gäller också att skapa moderna hälsobostäder till hyror som äro överkomliga för de mindre inkomsttagarna. Även om hyresregleringen i stort sett kan ha fyllt uppgiften att stävja ökningen av hyror i gamla bostäder, har det trots allt i nybyggnadsproduktionen förekommit ganska avsevärda stegringar. Statsrådet Andersson talade nyss om att han ansåg att en viss hyressänkning hade inträtt. Man kan emellertid inte påstå att någon hyressänkning har skett när det gäller nybyggda bostäder, för vilka årshyror sedan år 1948 ha höjts med omkring 200 kronor. Denna kraftiga höjning av hyror beror säkerligen främst på ökningen av byggnadskostnaderna och framför allt materialkostnaderna, vilken i sin tur kan sägas härstamma just från den monopolistiska verksamhet som bestämmer priserna.

Från den 1 januari till den 1 juli 1939 ha priserna på byggnadsmaterial stigit med 80,3 procent. Resultatet härav har naturligtvis blivit att hyror i nybyggda hus ha blivit så höga, att en del bostadslösa, som inte ha tillräckligt god ekonomi, ha måst tacka nej till erbjudanden om bostäder i sådana nybyggda hus.

Herr talman! I anslutning till vad jag sålunda har anförat ber jag att få hemställa om bifall till motionen II: 419.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vad utskottet på denna punkt har hemställt. Motivet för utskottets hemställan är ju att, även om det är önskvärt att kunna förbilliga produktionen av byggnadsmaterial, det är mycket svårt för motionärerna att påvisa något sätt att åstadkomma denna kostnadsänkning. Önskemålet om en sådan kostnadsänkning äro vi alla överens om, men jag tror inte att uttalandet av ett sådant önskemål i och för sig leder till önskat resultat.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen II: 419 i nu förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten IV.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten V.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande saneringsverksamheten, besluta, att i motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527 i denna del framställda förslag icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Föredraganden har framhållit, att planläggningen och genomförandet av saneringsverksamheten i första hand böra ankomma på kommunerna, men att det kan visa sig ändamålsenligt, att staten i viss utsträckning medverkar beträffande de utredningar och undersökningar, som krävas för att upprätta saneringsplaner, och vidare att smärre jämkningar i villkoren för statliga lån till flerfamiljshus vidtagas i syfte att underlätta finansieringen av nybyggnad inom centrala stadsområden. Förevarande spörsmål borde göras till föremål för närmare utredning.

I motionerna I: 438 och II: 528 förordas, att den i propositionen förutskickade utredningen får avse jämväl frågan om utsträckt lösningsrätt för tomtägare, då delar av s. k. saneringsenhet befinna sig i olika ägares händer. I motionerna I: 440 och II: 527 åter föreslås, att statsmakterna bestämt deklarerat, att saneringsverksamheten är en rent kommunal uppgift.

I likhet med föredraganden anser utskottet, att frågan om en mera omfattande nybyggnadsverksamhet inom orternas centrala delar är värd särskild upp-

märksamhet, även om för den närmaste tiden saneringsverksamheten icke kan givas större omfattning.

Den i motionerna I: 438 och II: 528 berörda frågan torde böra beaktas i samband med den av föredraganden förutskickade utredningen. Vad angår yrkandet i motionerna I: 440 och II: 527 förutsätter utskottet, att nämnda utredning begränsas på det av föredraganden angivna sättet.»

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett

dels att sista stycket i utskottets motivering i denna del bort lyda sålunda: »Den i motionerna I: 438 och II: 528 berörda frågan torde böra beaktas i samband med den av föredraganden förutskickade utredningen. Utskottet biträder den i motionerna I: 440 och II: 527 uttalade meningen, att saneringsverksamheten är en rent kommunal angelägenhet och att den av föredraganden förutskickade utredningen icke bör avse statliga subventioner till saneringsföretag.»

dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande saneringsverksamheten, i anledning av motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527 i denna del, godkänna vad i reservationen anförts.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Det är ju här fråga om en sanering av byggnadsbeståndet i äldre och centralare delar av huvudsakligen större städer. Med hänsyn till läget på bostadsmarknaden får väl denna fråga inte någon större aktualitet på ganska lång tid, och jag tycker därför att det kanske inte hade varit så nödvändigt att taga upp den till behandling redan nu.

När nu i alla fall föredragande statsrådet tagit upp frågan och dessutom gjort vissa uttalanden, som jag ingalunda kan vara med om — något som jag ju för övrigt inte har blivit ensam om — vill jag göra några påpekanden.

Det sägs visserligen i propositionen,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att denna sanering är en fråga i första hand för kommunerna, men detta »i första hand» är enligt min mening inte riktigt, utan det borde vara klart ut sagt att saneringen är en enbart kommunal angelägenhet. Propositionen har ju inte bara givit på hand att staten i viss utsträckning borde medverka när det gäller utredningar och undersökningar, utan även ställt i utsikt jämkningar i villkoren för statliga lån i syfte att underlätta för vederbörande städer att vidtaga en sådan sanering som det här är fråga om. Det är ju i regel här fråga om kommuner som äro mycket bärkraftiga, kommuner som ha ett även relativt sett mycket betydande skatteunderlag jämfört med landet i dess helhet och landsbygden i synnerhet, så man tycker ju att vederbörande kommuner skulle kunna ordna dessa angelägenheter själva.

Så tyckas emellertid inte regeringen och majoriteten i utskottet mena. De ha sagt att detta spörsmål bör utredas, och med de förhandslöften som jag har pekat på är det ju klart att den utredningen inte syftar till att visa, att denna sanering bör vara uteslutande en kommunal uppgift.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är avgiven vid denna punkt och som bär nummer 3.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Jag ber bara att få påpeka att sanering av centralare delar särskilt i äldre städer kommer att föranleda stora kostnader och besvärligheter. Vad utskottet här säger, att frågan bör omprövas, anser jag vara fullt riktigt. Jag behöver bara erinra om att tomtpriserna i de centralare delarna måste influera på byggnadskostnaderna. På den punkten måste bostadsstyrelsen och städerna komma överens. Problemet är inte så enkelt som en del tyckas tro.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! I samband med denna fråga skulle jag

vilja uttala min förundran över i vilken omfattning de städer, som i sina centrala delar ha områden där sådan här sanering behövs, tolerera byggnadsnämndernas och stadsarkitekternas motstånd mot byggande av höga hus. På många ställen skulle det nästan verka förskönande om man finge litet högre hus. Annars är det väl just skönhetssynpunkten som är motivet för motståndet mot höga hus, men om detta motstånd kunde mildras, kunde en sanering ske på ett utmärkt sätt, och den skulle finansiera sig själv, så att någon kapitalsubvention inte skulle behövas. Jag förmodar att det då inte heller skulle behövas några hyresrabatter och att det inte skulle uppstå några besvärligheter med att lösa tomtdelar som eljest måste köpas in för saneringens skull.

Jag tycker att det vore på högsta tiden att det även från regerings sida gjordes någonting för lösande av frågan om hushöjderna.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten VI.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten VII.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 438 och II: 528, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 mars 1950 anförts.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»För såväl innevarande som föregående budgetår har Kungl. Maj:t erhållit betydande att inrätta en femte subven-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionsgrupp. Utskottet, som delar föredragandens mening, att en jämförelsevis obetydlig ökning av byggnadskostnaderna icke bör föranleda införande av en femte grupp, tillstyrker förslaget.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tillägglån-givningen, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 438 och II: 528, i vad de berörde detta ämne, besluta att icke bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en femte subventionsgrupp.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den här punkten rör tillskapandet av en möjlighet att inrätta en femte subventionsgrupp. Samma fråga var uppe i fjol, och då motsatte vi oss, ungefär samma reservationer som i år, förslaget om inrättandet härav. Det har visat sig att denna möjlighet inte har behövt tagas i anspråk, och man kan väl ganska säkert säga att den inte kommer att tagas i anspråk för det kommande året heller. Men om förhållandena skulle ändra sig på sådant sätt, att inrättandet av en femte subventionsgrupp skulle bli aktuell, tycker jag att det ändå inte borde göras, ty vi böra väl ändå sätta en gräns för subventioneringen någonstans. Vi böra väl snarast försöka komma ifrån subventionerna, så att inte priserna här i landet på både det ena och det andra området förfalskas till oigenkännlighet genom subventioner.

I detta speciella fall är det ju dessutom så liten risk för att man skall behöva taga den föreslagna utbyggnaden av subventioneringen i anspråk, att man redan av det skälet bör anse att det ifrågasatta bemyndigandet är onödigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 5.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Vi ha ju endast begärt att Kungl. Maj:t skulle få samma bemyndigande för det kommande budgetåret som för det nu löpande att inrätta en femte subventionsgrupp om utvecklingen skulle bli sådan att detta blir nödvändigt. Som herr Mannerskantz sade har denna fullmakt inte behövt utnyttjas under innevarande budgetår, men nog innebär det en säkerhet, att fullmakten finns, och därför anse vi att Kungl. Maj:t bör ha detta bemyndigande även i fortsättningen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten VIII.

Beträffande grunderna för den särskilda bostadsrabatten, det s. k. trekronors-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bidraget, hade Kungl. Maj:ts föreslagit den ändringen, att staten, som hittills bestritt hela kostnaden för bidragsgivningen, fr. o. m. nästa budgetår skulle svara för endast hälften av kostnaden, medan vederbörande kommuner skulle täcka återstoden.

I motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527 hade yrkats, att ifrågasvarande bidragsgivning skulle slopas. I motionerna I: 427 och II: 514 samt I: 416, II: 419 och II: 529 hade förordats, att bidragsgivningen skulle fortgå på i stort sett oförändrade grunder, medan i motionen I: 404 föreslagits den jämkningen i Kungl. Maj:ts förslag, att staten skulle svara för två tredjedelar av kostnaderna. Slutligen hade i motionerna I: 439 och II: 530 yrkats, att bidragsgivningen skulle utsträckas till att avse alla fastigheter färdigställda efter den 1 januari 1949.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, beträffande trekronorsbidraget,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527, såvitt motionerna avsåge denna fråga, besluta, att denna bidragsform skulle tills vidare bibehållas;

b) i fråga om grunderna för bidragets bestridande, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 404 samt med bifall till motionerna I: 416, I: 427 och II: 514, II: 419 och II: 529, i vad motionerna avsåge denna fråga, besluta, att kostnaderna för sådant bidrag skulle helt bestridas av statsmedel, samt i övrigt godkänna vad utskottet anfört;

c) i fråga om utvidgad tillämpning av bidraget avslå i motionerna I: 439 och II: 530 framlagt förslag i denna del.

Reservationer hade anförts av, utom annan,

a) herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*,

vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, beträffande trekronorsbidraget, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527, såvitt motionerna avsåge denna fråga, besluta, att bestämmelserna om sådant bidrag skulle upphävas;

b) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Malmberg* i Skövde och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under mom. c hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om utvidgad tillämpning av bidraget, med bifall till motionerna I: 439 och II: 530 i denna del, besluta, att sådant bidrag skulle omfattas även andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga eller av industrier för anställda uppförda.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Vi äro nu framme vid det s. k. trekronorsbidraget. Under debatten här i kammaren har det redan från flera håll riktats anmärkningar mot detta bidrag, och inte heller utskottet och regeringen äro överens i denna fråga.

Statsrådet Andersson, som nyss talade även om denna punkt, erkände ju att denna försöksverksamhet inte har givit tillfredsställande resultat. Man menar ju att det hitintills har varit en försöksverksamhet och att saken bör prövas ytterligare. Nu visar det sig ju att bidragsgivningen har varit mycket ojämn dels när det har gällt inom vilken inkomstklass som familjerna ha fått del av detta bidrag och dels när det har gällt vilka kommuner som böra få utnyttja detsamma. Det har ju påpekats tidigare här i debatten, att Stockholms stad har tillskansat sig medel av ganska betydande storleksordning, i varje fall jämfört med vad vilken annan kommun som helst har kunnat få. Flera kommuner, som dock ha tillgodogjort sig bidraget, ha fått en reff spottstyver, och bidraget har tydligen inte haft nå-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gon betydelse i dessa kommuner. Man måste därför, menar jag, hålla regeringens räkning för att den har varit på det klara med att en ändring bör komma till stånd på detta område. Vid en jämförelse mellan regeringens och utskottets förslag skulle jag utan tvekan föredraga det förra.

Nu måste jag emellertid skjuta fram, att jag och många med mig redan tidigare ha varit på det klara med att detta är en misslyckad försöksverksamhet, som inte har varit förtjänt av att bibehållas längre. Därför stå vi, några reservanter, i år liksom i fjol på den linjen, att detta bidrag bör försvinna. Det kan inte vara motiverat att med så små kontrollmöjligheter, som här finnas, fortsätta med en bidragsverksamhet av så ojämn och otillfredsställande art som denna.

Att en grupp reservanter här har velat vidga ramen för denna verksamhet tyder enligt min mening på att dessa reservanter fortfarande mena att denna verksamhet skulle kunna utvecklas på ett sådant sätt att den finge en rimlig uppgift att fylla. Jag för min del tror inte på detta, och i varje fall vill jag först se den utredning, som nu ställes i utsikt men som det också har talats om tidigare utan att något tillfredsställande resultat har nåtts. Det måste vara en fråga på lång sikt att komma fram till ett bättre system härvidlag, om man nu över huvud taget kan göra det; jag tycker utsikterna för att vi någonsin skola kunna komma dithän äro minst sagt dåliga.

Jag står alltså kvar på den ståndpunkt som jag tidigare har intagit i denna fråga, och jag ber att få yrka avslag på förslaget om fortsatt tillämpning av detta bidrag. Detta yrkande står i överensstämmelse med reservationen nr 6, punkten a.

Herr OHLON: Herr talman! Såsom den föregående ärade talaren framhöll är detta trekronorsbidrag otillfredsställande utformat, men kanske på ett annat sätt än talaren gjorde gällande.

Den grupp, som jag tillhör, har redan föregående år hållit före att trekronorsbidragets begränsning till att utesluta de gälla bostäder, ägda av kommuner eller av allmännyttiga företag, innebär en orättvisa, och vi mena, att om det här bidraget skall finnas kvar — och tills vidare bör det nog finnas kvar — bör det kunna utnyttjas på lika villkor av alla kategorier. Detta kommer nu fram i en reservation som är avlämnad av folkpartiets representanter och som återfinnes i statsutskottets utlåtande under 6 b. Den gäller momentet VIII c.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till dessa reservanternas förslag i ärendet.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Detta trekronorsbidrag har ju alltid varit föremål för debatt alltsedan det beslutades år 1947, och i år ha kammarrens ledamöter olika förslag att välja emellan. Kungl. Maj:t har på bostadsstyrelsens förslag hemställt, att bidraget skall bibehållas även under nästa budgetår, men förordar att kommunerna skola betala hälften av detta bidrag, som de själva, givetvis under bostadsstyrelsens kontroll och överinseende, skola förvalta och dela ut. Andra ståndpunkter till frågan ha redovisats i de anföranden som nu ha hållits av herrar Persson och Ohlon.

Herr Perssons anförande går ju ut på att trekronorsbidraget omedelbart skall slopas, under det att herr Ohlon i stället förordar en utvidgning av bidragsgivningen. Utskottets majoritet har avböjt att förorda Kungl. Maj:ts förslag när det gäller att kommunerna skola betala hälften av bidraget, och förordar i stället en utredning inom bostadsstyrelsen för att om möjligt finna andra former för att hjälpa familjer, som ha särskilt behov av detta stöd, att få bättre bostäder.

Jag tror att trekronorsbidraget är behövt. På den punkten tycka vi inom utskottsmajoriteten att saken är klar. När det gäller folkpartiets ståndpunkt att utvidga bidragsgivningen anse vi

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

emellertid att den frågan är mera komplicerad än man tror. Det är inte bara en penningfråga.

Trekronorsbidraget gäller, som ledamöterna veta, utom kommunala företag endast sådana allmännyttiga företag, där kommunerna ha avgörande inflytande. Om en kommun blir tvungen att hjälpa en familj, där sjukdom eller andra svårigheter ha inträtt och där en bättre bostad behövs, är det självklart att kommunen kan resonera med sitt eget organ i detta allmänna bostadsföretag, som då kan bereda plats för familjen i fråga. En enskild fastighetsägare å andra sidan bestämmer själv vilka hyresgäster som skola tagas in, och erfarenheten säger att enskilda fastighetsägare inte vilja ha som hyresgäster familjer med en viss social struktur, nämligen barnrika familjer, familjer där det kanske är sjukdom och andra svårigheter samt familjer där inkomsten kanske kan vara litet ojämn. Det är en praktisk erfarenhet från det levande livet. Det är därför som det är praktiskt taget omöjligt att koppla in trekronorsbidraget på de enskilda bostäderna. Utskottets majoritet anser sig sålunda ha haft fullt fog för sin ståndpunkt, också med hänsyn till att kommunerna nu inte skola behöva erlægga någon del av detta trekronorsbidrag. Detta anse vi inte alldeles rättvist.

För min egen del står jag dock på den ståndpunkten, att när en kommun har att förvalta ett statligt anslag, så bör den nog också betala någon del av kostnaderna för bidragsgivningen. Det är en princip, som är genomgående i hela vår statsförvaltning, och den torde vara riktig. Kungl. Maj:t har nu föreslagit, att kommunerna skola bestrida en så stor del som hälften av dessa kostnader, vilket jag inte anser vara riktigt rimligt. Jag hade tänkt mig kanske en tredjedel eller en fjärdedel. Jag säger detta, därför att denna sak måhända kan bli föremål för överväganden vid den utredning, som bostadsstyrelsen skall göra, och jag är angelägen att detta trekronorsbidrag skall finnas kvar i någon form som hjälp till de familjer, som bo

i dåliga bostäder och behöva komma in i bättre men som inte ha ekonomiska möjligheter därtill. Utredningen skulle ju kunna komma till den uppfattningen, att riksdagen inte vill, att kommunerna skola betala någon del alls, men det är bättre att kommunerna betala en mindre del, än att bidraget helt slopas.

Jag skall, herr talman, nu inte uppehålla tiden längre. Jag har antytt några av de motiv, som utskottets majoritet har haft för sitt förslag i denna punkt, till vilket jag således yrkar bifall.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga, att om jag över huvud taget ansåg, att trekronorsbidraget skulle finnas kvar, skulle jag ansluta mig till den ståndpunkt, som herr Ohlon här har förfäktat. De kamerala bestyr, som fordrades för att tillse att detta bleve rätt skött, äro inte särskilt svåra, utan svårigheterna äro i viss mån uppkonstruerade, kanske såsom ett led i gynnandet av de allmänna bostadsföretagen i förhållande till de enskilda.

Jag skulle också vilja säga, att om jag inte menade, att hela detta trekronorsbidrag är oriktigt på grund av sin allmänna konstruktion och därför att vi måste börja på att minska ned subventionerna över huvud taget, så skulle jag nog finna, att Kungl. Maj:t här har gått på den rätta linjen genom att göra kommunerna medansvariga rent ekonomiskt. Detta är dock, som herr Karlsson sade, något som genomgående har godtagits och som faktiskt är det bästa korrekтивet emot missbruk. Men då jag för min del anser, att trekronorsbidraget inte alls borde ha kommit till utan bör avskaffas, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 6 a.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskot-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Ivar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten VIII mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Ivar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i mom b hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de bekräftande mom. c förkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förre propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten IX.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten X.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, beträffande bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer, avslå i motionerna II: 419 och II: 529 samt I: 440 och II: 527 framställda förslag, såvitt nu vore i fråga.

I motionen II: 529, av herr *Lager* m. fl., hade hemställts utom annat, att riksdagen måtte besluta vidtaga sådana ändringar av bestämmelserna om familjebostads- och bränslebidrag,

a) att bidragsgivningen utsträcktes till att avse även barnfamiljer, som bebodde lägenheter färdigställda från och med den 1 januari 1940 och fram till den tidpunkt, som nu gällande bestämmelser avsåge för utbetalande av sådana bidrag,

b) att den inkomstgräns, som reglerade rätten till familjebostadsbidrag, uppmjukades så, att vid gränsfall familjebostadsbidraget och bränslebidraget minskades med det belopp, med vilket den beskattningsbara inkomsten överskötte den fastställda inkomstgränsen.

c) att bidragsgivningen utsträcktes till att avse även ensamstående mödrar med ett minderårigt barn samt att sådana bestämmelser infördes med avseende på bidragens storlek och behörighet att få bidrag, att familjebostadsbidragen till ensamstående mödrar med ett eller flera barn komme att ligga två trappsteg över det normala bidraget (d. v. s. att ensamstående moder med ett barn erhöle samma bidrag som trebarnsfamilj eller 390 kronor, moder med två barn 520 kronor o. s. v.) och att den övre inkomstgränsen förlades ett trappsteg över det normala fallet (d. v. s. för ensamstående moder med ett barn en beskattningsbar årsinkomst av högst 4 000 kronor, för moder med två barn 5 000 kronor o. s. v.).

I motionerna I: 440 och II: 527 hade ifrågasatts om icke familjebostadsbidrag borde kunna utgå till familjer i enfamiljs-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hus, som förbättrats med hjälp av förbättringslån.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer, avslå i motionerna II: 419 och II: 529 samt I: 440 och II: 527 framställda förslag, såvitt nu vore i fråga, samt besluta, att sådant bidrag endast skulle tillkomma familjer med minst tre minderåriga barn.

Herr **NORLING**: Herr talman! Statsutskottet har som motivering för avstyrkandet av motionerna nr 419 och 529 i andra kammaren anfört, att Kungl. Maj:t har uppdragit åt bostadsstyrelsen att verkställa en utredning rörande medelsbehovet vid en utvidgning av bidragsgivningen till barnfamiljerna, och utskottet säger för sin del, att det anser, att en »utsträckning av bidragsgivningen bör åvägabringas så snart möjligheter därtill öppnas» och att det hoppas, att utredningen skall kunna framkomma med ett betänkande inom en nära framtid. Det säger också att hela frågan om bostadsrabatterna skall omprövas någon gång i framtiden sedan tillgången på bostäder blivit tillräcklig och bostadsbristen har lättat.

Med den nuvarande ordningen lättar man inte mycket på bekymren för dem som ha dålig ekonomi och inte kunna betala den hyra, som begäres av dem för att få bo i de hus, som nu i vissa fall erbjudas dem. Speciellt när det gäller dem, som bo i lägenheter inom en äldre bebyggelse, men likvärdiga med dem i en nyare bebyggelse, vilka senare tillerkännas bostadsbidrag, verkar olikheten i detta avseende inte riktig eller rättfärdig, eftersom bostäderna i sig själva äro likvärdiga. Men här är det just den tidpunkt, när den byggnad, vari bostaden är belägen, har färdigbyggt, som avgör, om vederbörande skola ha

statligt bostadsbidrag eller icke. På så sätt hindras en hel del av dem, som bo i de gamla husen och som betala samma hyra som de, som bo i de nya bostäderna, att få del av subventioneringen. Kommunerna ha därför i många fall tvingats att själva utvidga subventionspolitiken.

Speciellt får jag anmärka på att utskottet inte här har tagit upp frågan om bidrag till ensamstående mödrar med barn. Dessa skulle väl om några behöva subvention för att kunna skaffa en skaplig bostad åt sig och sina barn. I en motion, som utskottet har avstyrkt, hemställa vi, att familjebostadsbidrag skulle kunna tilldelas även ensamstående mödrar med ett barn och att man samtidigt också skulle höja inkomstgränserna, d. v. s. att de skulle ligga två trappsteg högre än det normala bidraget. Sålunda skulle en ensamstående moder med ett barn erhålla samma bidrag som trebarnsfamilj eller 390 kronor, moder med två barn 520 kronor o. s. v. Likaså skulle den övre inkomstgränsen förläggas ett trappsteg över det normala fallet, d. v. s. för ensamstående moder med ett barn skulle en beskattningsbar årsinkomst av högst 4 000 kronor vara gällande, för moder med två barn 5 000 kronor o. s. v.

Ja, herr talman, som jag nyss nämnde ha också på vissa håll kommunerna fått träda emellan för att bereda dessa invånarkategorier möjlighet att erhålla bättre bostäder. Sålunda ha stadsfullmäktige i Stockholm — trots att det här har påtalats att de ha mycket starkt anlitat trekronorsbidraget — fått vidtaga särskilda åtgärder för att nedbringa bostadskostnaderna för barnfamiljer. Detta har man gjort på så sätt att man efterskänkt tomträttsavgälden för sådana flerfamiljshus, som byggts på mark, upplåten av staden och som färdigstälts under åren 1942—1945, samt utgivit motsvarande bidrag till flerfamiljshus, som under samma tid uppförts på annan mark, under förutsättning att hela beloppen kommit hyresgästerna till godo. Stadskollegiet i Stockholm har dessutom beslutat att hänvända sig till stads-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fullmäktige för att få ytterligare subventionsmöjligheter för sådana, som bo i bostäder byggda senare än 1940, d. v. s. den tid som i den kommunistiska motionen åsyftas, nämligen åren 1940—1947. Sålunda har stadskollegiet i Stockholm hemställt om stadsfullmäktiges bifall till att alla sådana familjer, som bo i den äldre bebyggelsen från åren 1940—1947, skola kunna tillerkännas ett kommunalt bostadsbidrag av 130 kronor per år och barn. Dessutom har det föreslagits speciella förmåner för änkor och ensamstående mödrar med minderåriga barn. Av vad sålunda framgått visar det sig klart och tydligt, att kommunerna inte kunna klara sin bostadsfråga med de statliga subventioner, som för närvarande utgå när det gäller dessa kommunala och allmännyttiga bostadsföretag.

Jag skulle därför, herr talman, vilja föreslå, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att vidtaga sådana ändringar av bestämmelserna om bostads- och bränslebidrag, som innefattas i yrkanden i motionen nr 529 i andra kammaren.

Herr NIKLASSON: Herr talman! I de likalydande motionerna nr 440 i första kammaren och nr 527 i andra kammaren har bland annat tagits upp frågan om beviljande av bostadsrabatter i vissa fall även till familjer, som bo i egnahem som äro iordningsställda med hjälp av det så kallade förbättringsbidraget.

Anledningen till att vi tagit upp denna fråga är ju, att egnahemslån till ny- eller fullständig ombyggnad i mycket ringa utsträckning ha kunnat utgå till den egentliga landsbygden och i all synnerhet till jordbruket. Såvitt jag känner till har det inte gjorts någon sammanställning för hela landet över det antal lån, som har utgått, men vi gjorde den 21 mars i år inom länsbostadsnämnden i Älvsborgs län en viss överslagsberäkning över det antal lån och bidrag, som voro beviljade under tiden från den 1/10 1948 — det var ju då som vi egentligen började verksamheten.

Av denna sammanställning framgår att egnahemslån beviljats endast till 44 jordbruksfastigheter och till 379 andra fastigheter. Däremot gingo ju förbättringslånen i något större utsträckning till jordbruksfastigheterna; det har beviljats 403 sådana lån till jordbruksfastigheter och 205 till annan fastighet.

Det är väl på det sättet, att man inom länsarbetsnämnderna, som ju äro de som egentligen avgöra, vem som skall få lån eller icke, har ansett, att tätorterna ha större behov av att få bygga än den egentliga landsbygden. Det är en annan sak, som också inverkar, nämligen bestämmelsen, att när det gäller egnahemslån till en jordbruksfastighet, skall det prövas om denna fastighet tål den ekonomiska belastning, som en ny- eller ombyggnad medför. Det finns alltså en viss kategori av jordbruk, som författningenslignit inte kan få egnahemslån för att göra i ordning sina bostäder. Nu är det ju så, att egnahemslån är en förutsättning för att de över huvud skola kunna få bostadsrabatter, och på det sättet bli ju stora grupper av människor utestängda från möjligheten att få sådana bidrag. Vi kunna inte finna detta vara rimligt.

Nu har utskottet avstyrkt motionens yrkande med den motiveringen att man inte vill sänka bostadsstandarden på landsbygden, och samtidigt uttalas den förmodan, att anledningen till att inte bostadsrabatter kunna utgå är det villkoret, att bostaden skall vara iordningställd efter den 1 januari 1948.

Ja, det är ju klart att vi inte vilja sänka bostadsstandarden på landsbygden, men vi hade nog tänkt oss att intill dess att det kan bli litet större möjligheter att få bygga även på landsbygden, skulle man kanske under någon övergångstid kunna gå med på bostadsrabatter även under andra former än de nu föreskrivna.

Vad beträffar det förhållandet, att bostäderna skola vara färdigställda efter den 1 januari 1948, tror jag inte att det inverkar så mycket, ty den överväldigande delen av bostadsbeståndet på landsbygden har inte den standard, som

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kräves för att bostadsrabatt skall kunna utgå. De äldre byggnaderna fylla nog i regel inte de anspråk som uppställas.

Som saken nu ligger till skall jag icke ställa något yrkande på denna punkt, men jag har velat begagna tillfället att rikta en vädjan till socialministern att beakta detta spörsmål och försöka att på något sätt komma fram till en lösning och söka bringa hjälp till de barnfamiljer, som här åsyftas och som säkerligen äro i stort behov av bostadshjälp men som under nuvarande förhållanden icke kunna få sådan.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! På denna punkt X förekommer alltså anslaget till hyresrabatter till mindre bemedlade, barnrika familjer. Detta anslag hör till de typiskt växande anslagen. Jag föreställer mig att alla finansministrar fasa inför de automatiska utgiftstegringar, som pågå med en obönhörlig konsekvens. Detta anslag stiger med ungefär sex och en kvarts miljoner om året, och skall man hålla på oavlätligen så att alla barnrika familjer, som fylla fordringarna, komma in i tillräckligt nya hus, så kommer det att stiga upp till ungefär 150 miljoner kronor om året. Det är då fråga, herr talman, om man kommer att orka med detta hela tiden eller icke. Skulle så inte vara fallet, vilket man väl nästan kan förmoda, då man tänker på alla övriga automatiska utgiftstegringar som vi ha, blir frågan, om det inte vore bättre att få in detta på en något billigare bog så tidigt som möjligt.

Jag föreslog i fjol och upprepar det nu i år, att med barnrika familjer bör förstås sådana, som ha fler än två barn. De som endast ha två barn kunna knappast anses vara barnrika — inte ur någon synpunkt, men framför allt inte ur bostadssynpunkt. Om man skulle godtaga de allmänna riktlinjer, som därvidlag äro fastslagna av vederbörande departementschef, av sociala bostadsutredningen och samtliga organ, som syssla med detta, nämligen att man skall räkna med en boendetäthet av högst

två personer i varje rum, inträder ju inte behov av ytterligare ett rum, förrän man kommer upp till det tredje barnet, och då finns det en logisk tanke i att det är först med det tredje barnet som det behövs subvention.

Både för att man måste följa en logisk linje, och för att de automatiska utgiftstegringarna inte skola bli så stora utan man skall kunna begränsa utgifterna, där det är möjligt, menar jag, herr talman, att det är nödvändigt att göra en ändring. När detta nu inte skedde i fjol, är det ändå inte för sent att göra det i år även om olägenheterna äro större i år än i fjol, därför att det är flera, som ha fått en sådan subvention och alltså blivit vana vid den. Här är det fråga om verkligt stora pengar. Om vi begränsa oss till familjer med minst tre barn, skulle vi enligt en beräkning, som vi kanske litet lättvindigt gjort på avdelningen, komma att spara åtta miljoner kronor, och besparingen kommer att bli allt större under årens lopp.

Jag anser därför, att det är bättre att vidtaga någon åtgärd, innan det blir alltför många, som ha fått denna subvention, än att vi, som säkerligen blir fallet, bli piskade att göra det, då vi komma upp i hundramiljonersbelopp men då allt flera människor komma att ha ont av att förlora en förmån, som de redan fått. Därför, herr talman, vore det förståndigare att redan nu begränsa bidraget till dem, som ha flera än två barn, och jag ber att få yrka bifall till den reservation, som här är avgiven och be-tecknad med nr 8) a).

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Endast några repliker i anledning av de nyss hållna anförandena. Jag ser att herr Norling nu inte är här inne, men i anledning av kommunisternas propå skulle jag vilja säga, att bostadsrabatter till familjer och ensamstående mödrar med barn i alla bostäder är det självklart icke möjligt att lämna, om man vill hålla fast vid huvudlinjen, att man skall hjälpa allenast i de fall då man kan bereda möjlighet åt människorna att bo i goda bostäder. Det är en kom-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

munal angelägenhet, om man vill hjälpa människorna till lägre hyror så där över lag.

I anledning av herr Niklassons anförande vill jag säga, att det naturligtvis i vissa fall kan anföras skäl för att bereda möjlighet till bostadsrabatter till familjer som ha förbättrat sin bostad med hjälp av ett förbättringslån, men vill man även här hålla fast vid en huvudlinje, nämligen att försöka skapa lika goda bostäder på landsbygden som i städerna och tätorterna, tror jag inte att det är praktiskt genomförbart att gå den väg, som herr Niklasson här har rekommenderat. Det gäller att ha någon möjlighet att ge människorna litet vederlag, om de t. ex. bygga om sina hus mera genomgripande, så att dessa komma i nivå med dem som man har i städerna i allmänhet. Den möjligheten har man genom att man kan ge bostadsrabatter, om man beviljar ett egnahems-lån för en ombyggnad som även innefattar badmöjligheter och andra bekvämligheter. Det kan vara sant att en del lantbrukare äro ganska likgiltiga inför detta, men jag skulle tro, att när de få klarhet om vad saken innebär, komma de att bli allt mer intresserade. Nog har jag i mitt hemlän åtminstone funnit tendenser i den riktningen, om man bara får klarhet i sammanhangen.

Nu har herr Niklasson inte ställt något yrkande, och jag behöver kanske därför inte bemöta hans inlägg mera ingående.

Herr Mannerskantz' anförande var ett uttryck för en gammal ståndpunkt. Högern har konsekvent motsatt sig den utvidgning som gjordes för tre år sedan, då man gav familjer med två barn bostadsrabatter. Vi äro nog också på det klara med att detta kan medföra och kommer att medföra stora utgifter, men vi ha ansett att saken har så stor social betydelse, att vi icke ha velat släppa tanken. Det kan kanske komma tider, då man får göra det, men jag har åtminstone nu och jag hoppas allt framtiden den uppfattningen, att vi — om framtiden veta vi ju ingenting — för de närmaste åren böra hålla fast vid lin-

jen, att även familjer med två barn skola vara berättigade till bostadsrabatt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. där om anförda reservationen; samt 3:o) av herr *Norling*, att riksdagen skulle i anledning av motionen II: 529 i nu förevarande del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av sådana ändringar av bestämmelserna om familjebostads- och bränslebidrag, som påyrkats i nämnda motion.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. anförda reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten X, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. där om anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom appresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna XI—XX.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tillägg å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 97, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

2) förordning om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

3) förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl.; samt

4) förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 24 mars 1938 (nr 103) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl.;

dels ock medgiva, att 11 § 1 mom. andra stycket lagen om försäkring för olycksfall i arbete i dess lydelse enligt lag den 26 juni 1948 (nr 420) samt motsvarande stadganden i övriga hithörande författningar skulle enligt de föreskrifter, som av Konungen utfärdades, äga tillämpning beträffande livräntor av statsmedel i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1949.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. var 7 § så lydande:

Har skada, som inträffat före den 1 januari 1949, medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne, såframt livränta utgår jämväl till barn eller adoptivbarn till makarna, erhålla tillägg enligt följande tabell:

Tid varunder skadan inträffat	Procentuellt tillägg
före den 1 januari 1920	70
1 januari 1920—31 december 1926	60
1 januari 1927—31 december 1941	40
1 januari 1942—30 juni 1946	30
1 juli 1946—31 december 1948	20

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast, om skadan inträffat före den 1 januari 1941, och utgör i sådant fall 20 procent av livräntans belopp.

I förslaget till förordning om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall hade 4 § följande avfattning:

Har skada medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne, såframt livränta utgår jämväl till barn eller adoptivbarn till makarna, erhålla tillägg med 40 procent, om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och med 20 procent, om den inträffat under tiden den 1 juli 1942—31 december 1948.

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast, om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och utgör i sådant fall 20 procent av livräntans belopp.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 398 av herr Söderqvist m. fl. samt

Ang. tillägg å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.

inom andra kammaren:

nr 483 av herr *Dahlgren* m. fl. och nr 484 av herr *Fröderberg* m. fl.

I motionerna I: 398 och II: 484, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 97 måtte besluta, att orden »såframt livränta utgår jämväl till barn eller adoptivbarn till makarna» i 7 § förslaget till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. skulle utgå.

I motionen II: 483 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 7 § första stycket, att ingen åtskillnad gjordes i fråga om livränteförbättring mellan livräntetagare med och utan livränteberättigade barn, samt att förordningen skulle erhålla retroaktiv verkan från och med den 1 januari 1950.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 398, II: 483 och II: 484 bifalla förevarande proposition nr 97 oförändrad.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Sten*, *Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg* och *Huss*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

att 7 § i den föreslagna förordningen om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. måtte erhålla följande lydelse:

Har skada, som inträffat före den 1 januari 1949, medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne för tid före utgången av den månad, varunder maken fyllt sextiosju år, erhålla tillägg enligt följande tabell:

Tid varunder skadan inträffat	Procentuellt tillägg
före den 1 januari 1920	70
1 januari 1920—31 december 1926..	60
1 januari 1927—31 december 1941..	40
1 januari 1942—30 juni 1946	30
1 juli 1946—31 december 1948	20

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast, om skadan inträffat före den 1 januari 1941, och utgör i sådant fall 20 % av livräntans belopp.

samt att 4 § i den föreslagna förordningen om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall måtte erhålla följande lydelse:

Har skada medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne för tid före utgången av den månad, varunder maken fyllt sextiosju år, erhålla tillägg med 40 %, om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och med 20 %, om den inträffat under tiden den 1 juli 1942—31 december 1948.

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och utgör i sådant fall 20 % av livräntans belopp.

Herr SUNNE: Herr talman! Vid behandlingen av denna proposition har det inte rått full enighet inom utskottet. Det är ju så, att genom ändring 1948 i olycksfallsförsäkringslagen ha makelivräntorna i de efter 1948 inträffade försäkringsfallen höjts från en fjärdedel till en tredjedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Högsta årliga livräntan till make höjdes från 1 200 kronor till det

Ang. tillägg å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.

dubbla beloppet, 2 400 kronor. I de äldre fallen är maximilivräntan vida lägre; det är exempelvis 540 kronor i fall från åren 1918—1919 och 975 kronor i fall från åren 1942—1946. Dessa förbättringar av makelivräntorna tillkomma även unga änkor med god arbetsförmåga, och någon skillnad mellan änkor med och utan minderåriga barn har ej gjorts. Socialvårdskommitténs förslag till lagändringar var med avseende på makelivräntans höjning enhälligt. Det är därför förvånande, att socialvårdskommitténs majoritet icke har velat medge tillägg till de äldre änkelivräntorna i de fall då änkan icke har livränteberättigat barn under 16 år. Änkor med minderåriga barn äro ju numera tillförsäkrade allmänna barnbidrag och i vissa inkomstlagen även speciella barnbidrag, försörjningsbidrag och bostadsbidrag, som ju förbättra deras försörjning.

Det förslag som nu föreligger från utskottet skulle ju leda till att änkor som icke fått barnbidrag och som nått en ålder, då de ha små försörjningsmöjligheter, skulle bli ställda i ett sämre läge än deras medsystrar med minderåriga barn. Utskottet hänvisar visserligen till änkepensionskommitténs nu pågående utredning, men såvitt jag funnit sysslar den kommittén med uppgifter, som knappast kunna få något med den här saken att göra. Även om kommittén kommer att föreslå exempelvis åtgärder för underlättande av äldre änkors inträde i förvärsarbetet, kan jag inte finna att en skäligen förbättring av livräntorna för dessa kategorier nu bör avvisas eller ställas på framtiden. Det gäller ju inte stora belopp för var och en, men det synes mig som om staten här på ett något orättvist sätt lade beslag på vad jag skulle vilja kalla »änkans skärv».

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen av herr Sten och mig m. fl.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Herr Sunne har nyss redogjort för reservanternas i utskottet inställning till den

motion som jag och ytterligare några av kammarens ledamöter avlämnat i denna fråga. Därmed har han också redogjort för motionens väsentliga innehåll och avsikt. Jag kan i stort sett instämma i vad han sagt och skall bara be att få tillägga några ord för egen del.

Fastän ett bifall till motionen skulle komma att kosta en halv miljon kronor per år — i varje fall till en början; sedan skulle ju kostnaderna minskas för att slutligen helt försvinna — hoppades jag, herr talman, att utskottets utlåtande skulle bli tillstyrkande. 500 000 kronor är mycket pengar, det är sant, och det torde också vara riktigt, att det statsfinansiella läget icke är särskilt lysande, men det är, herr talman, i detta fall fråga om en så behjärtansvärd sak, att jag tycker att man borde kunna offra en slant på den.

Den livränteförstärkning, som motionärerna och reservanterna avse, skulle ju komma en kategori medborgare till godo, inom vilken med allra största sannolikhet befinna sig några bland dem, som ha det allra sämst ställt i ekonomiskt avseende i vårt samhälle. Nu ha departementschefen och utskottet sagt, att änkorna skola få sina ekonomiska förhållanden ordnade på annat sätt och i annat sammanhang, och detta är gott och väl och erkännansvärt. Det sitter en kungl. kommitté, som har till uppgift att försöka lösa det problemet, och jag hoppas att man skall lyckas med den saken. Men, herr talman, under det denna kommitté arbetar och intill dess proposition med anledning av dess förslag har kunnat utarbetas och bli bifallen av riksdagen, nödgas de livräntetagare, som det här är fråga om, leva på de utomordentligt otillräckliga livräntor, som nu utgå. Uttrycket, att de äro otillräckliga, är ett direkt citat från en reservant i socialvårdskommittén, fru Olivia Nordgren. Jag kan inte förstå, herr talman, av vilken anledning just denna kategori livräntetagare skulle få vänta ett helt år — ty det blir väl det minsta — på att få sina livräntor förbättrade och varför just de skola undantagas från den regel, som departementschefen liksom ut-

Ang. tillägg å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.

skottet följt, när det gäller alla övriga livräntor och ersättningar, som avses med denna proposition, den nämligen, att om staten har utfäst sig att lämna bidrag till en behövande medborgare i något sammanhang, bör staten också vara skyldig att i största möjliga utsträckning se till, att denna utfästelse inte mister större delen av sitt värde. Jag kan, som sagt, inte förstå, varför just denna kategori, som sannolikt har det alldeles särskilt svårt, skall undantagas från den regeln.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare, utan jag nöjer mig med att enträget vädja till kammarens ledamöter att rösta för reservationen, till vilken även jag yrkar bifall.

Herr NORMAN: Herr talman! Som herr Söderquist påpekade, gäller det här en merkostnad av en halv miljon kronor, ungefärligt beräknat. Jag tror nog att det blir ganska litet hjälp till de enskilda individerna för de pengarna, ty det är ju så att för det stora flertalet av de livräntetagare det här kan bli fråga om gäller det om de skola få 20 procents tillägg eller 40 procents, och då dessa livräntor, som herr Sunne påpekade, äro ganska små, betyder denna hjälp inte så särdeles mycket. När då staten har mycket begränsade resurser, är det ganska naturligt, att man vill avväga hur mycket dessa livräntor skola förbättras och till vilka förbättringen skall ges.

Jag tror inte det är så, som herr Söderquist framhöll, att det här är en särskild grupp som blivit undantagen. Jag tror att man har resonerat så, att man övervägt, huruvida det skulle utgå någonting utöver 20-procentstillägget på några som helst makelivräntor, och ansett att med det anslag som skulle kunna rymmas inom budgeten fanns det i alla fall möjlighet att ge ett litet bättre handtag till de makelivräntetagare som hade minderåriga barn att försörja. Det är nog så, vi skola bedöma denna sak, alltså att det inte är någon grupp som blivit orättvist behandlad utan en annan

grupp som har blivit litet bättre behandlad än man kanske från början hade räknat med.

Nu framhålles det här i reservationen, att det skulle te sig särdeles orättvist i de fall då livräntetagaren har barn som äro något under 16 år och får detta ökade tillägg på 40 procent i stället för 20 i jämförelse med en efterlevande med barn som nyss ha fyllt 16 år, som inte får denna förhöjning. Jag tror emellertid inte att man kan göra sådana där individuella jämförelser här, ty det är mycket olika ställt för olika livräntetagare, beroende på den förölyckade makens inkomster. Om man här tar fram två fall och säger, att det blir synnerligen orättvist, att den ena får så mycket och den andra litet mindre, så belyser inte det spörsmålet, ty man kan lika väl taga fram två fall, där en innehavare av makelivränta som inte har några barn att försörja får mer än den som har det minderåriga barnet, trots att det procentuella tillägget för den senare är större. Detta beror då på att den förstnämnde maken har en livränta som är bedömd efter en större arbetsinkomst än den sistnämndes. Jag tror att vi kunna bortse från den där särskilda orättvisan som skulle komma fram vid jämförelser, ty man kan inte lämpligen göra jämförelser i detta fall.

Vi ha inom utskottet ansett, att när man nu inom regeringen efter övervägande har ansett sig kunna disponera ett begränsat belopp för denna hjälp, så skall det beloppet ges så att det ger hjälpen där den mest behövs, och allmänt sett förefaller det som om det skulle vara helt naturligt, att när det gäller makelivräntorna är behovet störst, när maken har minderåriga barn att försörja.

Herr SÖDERQUIST: Det är väl ändå så, herr talman, att principen om att även änkorna utan barn skola ha livräntor är knäckt genom att redan olycksfallsförsäkringslagen och övriga författningar säga, att de skola ha det. En änka, vilkens man avlidit till följd

Ang. tillägg å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.

av olycksfall i arbete under de senaste två åren, får ju sin livränta, även om hon är barnlös. Den saken är klar.

Beträffande orättvisan framhöll jag i mitt förra anförande, eller försökte i varje fall framhålla, att jag fann det orättvist, att just denna kategori skulle undantagas från den regel, som departementschefen och herrarna i utskottet lagt till grund för hela denna avvägning, den nämligen, att om staten har utfäst sig att hjälpa, bör man se till att denna hjälp i fortsättningen får åtminstone tillnärmelsevis samma värde som den hade, när den utfästes. Det är det, som jag finner oriktigt och orättvist, och jag föreställer mig att det är så.

Herr NORMAN: Herr talman! Det är alldeles sant, att de som nu bli tilldelade livräntor få det bättre ställt, men det beror ju på att grunderna ha blivit ändrade, och dessa grunder äro ju beräknade efter inbetalda premier, men här är det ju inte fråga om annat än att man skall ge dessa människor ett litet handtag på grund av penningvärdets försämring. De ha fått sina ersättningar bestämda efter ett annat penningvärde, men de bestämmelser som då gällde voro grundade på av arbetsgivarna erlagda premier, och någon som helst skyldighet för statsmakterna att här bidra med extra anslag kan ju inte föreligga. Penningvärdets försämring inverkar ju även i många andra fall menligt i olika avseenden utan att statsmakterna gripa in, men det har ansetts särskilt ömmande i detta fall att förbättra de äldre livräntorna därför att de voro så små, och det blir statsmakterna som få betala det därför att man icke kan ålägga arbetsgivarna att bekosta högre livräntor än de enligt lag och författning åtagit sig. Man har ju inte heller diskuterat, om man skall undantaga denna grupp eller inte, utan man har ställt fram den andra gruppen, änkor med barn, och velat ge dem ett litet bättre handtag. 20 procents förbättring få de ju alla.

Beträffande den halva miljonen är det ju så, att ställningstagandet i andra

lagutskottet har sammanhang med statsutskottets förslag i dess utlåtande nr 136, där medel anvisas för detta ändamål, och jag vill påpeka, att detta statsutskottets utlåtande är enhälligt. Där föreligger alltså ingen reservation om att det av regeringen begärda anslaget skall höjas, trots att det förelegat motioner som ha behandlats inom detta utskott.

Jag tror nog det är det riktigaste att vi här bifalla andra lagutskottets hemställan och därmed undvika att ställa till något trassel beträffande statsutskottets utlåtande nr 136.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Herr Norman har naturligtvis alldeles rätt i att staten inte har någon skyldighet att betala ut några förstärkta livräntor till änkorna, men det har man väl inte, herr Norman, i fråga om de andra livräntorna eller ersättningarna heller. I samtliga fall är det ju så, att man har ömmat för dem som ha det svårt, precis som herr Norman säger. Då föreställer jag mig, att det är riktigt, då jag säger, att man här har gjort ett undantag från regeln att man, så långt det är möjligt, vill bibehålla värdet av de ersättningar, som man utfäst sig att lämna. Annars försöker man åtminstone i någon mån bibehålla värdet, men inte när det gäller dessa änkor.

Vad beträffar sammanhanget mellan andra lagutskottets och statsutskottets utlåtande vill jag framhålla, att om reservationen här skulle bifallas, så är det väl självklart, att medel måste anvisas. Jag vet inte, om det är riktigt, men jag hade i varje fall trott, att man då kunde yrka på, att den av statsutskottet föreslagna summan skulle ökas med de 500 000 kronor som behövas. Om inte det går, tycker jag, att utskotten borde ha samarbetat, ty inte kan man väl binda ett beslut vid ett annat beslut, som kommer några timmar senare.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag tror nog att herr Söderquist skulle kunna ställa det yrkandet och även få proposition på det, så det ordnar sig nog.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som påyrkats i den av herr Sten m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som påyrkats i den av herr Sten m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ersättningar i anledning

Anslag till stensättning av vägar.

av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till oförutsedda utgifter;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1950/51 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till stensättning av vägar.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 140, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln till Stensättning av vägar anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson* (I: 138) och den andra inom andra kammaren av herr *Mårtensson* i Uddevalla m. fl. (II: 190), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl.

Anslag till stensättning av vägar.

Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:138 och II:190, till Stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrarna *Karl Andersson, Leander, Johan Eric Ericson, Hesselbom, Edin, Einar Persson* och *Mårtensson* i Uddevalla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:138 och II:190, till Stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! 1946 års stenindustriutredning, som avlämnade sitt betänkande i september månad förra året, har bland annat föreslagit, att de nuvarande statliga beställningarna på gatsten skulle upphöra och att statens behov av sten i framtiden skulle täckas genom upphandling i den fria marknaden. Utredningen har också gjort en beräkning över det behov av gatsten, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunde få under de närmaste tio åren, och uppskattat detta behov till sammanlagt 6 miljoner kronor årligen, därav för inköp av sten 3 miljoner kronor och för beläggningsarbeten 3 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som hade fått del av detta stenindustriutredningens förslag, begärde också i sina petita att få ett anslag för ändamålet av 6 miljoner kronor. Stenindustriutredningen hade emellertid räknat med och föreslagit, att det skulle komma en särskild proposition till årets riksdag om genomförande av den nya ordningen för upphandling. Så blev emellertid inte fallet. Chefen för handelsdepartementet, som ju skulle ha haft hand om saken, fann av någon anledning, att det inte blev tid att

vid årets riksdag lägga fram det förslag som stenindustriutredningen hade pårykt.

Då följaktligen anslaget för inköp av sten även för kommande år kommer att gå över femte huvudtiteln, via arbetsmarknadsstyrelsen, omräknade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sitt äskande och begärde att i stället få för stensättningsarbeten 2,5 miljoner kronor, varav 500 000 kronor voro avsedda som fyllnadsanslag för att fullfölja det program som var uppgjort för innevarande år. Kommunikationsministern kom sedan med en proposition i ärendet, vari han emellertid reducerade väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag från begärda 2,5 miljoner kronor till 1 miljon kronor. Utskottet har tillstyrkt detta Kungl. Maj:ts förslag och yrkar följaktligen, att riksdagen nu skall anvisa 1 miljon kronor, varav 500 000 kronor äro avsedda som fyllnadsanslag för redan planerade arbeten och 500 000 kronor som nyanslag för kommande budgetår.

I sin motivering för detta anslag har såväl departementschefen som också utskottsmajoriteten anfört, att de inte nu finna anledning att öka det tidigare stensättningsprogrammet. Detta påstående, som återfinnes i både propositionen och utskottets utlåtande, är inte med verkliga förhållandet överensstämmande. De 2,5 miljoner kronor, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade begärt, hade icke betytt någon ökning av det anslag, som tidigare har stått till förfogande, och heller icke någon ökning i det arbetsprogram, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan många år följt. Det innebär tvärtom en betydande minskning i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arbetsprogram, och det kommer att betyda, att statens lager av smågatsten kommer att öka med bortåt 300 000 kvadratmeter under kommande budgetår. Lagret omfattar för närvarande omkring 1 500 000 kvadratmeter, och det kommer således att ytterligare öka, detta samtidigt som de vägar, som här äro avsedda att beläggas med denna sten, komma att antingen få underhållas så-

som grusvägar för stora kostnader eller få beläggas med importerade beläggningsmedel.

Detta nyanslag på 500 000 kronor är av den beskaffenheten, att det torde bli ytterligt svårt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att kunna göra upp ett arbetsprogram och att fördela anslaget. Enbart vägförvaltningen i Göteborg har för sin del äskat just denna halva miljon för stenbeläggning av vägar, som väntat på beläggning upp till 10 år och vid vilka stenen i många fall ligger framkörd vid vägbanan och där vägbanan alltfjämt underhålls såsom grusväg.

Vi veta någorlunda vad det betyder ekonomiskt att underhålla en starkt trafikerad grusväg. Det är inte bara gruskostnaderna som vi ha att räkna med. Vi finna i sjätte huvudtiteln för i år, att det får användas för 19 miljoner kronor dammbindningsmedel — vilka till rätt stor del importeras i form av vägsalt för dollar — för att binda gruset och hindra dammbildningen. Vi ha exempel på — jag skall inte redogöra härför nu, ty jag tror att jag har gjort det en gång tidigare i denna kammare — en vägsträcka, där stenen legat framkörd i sex år och väntat på att bli utsatt i vägbanan och där underhållet under dessa sex år kostat lika mycket som stensättningen skulle ha kostat, därest den hade blivit utförd. Hela kostnaden för stensättningen har med andra ord förbrukats för underhåll av denna grusväg i avvaktan på stensättningsarbetet. Det betyder, att stenbeläggningen skulle ha gett en avkastning på 15 à 16 procent av det kapital, som hade behövt investeras härför. Men arbetet blev fördröjt, och stensättningen kostade i realiteten det dubbla genom detta förfarande. Sådana vägar ha vi flera på olika håll, och underhållet av dem blir onaturligt dyrt.

Vidare måste i vissa fall dessa vägar beläggas med annat beläggningsmedel, som icke lämpar sig för ifrågavarande trafik. Vi ha bland annat sådana fall omkring de garnisonsstäder, där våra pansarregementen äro förlagda. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vet icke, vad den skall göra med dessa vägar. Det

Anslag till stensättning av vägar.

finns intet annat beläggningsmedel än sten som stoppar för de tunga pansarvagnarna, men stenen kan inte bli lagd i vägbanan, ty den skall lagras i högar! Där skall den ligga år efter år, och vägarna skola underhållas med grus eller i bästa fall med en ganska svag asfaltbeläggning, som icke stoppar för den tunga trafiken.

Det har vidare anförts i propositionen såsom ett skäl för en minskad stenbeläggning, att det för stensättning skulle åtgå så mycket mer manuell arbetskraft att man måste ta hänsyn till detta. Stenindustriutredningen har också undersökt dessa förhållanden och har kommit fram till det resultatet, att stenbeläggning i jämförelse med bituminös beläggning, som utföres med maskin, drar ungefär tre gånger så mycket manuell arbetskraft. Men vad betyder det för de här ifrågavarande arbetena? Om man skulle utföra stenbeläggning för 1,5 miljoner kronor mera än som är föreslaget, betyder det i mänsklig arbetskraft 50 man under sex månader om året. Jämför man detta med den hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anställda arbetsstyrkan på i runt tal 10 000 man, finner man, att det är fråga om en försvinnande liten bråkdel, som ju knappast kan tillmätas någon praktisk betydelse.

Här är det verkligen fråga om en investering som är räntabel. Vi ha tidigare här i riksdagen i år beslutat om investeringar till betydande belopp, vilkas avkastning har varit mer än tvivelaktig, och vi komma att stå inför anslagsfrågor, där vi kunna säga, att det inte kan bli tal om någon räntabilitet alls. Här ha vi en investering, som bevisligen är räntabel i form av ett förbilligt vägunderhåll. Men nu kommer man och skall spara. Jag måste säga, att jag finner detta vara en missriktad sparsamhet.

Jag har hört från departementet såväl som från annat håll, att investeringar skola göras, där de ge den bästa avkastningen, det må sedan vara privata eller allmänna investeringar. Jag tycker detta är en fullkomligt klar och riktig ekonomisk ståndpunkt. Men i praktiken följs den tydligen inte alltid, inte ens av de

Anslag till stensättning av vägar.

partementet, ty här ser man, att en investering, som bevisligen kunde ge en god avkastning, blir strypt. Den får inte utföras, och följaktligen betyder det i realiteten en förlust för statsverket. Det betyder, att vägunderhållet kommer att öka, det betyder, att statens sten, tillverkad av svenskt material och av svenska arbetare, kommer att ligga obegagnad. Den kommer att kosta pengar, men den kommer inte till användning, under det att importerade beläggningsmedel och importerat vägsalt få användas i stället. Jag finner en sådan ordning så uppenbart orimlig rent ekonomiskt, att jag inte kan förstå, att någon på det hela taget kan försvara en dylik åtgärd.

Utskottet har som sagt nöjt sig med att återropa departementschefens skäl — som jag finner vara ytterligt svaga — och har stannat vid det lägre anslagsbeloppet. Vi reservanter ställa oss bakom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som vi anse har tillräcklig sakkunskap för att bedöma vad som är erforderligt i detta fall, och vi be därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Karlsson, Gustaf*, och herr *Hermansson, Herbert*.

Herr HEIDING: Herr talman! I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition i ämnet beräkna ett reservationsanslag av 500 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedel. Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 140 under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950 föreslagit riksdagen att på riksstaten för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln till stensättning av vägar anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Anledningen till att anslaget i statsverkspropositionen upptogs med ett allenast beräknat belopp var den, att statsrådet ville ha erfarenhet av 1946 års stenindustriutrednings förslag. Där-

för kom anslaget att till en början tas upp så lågt som här skedde. Sedan har det visat sig, att frågan behövde undersökas grundligare, och därför har regeringen inte ansett sig kunna på basis av stenindustriutredningens förslag sträcka sig längre än vad som här är föreslaget.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade till en början äskat 6,5 miljoner kronor, men hade senare föreslagit ett till 2 miljoner kronor nedsatt anslagsbelopp. Nu har som sagt departementschefen framlagt ett förslag om ett anslag på 1 miljon kronor. Detta äro reservanterna inte nöjda med, utan de vilja ha ett anslag på 2,5 miljoner kronor.

Man kan hålla med herr Andersson i Rixö om att det kan vara lämpligt att den sten, som nu finns i lager, utlägges och kommer till användning i stället för att den skall ligga längs vägarna och lagras i högar, som herr Andersson uttryckte sig. Men det kan ju vara andra förhållanden som göra, att regeringen nu inte har lagt fram förslag om högre anslag utan först vill se, om stenindustriutredningens förslag går att realisera. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har grundat sina förslag på vissa beräkningar, och jag antar, att dessa äro godtagbara. Men allt som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lägger fram kan ju inte accepteras av regeringen och inte heller av riksdagen, utan man måste företa en viss nedprutning.

Investering i form av stensättning av vägarna betalar sig säkerligen. Jag håller med herr Andersson om att det blir starka och bra vägar genom stensättning och att man därför bör tänka på att få sådan utförd så fort som möjligt. Men jag tycker, att reservanterna borde vara nöjda med det förslag som här har kommit fram. När det har ställts i utsikt en höjning till ett annat år, finns det väl förutsättningar för att den sten, som »ligger i högar längs vägarna», skall komma till användning. Jag tror inte, att det är någon som vill motsätta sig detta, ty det är ju alltid en fördel, att man får använda det material som finns inom landet och slipper importe-

Om inrättande av en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen.

ra så mycket material till hårdbeläggning. Åtskilliga vägar äro ju också så starkt trafikerade, att de behöva hårdbeläggas, och då är stensättning ett mycket lämpligt medel.

Jag anser således, att reservanterna böra vara nöjda i år. Sedan få vi hoppas, att Kungl. Maj:t till ett annat år har möjlighet att lägga fram ett förslag om högre anslag än som föreslagits nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 141, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 49.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Om inrättande av en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen.

Föredrogs änyo statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 194, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 17 mars 1950, gjort framställning angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wehtje* m. fl. (I: 473) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 557), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta om inrättande från och med den 1 juli 1950 av en byråchefstjänst i Ca 33, avsedd för en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i de av riksdagen godkända personalförteckningarna för post- och telegrafverken, statens järnvägar och statens vattenfallsverk vidtaga de ändringar, som departementschefen i statsrådsprotokollet

Om inrättande av en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen.

över kommunikationsärenden för den 17 mars 1950 förordad;

b) medgiva, att i tjänsteförteckningen finge vidtagas i nämnda statsrådsprotokoll förordad ändring;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att å övergångsstat uppföra de tjänster och utfärda de övergångsbestämmelser i övrigt, som vid genomförandet av förberörda förslag kunde erfordras;

II. att motionerna I: 473 och II: 557 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Lundqvist*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Jag har till detta statsutskottsutlåtande fogat en blank reservation, och jag skulle därför vilja säga ett par ord i anslutning till denna.

Vad då först angår det i motionerna framhållna behovet av förstärkt ekonomiledning inom järnvägsstyrelsen, läser väl ingen på allvar vilja bestrida detta behov och inte heller fördelarna av att behovet snarast möjligt blir tillgodosett. Utskottet har ju också uttalat sin fulla förståelse för detta behov.

Utskottet erinrar emellertid om att 1947 års järnvägsutredning, vilken även i sitt betänkande hade starkt understrukit vikten av ökad ekonomisk expertis, föreslagit en mer omfattande ändring av byråindelningen inom järnvägsstyrelsen, och utskottet finner det nu ändamålsenligt, att den i motionerna föreslagna ändringen får prövas i detta större sammanhang.

I anledning härav och då jag är personligen övertygad om att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet delar uppfattningen om vikten av ökad ekonomisk expertis inom järnvägsstyrelsen, vågar jag för min del förutsätta, att när detta kommittéförslag nu efter genomgången remissvandring har legat i departementet i drygt två år, herr statsrådet inte skall ha några svårigheter att utan ytterligare dröjsmål lägga fram för riksdagen förslag till de

åtgärder, som en prövning av betänkandet kan ge anledning till.

Det faller sig för mig så mycket mera naturligt att förutsätta, att kommunikationsministern själv angeläget önskar att utan tidsutdräkt få till stånd en lösning av den i motionen berörda frågan, som jag ännu har i livligt minne den lilla dispyten mellan herr statsrådet och mig här i kammaren för ungefär två år sedan just angående den ekonomiska prövningen av frågorna inom järnvägsstyrelsen. Såsom säkerligen många ännu komma ihåg gällde det coachvagnarna. Herr statsrådet var då mycket angelägen att understryka, hur viktigt det var att alla frågor inom järnvägsstyrelsen verkligen ingående penetrerades även ur ekonomiska synpunkter.

Jag skulle emellertid, herr talman, också vilja säga ett par ord i anslutning till utskottsutlåtandet i övrigt, d. v. s. om de förändringar i fråga om löneställningen för vissa ordinarie befattningar inom kommunikationsverken som utskottet förordar. Utskottets förslag på denna punkt överensstämmer ju helt med Kungl. Maj:ts proposition. I denna senare hade emellertid mycket långt gående beskrifningar vidtagits av departementschefen i de förslag, som respektive verkstyrelser hade lagt fram, vilka förslag, om jag nu inte minns alldeles fel, samt och synnerligen också tillstyrkts av lönenämnden. Det är närmast emot dessa långt gående prutningar, som kommunikationsministern — eller kanske någon annan minister — gjort i äskandena från verkstyrelserna, som jag med några ord skulle vilja vända mig.

Ingen initierad lär kunna förneka, att de förslag av hithörande art, som verkstyrelserna bruka inge till Kungl. Maj:t, alltid äro hållna i underkant och ha föregåtts av en mycket ingående prövning. Det är inte något underkännande från min sida av Kungl. Maj:ts kompetens, om jag vågar göra gällande, att ledningarna för dessa stora statliga affärsföretag väl ändå torde ha åtminstone lika stora och enligt mitt förmenande åtskilligt större förutsättning-

Om inrättande av en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen.

är för att kunna rätt bedöma, i vilken lönegrad den eller den tjänsten bör inplaceras med hänsyn till vederbörande innehavares arbete och ansvar. Nu har departementschefen emellertid gått mycket kraftigt fram med blåpennan och strukit det ena förslaget efter det andra. Det enda skäl som departementschefen har anfört är att ett bifall i full utsträckning icke skulle väl överensstämma med de allmänna riktlinjer, som i lönestabiliseringssyfte tillämpats inom statsförvaltningen; dessutom skulle det innebära ett föregripande av tjänsteförteckningsrevisionen.

Kan emellertid detta resonemang, herr talman, verkligen vara riktigt? Jag vet mycket väl, att vi ha lönestopp här i landet — eller i varje fall att det sägs, att vi ha lönestopp. Men hur är det i realiteten med detta?

Att det för statens befattningshavare, höga och låga, fungerar fullt oklanderligt, hårt och undantagslöst kan nog ingen bestrida. Hur mycket än dessa tjänstemän arbeta och öka sin arbetstakt, få de ringa uppmuntran härför. Risken är nog ganska stor för att missmod och håglöshet uppkomma bland tjänstemännen, när de se rättvisa krav bromsas upp av statsmakterna. Regeringens restriktiva hållning ter sig i mina ögon så mycket mera förvånande, om jag tänker på att statstjänstemännen frivilligt, av ren lojalitet emot statsmakterna, redan ett halvt år tidigare än alla andra underkastade sig lönestoppet med avstående av den dyrtidskompensation, till vilken de redan förut voro berättigade. Jag tycker, att detta hade bort föranleda litet större hänsyn från statsmakten-arbetseffektivitetens sida.

Hur det är med lönestoppet på andra håll framgår — så förefaller det i varje fall mig — ganska tydligt av de uppgifter, som man har fått många gånger både här i riksdagen och i pressen om att genomsnittsinkomsten för industriarbetare efter 1948 har ökat med mellan tre och fyra procent. Löneglidningen uppåt har väl här huvudsakligen, om också inte alltid, berott på förbättrad arbetseffektivitet och sålunda högre ac-

kordsförtjänster. Även statstjänstemännens arbete har emellertid rationaliserats och ger större produkt än tidigare, och det är ju inte underligt, att de därför anse sig ha full rätt till högre löneställning för de befattningar, som ha fått ökat eller mer krävande arbete.

Trots detta har kommunikationsministern ansett sig böra pruta av stora delar av verkstyrelsernas förslag under hänvisning bland annat till lönestoppet.

Om det hade gällt att flytta upp hela grupper av befattningshavare, hade kanske lönestoppet kunnat åberopas, men i detta fall är det ju blott fråga om en rättvis, erforderlig justering av löneställningen för enstaka individer. Jag kan inte finna det på något sätt försvarligt att här åberopa lönestoppet, och ännu mindre att uppskjuta tillgodoseendet av ett sådant krav ända till dess att den tjänsteförteckningsrevision, som nu har börjat sitt arbete, blir färdig, vilket väl kan dröja några år.

Vad jag här har tillåtit mig att säga om regeringens kraftiga beskrningar av verkstyrelsernas förslag, som återfinnas i propositionen, gäller också och med samma styrka regeringens hållning gentemot de stora personalstaterna, som regeringen själv i december förra året fastställde för innevarande år. Även där förekom ju åtminstone inom vissa kommunikationsverk en mångfald strykningar, och detta även mycket långt ned på löneskalan.

Jag har icke velat låta detta ärende passera riksdagen utan att ha fått ge uttryck åt en uppfattning, som är inte bara min personliga utan mycket allmän inom berörda tjänstemannakretsar. Det är kanske för djärvt, men jag vill till slut dock uttala den förhoppningen, att det är sista gången som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet skall finna anledning att gå så hårt, som skett i år, emot både kommunikationsverken och deras personal. Jag tror, att det inte minst för de stora affärsdrivande verken är av största vikt, att tjänstemännen få röna rättvisa, för att de skola känna sig stimulerade i sitt arbete.

Om inrättande av en utredningsbyrå inom järnvägsstyrelsen.

Jag har icke något yrkande, herr talman. Jag har endast velat göra detta uttalande och rikta denna vädjan till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag har i anslutning till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition avgett en motion om inrättande av en ekonomisk utrednings- och planeringsbyrå inom järnvägsstyrelsen. Utskottet har ställt sig välvilligt till förslaget och säger sig finna detsamma förtjänt av det största beaktande, men utskottet menar, att det bör tas till behandling i samband med en allmän omorganisation av järnvägsstyrelsen.

Jag kan delvis förstå denna synpunkt. Men då det nu är mer än två år sedan ett liknande förslag om förstärkning av den ekonomiska ledningen vid statens järnvägar framfördes och det inte har föranlett någon åtgärd från regeringens sida, kan det — såsom framhölls av den föregående ärade talaren — sägas föreligga en fara för att det i motionen framförda förslaget blir sammankopplat med större och svårare organisationsfrågor och därigenom blir ställt på en oviss framtid. Jag kan inte finna, att en sådan sammankoppling är nödvändig, utan anser, att detta förslag skulle kunna tas upp till bedömande, behandling och genomförande utan att avvakta den större organisationsfrågan.

Statens järnvägar är ju utan jämförelse vårt största affärsföretag. När man nu är ense om att det skall drivas efter rent affärsmässiga principer, måste det framstå som angeläget, att man till SJ:s ledning har knutit även den erforderliga sakkunskapen på det ekonomiska området. Så är inte fallet nu.

Ett förhållande, som blivit aktuellt i dessa dagar, är frågan om järnvägarnas taxor. Det har antytts, att såväl biljettpriserna som godstaxorna skulle behöva höjas inte oväsentligt. Om något sådant skall genomföras i dessa tider, när man strävar att hålla kostnader och priser nere i stor omfattning genom ett absolut prisstopp, får man göra klart för sig,

att en eventuell taxehöjning kommer att få en mycket genomgripande verkan i hela vårt folkhushåll. Att de ekonomiska frågorna i det läget kunna få en allsidig och grundlig behandling inom järnvägsstyrelsen framstår därför som en första rangens angelägenhet.

Herr talman! Med vad jag nu anfört har jag endast velat ytterligare understryka framställningen i motionen i förhoppning om att den skall beaktas av departementschefen vid hans fortsatta behandling av SJ:s angelägenheter. Jag har inget direkt yrkande.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Jag skulle först vilja säga ett par ord med anledning av herr Lundqvists anförande i vad gäller de av departementschefen avvisade förslagen om ändrad löneplacering för vissa av kommunikationsverkens tjänstemän.

Om jag fattade herr Lundqvist rätt, lade han upp frågan så, att han ansåg det vara skäligt, att vissa av dessa tjänstemän skulle få en högre löneplacering med hänsyn till att de ha varit underkastade lönestoppet och därigenom kommit på efterkälken. Men följer man det resonemanget, måste man dra den slutsatsen, att det inte enbart gäller de här ifrågasatta tjänsterna, utan det måste ju gälla all statstjänarpersonal. Och då kommer ju frågan i ett helt annat läge. Om man däremot utgår från att det på grund av ändrade arbetsuppgifter eller ändrade förhållanden i övrigt kan vara befogat med en ändrad löneplacering, får man en riktigare utgångspunkt. Här har Kungl. Maj:t emellertid nu funnit, att tillräckliga skäl för löneuppflyttningar ej ha förelegat, och utskottet har avslutit sig till den ståndpunkten.

Beträffande den av motionärerna här aktualiserade frågan om inrättandet av en ny byrå i järnvägsstyrelsen råder det ju full enighet mellan motionärerna och utskottet om önskvärldheten av att SJ:s ekonomiska expertis stärks i största möjliga grad. Därom råda alltså inga delade meningar. Men utskottet har inte ansett sig kunna nu förorda inrättandet av en

ny byrå i järnvägsstyrelsen. Enligt min bestämda uppfattning finns det redan för många byråer i denna styrelse. Jag vill hänvisa till att när 1947 års järnvägsutredning rekommenderat en förstärkning av den ekonomiska expertisen, har den utgått från att detta skall vara möjligt utan att inrätta någon ny byrå för ändamålet. I det sammanhanget har ju också utredningen förordat en indragning eller sammanslagning av vissa nuvarande byråer.

Herr Wehtje uttalade, att han icke ansåg det önskvärt, att denna fråga sammankopplas med frågan om SJ:s organisation i stort. Jag har en precis motsatt uppfattning. Jag anser det absolut nödvändigt, att denna fråga löses i sitt stora sammanhang. Jag vill därför i likhet med herr Lundqvist rikta en vädjan till kommunikationsministern, att han så snart som möjligt tar upp till behandling 1947 års järnvägsutrednings förslag i syfte att få en lösning av järnvägsstyrelsens organisation, som bättre motsvarar nutida krav än den nu gällande organisationen gör.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDQVIST: Jag vill endast, herr talman, gentemot herr Hesselbom säga, att för alla de befattningar, som äro föreslagna till uppflyttning av verkstyrelserna, är motiveringen ändrade arbetsförhållanden, ökad arbetsbörda o. s. v. och ingenting annat. Den saken är klar.

Vidare menar jag, att när regeringen har att ta ställning till framställningar som dessa jag knappast tror — som jag sade förut — att den kan bättre än järnvägsstyrelsen och andra verkstyrelser bedöma skäligheten av var den ene eller den andre tjänstemannen skall placeras in. Den allmänna syn, som jag tycker regeringen borde ha lagt på denna fråga, är att när nu statstjänstemannagrupperna visat en sådan lojalitet emot det allmänna, som de ha gjort genom att avstå från de lönetillägg, som de varit berättigade till, så borde dessa framställ-

ningar rent allmänt ha behandlats litet välvilligare än vad som skett. Det är allt.

Herr FORSLUND: Det är på ett kärt område som denna diskussion föres! Jag vill för min del gärna framföra ett tack till departementschefen för att han iakttagit en sådan försiktighet som han gjort. Jag tror att det är riktigt, att man från departementets sida är mycket försiktig i fråga om de olika framställningar, som komma från verkledningarna när det gäller kompletteringar av de högre tjänsterna, för vilka det tillkommer riksdagen att lämna medgivande.

Jag tror likaså att den enträgna vädjan till departementschefen att snabbt ta upp förslaget om omorganisation av järnvägsstyrelsen bör tas med mycket stor försiktighet. Vi få ändå inte glömma, att det för helt kort tid sedan tillsattes en ny chef för statens järnvägar. Det vore väl, tycker jag, vida viktigare att han bleve i tillfälle att själv samla tillräcklig erfarenhet när det gäller det förslag, som han för sin del skulle vilja rekommendera för en styrelse, i stället för att alltför snabbt genomföra vad andra, järnvägsstyrelsen utomstående — med undantag av byråchefen Lundqvist — kommit att föreslå. Jag fäster för min del utomordentligt stor vikt vid att icke verkledningarnas chefer — särskilt när det är synnerligen duktiga sådana — skola sättas utanför, så att frågorna sedan skola behandlas som kommitté- och departementsangelägenheter.

Jag har, herr talman, här velat uttala dels min tacksamhet till departementschefen, dels dessa varnande ord mot att gå för raskt fram.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 175, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950, föreslagit riksdagen dels att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln till Understöd åt inrikes lufttrafik anvisa ett anslag av 360 000 kronor, dels ock att medgiva, att det för budgetåret 1949/50 anvisade anslaget till Understöd åt inrikes lufttrafik finge användas för subventionering av sådan trafik under kalenderåret 1950 i enlighet med vad departementschefen förordade.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att under år 1950 det statliga understödet åt inrikes luftfart skulle i princip begränsas till visbylinjen. Det härför erforderliga anslaget för nästa budgetår hade beräknats till 360 000 kronor. Enligt departementschefens mening borde dock det belopp, som kunde komma att kvarstå outnyttjat å innevarande budgetårs motsvarande anslag, få övergångsvis tagas i anspråk för subventionering av övriga inrikeslinjer, vilket av i propositionen närmare angivna skäl skulle möjliggöra, att malmö- och luleålinjerna upprätthölls till omkring den 1 oktober 1950. Departementschefen hade vidare förklarat sig beredd att framdeles, i den mån framtidsutsikterna för inrikestrafiken förändrades, taga frågan om subventionsbehovet under förnyat övervägande.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh* m. fl. (I: 444) och den andra inom andra kammaren av herrar *Edberg* och *Hedlund* i Rådomb (II: 546);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wehtje* m. fl. (I: 445) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier* m. fl. (II: 547).

I de likalydande motionerna I: 444 och II: 546 hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att frågan om

fortsatt upprätthållande av lufttrafik på norrlandslinjen borde omprövas vid 1951 års riksdag.

I de likalydande motionerna I: 445 och II: 547 hade framlagts förslag om höjning av förevarande anslag med 250 000 kronor, vilket belopp skulle få disponeras för subventionering av malmölinjen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 445 och II: 547, i vad de avsåge anslagsfrågan, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 610 000 kronor;

II. att riksdagen måtte medgiva, att det för budgetåret 1949/50 anvisade anslaget till Understöd åt inrikes lufttrafik finge användas för subventionering av sådan trafik under kalenderåret 1950 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950 förordats;

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 444 och II: 546 samt I: 445 och II: 547, sistnämnda bägge motioner i vad de icke behandlats under I, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I motiveringen hade utskottet yttrat, bland annat, att utskottet i likhet med motionärerna funne starka skäl tala för att frågan om luleålinjens fortsatta bibehållande upptoges till förnyad prövning i samband med det förslag i ämnet, som Kungl. Maj:t kunde komma att framlägga till nästa års riksdag.

Reservationer hade angivits

1) av herrar *Karl Andersson*, *Berling*, *Leander*, *Johan Eric Ericson*, *Hesselbom*, *Edin*, *Andrée*, *Einar Persson*, *Mårtensson* i Uddevalla, *Rubbestad*, *Åkerström*, *Petterson* i Degerfors och *Henriksson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i punkterna I och III hemställa,

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 445 och II: 547, i vad de avsåge anslagsfrågan, till Understödet åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 360 000 kronor;

III. att motionerna I: 444 och II: 546 samt I: 445 och II: 547, sistnämnda bägge motioner i vad de icke behandlats under I, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Lundqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort i punkterna I och III hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 445 och II: 547 i vad de avsåge anslagsfrågan, till Understödet åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 360 000 kronor;

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 444 och II: 546 samt I: 445 och II: 547, sistnämnda bägge motioner i vad de icke behandlats under I, i skrivelse till Kungl. Maj:tt uttala, att frågan om fortsatt uppehållande av lufttrafik på linjerna Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå och Stockholm—Malmö borde upptagas till förnyad prövning vid 1951 års riksdag.

Herr **ANDERSSON, Karl**: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande ha inte mindre än 16 av statsutskottets medlemmar antecknat sig som reservanter. Det är således en mer än hälften, som reserverat sig mot utskottets beslut. Detta fattades egentligen med 13 röster mot 13. Följaktligen utgöra de 13 reservanter, som jag här kommer att tala för och vilka ha biträtt Kungl. Maj:ts proposition, just precis hälften av dem, som deltagit i beslutet.

Jag vill erinra om att vi förra året hade en ganska stor debatt i denna fråga, då det också gällde att subventionera de inrikes flyglinjerna. Då beslöts

ett anslag, som skulle möjliggöra trafiken på dessa linjer. Resultatet har emellertid visat sig sådant, att det inte har uppmuntrat Kungl. Maj:tt att återigen begära ett så stort anslag av riksdagen. Kungl. Maj:tt har i år nöjt sig med ungefär vad reservanterna förra året ville, nämligen att med statssubvention söka uppehålla linjen Stockholm—Visby. Det är ju också den linje, som har de bästa förutsättningarna av samtliga att klara sin ekonomi något så när själv.

Utskottsmajoriteten har i sitt betänkande bland annat framhållit, att det bör beaktas, att inrikestrafiken för närvarande befinner sig i en uppbyggnadsperiod med därav betingade speciella svårigheter. Jag vet verkligen inte, vad utskottets majoritet har för underlag för detta yttrande. Trafikflyget här i landet är ju nämligen inte längre någon nyhet eller någonting obeprövat. Här har funnits reguljär flygtrafik i 25 år, och den kris, som flyget nu har råkat i, gäller ju inte bara de inrikes flyglinjerna och inte heller enbart vårt land, utan man kan säga alla flygföretag. Denna kris bottnar ytterst i ett *minskat trafikunderlag*. Speciellt när det gäller de yngre flyglinjerna här i landet, beror ju den ekonomiska krisen helt och hållet på att det inte finns tillräckligt med passagerare.

Om vi se på de olika flyglinjerna, finna vi, att trafiken har avsevärt gått tillbaka, i varje fall på en del håll. År 1948 trafikerades linjen Stockholm—Göteborg av i runt tal 10 000 passagerare, 1949 hade den summan sjunkit till 2 633, och för 1950 har man beräknat, att antalet skulle bli 2 772 passagerare. Det betyder en beläggning, som är så liten, att det inte finns någon möjlighet att få inkomster och utgifter att gå ihop.

Om vi se på linjen Stockholm—Luleå, finna vi där ungefär samma utveckling. År 1948 hade denna linje 6 211 passagerare, 1949 hade antalet sjunkit till 5 676. För innevarande år kalkylerar man visserligen med en ökning till 8 000, men man vet ju ingenting om vad det slutligen blir. Vad vi veta är alltså, att i runt tal finns det 5 000 passagerare på flyg-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

linjen Stockholm—Luleå, och varje passagerare kostar staten 133 kronor i subvention för varje resa plus landningsavgifter via luftfartsstyrelsen, vilket kostar 25 kronor för varje passagerare för var gång planet lyfter eller går ned. Vi kunna uppenbarligen inte hålla på att bevilja anslag på en miljon kronor åt 5 000 passagerare, som vilja flyga mellan Stockholm och Luleå!

Jag finner det således alldeles uppenbart, att dessa två linjer, Stockholm—Göteborg och Stockholm—Luleå, inte kunna bli subventionerade i fortsättningen. Vad gäller Stockholm—Malmö har visserligen passagerarantalet räknat på den inre linjen ökat något, men flygfrekvensen på Bulltofta har ju gått ned så katastrofalt, att av alla flygplatser här i landet finns det ingen annan, där flygfrekvensen har minskat så mycket. Detta lär bland annat bero på att flygfältet inte är i sådant skick, att det är möjligt att gå ned där med de större planen.

Vad sedan beträffar linjerna Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö finnas ju där så goda förbindelser med järnväg, att det strängt taget inte kan vara något större intresse att upprätthålla en särskild, subventionerad flyglinje mellan dessa orter. Som sakrevisionen förra året påpekade skapa ju dessa inrikes linjer inte någon ny trafik, det blir bara fråga om en överflyttning av passagerare från ett trafikmedel till ett annat. Då måste man nog säga sig, att vilja människor ovillkorligen flyga på dessa linjer, få de finna sig i att betala vad det kostar. Skattebetalarna kunna inte rimligtvis betala denna lilla exklusiva passagerargrupp subventioner till det belopp, som här ifrågasätts.

Vi reservanter, som ha yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, vilja gå med på att linjen Stockholm—Visby i varje fall tills vidare får den subvention, som kan erfordras för att hålla linjen i gång. I fråga om den linjen råda särskilda förhållanden. Visby ligger på en ö i Östersjön och har inte så goda kommunikationer med det övriga Sverige. Dessutom finns där ett trafikunderlag, som gör att denna flyglinje går i det närmaste ihop;

det rör sig om en subvention av 9 kronor per passagerare, medan subventionen på Luleålinjen uppgår till 133 kronor. Man vågar därför vänta att Visbylinjen skall komma att bära sig, och då bör den uppehållas i avvaktan på ett sådant resultat.

Vi ha sålunda funnit, att mycket starka skäl tala för det förslag, som Kungl. Maj:tt nu framlagt för riksdagen, och jag ber följaktligen att få yrka bifall till den av mig och tolv övriga ledamöter av utskottet anförda reservationen.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Att den inhemska lufttrafiken hittills har lämnat ett otillfredsställande ekonomiskt resultat, går inte att bestrida. Alla måste vi väl tycka, att det är ganska beklagligt, att det gått så, med tanke på de stora uppoffringar, som gjorts, och det ärliga arbete, som från bolagsledningens och tjänstemännens sida verkligen utförts för att försöka få företaget på fötter.

Om betydelsen av den inrikes lufttrafiken går det nog däremot inte att samla någon enig opinion. Där gå uppenbarligen meningarna mycket kraftigt isär. Många anse, att vi inte utan allvarligt men för utvecklingen här i landet kunna avstå från lufttrafik, åtminstone på de linjer, som det i dag är fråga om. Andra åter hålla, som vi nyss hörde från talarstolen, lika övertygat före, att med hänsyn till de övriga kommunikationer, som finnas, är behovet av lufttrafik i varje fall inte så stort, att det kan motivera, att staten offerar några större summor på subventioner till det kommunikationsmedlet.

Jag skall försiktigtvis inte här uppta tiden med att försöka väga de olika uppfattningarna emot varandra. Om det vore så, att här hade lämnats eller kunde lämnas någon som helst garanti för att de flyglinjer, som det nu är fråga om, åtminstone inom en nära framtid komma att ställa sig ekonomiskt bäriga, förmodar jag att det inte behövde ta lång stund för att samla majoritet inom riksdagen för ett fortsatt stöd åt lufttrafiken.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Nu har emellertid ingen sådan garanti lämnats och kan väl inte gärna heller lämnas. Jag förmodar att det är närmast av den anledningen, som kommunikationsministern har kommit att stanna för att inte vilja förorda fortsatt subvention för Norrlandslinjen och Malmölinjen, och jag erkänner gärna, att jag mycket väl kan förstå den hållningen.

Ingen kan komma ifrån att trafikunderlaget för dessa flyglinjer är utomordentligt svagt; det går nog inte att bestrida. Emellertid har det uppgivits, att under den senaste tiden det icke minst i fråga om norrlandslinjen kunnat skönjas en tendens till en något gynnsammare utveckling än den som var märkbar för ett halvår sedan. Detta kan alltså sägas tala för att man bör vila något på hanen.

Men det är en sak till, som jag i varje fall skulle vilja framkasta till bedömande, när nu herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är närvarande. Hur kommer det att ställa sig med Sveriges möjligheter att deltaga i trafiken ute på kontinenten och ännu längre bort, om vi komma att praktiskt taget nedlägga hela den inhemska lufttrafiken? Jag förmodar, att det med den starka konkurrens, som här gör sig gällande mellan de olika länderna, kan ställa sig ganska svårt för ett land, som lägger ner sin inhemska lufttrafik, att få vara med och dela trafiken där ute mellan kontinenterna och på den europeiska kontinenten. Jag har en ganska stark känsla av att de andra företagen, som alltså ha att upprätthålla även en inhemska trafik, komma att se det med ganska oblida ögon och därför helst vilja kasta ut Sverige från trafiken på utlandet, där vi ju för närvarande ha en glädjande stor andel i trafiken i dess helhet.

Om här föreligger den risken, som jag har en känsla av att man inte kommer alldeles ifrån, är det en sak, som enligt mitt förmenande i mycket hög grad talar för att man höra vara litet försiktigare innan man definitivt stänger dörren för en fortsättning av trafiken inom landet.

Jag tycker nog att det på grund av

anförda förhållanden skulle vara välbetänkt att försöka få någon liten tids ytterligare erfarenhet, innan man tar ett så pass allvarligt steg som att definitivt bestämma sig för att inga subventioner vidare skola lämnas, vilket ju måste kunna medföra, att trafiken på dessa linjer helt och hållet lägges ned. Därför har jag i statsutskottets plenum tillåtit mig att framföra den kompromisslinje, som återfinnes i den reservation, vilken såsom nr 2 finnes vidfogad statsutskottets utlåtande. Yrkandet i reservationen går ut på att man nu skulle begränsa anslaget på det sätt, Kungl. Maj:t har föreslagit, men icke i år fatta något definitivt beslut om att trafiken på norrlands- och malmölinjerna skall nedläggas. Jag utgår från att subventionsfrågan under alla förhållanden måste komma tillbaka i nästa års statsverksproposition, alltså omedelbart i början av 1951 års riksdag, och då skulle det vara lättare för riksdagen att med den ytterligare erfarenhet, som vunnits under återstoden av år 1950, ta ställning till ett så viktigt avgörande, som det här är fråga om.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till den av herrar Ohlon och Sundelin och undertecknad till statsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag anser för min del att några hastiga omkastningar i luftfartspolitiken icke kunna vara till gagn för framtiden. Förra året beviljades 2,1 miljoner kronor i subventioner till den inrikes lufttrafiken, och i årets statsverksproposition var samma belopp upptaget för nästkommande år. Därefter har emellertid Kungl. Maj:t gjort ytterligare beräkningar och kommit ned till ett belopp av endast 360 000 kronor, vilket föreslagits i den särskilda propositionen i ärendet. Jag anser att det är så pass lågt belopp i förhållande till vad det var förra året, att det inte rimligen kan gå att hålla intresset för den inrikes lufttrafiken vid liv med en sådan anslagspolitik.

Det föreslagna beloppet skulle endast möjliggöra, att trafiken på visbylinjen

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

upprätthålles. När man tänker på hur kort sträckan är mellan Stockholm och Visby och jämför den med de linjer, som finnas t. ex. i Norge och Finland, förefaller det egendomligt, att vi här i landet endast skola ha råd att upprätthålla flygtrafik på den linjen. Det måste i betraktande av den stora utrikestrafik, vi ha, se egendomligt ut, och man frågar sig, vad man i utlandet skall tänka om oss, när vi bedriva en så stor trafik utanför våra egna gränser men inom landet endast kunna upprätthålla trafik på visbylinjen.

I den motion, som har avlämnats av representanter söderifrån, har det begärts en höjning av anslaget med 250 000 kronor för att man skulle kunna upprätthålla malmölinjen. Utskottet har förordat denna anslagshöjning. Vi ha ansett att denna linje, som upprätthållits sedan 1935, inte nu eller femton år skall behöva läggas ned. Utskottet har härom sagt: »Såsom i motionerna påpekats, torde malmölinjens betydelse framgå icke minst av det år efter år stegrade passagerarantalet. I detta sammanhang bör heller icke bortses från att nämnda linjer oavbrutet trafikerats sedan år 1935. För framtiden synas även möjligheter föreligga att utan särskild subventionering upprätthålla denna trafik i anslutning till de kontinental linjerna. En förutsättning härför är emellertid att Bulltofta flygplats utvidgas och moderniseras. Utskottet finner det också angeläget, att förslag i denna fråga med det snaraste förelägges riksdagen.»

Jag anser det således nödvändigt, att Bulltofta flygplats iordningställes, så att den kan användas i en tillfredsställande omfattning. Blir det gjort, behöver man inte räkna med några särskilda flygplan för den inrikes trafiken på Malmö, ty då kan man låta planen på kontinental linjerna gå ned på Bulltofta och taga passagerare även inom landet. Därigenom skulle subventionen för malmölinjen kunna upphöra inom den närmaste tiden, om bara flygplatsen blir iordningställd.

I fråga om göteborgslinjen råder det inte några delade meningar. Kungl.

Maj:t har ansett, att den skall läggas ned, och det ha inte heller vi i utskottet haft något emot. Passagerarantalet på den linjen har blivit lägre undan för undan, och det är åtminstone för närvarande ingen anledning att uppehålla densamma, utan där får man se tiden an.

Beträffande luleålinjen är det meningen, att den skall upprätthållas åtminstone till den 1 oktober i år med de medel, som blivit över på de 2,1 miljoner kronor, som beviljades förra året. Det har beräknats att det skulle bli 321 000 kronor, och det skulle räcka för att till en tid uppehålla luleålinjen, varjämte en del skulle tagas i anspråk för malmölinjen. Om luleålinjen uppehålles den nu beräknade tiden, behövs det emellertid ett visst ytterligare anslag till malmölinjen för att den skall kunna hållas öppen.

När det gäller norrlandslinjen kan jag hänvisa till vad utskottet anfört. Sedan utskottet yttrat, att då i propositionen föreslagits, att anslag beviljas för subventionering av visbylinjen under hela innevarande kalenderår, torde hänsyn i icke ringa mån ha tagits till denna linjes karaktär av s. k. kulturlinje, anför utskottet: »Enligt utskottets mening kunna emellertid enahanda synpunkter anläggas på frågan om upprätthållandet av lufttrafiken på Norrland. Med hänsyn till det ekonomiska utfallet av denna trafik finner utskottet det visserligen förklarligt, om tvekan kan uppstå rörande lämpligheten av att det allmänna, särskilt i nuvarande statsfinansiella läge, påtager sig de därmed förbundna kostnaderna. Denna fråga torde emellertid samtidigt böra bedömas på längre sikt. I viss utsträckning synes för övrigt — såsom ock i motionerna I: 444 och II: 546 framhållits — det ogynnsamma driftresultatet bero på speciella omständigheter under de båda sistförflutna åren» — då ju linjen av vissa orsaker inte kunde uppehållas — »vilket även framgår därav, att trafikfrekvensen på norrlandslinjen väntas för innevarande år undergå en icke oväsentlig förbättring» — det har visat sig, att

resultatet blivit bättre under det här året. Vidare heter det: »Vid sådant förhållande finner utskottet i likhet med motionärerna starka skäl tala för att frågan om luleålinjens fortsatta bibehållande upptages till förnyad prövning etc.»

I fortsättningen har utskottet uttalat sig mycket välvilligt för att denna linje skulle få bibehållas, och att det borde bli en utredning om den saken.

I Dagens SAS, organ för AB Aerotransport, har gjorts ett uttalande under rubriken »Norrland flyttas närmare Stockholm», där det omtalas, att flygtiderna på norrlandslinjen skola ändras, vilket antagligen skulle kunna bidra till att resandantalet skulle bli större. Jag anser att de ändrade tiderna göra det lättare än förut att komma till och från Norrland. Jag skulle kunna här redogöra för vad det i övrigt står i artikeln, men jag skall inte uppta tiden med det. Jag vill endast säga, att jag tror att det är all anledning att uppehålla denna linje i fortsättningen.

Om riksdagen visar intresse för flyget och beviljar större anslag än Kungl. Maj:t föreslagit, är jag fullt förvissad om att Aktiebolaget Aerotransport kommer att göra vad det kan för att nedbringa subventionerna och att det därför inte skulle behövas så stora belopp i fortsättningen. Det hade varit önskvärt, om utrikestrafiken och inrikestrafiken i ekonomiskt avseende kunnat sammankopplas, varigenom man inte skulle ha behövt dessa subventioner, men när det nu träffats en överenskommelse i samband med att de olika bolagen slogos samman, vilken omöjliggör en sådan sammankoppling, får man finna sig däri och försöka lösa frågan i framtiden på bästa sätt.

Det är många som tycka, att det är onödigt att ge subvention, men är det någon av damerna och herrarna som tror, att vi inte subventionera vissa järnvägar? Det är en hel del järnvägar, som inte bära sig — de järnvägar som bära sig bättre få då bidra till att driften kan upprätthållas — men därför river man i allmänhet inte upp des-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

sa oräntabla järnvägar, utan de få vara kvar till fördel för befolkningen, som får bättre trafik- och fraktförhållanden. Därför är det inte så märkvärdigt, om vi ge någon subvention till flyget för att det skall kunna upprätthållas, tills det kan bära sig bättre.

Inrikeslinjerna tillföra resande till utrikeslinjerna och tvärtom. Det är alltid en del resande från utrikeslinjerna, som vilja resa på inrikeslinjerna, särskilt till Norrland, och se sig omkring. Det gör att man kan få inkomster hit till landet, även hårdvaluta, som det talats så mycket om.

Herr Andersson i Rixö framhöll att det var 16 reservanter till utskottets utlåtande. Det ser ju så ut — det förnekar jag inte — men när det var omröstning i utskottet var det 13 som röstade för bifall till utskottets förslag och 12 som röstade emot det. Varifrån den trettonde reservanten till förman för Kungl. Maj:ts förslag har kommit, har jag inte reda på, men det var väl någon som senare antecknat sig som reservant.

De tre, som äro antecknade för den reservation, som herr Lundqvist har talat för, ha en annan mening än de som bara vilja medge ett anslag på 360 000 kronor. Herr Lundqvist tycktes inte ha någonting emot att flyget uppehöll en viss trafik, ty han framställde en fråga till statsrådet, hur man i främmande länder skulle uppfatta det, om vi inte bedreve någon trafik här i landet men fortfarande trafikerade de kontinentala linjerna. Han undrade, om inte utlänningarna skulle se det med oblida ögon. Jag håller fullkomligt med herr Lundqvist om den saken och tror, att han har rätt därvidlag. Jag anser också, att man inte skall nonchalera detta.

Nu trodde herr Lundqvist, att om garantier kunde lämnas för att flyget skall bära sig inom en snar framtid, så skulle säkert alla gå med på att bevilja det högre anslag, som föreslagits på grundval av motionerna. Men det är en fråga, som jag tycker inte är så svår att få besvarad. Av propositionen framgår, att subventioneringen minskats undan för undan, per passagerare räknat. För

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Stockholm—Malmö-linjen utgjorde subventionen 60 kronor per passagerare under 1949 men beräknas nu komma att gå ned till 33 kronor, och på Stockholm—Norrköping—Visby-linjen skulle den gå ned från 15 till 9 kronor. Jag tycker att det pekar i rätt riktning, och för den skull är det inte någon anledning att misströsta, fastän det kanske sett mörkt ut ibland. När man skall skapa någonting nytt, får man inte tro att det skall gå så bra från början, utan man får räkna med att i kommande tider skall det gå bättre, och därför anser jag att det vore skäl att följa utskottets förslag i det här fallet.

Herr Andersson i Rixö redovisade siffror för göteborgslinjen och redogjorde för passagerarantalet, men jag tycker inte att det är anledning att här uppehålla sig vid dessa siffror, som visa, att trafiken gått ned så mycket på linjen Stockholm—Göteborg, när det nu är meningen att man tills vidare inte skall uppehålla den linjen. På linjen Stockholm—Luleå har det varit en nedgång 1948 och 1949, men man räknar med att det skall bli en ökning. På både malmölinjen och visbylinjen har det blivit en ökning, så i de fallen behöver man inte vara rädd; de linjerna komma säkerligen att så småningom bära sig.

Vidare sade herr Andersson, att det här bara var fråga om en omflyttning av passagerare från det ena trafikmedlet till det andra. Det är klart att man kan förutsätta, att var och en kan använda det trafikmedel, som funnits sedan gammalt. Men komma nya trafikmedel till stånd både ute i världen och här hemma, skola vi väl inte motsätta oss att de bli prövade och komma till användning.

Jag anser således, att man inte skall vara rädd för att bevilja det anslag, som föreslagits av utskottsmajoriteten. Det överstiger med 250 000 kronor det av Kungl. Maj:t begärda beloppet å 360 000 kronor och uppgår således till 610 000 kronor. Men det är en väsentligt lägre summa än som beviljades förra året.

Slutligen vill jag säga, att det inte minst från norrlänningarnas sida bör

visas intresse för flyget, så att även norrlandsflyget kan bibehållas. Kan man få flyglinjen till Norrland trafikerad året om, är det så mycket bättre, men då bör det visas intresse därför.

Jag ber, herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GJÖRES: Herr talman! Den ekonomiska utgångspunkten för den debatt, som vi just nu föra här i kammaren, är den ståndpunkt i fråga om inrikestrafikens ekonomi, som redan 1947 års luftfartsutredning angav och som sedan kommunikationsministern vid olika tillfällen givit sin anslutning till. Den ståndpunkten innebär, att man inte kan räkna med att trafikföretaget skall uppehålla inrikeslinjer, som gå med klart underskott, utan att i stället det allmänna har att avgöra, huruvida sådana linjer skola upprätthållas och då lämna det stöd för trafikens bedrivande, som är erforderligt. Det är det betraktelsesättet, som också ligger bakom beslutet om den statliga subventionen till den inrikes flygtrafiken under 1949.

Olika talare ha här i skilda sammanhang berört dessa saker, men jag kanske ändå får lämna vissa sifferuppgifter för sammanhangets skull. Det kan tänkas, att inte alla av kammarens ledamöter varit i tillfälle att så noga följa dessa ting.

Jag vill erinra om att den subvention, som riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag och efter framställning från Aktiebolaget Aerotransport beviljade för 1949 års inrikestrafik, uppgick till 2,1 miljoner kronor. Av det beloppet har för 1949 års trafik endast 1 728 000 kronor tagits i anspråk. På grund av de olika besparingsåtgärder, som trafikföretaget har kunnat genomföra, har det lyckats att nedbringa den faktiskt behövliga subventionen till detta belopp, som är rätt mycket lägre än det som begärts hos Kungl. Maj:t och av riksdagen beviljats.

För år 1950 har nu från trafikföretagets sida begärts 1 550 000 kronor, alltså ett belopp som ligger ett gott stycke under den faktiska kostnad som man har

belastat det allmänna med under år 1949. Man har således räknat med att även under innevarande år kunna fullfölja de strävanden till ökad rationalitet och förbättrad ekonomi i flygtrafiken, som man med all kraft bedriver. Avvecklingen av göteborgslinjen, som innebär att passagerarna till Göteborg beredas tillfälle att följa med Londonplanet, innebär naturligtvis en besparingseffekt av rätt stor betydelse.

Under de underhandsresonemang, som ha ägt rum mellan kommunikationsdepartementet och bolaget och vid vilka man från departementets sida har önskat en prognos för subventionsutvecklingen för några år framåt, har det från bolagets sida sagts, att man för år 1951 under vissa i en skrivelse angivna förutsättningar skulle kunna uppehålla inrikeslinjerna med ett anslag av en miljon kronor. Då man emellertid från departementets sida också har — något som i och för sig är mycket förklarligt — önskat få en prognos för tiden därefter, har man från bolagets sida nödgats svara att man inte vågar göra en sådan prognos. Framtiden rymmer ju så många osäkerhetsmoment i kostnadsavseende även för flygets vidkommande, att man har måst avstå från att hasardera någon siffra på belastningen för åren 1952 och 1953. Redan de anförda siffrorna ge emellertid på ett klart och övertygande sätt vid handen, förefaller det mig, att det svenska trafikflyget nu är inne i en period av ökad rationalisering och förbättrad ekonomi och att man på dessa områden redan har nått resultat, som förtjäna all möjlig uppskattning från det allmännas sida och ett stöd för trafikens utveckling i fortsättningen.

Det förslag som nu föreligger från kommunikationsministern och från de reservanter, vilka herr Andersson i Rixö har talat för, går ut på att man skulle företaga en mycket kraftig besänkning av inrikestrafiken. Man skulle uppehålla endast linjen på Visby, medan däremot linjerna på Luleå och Malmö skulle avvecklas — det är naturligtvis detta som skulle vara innebörden av ett bifall till reservanternas förslag, eftersom Aero-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.
transport inte med egen kraft kan uppehålla dessa linjer, i varje fall inte sedan sommarperioden har gått till ända.

Förhållandena äro skiljaktiga beträffande linjen till Luleå och linjen till Malmö. För luleålinjen gäller, såsom det har framhållits av flera talare, att trafikunderlaget är svagt och att följaktligen subventionsbeloppet per passagerare är rätt stort. Jag tror att man också, för att inte hänge sig åt några illusioner, bör vara på det klara med att det kommer att dröja rätt lång tid innan man kan räkna med en sådan ökning i trafikunderlaget på norrlandslinjen, att trafiken där kan uppehållas utan subvention.

Om man är på det klara med detta, tror jag emellertid att man också har anledning att säga sig, att åtskilliga faktorer dock böra verka åt det hållet, att trafikunderlaget även på norrlandslinjen så småningom bör komma att växa. Näringslivet i övre Norrland utvecklas på vissa punkter, inte minst i Luleå, ganska starkt. En mycket betydande befolkningskoncentration äger rum i anslutning till den industriella expansion, som inte minst svenska staten själv är målsman för. Det finns anledning att antaga, att redan denna omständighet bör komma att i någon mån finna sin avspegling i en ökad trafikfrekvens jämväl för flyget. Det är också mycket möjligt att med en ökad turism, som söker sig mot Norrland, flyget kan komma att spela en större roll.

Men framför allt tror jag att en ökning i norrlandstrafiken är avhängig av sådana faktorer, som kunna säkerställa en ökad regularitet i trafiken. Irregulariteten är den stora olägenheten när det gäller trafiken på Luleå. Dimman är ofta mycket störande och föranleder att man inte alltid med önskvärd pålitlighet kan beräkna hur trafiken kommer att gå.

Man torde emellertid här kunna komma fram till bättre förhållanden. Den tidtabell, som från och med i sommar tillämpas på norrlandstrafiken, bör i och för sig vara ägnad att bidra till en ökad regularitet, eftersom landningstiderna komma att infalla vid sådana tider på dagen, då man har anledning att räk-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

na med att väderleken skall vara som gynnsammast. Om man därtill får den ILS-installation, som efter vad det har sagts mig — jag känner inte närmare till saken — finnes disponibel, kommer detta att möjliggöra landningar under betryggande förhållanden vid en betydligt lägre s. k. takhöjd, d. v. s. höjd mellan landningsbanan och molntäcket, än för närvarande, och därmed skulle man kunna eliminera rätt mycket av de störningar i trafiken, som för närvarande belastar särskilt norrlandslinjen.

Malmölinjen ligger naturligtvis, om man skall bedöma det hela ur kommersiella synpunkter, betydligt bättre till än luleålinjen gör, eftersom man bör kunna få ett betydligt starkare trafikunderlag för malmölinjen än vad som under överskådlig tid är möjligt att uppnå på Luleå.

Jag hade inte tänkt fördjupa mig på något sätt i problemet Bulltofta, men då herr Andersson i Rixö ganska triumfaliskt har åberopat den katastrofala nedgången i trafikintensiteten på Bulltofta som ett bevis för vilka dåliga utsikter flygtrafiken i allmänhet har, nödgas jag, herr talman, att något uppehålla mig vid Bulltoftafrågan. Den intar onekligen en rätt central ställning i hela diskussionen om malmölinjens framtida effektivitet och ekonomi.

Det är alldeles riktigt, som herr Andersson sade, att Bulltoftafältet har sjunkit tillbaka starkt i betydelse. Och varför? Jo, fältet motsvarar inte längre de anspråk som internationellt äro fastställda beträffande landnings- och startförhållandena. Därför kan man inte, därest man skall uppfylla de säkerhetskrav, som äro ett av flygtrafikens viktigaste moment, använda Bulltoftafältet annat än i begränsad omfattning. Endast genom luftfartsstyrelsens särskilda medgivande kan Aerotransport i dag få köra på Bulltofta med den s. k. DC-3:an, ett plan som väl inte kommer att vara i bruk alltför länge till, och de mera moderna planen kunna över huvud taget icke starta eller landa på Bulltoftafältet, eftersom Bulltofta saknar en start- och landningsbana som lämpar sig för

dessa flygplan. Och inte ens DC-3:or kunna alltid starta och landa här nere, ty framför allt höst och vår är fältet i ett sådant tillstånd, att man helt enkelt inte kan gå upp eller ned där. Förden skull har det hänt — flera gånger, tror jag — att avbrott på en vecka eller någonting sådant har måst göras på grund av att fältet helt enkelt inte har varit brukbart.

Jag sade nyss att man kan använda fältet för den gamla DC-3:an, men det är inte ens alltid man kan det, även när fältet inte är i ett uppblött tillstånd. Det händer ibland att man även med den lilla DC-3:an får lov att begränsa passagerarantalet, därför att man inte med iakttagande av tillbörlig säkerhet kan gå upp från fältet med fullt antal passagerare.

Det är inte så märkvärdigt om under sådana förhållanden trafiken inte blir så lysande. Jag undrar hur det skulle vara, om statens järnvägar skulle behöva plocka ut folk ur vagnarna och säga: »Nu har det regnat ett par, tre veckor, så nu kunna inte så många passagerare få följa med!» Eller om man skulle säga: »Nu har det blivit så blött i Mellansverige, att vi måste ställa in trafiken en vecka eller fjorton dagar!»

Det vore ju inte så särdeles trevligt! Men när det gäller flygtrafiken är man nu beredd att lägga den till last, att det flygfält, som man har att arbeta med, är sådant att man under sista tiden över huvud taget inte kan operera från det.

Om den segslitna och kanske inte alltid så lätta frågan om Bulltoftafältet kunde bli löst, tror jag att vi inte skulle behöva föra någon diskussion om subventionering av malmölinjen i denna kamraren. Jag har samma uppfattning som herr Heiding nyss gav uttryck för, att om man vid Bulltofta hade ett fält, som motsvarade den internationellt fastställda standarden och som möjliggjorde användning av Skandiaplan, DC-4:or och DC-6:or, skulle Malmö kunna kopplas in i den internationella trafiken, och då skulle det otvivelaktigt vara överflödigt att, såsom vi nu nödgas göra, dryfta frågan om subvention från statens sida.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Vad händer nu, om kammaren biträder den ståndpunkt, som intages av de reservanter, för vilka herr Andersson har fört talan? Ja, då kommer trafiken på Luleå och Malmö att läggas ned, antagligen den 1 oktober, måhända något tidigare. I det läge som förelåg då propositionen lades fram har man inom Aeroptransports styrelse enhälligt beslutat att försöka uppehålla trafiken enligt det fastställda sommarprogrammet, i varje fall om inkomsterna täcka de rörliga kostnaderna, och eftersom sommarperioden brukade vara rätt hygglig vågar man förutse att man kanske kan upprätthålla trafiken till september månads slut, då sommarprogrammet upphör. Men därefter blir bolaget naturligtvis, om dessa reservanternas ståndpunkt vinner riksdagens gillande, tvunget att avveckla trafiken. Då finns det ingen direkt flygförbindelse mellan Stockholm och Malmö, utan då måst den som i något brådskanande ärende skall bege sig från Malmö till Stockholm eller omvänt taga vägen över Kastrup och alltså gå igenom hela det krångelmaskineri i fråga om pass, valuta, tull o. s. v., som vi alla känna från det moderna reselivet. Var och en förstår, att sådant icke är ägnat att bygga upp trafiken på det här området.

Man har här sagt att det inte är någon ny trafik som skapas med flygtrafiken. Ja, jag undrar vad man sade på den tid då järnvägarna byggdes? Jag undrar om man inte också då menade att det icke var någon ny trafik som skapades: »Vi ha ju åkt efter rapphöna förut i landet och tagit oss fram mellan orterna!»

Det är säkerligen så, att vi genom flyget stå inför en utveckling på trafikens område, vars innebörd man kanske inte ännu riktigt har insett i vårt land, då förhållandena här ju inte på långt när ha utvecklats lika långt som på vissa håll i utlandet. Jag är för min del övertygad om att flygtrafiken, hur besvärligt den än har haft det även internationellt under ett par år, går mot en stor utveckling. Den kris, som har kännetecknat trafiken och som i vissa länder alltså är mycket besvärande,

synes att döma av många vittnesbörd från skilda håll i världen vara på väg att vika, och jag tror nog att vi även här i vårt land komma att finna att flygtrafiken i större utsträckning än nu kommer att intaga en mycket uppmärksam och betydelsefull plats i vårt allmänna trafiksystem.

De reservanter, för vilka herr Lundqvist förde talan, ha intagit en principiellt välvillig ställning till flyget. De vilja inte slå igen dörren, utan de säga: Låt oss nu antaga vad Kungl. Maj:t har föreslagit i fråga om anslag, men låt oss komma tillbaka till frågan nästa år.

Det är en hållning som man från flygtrafikens sida måste uppskatta, men vi måste icke desto mindre komma i mycket stora praktiska svårigheter om riksdagen följer dessa reservanter. Vi stå nu, såsom torde vara allmänt bekant, inför en reorganisering av den skandinaviska flygtrafiken, som kommer att leda fram till en mera rationell och ekonomiskt bättre organisation av den skandinaviska flygtrafiken än tidigare. I det förslag, som föreligger på denna punkt, har man emellertid beträffande inrikestrafiken i de tre länderna ställt sig på samma ståndpunkt som de svenska statsmakterna hävdad, nämligen den ståndpunkten, att det måste vara varje lands egen sak att avgöra, huruvida de olika inrikeslinjerna skola upprätthållas, och att betala vad dessa linjers uppehållande kostar. Jag vet inte när denna reorganisation av SAS kommer till stånd. Jag hoppas och jag tror det finns goda skäl att antaga, att den måste komma till stånd redan under innevarande år. Då stå vi således i den situationen, att den ståndpunkt, som de svenska statsmakterna här ha intagit, är accepterad av det skandinaviska företaget. Det finns ingen som helst möjlighet — och jag skulle tro att ingen i denna kammare vill ifrågasätta det — att Sverige skall gå som supplikant till Danmark och Norge och säga: Nu måste ni taga på er bördan att bestrida de organisations- och andra kostnader, som äro förbundna med att hålla organisationen vid liv till dess den svenska riksdagen fram på värkanten

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

1951 till äventyrs beslutar sig för att lämna subvention för de och de linjerna.

Man skulle komma i ett dilemma. Och med all uppskattning för den sympati gentemot flygtrafiken, som herrar Ohlons, Sundelins och Lundqvists reservation ger uttryck för, måste jag säga, att ett antagande av denna reservation skulle komma att leda till svårigheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! De synpunkter som herr Gjöres har lagt på frågan, vilken betydelse flyget eventuellt i framtiden kan komma att få som kommunikationsmedel, äro synpunkter som jag själv i olika sammanhang tidigare på liknande sätt har givit uttryck åt.

Jag vill sålunda, när jag nu skall motivera regeringens ståndpunkt, understryka, att denna icke i och för sig bottenar i en skeptisk inställning till flygets framtida möjligheter, utan den är byggd på det material, som står till buds för ett bedömande, hur snabbt denna utveckling kommer att äga rum inom de närmaste åren.

Med hänsyn till vad som tidigare har skett kan jag inte heller rimligen beskylas för att jag skulle ställa mig kall-sinnig till flyget. Jag vill erinra om den optimism, som många gånger har kommit till uttryck just inom de kretsar som representera flyget, och jag kan väl också göra den bekännelsen, att jag enligt mitt eget förmenande understundom har fallit offer för denna optimism. Jag kan exempelvis hänvisa till utbyg-gandet av Halmsjön för några år sedan, då det ansågs att detta ofördröjligen borde ske och då flygets företrädare krävde en snabb forcering av arbetet. Efter de erfarenheter som senare gjorts har man nu kommit till insikt om, att man kanske ilat för snabbt och att det i varje fall inte från flygföretagens sida är möjligt att göra de följdinvesteringar, som skulle ha erfordrats för att man skulle kunna taga flygfältet i bruk vid

den tidpunkt då man tidigare hade ansett det självklart att detta borde ske.

Jag vill sålunda understryka att det från min sida inte föreligger någon skepsis gentemot flygets framtida möjligheter. Då det emellertid nu gäller att taga ställning till den inrikes trafiken, är det riktigt, som herr Gjöres också anförde, att även om det inte blir moderbolagen inom respektive land som komma att sköta om denna trafik, därest man alltså verkligen lyckas genomföra det samarbete i stor skala på flygets område, som nu befinner sig på ett förberedande stadium, är det i alla fall staterna, som ekonomiskt skola svara för den trafik på inrikes linjer som kan komma att påfordras.

Inom parentes skulle jag också kunna nämna att den ståndpunkt, som regeringen på sin tid intog när det gällde att bedöma huruvida man skulle ha ett enda flygföretag i vårt land eller flera, har visat sig vara riktig, i det att man numera är överens om, att det inte ens räcker att ett land som Sverige ensamt konkurrerar med världen, utan att det i stället bör vara tre länder som gemensamt konkurrera med världen.

Min skepsis gentemot norrlandslinjen beror på de kalla ekonomiska och andra fakta, som böra ligga till grund för ett ståndpunktstagande. Min uppfattning är nämligen att flyget — tyvärr, kan man kanske säga — i dag inte har förutsättningar att vare sig när det gäller taxor, service eller tidsvinst kunna konkurrera med exempelvis statens järnvägar. Jag hade inte tänkt att gå in i detalj på dessa ting, men eftersom debatten har utvecklats på det sätt som har skett känner jag mig tvingad till det.

Jag vill då göra kammarens ledamöter uppmärksamma för det första på flygets taxor. En enkel resa med flyg från Luleå till Stockholm kostar 125 kronor. Andra klass järnvägsbiljett med sovnagn på samma sträcka kostar 93 kronor 60 öre. Utöver de 125 kronor, som flygbiljetten kostar, tillskjuter staten enligt de beräkningar, som föreligga för nästa år, 129 kronor. Under föregående år, med det lägre trafikunderlag

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

som då fanns, utgjorde subventionen 133 kronor för varje passagerare. Vederbörande passagerare — det må vara näringslivets företrädare eller andra — fråga sig naturligtvis för det första, hurvida de skola betala 125 kronor när de kunna åka för 93 kronor 60 öre, men för det andra fråga de sig naturligtvis också, vilken tidsvinst de göra genom att använda flyg. Jag kan nämna att tidtabellen under föregående år ändrades med hänsyn till att man ansåg att den tidtabell, som man dessförinnan hade, inte var särdeles tillfredsställande ur norrlänningarnas synpunkt. I år har man ändrat tidtabellen på nytt och ungefärligen återgått till den gamla, varvid man har sagt att detta måste bli fördelaktigare ur norrlänningarnas synpunkt.

Men hur ser det ut? Tåget från Luleå till Stockholm avgår 15.10 och är framme 8.50 påföljande dag. Flygplanet från Luleå till Stockholm avgår 16.30 — alltså något senare än tåget — och är framme 20.30. Om man skall utträta någonting i Stockholm, har man knappast någon nytta av att komma dit förrän på morgonen, då tåget anländer. Med hänsyn till att den här flyglinjen har kallats för en kulturlinje skulle man kunna tänka sig att flyget skulle medföra den fördelen, att man exempelvis kunde besöka en teater i Stockholm, men eftersom flygplanet inte kommer till huvudstaden förrän halv nio står inte heller denna möjlighet till buds. Den enda fördelen med flyget är att man får sova i ett hotellrum i stället för i en järnvägsvagn, dock med de extra utgifter som en hotellvistelse för med sig.

Mina damer och herrar! Det är dessa kalla fakta, att flyget tyvärr inte för närvarande kan bjuda på någon effektiv konkurrens vare sig när det gäller tid, när det gäller taxor eller när det gäller service, som göra att jag för min del anser att man bör avvakta en tidpunkt då flyget i dessa avseenden verkligen kan konkurrera. Människorna fästa nämligen stor vikt därvid när de skola bestämma sig för vilket trafikmedel de skola använda.

Nu säger också herr Gjörös, att ABA i fjol endast tog knappa 1,8 miljoner kronor i anspråk av de 2,1 miljoner kronor som anslogos. Detta var också förutsättningen för anslaget vid dess beviljande. Men man skall komma ihåg, att därtill komma administrations- och försäljningskostnader, som gå utanför och som bolaget har betalt med sina egna medel. Vi skola således vara på det klara med att det faktiska underskottet är större än de 1,8 miljoner kronor, som herr Gjörös anförde i sitt inlägg.

Så komma vi emellertid över till Malmöflyget, och där ligger det, säger man, något annorlunda till. Åtminstone vad summan beträffar är det här fråga om ett avsevärt lägre belopp; det rör sig bara om 250 000 kronor. Det kan tyckas att eftersom det inte är fråga om ett större anslag borde väl staten kunna bevilja detta belopp.

Ja, men ur principsynpunkt anser jag nog, att ett beviljande av subvention till malmölinjen kunde anses vara mera betänkligt än om det gällde luleålinjen. I fråga om luleålinjen kan dock, såsom nu skett, anföras, att den i likhet med visbylinjen är en s. k. kulturlinje, ehuru jag, såsom jag nyss sade, måste konstatera att med de mycket goda järnvägsförbindelser som finnas med norra Norrland har detta argument numera ingen större tyngd. Beträffande malmölinjen kan inte ens argumentet om en »kulturlinje» anföras. Det enda skäl som kan åberopas, och det naturligtvis med ett visst fog, är att vi på Bulltofta ha ett flygfält, som ur flygets synpunkt måste anses mindre tillfredsställande, något som jag är den förste att erkänna.

Det är en särskild historia med Bulltoftafältet. Flygplatsutredningen föreslog på sin tid, att ett flygfält skulle anläggas i södra Sverige, men ville ha det förlagt till annan plats än Bulltofta. Den föreslog Trolleberg. Malmö var också intresserat av att få ett flygfält, dock inte vid Bulltofta utan vid Klagshamn. Allt detta var i själva verket uttryck för samma optimism, som jag nyss skildrade i annat sammanhang.

Resultatet av det hela har nu blivit att

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

vi alla har skurit ned anspråken och kommit till den slutsatsen, att det lämpligaste är att i stället bygga ut Bulltofta. Jag har i och för sig ingenting emot att så kommer att ske. För närvarande pågå underhandlingar mellan luftfartsstyrelsen och Malmö stad om vissa villkor för inlösen av mark m. m. för flygfältet. Möjligt är att dessa underhandlingar redan skulle ha varit i hamn, därest Malmö stad icke uppställt ett villkor för det avtal, som eventuellt skulle träffas mellan staten och Malmö stad, nämligen att staten skall godkänna den stadsplan som uppgjorts av staden. Då det kan tänkas, att invändningar mot denna stadsplan kunna resas från bl. a. statens institut för folkhälsan och regeringen ännu inte förelagts stadsplanen i fråga, vilken beslutades av Malmö stad så sent som i slutet av mars, är det icke rimligt att utan vidare göra de statliga myndigheterna ansvariga för att Bulltofta befinner sig i sitt nuvarande skick.

Om vi emellertid bortse från Bulltofta flygfält och utgå ifrån att vi i alla fall skola ha en flygtrafik med Malmö, som verkställes med DC 3:or, tycker jag att det nästan är genant att skåningarna ha begärt en subvention på 250 000 kronor. Om skåningarna — jag tänker då på dem som ha ställt sig bakom nothäftena i tidningarnas klagokör och alla som ha uttalat sig om nödvändigheten att staten subventionerar flyget för att upprätthålla trafiken på malmölinjen — i stället för i klagokören hade placerat sig i fåtöljerna på DC 3:orna, skulle detta icke ha varit något problem! Det bör nämligen — och det är alldeles tydligt att så också är fallet — finnas ett tillräckligt trafikunderlag för att DC 3:orna skulle kunna få i genomsnitt 20-talet passagerare per tur, medan man under det år som gått faktiskt bara haft 9 eller 10.

Jag är fullt medveten om att den irregularitet, som kan tillvitats flyget, gör att många kanske tycker att det är otillförlitligt och därför redan från början bestämma sig för att åka tåg, emedan man är medveten om att flyget kanske kan strejka och man därför i alla fall riskerar att få ta tåget. Men om man verkli-

gen från näringslivets sida vore så intresserad av malmöflyget som man gång på gång nu gör gällande, tror jag att denna linje inte skulle vara något problem. Vi skulle nämligen då inte behöva diskutera en statlig subvention till malmöflyget.

Jag har sålunda kommit till den slutsatsen att man bör under nuvarande omständigheter inskränka subventionen till de 360 000 kronor, som regeringen här föreslagit för visbyflyget, varom efter vad jag kan förstå också full enighet råder.

Nu har emellertid det argumentet framförts av herr Lundqvist, att det kanske skulle ofördelaktigt inverka på våra möjligheter att driva flyget på utlandet, om vi helt lade ned våra inrikeslinjer. Vad man främst är intresserad av i utlandet, det är huruvida vi tillföra utrikeslinjerna svenska passagerare. Tror herr Lundqvist att det är något större antal av de passagerare, som flyga mellan Luleå och Stockholm, som resa vidare till utlandet? Om vi tänka på Holland och Belgien — i synnerhet Holland, som driver en mycket omfattande internationell trafik — tror jag inte att man i allmänhet utgår från att de skola upprätthålla någon intensiv inrikestrafik, därför att Holland är av den beskaffenheten att det inte finns möjlighet därtill; det är så litet till omfånget att det inte kan bli tal om någon större inrikestrafik. KLM har emellertid ändå gått ut över hela världen och är ett av de mest betydande trafikbolag som över huvud taget existerar. Jag tror därför inte att man skall tillmäta det argumentet alltför stor betydelse.

Sedan kommer jag till frågan om vad det skulle innebära om riksdagen följde utskottets förslag. Jag anser mig vara förpliktad att rikta kammarens uppmärksamhet på den saken. I en i och för sig enligt mitt förmenande skickligt motiverad och skriven motion ha motionärerna tagit fasta på ett uttalande, som jag har gjort i propositionen, där jag sagt att därest det skulle inträffa omständigheter, som gjorde att bolagets uppskattning av den framtida trafikens

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

omfattning exempelvis på Luleå väsentligt skulle förändras, är jag beredd att följa frågan med uppmärksamhet och ta saken under prövning. Motionärerna ha utnyttjat detta lillfinger och t. o. m. försökt att hugga hela handen. Utskottet har också i sitt betänkande en formulering, som i själva verket kommer att innebära, att om kammaren följer utskottsmajoriteten förpliktat sig staten att betala trafiken för hösten och vintern intill dess att riksdagen skall ta ställning till nästa års trafik. Detta sker i så fall utan att täckning finns härför i form av anslag. Och det kan uppskattningsvis röra sig om 900 000 kronor.

Jag vill sålunda fästa kammarens uppmärksamhet på att om riksdagen följer utskottet kostar det antagligen 900 000 kronor. Om riksdagen följer den reservation som är avgiven av herr Ohlson m. fl. innebär det att till dessa 900 000 kronor skola läggas de 250 000 kronor, som man räknar med skola behövas i subvention för malmölinjen för att den skall kunna upprätthållas. Jag känner mig förpliktad att erinra om detta för att kammarens ledamöter skola vara på det klara med vad som sker om de följa utskottet.

För att söka få en bild av vad subventionerna skulle komma att kosta i framtiden och för att få ett underlag för en bedömning härutinnan gav jag bolaget ett erbjudande om 1,5 miljoner kronor för i år, 1 miljon kronor för 1951 och 0,5 miljoner kronor för det därpå följande året. Det visade sig emellertid — och jag tror att bolaget hade goda grunder för sin ståndpunkt — att det inte kunde acceptera ett dylikt erbjudande. Jag vill i det sammanhanget fästa uppmärksamheten på en sak. Skulle det flygsamarbete, som nu dryftas i Skandinavien, verkligen komma till stånd, innebär detta att moderbolagen icke kunna träffa en överenskommelse varom här är fråga med statsmakterna. Det kommer i så fall att bli SAS, som lämnar anbud för trafikarbetet, och det blir de respektive staterna som skola betala. Man bör ha klart för sig att det inte blir ABA, som kommer att ensamt träffa des-

sa avgöranden, utan det kommer att bli det samfälliga konsortiet av norrman, danskar och svenskar, som vi då måste underhandla med.

Herr talman! Efter dessa överväganden har jag av ganska naturliga skäl kommit till den uppfattningen, att riksdagen bör stödja propositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Ordet lämnades på begäran till herr VELANDER, som anförde: Herr talman! Vid förmiddagens gemensamma votering om bensinskatten röstade jag vid första omröstningen nej. Detta framgår av fotostatkopian av omröstningen. På grund av något missöde upprepades omröstningen. Även vid denna votering röstade jag nej. Då jag på voteringstavlan iakttog, att jag vid denna min röstning markerats som frånvarande, anmälde jag omedelbart till Eder, herr talman, förhållandet. Denna anmälan gjordes innan den gemensamma voteringens resultat tillkännagivits och klubbfasts.

Jag återoppar dessa omständigheter och hemställer, att voteringen i fråga måtte få göras om.

Häri instämde herr *Lundgren*.

Herr talmannen yttrade, att då det beslut, som riksdagen fattat genom den ifrågavarande omröstningen, enligt hans mening icke grundlagsenligt kunde upprivas genom anställande av en ny omröstning i samma fråga, herr talmannen funne herr Velanders framställning icke kunna föranleda någon herr talmannens åtgärd.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner

- nr 516, av herr *Persson*, Ivar, m. fl.,
- nr 517, av herr *Näslund* m. fl.,
- nr 518, av herr *Gränebo* m. fl.,
- nr 519, av herr *Gränebo* m. fl.,
- nr 520, av herr *Isaksson* m. fl., och
- nr 521, av herr *Werner* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående upptagande av förhandlingar om en revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 160, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till farmaceutiska institutet;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningslärare m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock riksdagens revisorers berättelse, i vad gäller den sociala ungdomsvården;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folkvandvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 167, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 169, i anledning av väckt motion angående förhöjd pension åt f. d. konsulenten Jöns Nilsson;

nr 170, i anledning av väckt motion om understöd till arbetaren J. A. Forsberg i anledning av skada, som ådragits genom olycksfall i domänverkets tjänst; samt

nr 171, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m. såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående bidrag till f. d. materialförvaltaren L. Mårtensson för fortsatt forskning i fråga om riksdagens bondestånd;

nr 17, i anledning av väckt motion om anställande av försök för möjliggörande av en snabbare publicering av kamrarnas debatter; samt

nr 18, angående regleringen för budgetåret 1950/51 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk och av exporten av fisk jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 45, med anledning av väckta mo-

tioner om ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län;

särskilda utskottets memorial nr 2, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden; ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående ändrade regler för framställande och besvarande av interpellationer och enkla frågor.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om engångsunderstöd till tapetsaren Elis Haglunds änka Anna Haglund.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.16 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 17 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik jämte i ämnet väckta motioner.

Herr BERGH: Herr talman! Jag skulle tro att kammarens ledamöter ha all an-

ledning att vara tacksamma mot herr Gjöres för den grundliga och såvitt jag kan bedöma mycket objektiva utredning som han gav av det problemkomplex vi här syssla med. Jag skulle tro att det är en allmän mening, att herr Gjöres i sitt anförande ingalunda fördolde de svårigheter, med vilka vårt inrikesflyg har att kämpa, och likaledes tror jag inte heller någon lämnades oberörd av den ton av försiktig optimism, åt vilken han gav uttryck. Här känna vi ju herr Gjöres sedan många år såsom en man, som står rätt fast på jorden med bägge fötterna. Visserligen skulle kanske någon kunna invända, att han på grund av den ställning, som han har i ABA:s ledning, måhända kan betraktas som jävig, men jag tror att man snarare, med kändedom om både honom och vad han här sagt, skulle vara mera benägen att dra den slutsatsen, att hans försiktighet just på grund av denna hans funktion var desto större.

När jag därefter lyssnade till kommunikationsministern märkte jag visserligen den skillnad, som olika temperament framkalla, men när man ser på

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

vad som är skrivet i propositionen och lyssnar till vad som faktiskt sades kan jag inte annat än finna, att överensstämmelsen i själva grundsynen på flyget och dess uppgifter och svårigheter var densamma. Jag inkasserade med stor tacksamhet kommunikationsministerns uttalande att han för sin del var optimistiskt inställd i fråga om flygets framtid.

Av dessa båda anföranden, som jag nu har antytt, tillåter jag mig dra den slutsatsen, att de motsättningar, som ha kommit till synes i statsutskottets utlåtande å ena sidan och i huvudreservationen å andra sidan och likaledes i de inbördes något olika anföranden, som här hållits, inte äro så stora, som man egentligen skulle kunna tro, om man inte har satt sig rätt noga in i detta ärende. Jag var med under statsutskottets behandling av ärendet förra onsdagen, och jag hade hela tiden ett ganska starkt intryck av att om tiden inte varit för knappt tillmätt skulle vi kunnat samla oss omkring en lösning, som, även om man betonat svårigheterna på detta område, dock hade givit löften för flygets framtid. Tiden blev knapp, och därför lyckades vi inte åstadkomma en utjämning av de motsättningar, som kommo till synes. Det skulle enligt min mening vara rätt beklagligt, om vi under kammarbehandlingen av detta ärende inte skulle kunna komma fram till en linje, där vi kunde enas. Jag skulle tro att läget är sådant, att vi å ena sidan äro överens om att vi med hänsyn till de begränsade ekonomiska resurser, som för närvarande stå till buds, måste iaktta all möjlig sparsamhet och att vi å andra sidan inte skola kasta ut barnet med badvattnet. Vi böra lämna dörren en smula på glänt, så att detta nya trafikmedel inte nu blir bragt i den situationen, att dess framtid är äventyrad. Jag skulle tro att det är en linje, som vi kunna samlas omkring. Den framskymtade i herr Gjöres anförande, och den framskymtar också i den proposition, som ligger till grund för det nu föreliggande utskottsutlåtandet. I propositionen gives

ju klart besked om att vi inte har råd att offra så mycket som vi gjorde förra året, men vi få också klart för oss att kommunikationsministern för sin del icke är benägen, såsom jag återigen vill uttrycka det, att slå igen dörren alldeles. Det finns ett uttalande i propositionen, som jag har fäst ganska stort avseende vid, nämligen att kommunikationsministern förklarar sig beredd att under viss förutsättning företaga en omprövning av subventionsbehovet för år 1951, och den förutsättningen är, att verksamheten under år 1950 skulle kunna ge anledning till ett ljusare bedömande av framtidsutsikterna än man kunde göra för några månader sedan. Jag skulle tro att kommunikationsministern har blivit missförstådd i sitt anförande här i dag, om man av detta skulle dra den slutsatsen, att han på minsta vis vore benägen att rygga det uttalandet. Jag tvekar inte ett ögonblick med hänsyn till den försiktiga optimism, som även han givit uttryck åt, att han är beredd att stå för uttalandet. Det skulle vara orimligt annars.

Jag drar således den slutsatsen av vad som hittills har förevarit i detta ärende, att vi å ena sidan måste iaktta all möjlig sparsamhet men att vi å andra sidan äro beredda att inte vidtaga sådana åtgärder, som på allvar skulle äventyra inrikesflygets framtid. I själva verket gälla motsättningarna i detta fall, möjligen på ett undantag när, egentligen inte den positiva inställning till flygets framtid, utan de gälla storleken av det anslag, som vi i år anse oss kunna anvisa för ifrågavarande ändamål. På denna punkt föreligger det som bekant något olika meningar. Jag bör kanske i förbigående med hänsyn till herr Anderssons i Rixö anförande, i vilket han talade om det våldsamma subventionsbehov, som skulle föreligga beträffande norrlandsflyget, genast säga att i den motion, som framburits i denna kammare från skilda partier, mest av norrlänningar men även av en sydsvensk ledamot — samma motion har i andra kammaren framburits av en västsvensk socialdemokrat och norrlänningar från olika partier — ha

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

vi icke begärt något anslag för nästa budgetår. Vad vi önska är att riksdagen under strängt hänsynstagande till våra just nu ansträngda ekonomiska resurser inte skall fatta ett beslut, som åstadkommer att de som stå i ledningen för inrikesflyget få den föreställningen, att allt hopp nu är ute om framtida bidrag. Jag vill här också, fortfarande med adress till dem som stå för den av herrar Karl Andersson och Berling m. fl. avgivna reservationen, säga att jag, ehuru väl jag är norrbottning, skulle ställa mig mycket betänksam inför tanken att norrlandsflyget år efter år skulle behöva subventionsbelopp av den storleksordning, som ABA begärt i år. Det gör mig betänksam, om det skall behövas en miljon kronor om året, men ingen från vårt håll har ifrågasatt detta. Vad vi i detta sammanhang önska är att vi skola hålla dörren på glänt, så att trafikföretaget inte känner sig nedslaget i kängskaften, utan att den vilja att göra sitt yttersta, som kommit till uttryck från trafikföretagets sida, möts från riksdagens sida med en uppmuntran såtillvida, att det icke sägs ifrån, såsom man egentligen gör i herr Karl Anderssons m. fl. reservation, att hädanefter inte ett öre kommer att anslås för denna trafik.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten vid att när kommunikationsministern i sitt anförande förordade ett bifall till propositionen är ett bifall till denna inte identiskt med ett bifall till den av herr Andersson i Rixö och herr Berling m. fl. avgivna reservationen. Denna reservation och propositionen äro lika i avseende på klämman, men på den mycket viktiga punkt i motiveringen, som jag redan har talat om, finns det en väsentlig skillnad, och det är denna skillnad som jag här betraktar såsom verkligt avgörande. Vi göra inte från norrlandsbänkarna anspråk på pengar i år, men vi ha tagit fasta på vad som står i propositionen, nämligen att för den händelse årets trafikresultat skulle visa sig ge utrymme för ett gynnsammare betraktelsesätt i fråga om flygets framtid, är departementschefen beredd att för sin del ta upp frågan till

förnyad omprövning. Den dörr, som departementschefen ställer på glänt, har den reservation, som herr Andersson i Rixö i dag talat för, slagit igen. Detta är för oss någonting mycket väsentligt.

Här måste jag kanske inskjuta, att när departementschefen nyss varnade för att man på det sättet skulle ställa dörren på glänt står detta i motsättning till hans eget uttalande i propositionen. Han har här sagt, att detta skulle innebära att riksdagen ställer ut en växel på 900 000 kronor. Jag måste erkänna, att jag icke begriper detta resonemang. Hela det subventionsbehov för norrlandsflyget, som ABA för sin del angivit, har rört sig om 1,028 miljoner kronor. Hur ett subventionsbehov för halva året skulle kunna gå upp till 900 000 kronor, förstår jag inte. Att man ställer dörren på glänt på det sätt som sägs i propositionen innebär icke någon formell förbindelse från riksdagens sida. Det innebär endast, att man avbidar denna säsongs resultat av flygtrafiken för att sedan fritt och obundet kunna ta ställning till det eventuellt framtida behovet av understöd.

Vad man just för ögonblicket, tycker jag, bör kunna ena sig om är alltså att vi skola vara mycket försiktiga med pengarna, men att vi inte skola stänga till denna på glänt öppnade dörr, såsom herr Andersson i Rixö och hans medreservanter egentligen vilja göra.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga, att när man från detta håll har talat om det dåliga ekonomiska utfallet av den hittillsvarande flygverksamheten på Norrland, har man rätt så till vida att antalet passagerare under år 1949 varit mindre än under år 1948. Det har enligt den tabell, som finns intagen i statsutskottets utlåtande, varit 535 passagerare mindre detta år. Men när man påpekar att antalet passagerare sjunkit, kräver rättvisan, tycker jag, att man också säger varför. Vi hade i fjol en hangarbrand på Kallaxfältet, som medförde att flyget var inställt under lång tid. Vi ha vidare under de två sista vintrarna haft en dimma, som jag, fastän jag bott där uppe i 20 år, aldrig tidigare

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

bevitnat. ABA har lämnat en uppgift om att cirka 19 procent av de tidtabellbelagda turerna måst inställas på grund av denna dimma. Nu skulle man ju tycka, att eftersom detta är vår längsta inrikesflygsträcka, skulle man ha funnit angeläget att förse flygfältet där uppe med sådana tekniska anordningar, som möjliggöra landning och start även under ogynnsamma förhållanden. Man finner i en annan proposition till årets riksdag, att luftfartsstyrelsen har till sitt förfogande tekniska apparater för att i viss mån eliminera dessa väderleksrisker, apparater som ligga oanvända och som enligt förslag i propositionen skola försäljas. Det hade väl varit förnuftigare att se till, att dessa blivit använda, så att regulariteten blivit större.

När man talar om det mindre goda resultatet av detta ekonomiska utfall hade det alltså enligt min mening varit angeläget att man också talat om orsakerna därtill. Jag törs lika litet som herr Gjores gå i god för att norrlandsflyget kommer att bli räntabelt inom de närmaste åren. Jag skulle anse att det vore att ställa ut en alltför stor växel att göra ett sådant uttalande, men däremot kan jag mycket väl säga att ifall man betraktar det ekonomiska värdet av norrlandsflyget lika med det ekonomiska utfall, som framgår av bolagets bokslut, gör man sig skyldig till en felbedömning. Det ekonomiska utfallet av norrlandsflyget är ett helt annat än vad som kan visas i biljettintäkter o. s. v. Detta är dock den mest avlägsna landsändan i landet, och det finns ett allmänt ekonomiskt, ett allmänt kulturellt och inte minst ett folkpsykologiskt intresse av att knyta denna landsända närmare landet i övrigt. Vidare tror jag det skulle vara möjligt att ta in avsevärda belopp på en utvecklade och väl skött turism. Vi ha åtskilligt i den vägen att bjuda på. Det är inte bara så att vi i Norrland ha tillhandahållit den övriga delen av landet en myckenhet av hårdvaluta under de senare åren i form av malm och trävaror m. m. och att en god del av den vattenkraft, som produceras där uppe, kommer mellansvenska och syd-

svenska, framför allt mellansvenska, företag till godo, utan vi ha också attraktioner, som kunna omvandlas i mycket stora pengar. Vi kunna ta in pengar, om vi uppmuntra turismen, men vi kunna knappast räkna med, såsom min gamle avlidne vän J. B. Johansson sade i fjol, att de utlänningar, som flyga till Köpenhamn och sedan kanske ville färdas till de jämtländska eller lappländska fjällen eller till Nordnorge, fortsätta med tåg. Om vi bromsa upp detta flyg — vilket vi skulle göra genom ett bifall till den reservation jag här talat om — skulle dessa utlänningar i stället fara den norska eller den finska vägen. I Norge och Finland offrar man pengar på sitt flyg, som är ganska frekventerat, men som inte heller här sig, om man ser på räntabiliteten med hänsyn till själva trafikföretaget som sådant. Man satsar dessa pengar därför att man vet, att detta flyg drar pengar till landet. Nu kan man ju säga, att de finska järnvägarna äro sämre än våra, och man kan också säga, att den norska järnvägen inte går ända upp till Nordnorge, men på den norska sidan har man å andra sidan rutter, som ur turistsynpunkt äro ytterst tilldragande. Om vi klippa av här och inte upprätthålla ett inrikesflyg, ha vi inte heller att räkna med den turism, som det borde vara ett nationalekonomiskt intresse för oss att uppmuntra.

Det har vidare här satts i fråga, huruvida flygets uppbyggnadsperiod rimligen borde vara avslutad eller inte. Vad norrlandsflyget beträffar, har detta ju inte fortgått i många år. Var och en som haft litet känning med detta trafikmedel vet, att det tar tid att vänja folk att flyga. Det tar tid för ett dylikt företag, innan man kan hålla sig med sådana biljettpriser, att flyget kan populariseras på sätt som vore önskvärt. Det tar tid för detta nya trafikföretag att arbeta sig fram, precis som det i alla tider har gjort för alla trafikföretag. Hur mycket ha vi inte fått subventionera statens järnvägar! Vi få fortfarande, såsom någon sade i dag, subventionera SJ. Det tar sin tid för flyget liksom för andra trafikmedel

att vinna terräng. Att här tala om något slags konkurrensförhållande mellan å ena sidan järnväg och å andra sidan flyg är i mina ögon ett kortsynt resonemang. Det ena trafikmedlet skall komplettera det andra, och vi få inte för mycket av dessa trafikmedel.

Det har också i ganska kritiska ordalag sagts, att trafikunderlaget för norrlandsflyget är för litet. Det sades av herr Andersson i Rixö också, att flyget inte skapar någon ny trafik. Vad veta vi om den saken? Hittills har varje trafikmedel skapat ny trafik, och i detta fall är det ingen skillnad. Jag hänvisar härvidlag återigen till den turism, som vi skulle kunna få utifrån, och den ström i motsatt riktning, som vi skulle kunna få där uppifrån.

Den uppbyggnadsperiod, som man ifrågasatt skulle vara avslutad, är ingalunda avslutad. Det tar några år innan ett företag kommer i gång. Samtidigt som jag alltså vidhåller den betänksamhet, som jag redan givit uttryck åt, när det gäller att ge stora belopp till en subventionering av detta flyg, menar jag, att man under de svåraste åren skall försöka hjälpa detta företag till dess det kan stå på egna ben. Hur länge det dröjer, vet jag inte.

Den huvudsakliga motsättningen — om jag bortser från den reservation som jag har polemiserat mot — gäller således här anslagsfrågan. Det rör sig om ett belopp av 250 000 kronor. Vi kunna tvista om huruvida man skall gå med på skånemotionärernas önskemål, att satsa 250 000 kronor till skåneflyget, men vad man icke skulle behöva tvista om är att vi inte skola inge trafikföretaget den föreställningen att all hjälp nu är ute, även om trafikföretaget kommer att bära sig bättre och bättre.

Vad vi avsett med vår motion är endast en anslutning till kommunikationsministerns uttalande, att han, om utsikterna skulle visa sig gynnsammare än de för närvarande äro, för sin del är beredd att ta upp saken till omprövning. Vi ha inte yrkat annat än att också riksdagen för sin del skulle vara beredd att göra detsamma. Det förefaller mig vara ett

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

blygsamt anspråk. Det är blygsamt med hänsyn till detta trafikmedels betydelse och framtidsutsikter och med hänsyn till övre Norrlands stora behov av förbättrade kommunikationer. Jag tycker detta skulle kunna vara en samlande linje. När jag för min del övervägt skåningarnas anspråk på 250 000 kronor, har jag tyckt att det är mycket pengar, men jag tänker återigen på att när vi ha en växelverkan mellan inrikesflyget och flyget på utlandet kan man inte undgå att satsa litet på inrikesflyget, inte minst med hänsyn till utrikesflyget. Jag är för min del därför beredd att rösta för utskottets hemställan, även om det skulle innebära en ökad utgift på 250 000 kronor. Därest denna hemställan inte skulle vinna kammarens öra, vilket jag hoppas och tror att den skall göra, anser jag att man därnäst bör gå på den av herrar Ohlon, Sundelin och Lundqvist avgivna reservationen. Mot den har anmärkts, att ett bifall till densamma skulle innebära utställandet av en växel, vad gäller norrlandsflyget. Den saken har jag redan berört. Det har vidare talats om att det skulle medföra vissa svårigheter beträffande det omorganiserade trafikföretag, om vilket herr Gjöres talade. Jag hoppas dessa svårigheter skola kunna undvikas.

Jag har, herr talman, försökt att finna den samlande linjen i denna fråga, och jag skulle betrakta det som en stor olycka, om den goodwill, som inrikesflyget har skapat, skulle spolieras, om den uppbyggnadsperiod, som nu har räckt några år, skulle avbrytas, och man följaktligen skulle bli tvungen att börja från början igen, ty ingen, hur försiktig han än är, kan väl ändå räkna med annat än att vi här ha att göra med ett trafikmedel, som har framtiden för sig. Det är inte många år sedan vi bevittnade bilismens barn- dom. Under de senaste åren har hänt så mycket också på flygets område, att vi ha stor anledning att vara optimistiska för framtiden.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att tills vidare få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Berghs yttrande instämde herr *Grym* och herr *Andersson, Lars*.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Herr WEHTJE: Herr talman! När man skall ta ställning till denna fråga, får man efter mitt förmenande inte lägga kortsiktiga synpunkter på den. Vi måste väl ändå alla erkänna att flyget i vårt långsträckta land erbjuder mycket betydande fördelar på längre sikt. Vi ha visserligen goda järnvägsförbindelser, som förbättras med varje år, men flyget gör det dock möjligt att vinna mycken dyrbar tid.

Man bedömer här var och en av dessa flyglinjer för sig, men jag anser att man bör se det hela i ett sammanhang. Såväl i de södra som i de norra delarna av landet har man ett stort intresse av snabba och goda förbindelser, och om man kan ta flyget i stället för att behöva resa med tåg, sparar man ju högst avsevärt med tid.

Såsom den föregående talaren framhöll, har herr Gjöres sakligt och grundligt gett kammaren en överblick av förhållandena. Jag skall inte upprepa vad han redan har framhållit eller vad som i övrigt har anförts i debatten. De olika skälen för och emot redovisas ju också mycket fullständigt i handlingarna. Jag vill begränsa mig till att understrika en del synpunkter, som anförts i en motion som jag jämte en del av kammarens andra ledamöter framfört till stöd för främst malmölinjen.

Flygförbindelsen mellan Stockholm och Malmö har ju upprätthållits sedan mycket länge. Under de senaste åren har man kunnat konstatera en mycket vackert stegring av persontrafiken, och även gods- och posttrafiken har ökat högst väsentligt. Av den tillgängliga statistiken ser man, att persontrafiken under vart och ett av de senare åren ökat med ungefär 20 procent och gods- och posttrafiken i ännu större utsträckning.

Nu säges det, att denna flygförbindelse inte har kunnat upprätthållas annat än med ett stöd under de gångna åren. Detta har visserligen varit förhållandet, men man får komma ihåg att krigsåren på grund av de då rådande speciella förhållandena inte kunna tagas med i jämförelsen. Efter kriget har ju subventionsbehovet minskats för varje

år, och mänskligt att döma borde denna linje i varje fall inom en nära framtid kunna drivas utan ytterligare subventioner.

Herr Gjöres framhöll, att denna linje har blivit ställd i en sämre situation på grund av att flygfältet vid Bulltofta inte har utvecklats i den takt, som de moderna, större och snabbare maskinerna ha krävt. Man har inte — jag vet inte om kammarens ledamöter ha det klart för sig — en enda permanentbana, vare sig för start eller landning, och det handikappat denna flygplats väsentligt. Det blir väl ändå ofrånkomligt att bygga ut denna viktiga knutpunkt för flygtrafiken på ett ändamålsenligt sätt, ty eljest blir följden att den internationella flygtrafiken kommer att dragas utanför vårt lands gränser, och den med flygtrafiken följande handeln kommer då också att gå vårt land förbi. Jag vill med anledning av vad kommunikationsministern anförde här i kammaren säga, att jag inte ser det som ett speciellt intresse för Skåne eller Malmö att denna flyglinje skall kunna upprätthållas. Jag betraktar det som ett nationellt svenskt intresse, och så menar jag att frågan måste ses.

Man får också tänka på, herr talman, att Malmö och dess flygfält Bulftofta ha att möta konkurrensen från det närbelägna Kastrups flygfält vid Köpenhamn. Under kriget utbyggdes Kastrup i mycket stor utsträckning, så att man där kan ta emot även de största planen. Det blir väl alltid en viss genomgångstrafik, som självfallet kommer att gå den vägen och som vi aldrig kunna räkna med att få över Malmö, men därför är det av så mycket större vikt att man ordnar det så, att i varje fall en del internationella flyglinjer komma att gå över vår utpost i söder.

Jag vill betona att man måste se denna fråga på lång sikt, och man bör därför inte på grund av dagens bekymmer med anslagsbehovet vidtaga sådana åtgärder att man spolierar vad som under de gångna åren med möda och uppoffringar byggts upp. Om man nu beslutar sig för att inte lämna stöd under ytterligare några övergångsår, blir väl följ-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

den att den värdefulla organisation kan spolieras och den tränade personal skingras, som nu stå till förfogande, och då blir det en helt annan uppgift att på nytt söka bygga upp en flygförbindelse, som helt visst är av stort värde för vårt land.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att se stort på dessa frågor, och jag hemställer i första hand om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr Nilsson, Hjalmar.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord närmast med anledning av vad herr Heiding yttrade.

Herr Heiding drog upp en jämförelse med järnvägarna och påpekade, att det också finns järnvägslinjer som inte bära sig, utan som bli subventionerade. Ja, visst finns det järnvägslinjer som gå med underskott, men herr Heiding vill väl inte göra gällande, att statens järnvägar som helhet, såsom trafikföretag betraktade, gå med underskott. Om det vore så, att den ena inrikes flyglinjen kunde bära underskottet för den andra, skulle jag ingenting ha att invända. Om utrikes-trafiken kunde bära förlusterna på flyglinjerna inom landet — och flygföretaget som helhet alltså kunde bära kostnaderna — vore det heller ingenting att invända. Men här är inte förhållandet detta, utan det ligger så till att denna inrikes lufttrafik inte kan upprätthållas med mindre än att skattebetalarna hjälpa till att täcka förlusterna.

Herr Heiding gjorde också en jämförelse mellan Sverige, Norge och Finland och undrade, vad man egentligen skulle tänka om oss i våra grannländer, om vi inte skulle uppehålla våra inrikes flyglinjer. Jag tror inte att det är riktigt rättvist att i detta fall göra en jämförelse mellan Sverige å ena sidan och Norge och Finland å den andra. Sverige har säkerligen i sina järnvägar och även landsvägar ett bra mycket bättre kommunikationsmedel än i varje fall Norge har. Norge har stora naturliga svårigheter att övervinna. Nordnorge är utan

järnvägar, och det blir därför ett nationalintresse att uppehålla flygförbindelser dit upp med tanke på befolkningen längst upp i Nordnorge. Norges s. k. Nordlandsbana har ännu inte dragits fram till Bodö och norr om Bodö finns inte heller någon järnväg. En person, som bor uppe i Finnmarken och vill resa ned till en plats i södra Norge, far därför ofta på svenska järnvägar från Riksgränsen till Charlottenberg för att på så vis fortare komma fram till södra Norge. Det är således missvisande att jämföra flyglinjerna i Sverige och grannländerna.

När det sedan gäller vad man skulle tänka om oss i grannländerna, så tror jag att vi här i riksdagen ha tagit ståndpunkt till svårare frågor än denna utan att fråga Norge eller Finland vad de skulle komma att tänka om våra beslut.

Sedan ber jag att få säga några ord med anledning av herr Gjöres' yttrande. Herr Gjöres har ju här talat såsom ordförande i flygföretaget. Att han talade för detta företag är någonting helt naturligt — det förstår jag så väl, det är fullt i sin ordning. Jag vill ge ledningen för det omorganiserade ABA det erkännandet, att den säkerligen har gjort vad den kunnat för att förbättra och stabilisera företagets ställning. Hela företaget har nu blivit betydligt bättre dimensionerat i förhållande till trafikunderlaget än tidigare. Flyget har, liksom också luftfartsstyrelsen, varit överorganiserat i förhållande till trafikunderlaget. Nu har man försökt anpassa sig, men jag tror att det ännu finns åtskilligt kvar att göra.

Herr Gjöres undrade bland annat hur det skulle gå med statens järnvägar, om trafiken av en eller annan anledning måste stoppas, när det till exempel regnar o. s. v. Jag vill fråga hur det skulle gå för statens järnvägar ekonomiskt — och jag riktar mig i första hand till herr Lundqvist, som är järnvägsman — om man i statens järnvägar skulle ha en anställd person för varje passagerare? Detta har ju faktiskt förekommit vid Torslanda och Sundsvalls flygplatser. Det bleve nog under sådana förhållanden

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

ganska svår! för SJ att få debet och kredit att gå ihop. Man kan inte hoppas på att det skall vara ekonomiskt möjligt att driva ett företag med en sådan proportion mellan anställda och passagerare.

Slutligen skulle jag kanske också vända mig till herr Bergh. Han talade inställsamt och vackert. Han ville uppenbarligen försöka göra en åtskillnad mellan propositionen och den reservation, som tillstyrker Kungl. Maj:ts proposition. Han försökte också det konststycket att iakttaga all ekonomisk försiktighet och sparsamhet, samtidigt som han ville stödja flygtrafiken på Luleå. Jag tror att detta blir en hopplös uppgift för herr Bergh, ty om flyget till Luleå skall fortsätta, kommer det att kosta pengar, och då går det inte att samtidigt spara dessa pengar. Uppgiften torde som sagt vara hopplös för herr Bergh, och därför tror jag att han får avstå från att söka lösa den.

Vad beträffar punkten II i utskottets kläm stå reservanternas på samma linje som utskottet. Däremot skilja vi oss åt beträffande punkterna I och III. Med detta förtydligande ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt tidigare yrkande om bifall till reservationen nr 1).

Herr BERGH (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast säga två saker till herr Andersson i Rixö.

Herr Andersson anser, att det är en hopplös uppgift för mig att vilja iakttaga sparsamhet på samma gång som jag talar för understöd åt norrlandsflyget. Jag tror att herr Anderssons påstående grundar sig på att han gör den icke ovanliga förväxlingen mellan det ekonomiska utfallet i ABA:s räkenskaper och det ekonomiska utbytet av bättre kommunikationer för Norrland.

Jag vill också säga till herr Andersson, att jag anser mig med all rätt kunna vidhålla min uppfattning att den reservation, vars talesman herr Andersson är, icke är identisk med propositionen. Visserligen är klämman densamma, men den dörr, som propositionen i sin motivering höll på glänt, vill herr Andersson i Rixö vara med om att slå igen.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av herr statsrådets anförande här före middagen.

Herr statsrådet påstod, att flyget inte kan konkurrera med andra trafikmedel. Jag har mycket svårt att förstå detta uttalande, ty vi få väl inte bara se på läget precis som det är för dagen, utan också tänka på hur det kan bli i framtiden. Att biljettpriserna hållits höga beror på att man velat undvika att det skulle bli för stora subventioner, men man får väl räkna med att det så småningom skall bli möjligt att sänka dessa priser.

Statsrådet framhöll vidare, att det var mera betänkligt att lämna subvention till malmölinjen än till luleålinjen. Jag förstår egentligen inte detta uttalande. Det vore väl lika bra att vi finge Bulltofta flygfält fullt iordningställt. Då skulle man, som jag sade förut i dag, inte behöva någon särskild trafik mellan Stockholm och Malmö, utan passagerarna på denna sträcka skulle kunna befordras av de kontinentala linjerna. Detta är så vitt jag förstår en ordning, som man bör sträva efter att få till stånd.

Statsrådet ansåg, att det inte skulle vara lämpligt att ge skåningarna en subvention av detta slag. Men det är väl inte endast skåningarna som skola flyga med denna linje utan också andra människor. Statsrådet anser väl, att skåningarna kunna klara sig utan denna subvention, och det är även troligt att så är fallet, men det är som sagt också andra än skåningar som skola trafikera denna linje.

Statsrådet nämnde att flygbolaget hade fått erbjudande om subventioner med 1,5 miljoner kronor nästkommande budgetår, 1 miljon kronor för det följande året och 0,5 miljon kronor för året därnäst. Jag anser det mycket möjligt, att detta system skulle vara genomförbart, om statsmakterna visa intresse för och i fortsättningen vilja stödja flyglinjerna både till Malmö och Luleå.

Jag finner således att en del av de uttalanden, som statsrådet här gjorde, äro av den art att man måste bemöta dem. Statsrådet har ju i propositionen

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

begärt anslag med 360 000 kronor till visbylinjen, och det synes nu vara hans mening att detta förslag skall gå igenom i riksdagen utan att hänsyn tages till de andra meningar, som göra sig gällande bland riksdagens ledamöter.

Man får väl också tänka på att avvecklingskostnaderna komma att bli mycket stora. De äro i propositionen beräknade till ett rätt högt belopp, och staten skulle ju vid en avveckling få vara med och betala en del av pengarna. Om luleålinjen och malmölinjen skulle dragas in och endast visbylinjen fortsätta, blir det nödvändigt att avskeda en hel del flygare. Utbildningskostnaderna för dessa flygare beräknas ligga mellan 40 000 och 70 000 kronor, och om de inte kunna få fortsätta i sitt yrke, blir det naturligtvis en stor förlust. Och när man sedan en gång anser tiden inne för att på nytt starta de nedlagda flyglinjerna, måste det bli en hel del extra kostnader för att bygga upp organisationen i samma omfattning som den nu har. Jag anser för min del, att det är ett slöseri med statens medel att gå in för den nu ifrågasatta avvecklingen.

Herr Andersson i Rixö framhöll, att man inte kunde jämföra flyget med järnvägarna. Men flyget är ju i alla fall i början av sin utveckling, och då får man inte räkna med att ovillkorligen under de första åren kunna få det ekonomiska resultat, som skulle bli möjligt i fortsättningen om flygtrafiken kan komma i gång på det sätt som man har hoppats. Det är klart att man skulle kunna gå in på många olika frågor när det gäller att jämföra flyget och järnvägarna, men jag skall inte göra detta. Jag tror att herr Andersson i Rixö så småningom får se att man är inne på fel väg, om man går emot det förslag, som utskottet här har kommit fram till.

Reservanternas förslag går ju ut på att fullkomligt stoppa större delen av vår inrikes lufttrafik. Endast visbylinjen kommer att få fortsätta, medan de andra linjerna skulle komma att läggas ned. Jag undrar, om inte detta är ett steg i en icke önskvärd riktning.

Jag anser således, att man bör gå in

för att uppehålla de nuvarande flyglinjerna inom landet. Även om detta kostar vissa belopp nu, är jag fullt förvissad om att vi så småningom komma att få valuta för de pengar som nu skulle läggas ned. Staten offerar säkerligen i många fall pengar till ändamål, som kanske aldrig komma att ge den valuta som flyget i framtiden kan väntas ge.

Vi skola inte stå andra länder efter utan hålla oss i täten och försöka få fram ett effektivt flyg inom landet.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med de av herr Ohlön m. fl. reservationsvis påyrkade ändringar.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Karl, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till utskottets hemställan med de i herr Karl Anderssons m. fl. reservation förordade ändringar.

Herr Ohlön åskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets

Ang. luftfartsfondens underskott.

utlåtande nr 143 antager bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med de av herr Ohlon m. fl. reservationsvis påyrkade ändringar.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 52.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 143, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunnna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering me-

delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 75.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. luftfartsfondens underskott.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 176, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950, föreslagit riksdagen att för Luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1950/51 upptaga ett underskott av 6 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att flygplatserna vid Hästholmen, Feringe, Exen och Svarteborg skulle tills vidare nedläggas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Elmgren* (I: 443) och den andra inom andra kammaren av fru *Johansson* i Norrköping (II: 548);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nihlfors* väckt motion (II: 549).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) för Luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1950/51 upptaga ett underskott av 6 000 000 kronor;

b) med anledning av motionerna I: 443 och II: 548 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

II. att motionen II: 549 icke måtte bifallas av riksdagen.

I motiveringen hade utskottet bland annat uttalat sin anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om nedläggande av ovannämnda flygplatser.

Herr PETRÉN: Herr talman! Utskottet förordar i enlighet med departementschefens förslag, att fyra stycken hjälpflygplatser skola nedläggas, nämligen Hästholmen, Feringe, Exen och Svarteborg. Härigenom skola 15 000 kronor inbesparas.

Jag tror att man har stirrat sig väl blind på den ekonomiska betydelsen härav. Enligt min mening inger åtgärden att nedlägga dessa flygplatser allvarliga betänkligheter. Hjälpflygplatserna ha kanske inte någon direkt militär betydelse — man kan inte basera något flyg där — men de ha en viss betydelse som nödlandningsfält för militära plan. Inte heller för de flermotoriga trafikflygplanen torde dessa hjälpflygplatser ha så stort värde, men de ha betydelse för de enmotoriga plan, som till stor del användas för civilflyget. Flyget genomgår för närvarande en förtroendekris, men den skall väl passeras, och jag tror att man — som luftfartsstyrelsen säger i sitt yttrande — har att förvänta att civilflyget i en framtid får större omfattning och därmed också ett ökat nyttovärde.

Två av de aktuella hjälpflygplatserna, som man vill lägga ned, ligga på stamflyglinjen Malmö—Stockholm. De ligga på småländska höglandet på en tolvmilsträcka, där det inte finns några andra landningsmöjligheter, och i en terräng, där det torde vara omöjligt eller åtminstone mycket svårt, om dessa flygplatser Feringe och Exen icke finnas, att klara en nödlandning utan totalhaveri. Jag har inte sett någon fullständig statistik över antalet nödlandningar på de olika fälten, men jag har fått en uppställning från Vängsö flygfält — det är ett av de tolv hjälpflygfält som sakrevisionen ville nedlägga. Där ha under åren 1942—1949 21 plan nödlandat, och aeroklubben säger i sitt yttrande, att det belopp som bibe-

Ang. luftfartsfondens underskott.

hållandet av ifrågavarande tolv flygfält årligen kostar luftfartsverket, torde vara försvinnande litet jämfört med de värden som räddats genom nödlandningarna enbart på Vängsöfältet.

Om jag nu går till någon av de nu aktuella flygplatserna Feringe och Exen, så har under de senaste åren ett icke ringa antal flygplan klarat sig genom nödlandningar på Feringe flygfält. Under åren från 1943 ha elva flygplan nödlandat där. Det gäller ett stort bombplan, en B-trea, som hade bensinbrist och som var värt ungefär en halv miljon kronor, ett lätt bombplan som också har stort värde, och åtta stycken skolflygplan, som överraskades av oväder där, och senast i fjol gick ett privatplan ned på Feringe flygfält, sedan det fått utbildning i förgasaren och, såvitt jag förstår, inte hade någon annan möjlighet att klara sig.

Luftfartsinspektionen säger i sitt yttrande, »att vid en framtida ökad flygfrekvens kunna hjälpflygplatserna, bortsett från den ökade säkerhet till liv och lem som de erbjuda, rädda materiella värden på många hundra tusen kronor». Det är säkert stora värden som kunna skyddas, om man har dessa flygplatser kvar, medan de direkta besparingarna vid nedläggelse endast röra sig om några tusental kronor, om vi begränsa oss till att tala om Feringe och Exens flygfält, som ligga på linjen Malmö—Stockholm. Den kanske är den mest trafikerade flygled vi ha.

Jag anser det vara en i hög grad förhastad åtgärd att nu nedlägga de flygplatserna, och jag skulle också vilja varna för att vandra vidare och lägga ned ännu flera flygplatser, som utskottets skrivning öppnar möjlighet till. Jag vill vädja till kommunikationsministern att ta denna fråga under omprövning. Jag har mycket svårt att se, att man kan lägga någon annan synpunkt på dessa flygfält än man gjorde när man på 1920- eller 1930-talet anlade dem. Då ansåg man det vara värt att lägga ned 10 miljoner kronor på våra hjälpflygplatser, men nu anser man att man för att spara 15 000 kronor om året skall lägga ned

Ang. luftfartsfondens underskott.

fyra av dem, därav två enligt min mening mycket viktiga. Jag tror det är att eftersätta säkerheten, att se kortsiktigt och att överskatta den ekonomiska betydelsen av åtgärden.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Det kunde vara frestande att taga upp en debatt om luftfartsstyrelsen och även om de av herr Petréns omtalade civila småflygfälten, men jag skall avstå med hänsyn till den väldiga mängd ärenden som alltjämt ligga och vänta.

Det var ju sakrevisionen, som förra året tog upp frågan om dessa flygfält genom att framlägga ett förslag, som gick ut på att de 15 flygfält av denna typ som finnas i landet skulle nedläggas med undantag av tre. Dessa flygfält ligga spridda i huvudsak i södra och mellers-ta Sverige, och de ha ingen nämnvärd trafik. Det finns flygfält som praktiskt taget inte ha någon trafik alls, även om då och då ett litet enmotorigt plan eller dylikt söker sig dit. I något fall blir det givetvis också en nödlandning. Dessa flygfältsunderhåll kostar staten 118 000 kronor årligen i nettoutgifter enligt sakrevisionens siffror. Jag känner själv till två sådana flygfält, som ligga rätt nära mitt hem. Jag kan se dem och vet hur det går till där. Ett av dessa flygfält kostar 10 000 kronor om året i tillsyn och underhåll och ger en inkomst av inte fullt 200 kronor. Arrendeavgifterna för gräsbetet gå upp till 150 kronor, och så inträffar det någon gång, att det kommer ett civilt flygplan och landar och betalar en landningsavgift, som utgår med 50 öre upp till 1 krona 20 öre, beroende på planets storlek. Det är de inkomster som luftfartsstyrelsen har från detta flygfält.

Nu har luftfartsstyrelsen själv tänkt att avveckla fyra av fälten, men önskar behålla de övriga. Luftfartsstyrelsens förslag har tillstyrkts av departementschefen, som dock samtidigt uttalade, att styrelsen borde med lämpliga mellanrum ompröva frågan om bibehållandet av övriga småflygfält och i sina petita anmäla resultatet av sina överväganden. Denna uppfattning delas av utskottet.

Jag vill inte yttra mer om denna sak

utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETRÉN: Herr talman! Med anledning av vad herr Andersson i Rixö här sade vill jag påpeka, att chefen för flygvapnet har framhållit betydelsen av dessa flygfält som nödlandningsfält. Jag är fullt ense med herr Andersson om att någon trafik icke är förlagd till dessa flygfält, men deras betydelse ligger i att rädda liv och materiel vid nödlandningar, och det finns ett otal exempel på hur stora värden som ha räddats genom dessa fält.

Det är riktigt, att luftfartsstyrelsen har föreslagit att man skall nedlägga dessa fyra fält, men det har icke luftfartsinspektionen gjort. Detta organ är underställt luftfartsstyrelsen, men har mer än andra att syssla med säkerhetsfrågorna. Jag tycker för min del inte att det går i linje med de inställningar vi tagit här i riksdagen när det gäller andra säkerhetsfrågor — arbetarskyddsfrågor o. s. v. — att icke lägga större vikt vid de synpunkter som framförts rörande flygfältens värde ur säkerhetssynpunkt. Jag vill understryka, att det enligt min mening framför allt gäller att bibehålla flygplatserna Feringe och Exen, som ligga på vår mest trafikerade flygled och där terrängförhållandena i övrigt äro sådana, att nödlandningsmöjligheterna äro mycket små.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. jämte motionsvis gjord framställning om pension; och

nr 146, i anledning av väckta motioner om ersättning åt I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 110 under punkten 2 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 432, I: 434 och II: 519,

a) besluta att Signalregementets kompani i Kristianstad icke skulle uppsättas samt att kompaniet skulle ersättas av en mobiliseringscentral;

b) fastställa de personalförteckningar för ordinarie tjänstemän och för pensionerad personal i arvodesbefattningar vid armén, som i särskild ordning överlämnats till riksdagen, dock med vissa av utskottet i förstnämnda förteckning föreslagna ändringar, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att med avseende å personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i tillämpliga delar samma innehåll, som innefattades i de särskilda bestämmelser, som genom Kungl. Maj:ts brev den 3 juni 1949 fastställdes att lända till efterrättelse för tillämpningen av arméns personalförteckningar för budgetåret 1949/50;

d) godkänna under punkten införd avlöningsstat för arméns anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1950/51;

e) till Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 116 000 000 kronor.

I motionen I: 432, av herr *Lundgren*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att vid IV. militärbefälsstaben inrätta fyra vaktmästartjänster i lönegrad

Ang. arméns avlöningsanslag.

Ce 9, att för Svea livgarde upptaga ytterligare en kaptenbeställning i lönegrad Ma 9 och att en fänriksbeställning och en sergeantsbeställning skulle indragas vid regementet samt att för fälttygkåren upptaga ytterligare en beställning som kapten eller löjtnant, avsedd för tjänst vid kommandantstaben i Boden, i utbyte mot befattning för pensionerad officer (1: 29).

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Lundgren* ansett, att utskottets hemställan bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 432 samt med avslag å motionerna I: 434 och II: 519, fastställa de personalförteckningar för ordinarie tjänstemän och för pensionerad personal i arvodesbefattningar vid armén, som i särskild ordning överlämnats till riksdagen, dock med av reservanten i nämnda båda förteckningar föreslagna ändringar, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51.

Herr *LUNDGREN*: Herr talman! Såsom föredragande statsrådet själv framhållit ha de förslagsställande militära myndigheterna visat stor återhållsamhet i sina äskanden och med anledning av pågående utredningar om försvarsorganisationen och de centrala förvaltningsmyndigheternas utformning avstått från yrkanden på personalförstärkningar, som eljest i och för sig hade varit starkt motiverade. Även i de fall, då de militära myndigheterna begärt vissa förändringar i staterna, har departementschefen dock på många punkter underlåtit att upptaga dessa äskanden, och som motiv härför har han anfört det statsekonomiska läget. Jag förstår, herr talman, mödvändigheten av att iakttaga mycket stor varsamhet med att öka merutgifterna, men i vissa fall medför dock ett bifall till myndigheternas äskanden icke några ökade utgifter, och i andra fall äro dessa kostnader förhållandevis små i förhållande till den effekt som vinnes genom den begärda personaländringen.

Anslag till reparation.

På några punkter har jag tillåtit mig att påyrka ändringar i den föreliggande propositionen och har därför väckt en motion.

Arméchefen har begärt, att vakttjänsten vid IV. militärbefälsstabens etablissement icke längre, som nu är fallet, skall bestridas av livgardesskvadronen, utan att man i stället för denna vaktjänst skall ha anställd civil vaktpersonal med polismans befogenhet. Tjänstgöringen som vaktchef blir nämligen alltför betungande för skvadronens nio furirer, som utöver sin ordinarie vakttjänstgöring och tjänstgöring som dagbefäl även få tjänstgöra såsom vaktchefer, och de värnpliktiga böra ju ur utbildningssynpunkt icke fullgöra vakttjänstgöring i större utsträckning än som är nödvändigt för att de skola lära sig vakttjänsten. Detta skäl talar för bifall till arméchefens förslag.

Likaså har arméchefen föreslagit inrättande av en ny kaptensbeställning vid Svea garde. Samtidigt skulle vid regementet en fänriksbeställning och en sergeantsbeställning indragas. Åtgärden skulle medföra en besparing på 2724 kronor. Anledningen till denna framställning är att enligt beslut av 1948 års riksdag ingår det i Svea garde ett s. k. garnisonskompani, vilket är sammansatt av för fältpolisutbildning särskilt uttagna värnpliktiga från samtliga inskrivningsområden. På grund härav har alltså regementet tillförts ett kompani utöver dem som finnas enligt normalorganisationen för pansarinfanteriregementen. För att man skall få en förstklassig chef kan det alltså vara motiverat att ha ytterligare en kaptensbeställning vid detta regemente, i synnerhet som den begärda förändringen icke förorsakar några ökade kostnader.

Slutligen har chefen för armén begärt inrättandet av en kaptens- eller löjtnantsbeställning, avsedd som tygofficer vid kommandantsstaben i Boden. För närvarande har man för denna tjänst en arvodesbefattning för pensionerade officerare, och denna befattning skulle i stället indragas. Det är nämligen mycket svårt att besätta arvodesbefattning-

ar för pensionerat befäl i Boden, och det är viktigt att få en kvalificerad kraft för denna tjänst särskilt med hänsyn till arbetet i Boden, som är vår största fästning.

Nu skall jag, herr talman, med hänsyn till den digra föredragningslista vi ha icke framställa något yrkande, men jag har velat anföra detta, och jag väddar till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet att till ett kommande år taga upp dessa och några andra av de äskanden som framställts av de förslagsställande myndigheterna.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag begärde ordet då jag trodde att herr Lundgren skulle yrka bifall till sin reservation. Det har han nu inte gjort, och jag kan därför nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Anslag till reparation.

I punkten 4 av propositionen nr 110 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels medgiva, att åtgärder för en minskning av arméns hästbestånd finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1950 angivna grunder, dels ock till Armén: Reparation för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att med hänsyn till uppfödarnas intressen till och med år 1953 fortfarande skulle inköpas 500 varmblodiga reparationer per år för arméns räkning men att därefter icke större antal reparationer skulle inköpas än omkring 350 per år.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

Anslag till remontering.

dels en inom första kammaren av herr *Petrén* väckt motion (I: 433);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Heiding* m. fl. (I: 435) och den andra inom andra kammaren av herr *Ahlsten* m. fl. (II: 518), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta att även för år 1954 ett oförändrat antal remonter skulle inköpas, eller sålunda 500 varmblodiga hästar, 2) hos Kungl. Maj:t hemställa, att åtgärder måtte vidtagas för att överskottet på ridhästremonter måtte placeras bland ackordhästbeståndet, samt 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning måtte verkställas angående arméns och näringslivets behov av hästar vid avstängning eller minskad tillförsel av drivmedel och att resultatet av denna utredning måtte framläggas innan sådana åtgärder vidtoges, som kunde leda till reducering av den nuvarande varmblodiga stostammen inom landet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att åtgärder för en minskning av arméns hästbestånd finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1950 angivna grunder;

b) till Armén: Remontering för budgetåret 1950/51 remisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 433 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört;

III. att motionerna I: 435 och II: 518 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Axel Andersson*, *Boman* i *Kieryd*, *Pettersson* i *Dahl*, *Birke*, *Johansson* i *Mysinge* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III

hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 435 och II: 518

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning måtte verkställas angående arméns och näringslivets behov av hästar vid avstängning eller minskad tillförsel av drivmedel och att resultatet av denna utredning måtte framläggas innan sådana åtgärder vidtagits, som kunde leda till reducering av den nuvarande varmblodiga stostammen inom landet;

b) besluta att även för år 1954 ett oförändrat antal remonter skall inköpas, eller sålunda 500 varmblodiga hästar;

c) hos Kungl. Maj:t hemställa, att åtgärder måtte vidtagas för att överskottet på ridhästremonter måtte placeras bland ackordhästbeståndet.

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Under denna punkt behandlas remonteringen av varmblodiga hästar inom armén. Om man nu fattar ett beslut i enlighet med utskottets förslag, gör man en sak som sedan inte går att reparera. Utskottet skriver på s. 23 strax nedanför mitten: »Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på detta område och, därest så med hänsyn till landets beredskap prövas erforderligt, föreslår riksdagen de åtgärder, som kunna vara ägnade att tillförsäkra landet en tillräcklig reserv av hästar.» Det är nog ganska säkert, herr talman, att om riksdagen skulle få något förslag sig förelagt, som skulle gå ut på att man skulle öka antalet remonter, som i framtiden skulle uppköpas, så skulle inte det kunna effektueras, om man låtit stammen av moderston gå ned. För det första komma säkerligen inte de, som ha haft bara ett eller två ston och som gjort sig av med dem, att börja på nytt igen, och för det andra tar det mycket lång tid att få fram hästar, även om de skulle göra det. Om man räknar med dräktighetstiden, tar det först tre, fyra år att få fram nya moderston, och sedan tar det över fyra år, innan man får fram färdiga remon-

Anslag till reparationer.

ter. Det kommer alltså att dröja åtta år, om det över huvud taget kan ske, och så lång lär väl inte den tidsfrist tillmätas, som blir oss beskärd.

Vad vi reserverar nu begära är att man verkligen skall ta sig en ordentlig tankeställare på hur det är beställt, om vi vid en avspärning skulle utsättas för att det toges ut kanske åtskilliga tusental traktorer från det svenska jordbruket — jag har hört talas om ett femsiffrigt tal — och dessutom ungefär lika mycket hästar som tidigare tagits ut, men utslagna på ett mycket mindre hästbestånd vid jordbruket. Detta gäller ju särskilt de varmblodiga hästarna, som skola rekrytera kavalleriets och en del av artilleriets och trängens hästbestånd och som enligt min mening, herr talman, ovillkorligen komma att behövas i mycket stor utsträckning. Jag tror att man gått för långt särskilt med vissa artilleriförbands motorisering, ty de komma under alla omständigheter att få svårt att komma fram till de platser, där man vill ställa upp pjäserna i händelse av stridshandlingar. Det är därför vi begärt, att man skall, innan man börjar minska uppköpen av reparationer, noga tänka igenom, om man är beredd att en gång för alla minska vårt varmblodiga hästbestånd, ty, som sagt, att reparera det kommer icke att vara möjligt under den tid som man kan räkna med. Åtta år, kanske tio, tar det.

Med hänsyn till detta ha vi, herr talman, begärt, att man skall göra denna utredning och under tiden icke fördärva någonting. Utredningen bör väl kunna göras under nästa budgetår, så att man är klar med den till nästa riksdag, och då kan man ju taga definitiv ställning. Äro då alla ansvariga myndigheter på det klara med att man inte vid mobilisering vare sig i jordbruket eller vid armén behöver så mycket hästar som vi reserverar nog egentligen mena, då må man taga steget men inte annars. Det är detta besinnande under det närmaste året som vi hemställa om.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Det är icke utan en viss bävan som jag tar till orda i kammaren för att tala om reparationer, men mina kamrater påstodo, att en medlem av statsutskottets första avdelning förr eller senare kommer dit-hän, och nu har klockan alltså klämtat för mig. Jag tror ändå att jag kan uppträda med en viss trygghet, ty jag har funnit att herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet uppfattning i detta stycke ligger på samma linje som de högsta armémyndigheternas. Det är otvivelaktigt så, att hela utvecklingen nödgår oss att se till, att det blir begränsningar på detta område. Enligt beslutet 1948 har arméns ridhästbestånd minskats med 1 000 hästar och uppgår till omkring 3 970. Nu föreslås att detta antal skall minskas med ytterligare 1 418. Man får då 2 552 kvar, och om det blir ytterligare förändringar i arméorganisationen, kan det bli ännu flera begränsningar i framtiden.

Emellertid ha inte Kungl. Maj:t och arméchefen därför låtit allt gå vind för våg, utan för att försäkra sig om möjlighet att även under kommande år kunna tillgodose behovet har det nu föreslagits, att man skall inrätta en ny kategori ackordhästar: ackordridhästarna. De skola utackorderas utan ackordersättning, och fodervärdarna skola erhålla äganderätt till dem efter åtta år. Det är ganska fördelaktiga villkor, synes det mig, och de komma säkerligen att stimulera intresset. Det har redan visat sig, att man i kretsar som äro intresserade för dessa saker har varit ivrig och hållit sig framme. Det har redan kunnat utackorderas inemot 700 ridhästar, huvudsakligen till Ridfrämjandet. Enligt den nya organisationen räcker det med 350 nya reparationer per år, men det föreslås att man skall bibehålla en standard på 500 ända till efter 1953. Det blir alltså en ganska respektabel övergångstid, som naturligtvis beräknats med hänsyn till att det kräver sina år att få fram en reparation.

Nu har jag hört sägas från olika håll, att man med anledning av dessa inskränkningar kan se ganska bekymmer-

Anslag till reparation.

samt på framtiden, ty om vi skulle komma i den belägenheten att vi måste mobilisera våra stridskrafter, så skulle det tagas i anspråk från den civila världen så stort antal hästar, att det skulle innebära risk för folkhushållet, då det skall fullgöra ytterst betydelsefulla uppgifter. Men även på dessa civila områden minskas under vanliga förhållanden hästbeståndet mycket hastigt på grund av att man tar i anspråk motor-kraft. Lantbruksstyrelsen har meddelat, att antalet hästar i landet har nedgått från 600 000 år 1945 till 440 000 år 1950, och ett uttryck för denna tendens är att arbetshästaveln varit av så ringa omfattning, att förlågangarna blott förslå att rekrytera en häststock på föga mer än 200 000 djur. Det har alltså — jag understryker det, herr talman, — på grund av teknikens utveckling här skett en mycket stark begränsning, och detta gör, att vi inom en icke allt för avlägsen framtid få för jordbrukets del även under de svåraste förhållanden vi kunna tänka oss huvudsakligen räkna med annan drivkraft än hästar, helt enkelt därför att jordbruket numera är inställt på att använda motordrivna redskap för sina arbeten. För övrigt ger man väl, även om man skulle bifalla reservanternas förslag, därigenom icke något mera betydelsefullt bidrag för att upprätthålla hästbeståndet eller skapa den reserv av hästar som skulle behövas under de omständigheter jag här har berört.

Jag tror också, att vi få se på denna fråga på ett helt annat sätt än vi ha gjort tidigare, när arméns behov av hästar i mycket hög grad varit grundvalen för särskilt den varmblodiga hästaveln i vårt land. Man har använt arméns behov av hästar som ett språngbräde för den civila hästaveln och vidmakthållandet av tillgången på varmblodiga hästar. Det är väl så — åtminstone tycker jag att det ligger mycket förnuft i den tankegången — att det som skall göras på detta område måste huvudsakligen göras under jordbruksministrernas domvärjo och icke under försvarsministrernas. Då det är fråga om det civila dragdjursbehovet, så är det väl na-

turligare, att de bidrag som staten ger till ändamålet gå ut ifrån nionde huvudtitelns anslag än ifrån fjärde huvudtitelns, och nionde huvudtiteln saknar inte heller medel till detta. Det har upprättats en statens hästavelsfond, som för resten lantbruksstyrelsen hänvisar till. Denna fond bildades 1947 i samband med att specialbudgeten för totalisator-medlen upplöstes och medlen gingo till statskassan direkt. Den fonden har nu 5 miljoner kronor, och inkomsterna av totalisatormedel under 1949 beräknas uppgå till drygt 7,7 miljoner kronor. Även om det här inte finns någon specialbudget längre — och det tror jag är mycket lyckligt — så finns det ändå medel som flyta in från hästporten och som borde göra det möjligt för Kungl. Maj:t inom jordbruksdepartementet att, om större behov skulle uppstå, tillgodose dem.

Jag är övertygad om, herr talman, att hur vi än vrida och vända på denna sak och även om vi skulle gå med på reservanternas planer — det understryker jag — så måste vi ändå i längden komma in på frågan, om man här alltså kan i så hög grad som hittills lita till arméns hästbehov som en grundval när det gäller dessa ting. Jag är därför ganska säker på, herr talman, att vi handla klokt, om vi följa Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och jag hemställer sålunda om bifall till det yrkande som utskottet har framställt.

Herr MANNERSKANTZ (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet huvudsakligast av hövlighetsskäl, nämligen för att framföra ett tack till den ärade talaren på göteborgsbänken därför att han tog fram tre argument för reservationen, som jag inte ville sinka tiden med att framföra nyss.

Det första argumentet var, att det har gått bra att ackordera ut ackordhästarna. Det visar ju bara, att det inte är så farligt, om man köper litet fler reparationer, ty man kan på ett billigt sätt bli av med dem. Det hade jag visserligen i tankarna att säga, men man bör ju för-

Anslag till reparation.

söka att fatta sig kort, då vi ha så många ärenden framför oss.

Det andra argumentet var, att nedgången i hästbeståndet var så stor, att man skulle komma ned till 200 000 stycken. Det antydde jag också, och jag sade att det var det som var farligt. Om sedan försvarsväsendet vid en mobilisering skulle ta ut lika många hästar, som togos ut när hästbeståndet var 600 000, bleve läget ansträngt. Om det dessutom bleve avspärrning, så att man inte kunde få in drivmedel till traktorerna — av vilka många äro så små, att de inte äro lämpliga för att apteras till gengasdrift — skulle många stå där utan både traktorer och hästar.

Det tredje argumentet var, att det egentligen skulle vara jordbruksdepartementet, som skulle klara upp denna sak. Det anser jag också. Hittills är det bara försvarsstaben, som har tänkt på sina syften, men jordbruksdepartementet i egenskap av traditionsbevarare för det förutvarande och kanske kommande folkhushållningsdepartementet har stort intresse av att se till att inte det svenska jordbruket blir utan dragkraft, när försvarsväsendet tar sitt.

Jag är tacksam för dessa tre ytterligare argument.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Försvarsministern säger i sitt yttrande, att »frågan huruvida vid en så avsevärd minskning av arméns remontinköp som arméchefen förutsatt särskilda stödåtgärder åt den varmblodiga hästaveln böra vidtagas innefattar spörsmål, som det torde ankomma på chefen för jordbruksdepartementet att närmare överväga», och herr Lindströms anförande gav vid handen, att statsutskottet delar denna uppfattning.

Jag skall ärligt bekänna, att jag nog för några månader sedan kände samma oro inför denna utveckling, som bland annat kom fram i herr Mannerskantz' anförande. Jag hade haft en hel del samtal med representanter för hästaveln i landet, och det var en ganska skrämmande bild av utvecklingen som där

presenterades. Jag var kanske inte så särdeles ängslig för den varmblodiga avelns bestånd. De 6 000 ridhästar, som behövas vid en mobilisering, betraktade jag inte som det stora problemet, utan snarare de brukshästar, som armén behöver ta in för att klara dragarbehovet och klövjebehovet vid en mobilisering.

Detta föranledde, att jag tillsammans med försvarsministern för en tid sedan hade en mycket ingående överläggning med representanter för lantbruksstyrelsens stuteribyrå, som närmast följer dessa ärenden, hästintressena både i fråga om den kallblodiga och den varmblodiga hästaveln och slutligen den militära expertis, som här kommer in i bilden.

Jag måste bekänna, att efter denna överläggning, som var både grundlig och ingående, kände jag mig utomordentligt lättad inför framtidsperspektivet, och jag har övertygat mig om att försvarsministern också kände samma lättnad.

Vi ha visserligen haft en stark åderlåtning på hästbeståndet här i landet och ha det fortfarande. Häststammen reduceras årligen med ungefär 16 000 exemplar, men den totala summan av hästkrafterna såväl inom jordbruket som försvaret visar en tendens i rakt motsatt riktning. Den utomordentligt starka mekanisering, som skett inom jordbruket, har föranlett att vi faktiskt ha ett överskott på brukshästar, trots den reduktion, som för närvarande äger rum. Vi ha ett överskott på ardenner, och vi ha ett överskott på nordsvenska hästar. Jag får sitta i jordbruksdepartementet och konsekvent säga nej till dem, som händelsevis uppe i Norrbotten vilja importera en häst, en hingst eller ett sto ifrån Finland, därför att vi enligt jordbrukarnas uppfattning ha för mycket av nordsvenska hästar, och vi ha i dag ytterst små möjligheter att exportera någonting av det svenska hästbeståndet till sådana priser att en export blir praktiskt möjlig. Även om man räknar med samma reduktion i det svenska hästbeståndet fram till år 1954, komma vi ändå vid det tillfället att ha ungefär

350 000 hästar kvar i landet. Nu är det ju möjligt att vi inte behöva räkna med precis samma reduktion av 16 000 hästar varje år, ty ju närmare man kommer gränsen — man måste ju ändå ha ett visst antal hästar — desto saktare skall väl reduktionen gå. Men om jag räknar så pass djärvt att jag säger, att samma minskning sker fram till år 1954, ha vi vid den tiden ungefär 350 000 hästar inom landet.

Vid en mobilisering behöver tagas ut ungefär 10 procent av detta antal, och den siffran är, menar jag, inte avskräckande, framför allt om man tar hänsyn till att motoriseringen inom försvaret också kommer att fortgå fram till år 1954 och det krigsmobiliseringsbehov av hästar man redovisar i dag med all sannolikhet är mindre, när vi komma en fem, sex år fram i tiden. Nu kan man säga, att hästen i händelse av en mobilisering är så mycket nödvändigare och värdefullare, eftersom den ju inte tarvar import av drivmedel. Men man kan väl ändå inte bygga upp en prognos på att man skall klara av mobiliseringsbehoven både för jordbrukets del och för arméns del via hästarna. Man måste väl ändå konstatera, att i dag är det motorhästkrafterna som dominera, och det är därför ett beredskapsintresse att anskaffa sådana reservlager av drivmedel både för jordbruket och för armén, att man i händelse av en avspärrning kan klara uppdragen utan någon fara för vare sig näringslivet, försvars- eller värnkraften.

Det är klart, att drivmedel inte kunna läggas upp i det oändliga och i vilka kvantiteter som helst, men ingen av oss tror väl heller, att vi orka hålla på att slåss här i det oändliga eller för hur långa tider som helst. Då man bygger upp en reserv av drivmedel, med tanke på ett krigsfall, torde man inte behöva räkna med alltför många månader. Om vi återigen skulle bli avspärrade under ett långt krig, uppkommer naturligtvis problemet, om vi ha tillräckligt med drivmedel för motorhästkrafterna, men blir det ett långvarigt krig med en avspärrning för vårt land, så ges det ju

Anslag till reparation.

andra möjligheter och tidsutrymme för en omställning av traktorerna till gasdrift. Med de erfarenheter vi ha ifrån förra kriget kan man väl här se mera optimistiskt på detta nu, än man kunde göra 1939 eller 1940.

Jag har således med detta velat säga, att efter de överläggningar, som fördes av försvarsministern och mig med alla dessa intressen, kommo vi båda två till den mycket bestämda uppfattningen, att en utredning just nu ingenting ger. Jag är villig att erkänna, att problemet är sådant att man får hålla det under observation. Man får följa det ifrån Kungl. Maj:ts sida, och om det blir nödvändigt, så får också Kungl. Maj:t vara beredd att ingripa och vidtaga speciella åtgärder. Emellertid kommo vi till den bestämda uppfattningen, att en utredning nu är en utredning i tomma luften, som inte ger något konkret resultat, och därför kan jag inte förstå, att reservanternas förslag kan ge någonting av värde ens ur reservanternas egna synpunkter.

Herr HEIDING: Herr talman! Det var intressant att höra statsrådets uttalanden på denna punkt.

Herr statsrådet tycks vara tämligen säker på att man inte behöver frukta en avspärrning under så lång tid som fallet var under det senaste kriget, utan under ungefär några månader, sade statsrådet. Men vi få väl räkna med att vi kunna komma att få besvärligheter även vid en kortare avspärrning, även om vi inte själva äro med i kriget. Hur det kan gå med den saken, veta vi ju ingenting om.

Vad beträffar hästbeståndet minskar det i oroväckande grad. De siffror däröver, som herr statsrådet här angav, kunna nog vara riktiga, men hur skall det bli, om hästbeståndet fortsätter att minska i samma takt? Jag tror att minskningen är större än vad statsrådet föreställer sig. Men det är inte nog med att siffrorna visa på en sådan nedgång av hästbeståndet, utan det är också så, att stomaterialet slås ut undan för un-

Anslag till reparation.

dan, och det tycks inte förefinnas något intresse att bibehålla de avelsston, som finnas, vilket gör att det blir ännu större nedgång i hästbeståndet allteftersom tiden går.

Traktorernas antal stiger för vart år, eftersom jordbrukarna anse, att de kunna sköta sina jordbruk bättre och kanske lättare med traktorer än med hästar. Men det måste ju finnas ett visst antal hästar; åtminstone på många håll är det inte möjligt att driva jordbruk enbart med traktorer.

När det gäller drivmedel, måste man ju tänka sig en lagring i rätt stor omfattning, om vi skola vara säkerställda. Det får bli en oljelagring, som inte bara räcker några månader, utan den bör räcka åtminstone en två å tre år. Riksdagen har ju beslutat en viss lagring av olja i år, men den är inte tillräcklig, utan det behövs mycket större lager.

Det mindre jordbruket kommer väl alltid att ha behov av att få köpa hästar. Det är inte så stor hästuppfödning vid det minsta jordbruket. Vid detta kunna vederbörande inte heller ha egen traktor utan måste i regel klara sig med en häst. Om det förekommer något tyngre körslor såsom plogning, harvning eller dylikt, så anlita de någon av de maskinstationer, som numera finnas på många håll i landet. Förekomma dessutom skogskörslor och dylikt, så är det nödvändigt att ha hästar.

Staten har genom premiering uppmuntrat hästaveln och fått fram ett mycket bra hästbestånd. Det bör man försöka uppehålla, ty annars får man ingen nytta av de medel, som staten där har lagt ut.

Herr Lindström ansåg, att det borde bli någon begränsning på detta område. Naturligtvis kan man säga, att det behövs en viss begränsning, men man får gå försiktigt fram och inte gå så fort som jag förstod att herr Lindström tyckte, att man skulle gå.

Vi ha i vår motion föreslagit, att samma antal hästar borde inköpas även för 1954. Det vore väl ingen obillig begäran att man skulle gå med på det! Den tredje punkten i vår motion — det

är den viktigaste — gäller en utredning om det framtida beståndet. Jag håller med herr statsrådet om att det är lika nödvändigt att se till att den kallblodiga aveln uppmuntras som den varmblodiga. Visserligen behövs det ridhästar, men man behöver också draghästar för arméns räkning och för det civila behovet. Det har tagits ut en hel del hästar. Skulle det bli mobilisering, skola dessa hästar plockas in, och då blir det rätt besvärligt för många jordbrukare att kunna klara sig.

Jag anser således att det hade varit alla skäl för att gå med på motionen och avvakta den utredning, som vi i punkten III ha föreslagit. Nu påstod statsrådet, att man handlade klokt, om man följde utskottets förslag, men jag anser, att man handlar lika klokt, om man följer reservanternas förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, ALFRED: Herr talman! Arméchefen har nämnt, att man skulle spara två miljoner kronor årligen, om man minskade arméhästbeståndet såsom här är föreslaget, att man besparing kan ibland ta sig rätt underliga uttryck.

Om Ravlundafältet var det mycken strid, när det skulle inköpas. Naturvännerna ansågo, att det skulle bevaras som det var och att det inte borde vara något militärt övningsfält. Man befara- de, att det skulle kunna bli sandflykt, när dessa pansarvagnar övade på detta naturområde. Fältet inköptes emellertid. Men det blev bestämt, att man skulle ha två par arbetshästar för att hålla fältet i stånd. Man skulle köra tång från sjön och lägga den på de sårade och sårbara områdena för att binda sanden. Efter någon tid togs det ena paret hästar bort — man skulle spara — och så var det bara ett par kvar. Nu finns det inte någon häst alls. Man köpte i stället ett par bilar. Det är klart att man naturligtvis sparar genom detta, ty det är inga hästar, som gå där. Men vad blev följden? Inte ett enda lass av den tång, som ansågs vara så nödvändig, kunde

Anslag till reparation.

transporteras från sjön till fältet, därför att stigningen ifrån vattnet och upp var så stark, att ingen bil och knappast någon traktor kunde gå där. Genom att skaffa motorer har man naturligtvis kunnat spara pengar, men man fyller inte det syftemål, man tänkte sig från början.

Jordbruksministern var inne på frågan om hästbeståndet i dag. Jag måste då, medan jag har ordet, säga, att jag är mycket förvånad över den — vad skall jag säga? — affärsprincip, som tillämpats i landet sedan kriget slutade. Gå vi över till det lilla Danmark, så finna vi, att det år 1946 av sitt hästöverskott sålde inte mindre än 88 000 hästar till Schweiz, Frankrike, Polen och Tjeckoslovakien för relativt hyggliga priser. Från Sverige förekom nästan ingen export alls. Man fick inte sälja, utan här låg man med detta stora hästbestånd, som till och med i dag är för stort. Jag förmenar, att om vi den gången hade exporterat hästar av det stora överskott, vi hade, hade vi tillfört både landet och jordbrukarna en mängd valuta. I stället ha dessa övertaliga hästar stått och tyngt det svenska jordbruket, och om den spannmål, som gått till de överflödiga hästarna, i stället hade gått till svin och nötkreatur, så hade vi inte haft så ont om kött och fläsk som vi hade under åren efter kriget.

Fortfarande ha vi cirka 100 000 för många arbetshästar, men jordbruksministern var med full rätt rädd för att den dag kunde komma, då vi få ett underskott. Det tror jag visst. Men detta underskott beror inte på export, utan på att hästarna blivit överåriga och gått till slakt, och den svenske bonden har i stället för att kunna exportera hästarna fått sälja dem till slakt. Detta har medfört, att det inte finns något sådant intresse för hästaveln, att den kan uppehållas i en framtid. Vi ha alltför litet föl, och många av dem gå också till slakt. Det har uppstått en pessimism, som jag tror kommer att hämna sig i det långa loppet.

Nu skola vi — det böra vi inte dölja — ackordera ut varmbloodshästar till

folk, som sedan gammalt har vant sig att köra med nordsvenska eller ardennerhästar. Vi skola med statsmedel, jag höll på att säga, prångla ut dessa hästar, och säkerligen kunna de inte utgöra den dragkraft, som är den lämpligaste. Själv har jag både halvblods- och ardennerhästar, och för mig går det väl ändå, men inte är det riktigt att inrikta vårt jordbruk på att få sådana hästar, som inte äro de lämpligaste. Jag må säga, att skulle jag ha kört med bara varmbloodshästar, skulle det inte ha gått riktigt bra med jordbruket. Något som inte kommit fram i debatten, är just detta, att man söker få ut dessa ackorddraghästar till det svenska jordbruket, även om de inte äro så lämpliga för det.

Jag är mycket förvånad över att inte utskottet har kunnat gå med på att även 1954 köpa 500 reparationer samt exportera dem, som inte behövas för militärt bruk. Skulle inte staten kunna göra de svenska jordbrukarna den tjänsten åtminstone att ta det lilla överskott, som kan finnas, och göra detta icke minst därför, att man inte vet vad framtiden kan bära i sitt sköte? Nu slå även varmbloodsuppfödarna bort sina hästar, till och med fölston, förmodar jag, och det blir svårt att få upp stammen igen. Det är detta som gör, att jag skulle vilja vädja till kammaren att godtaga reservanternas förslag, som jag tror i det långa loppet skulle visa sig vara det riktiga. Det får inga stora ekonomiska konsekvenser för landet.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag begärde ordet för att till den nytta det hava kan bekräfta vad jordbruksministern nyss yttrat, nämligen att han och jag vid våra beredningar av denna fråga kommit till det resultatet, att det knappast finnes anledning att ställa alltför dystra prognoser för den tillgång på hästar här i landet, som vi kunna räkna med under kommande år.

I övrigt vill jag säga, att det för min del är obetingat nödvändigt att i en fråga som denna ta hänsyn till de önske-

Anslag till reparation.

mål, som uttalats från militärt håll beträffande effektiviseringen av vår armés organisation. Vad som nu pågår är en omorganisation av armén, som kommer att ge dess enheter större eldkraft och som kommer att ge dem större rörlighet. Vår armés enheter komma i händelse av krig att bli nödsakade att röra sig med stor snabbhet, vilket man vill möjliggöra genom en kombination av olika förflytningsmetoder, varvid man avser att ta i anspråk huvudsakligen motorfordon och cyklar, då hästarna icke såsom förr lämpa sig för den framryckning, som det normalt kan bli fråga om. Det är också detta, som gör, att vi för närvarande måste räkna med att i händelse av mobilisering ta ut ett antal traktorer.

Med anledning av att herr Manner-skantz sade, att han hade hört uppges, att det skulle vara fråga om en rekvisition av traktorer till ett femsiffrigt tal i händelse av mobilisering, vill jag säga, att den uppgiften är ofantligt överdriven. Arméns organisation är icke genomförd. Om vi skulle mobilisera den 1 juli i år, skulle vi ta ut ett mycket litet antal traktorer av dem inom jordbruket, som militären kan använda. När arméns organisation är genomförd, tredubblas det antal, som vi skulle ta ut i år, men det blir ändå ett blygsamt antal i förhållande till den mängd traktorer, som man räknar med skall finnas inom landet vid den tidpunkten. Svårigheten därvidlag hänför sig inte till behovet av traktorer i förhållande till det totala antalet inom landet, utan fastmera till fördelningen av dessa traktorer över landet. Det finns vissa områden, där traktorerna äro mindre till antalet än i andra områden, vilket är helt naturligt på grund av jordbrukets karaktär. När man då bedömer möjligheten att i områden, där det finns ett relativt litet antal traktorer, ta ut tillräckligt många, kommer man håhända till det resultatet, att det är lämpligt att i de särskilt traktorfattiga delarna av landet placera ett antal stamtraktorer. Det är klart, att det är en lösning, som också skulle gagna jordbruket.

Jag har velat säga detta för att klargöra, att vad som här försiggår är en omorganisation inom armén, som i ökad omfattning tar i anspråk motorfordon inklusive traktorer och som gör, att hästarna i viss utsträckning komma att försvinna. Den minskning av antalet hästar, som nu föreslås, sammanhänger delvis med minskning av antalet beridna förband, som nyligen har skett, men för övrigt med den fortskridande minskningen av antalet hästar på förbanden. Det är klart, att kammarens ledamöter inte av mig kunna begära, att jag skulle av andra skäl än de rent militära effektivitetssynpunkterna ömma för vidmakthållande av ett hästbestånd. Är man hästvän, är man för övrigt inte särskild road av att tänka sig att använda hästen i krig. Det är en parentes i detta sammanhang, men det kan ju i alla fall förtjäna att framhållas. Därför är det också helt naturligt, om jag ser saken på det viset, att här finnes å ena sidan ett militärt intresse, och å andra sidan göra sig vissa jordbruksintressen anmälda. Det är klart, att jag inte har velat förbise den synpunkten, att om inte från försvarets sida tillräckligt starkt stöd ges åt hästaveln, i den mån som hästaveln är värdefull för försvaret, så skulle det kunna minska den bas, som försvaret skall bygga på i händelse av mobilisering. Men jag har, som jag nämnde, tillsammans med jordbruksministern kommit till det resultatet, att det inte finns anledning att ställa någon prognos, som därvidlag ger anledning till ett alltför pessimistiskt bedömande.

Samtidigt vill jag säga, att jag naturligtvis är på det klara med att vi måste följa denna sak med stor uppmärksamhet. Jag vill sålunda säga, att det önskemål, som har uppställts från reservanternas sida, att en ytterligare undersökning skall företas, innan man går vidare på den nu beträdda vägen, är jag fullt beredd att tillmötesgå. Jag anser, att den saken helt enkelt är självklar. Däremot tror jag det vore mycket olyckligt ifall kammaren nu skulle följa reservanternas i det avseendet, att antalet reparationer för inköp 1954 skulle sättas till

500 — allra helst som jag för ett par månader sedan på en interpellation i riksdagen lämnade det svaret, att jag skulle komma att föreslå riksdagen allenast 350. Jag förmodar nämligen, att detta måste ha påverkat de åtgärder, som ha företagits inom hästaveln under den nu gångna våren.

Slutligen skulle jag vilja säga till herr Nilsson i Steneberg, som nyss fann det på något sätt egendomligt, att man försökte att få användning inom jordbruket för ackorddraghästar även av varmblodig ras, att det snarare är ett skäl för att gå hårdare fram i fråga om att icke behålla varmblodiga hästar. Vi betrakta det som mycket svårt att bedöma, huruvida systemet med ackorddraghästar över huvud taget kommer att visa sig tillämpligt, och vi äro medvetna om att det här gäller en form av utlämning av hästar på ackord, som kommer att bli mycket dyrbar. Det är följaktligen ett system, som vi endast tillgripa, därför att det är alldeles nödvändigt att göra det i nuvarande läge.

Jag hoppas, att kammaren skall kunna följa utskottet och Kungl. Maj:t i denna punkt.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Även jag tycker, att de båda statsråd, som här ha yttrat sig, ta litet lätt på detta problem. Man säger, att en utredning kan bli nödvändig eller att frågan skall ingående följas, men då måste man i alla fall också ha klart för sig, att under tiden kan det ske oersättliga utslagningar av avelsdjur, vilket emellertid försvarsministern tycks ta mycket lätt. Jag kan inte finna, att det är riktigt att säga, att en utredning kan behövas, men under tiden bry vi oss inte om hur det går.

Jordbruksministern framhöll med siffror, hur hästbeståndet kommer att minska, men han talade inte om hur pass mycket överåriga hästar vi få under den närmaste tiden på detta sätt. Om jag uppfattade honom rätt, sade han, att mobiliseringsbehovet är ungefär 10 procent av ett hästbestånd, beräknat till

Anslag till reponterung.

350 000 djur. Det är ingen liten siffra, tycker jag i alla fall. Med de små årskullar föl, som vi ha haft under flera år, kan man väl — utan att jag kan anföra exakta siffror — räkna ut, att 1954, vilket år man satt som en milstolpe här, kommer en alldeles för liten del av våra hästar att befinna sig i den ålder, då de äro lämpligast för mobiliseringsbruk.

Jag tycker sålunda, att man icke borde säga, att vi skola följa utvecklingen och om det behövs vidta åtgärder. Nej, bättre är, om vi gå in för att omedelbart sätta i gång en utredning och under tiden icke genomföra någonting, som gör det omöjligt att hålla den varmblodiga hästaveln vid den nivå, som fordras med hänsyn till det militära behovet.

Herr talman! Jag ber att få förena mig med dem, som yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmanen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mannerskantz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 147 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Mannerskantz m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Ang. marinens avlöningsanslag.

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 53.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 5.**Ang. marinens avlöningsanslag.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 110 punkten 5 framlagda förslag ävensom med avslag å motionerna I: 426 och II: 508 samt II: 517,

a) fastställa de personalförteckningar för ordinarie tjänstemän och för pensionerad personal i arvodesbefattningar vid marinen, vilka i särskild ordning överlämnats till riksdagen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för marinens anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1950/51;

c) till Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 47 200 000 kronor.

Herr **LINDSTRÖM**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att försöka utbedja mig ett svar från statsrådet och chefen för försvarsdepartementet på en fråga, som upprepade gånger har påkallat riksdagens uppmärksamhet. Det gäller befordrings- och rekryteringsförhållandena inom mariningenjörskåren, denna viktiga del av vårt försvars tekniska område.

Redan 1948 framhöll riksdagen på statsutskottets förslag vikten av att ma-

ringenjörskåren utan alltför stor tidsutdräkt skulle tillföras ett antal beställningar i högre lönegrader. Förra årets riksdag underströk detta mycket klart och tydligt, ja, riksdagen gick så långt, att den rent av begärde ett förslag i ärendet till detta års riksdag. Nu har det gjorts en utredning. Resultatet av denna har inte blivit klart i så god tid, att det kunnat läggas fram för årets riksdag. Befordringsläget och alltså även rekryteringsläget inom kåren är fortfarande bekymmersamt. Utskottet stryker fortfarande under angelägenheten av att här någonting göres.

Den fråga jag vill ställa till herr statsrådet är: Har riksdagen att förvänta, att det inom den närmaste tiden, exempelvis till 1951 års riksdag, kommer ett förslag från regeringens sida, som tillmötesgår de krav, vilka riksdagen upprepade gånger har ställt?

Herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Som svar på den direkta fråga, som har ställts till mig från den ärade representanten för Göteborg, vill jag be honom vara förvissad om att jag inte mindre än han är övertygad om nödvändigheten att göra mariningenjörskårens löner konkurrenskraftiga, för att vi skola kunna rekrytera kåren på ett så gott sätt som möjligt. Vad det kommer an på mig skall jag försöka att i den mån de hinder kunna undanröjas, som i år ha omöjliggjort att förslag framlagts i den av honom önskade riktningen, se till att sådant förslag skall kunna komma fram till nästa års riksdag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt avser anslagsfrågan;

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 211, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 31 mars 1950, föreslagit riksdagen medgiva, att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti finge lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i berörda statsrådsprotokoll angivits, samt att staten finge under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tjällgren* (I: 481) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubbestad* m. fl. (II: 572), hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 måtte besluta, att statlig exportkreditgaranti icke skulle lämnas för att täcka förlustrisk i samband med upprättande av konsignationslager utomlands.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 481 och II: 572, medgiva,

a) att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti finge lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 31 mars 1950;

b) att staten finge under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Mannerskantz*, *Heiding*, *Ivar Persson*, *Birke* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 481 och II: 572,

a) medgiva, att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti finge lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i reservationen angivits;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag att staten skulle under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor få åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag ånyo tar till orda, men det har ju hopat sig många reservationer i dag.

Nu gäller det en sak, som inte är oviktig. Staten skall här börja med någonting nytt, nämligen att ikläda sig exportkreditgaranti efter sådana riktlinjer, som aldrig ha förekommit förut, d. v. s. för konsignationslager i utlandet. Vi äro några reservanter, som ha menat, att det ännu knappast har kommit fram sådana skäl, som visa, att man måste gripa till detta. Man har väl knappast misslyckats att exportera varor på grund av att sådan konsignationslagergaranti har saknats. Skall man vidta denna åtgärd, mås-

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

te det vara i ett oerhört trängande läge, ty principiellt är det en mycket tvivelaktig sak. Den kan vara förenad med stora risker. Man kan bli av med de 30 miljoner kronor, som det är fråga om. Man har ingen garanti för hur försäljningsarbetet skötes t. ex. i Förenta staterna, och man har ingen möjlighet att påverka priserna där på något sätt, utan garantien är lösligt upphängd. Det finns ju ett gammalt ordspråk, som säger, att den som går i borgen han går i sorgen, och sorgen kan bli stor härvidlag, kanske utan att man gagnar vår export till hårdvalutaländerna genom denna insats.

Jag skulle också vilja säga, att de, som kunna producera varor, vilka äro säljbara i hårdvalutaländer, och som dessutom kunna konsten att sälja, de kunna säkerligen finansiera även hållandet av ett lager. Jag vet också, att småindustrier, som vilja exportera till sådana länder, ha sammanslutit sig för att ordna sådana saker. Jag har svårt att tänka mig, att inte finansieringen av sådant kan ordnas.

Det kan ju också tänkas, att det inte blir mycket med försäljningen av varor, som man har garanti för, när de ligga i lager i utlandet, och då kommer kanske staten så småningom i frestelse att börja sälja varorna också. Det tror jag vore en mycket olämplig utveckling.

Jag tror, att det är relativt onödigt att gå in för denna nya form. Jag tycker inte, att man kan säga, att det framgår av handlingarna här och av vad man i övrigt har hört, att behovet ännu har visat sig så trängande. Därtill komma riskerna för förluster för statsverket. Det gör, herr talman, att jag menar, att det säkerligen är klokast att följa reservanterna, om det inte kommer fram ytterligare omständigheter, som göra förslaget mera motiverat än det är för närvarande.

Alltså ber jag att få yrka avslag på denna exportkreditgaranti på 30 miljoner kronor.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Det är ju exportkreditnämnden, som skall skö-

ta dessa angelägenheter också i den lindrigt förändrade form de få, om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag. Exportkreditnämnden har under hela sin tidigare, nu ganska mångåriga verksamhet visat, att den med utomordentligt stor försiktighet och framgång har skött dessa ting, och fastän en del trodde det i början, har staten icke lidit några förluster. Man kan förutsätta, att exportkreditnämnden skall kunna bemästra även den delvis nya verksamheten på ett fullständigt betryggande sätt.

Om vi se på de utlåtanden, som olika verk och sammanslutningar ha lämnat om denna nya form för exportkredit, finna vi, att statens och även ett par av riksdagens verk ha varit mycket skeptiska och avstyrkt förslaget om kreditgaranti för lager i utlandet. Kommerskollegium har dock gått en delvis annan väg. Kollegium stryker under, att det naturligtvis med hänsyn till gamla sedvänjor kan pekas på betänkligheter, som kunna uppkomma, men fortsätter: »Oaktat de anförda betänkligheterna av principiell och praktisk art synes det dock kollegium önskvärt, att man i dagens läge söker finna en form för stöd åt exporten i förevarande hänseende.» Handelskamrarna ha i regel tillstyrkt, och det har också Sveriges hantverks- och småindustriorganisation gjort liksom Kooperativa förbundet.

Det mest intressanta i sammanhanget är emellertid, herr talman, att exportkreditnämnden, som i sitt första uttalande gick på den avstyrkande linjen, sedan den — tydligen stimulerad av kommerskollegium och någon annan remissinstans — studerat förhållandena i England, där man har en dylik form för exportkredit, slog om och accepterade denna tanke samt mycket positivt förordade den. Man måste lägga stor vikt vid denna omständighet, att när de, som i sin gärning sysslat med dessa angelägenheter,ingo sätta sig in i hur det gick till i ett annat land, granskade kontrollmöjligheterna och andra ting i samband härmed, då blevo de positiva, och mycket starkt positiva. Det är, så vitt jag förstår, huvudsakligen på detta exportkre-

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

ditnämndens andra utlåtande, som Kungl. Maj:t har byggt sitt förslag, vilket går ut på att 10 procent av det totala beloppet, 300 miljoner kronor, skola användas för denna nya kreditgaranti-form.

Det är alltså, tror jag, för riksdagen angeläget att härvidlag följa Kungl. Maj:t, och riksdagspartierna i statsutskottet med undantag av bondeförbundet och den spillra från högern, som herr Mannerskantz representerar i detta ärende, ha varit ense om att följa Kungl. Maj:ts råd.

Jag vill ytterligare tillägga, att det här gäller export till hårdvalutaländer, vilken skulle kunna bidra till att vi få ökad tillgång på de mest begärliga betalningsmedlen i en tid, då detta alldeles särskilt väl behövs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ (kort genmäle): Herr Lindström säger, att han förtröstar på att exportkreditnämnden skall kunna sköta detta, så att det inte blir några förluster. Ja, det kan ju hända, men då kan det endast ske på det sättet, att nämnden bara ger krediter till sådana, som hade haft mycket lätt att få vanlig bankkredit på annat håll, och vad skall då hela denna apparat tjäna till? Dessutom tror jag, att exportkreditnämnden, som först var mycket kritisk, vid sitt andra ställningstagande måhända blev litet påstött uppifrån och därför till slut kanske övervann sin motvilja, om också med en viss tvekan.

Herr NORDENSON: Herr talman! Det föreliggande förslaget att utvidga exportkreditgarantierna att även gälla konsignationslager kan synas vara en inte alltför stor fråga, eftersom det inte rör sig om mer än 30 miljoner av de 300, som ställts till förfogande för garantier av detta slag. Man har dessutom anbefallt försiktighet. Men frågan har ett vidare perspektiv. Hela förslaget är tillkommet för att öka exporten till hårdvalutalän-

derna och att så snabbt som möjligt öka våra hårdvalutatillgångar. Det är emellertid då angeläget, att vi göra klart för oss, vilka möjligheter vi ha att åstadkomma en export på bredare front, närmast till Förenta staterna, utöver den som vi redan ha i de stora stapelartiklarna. Man måste då betänka, att ett inarbetande av nya högmanufakturade artiklar på den amerikanska marknaden är en mycket svår uppgift, som kräver ganska speciella förutsättningar. Först och främst måste ju artiklarna anpassas efter marknaden. Kostnaderna för marknadsundersökning, upplysningsverksamhet, bearbetning av kundkretsen och inte minst för reklam bli i Amerika mycket stora, och för att en affär verkligen skall bli lönande måste den läggas upp på mycket bred basis. Det för i sin tur med sig, att leverantören måste ha en jämförelsevis stor kapacitet för att kunna motsvara efterfrågan, om artikeln verkligen skulle slå igenom och bli efterfrågad på marknaden. Det kan då förtjäna nämnas, att under den exportdrive, som England har igångsatt de senaste åren, har det vid flera tillfällen visat sig, att efterfrågan har blivit så pass omfattande, att tillverkarna helt enkelt icke ha kunnat tillfredsställa behovet — marknaden har varit för stor. Vi få ändå betänka, att de engelska industriföretagen som regel ha en vida större kapacitet än våra.

Under alla omständigheter måste man räkna med att ett sådant här inarbetande av nya artiklar är en affär på lång sikt. Man måste då se till, att man inte här genom välmenta stödåtgärder lockar våra företagare till affärer, som de sedan helt enkelt inte kunna behärska och inte orka fullfölja.

Den största betänkligheten mot det föreliggande förslaget är emellertid den principiella. Herr Mannerskantz har redan framhållit vad som där kan invändas. Det gäller ju inte här som vid andra exportgarantier, att man knyter garantien till ett visst bestämt försäljningsavtal eller en bestämd fordran, som har uppkommit genom ett dylikt avtal, utan här blir försäkringsgivarens risk — och

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkredit.

det är ju staten, som här tar risken — beroende på säljarens förmåga att över huvud taget sköta sin affär, på hans skicklighet och omdöme. Nu har det visserligen sagts, att man endast skulle försäkra s. k. opåräknade marknadsförändringar, men det tillägges också, att det skall kunna ske även »av andra skäl», vilket ju är ett ganska omfattande begrepp. Jag tror att man kan säga, att i praktiken kommer denna garanti att med nödvändighet omfatta hela den förlust som kan uppkomma, utom möjligen om den har uppkommit genom ren försummelse eller vårdslöshet från affärsmannen i fråga.

Vidare måste man räkna med mycket stora svårigheter, då det gäller att bedöma, när förlusten har inträtt och vilken omfattning den har. Det kan bli svårigheter, om t. ex. en del av ett lager säljes ut med vinst och återstoden sedan säljes med förlust. Hur stor skall förlusten då sägas vara? För att man skall kunna avgöra det, måste det ske en fortlöpande övervakning av lagret, vilket givetvis måste medföra både svårigheter och avsevärda kostnader.

Nu har det sagts både i den ursprungliga promemorian och i utskottets utlåtande, att garantien skall föregås av en prövning av att varan till kvalitet och pris är konkurrenskraftig på marknaden. Men därmed pålägger man ju exportkreditnämnden, som skall handha dessa garantier, en utomordentligt svår uppgift. Jag tror, att detta kommer att vålla nämnden mycket stora svårigheter.

Herr Lindström har understrukt, att en hel rad myndigheter har tillstyrkt förslaget. Jag vill då framhålla, att man har från flera håll även bestämt avstyrkt. Herr Lindström fäste mycket stort avseende vid att exportkreditnämnden, som i första omgången avstyrkte förslaget, sedermera har ändrat uppfattning. Därmed förhåller det sig så, att nämndens verkställande direktör gjorde en studieresa till England, och när han kom tillbaka, avgavs det ett nytt utlåtande. Men då herr Lindström förklarar, att utlåtandet är »mycket posi-

tivt», tror jag, att man måste inlägga en protest. Nämnden säger nämligen bland annat, att den »saknar möjlighet att utan ytterligare undersökning med säkerhet bedöma, vilka förhållanden i Amerikas förenta stater och Kanada som kunna påverka garantigivningen». Det s. k. tillstyrkandet är formulerat så, att frågan om införande av garantigivning i avslutning till det engelska, relativt omfattande systemet bör underkastas en närmare undersökning med hänsynstagande till såväl de särskilda behoven i fråga om garantigivningen som de principer för riskfördelning mellan garantigivare och garantitagare, vilka nämnden hittills upprätthållit. Det pekar direkt på att nämnden vill ha en utredning. Det är ingalunda något tillstyrkande. Slutligen förklarar nämnden sig »beredd att för sin del och inom ramen för de befogenheter, som nämnden har eller kan komma att tilldelas, medverka till ett realiserande av ifrågavarande kreditgivning». Det är så tveksamt, så betänksamt och så negativt, att det för mig framstår snarare som ett avstyrkande än som ett tillstyrkande.

Jag skall inte gå djupare in på denna sak, men jag måste säga, att med hänsyn till de principiella betänkligheter som förslaget väcker, de svårigheter, som det kommer att medföra i tillämpningen, den risk, som det innebär, och den osäkerhet, som föreligger vid bedömningen av dessa fall, anser jag inte, att man har tillräcklig anledning att slå in på denna väg.

Jag ber, herr talman, att för min del få yrka bifall till den av herr Manner-skantz m. fl. avgivna reservationen.

Herr GJÖRES: Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att det förslag, som här föreligger och som i vissa avseenden innebär någonting nytt, kan framkalla någon tveksamhet ur olika synpunkter. Jag tror för min del att man har anledning att sedan, som jag hoppas, förslaget har bifallits och det hela satts i verket noga följa hur saken utvecklar sig och lära av de erfarenheter som man

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

gör. Men även om man sålunda kan sätta åtskilliga frågetecken i marginalen, är jag för min del övertygad om att förslaget är sådant, att övervägande skäl tala för att man bör bifalla det.

Vi stå ju — såsom vi alla veta och till leda hört talas om — inför ett dollarproblem, som kanske är det mest besvärande för den svenska utrikeshandeln för närvarande, och så som världen ser ut och så som den valutapolitiska situationen är, lära vi väl få räkna med under rätt lång tid att alltjämt få brottas med det problem och de svårigheter som sammanhånga med dollarbristen. Jag är för min del fullt övertygad om att vår möjlighet att uppehålla en rimlig handel på Förenta staterna i avgörande grad är knuten till våra möjligheter att där avsätta de stora stapelvarorna, framför allt trämassan. Om det därvidlag skulle brista och om — av olika skäl, som jag inte skall gå in på här — denna export inte i fortsättningen skulle kunna ge vad den hittills har gett, blir det naturligtvis en mycket besvärlig situation. Men även om sålunda de stora stapelvarorna komma att bli utslagsgivande, finns det för visso all anledning att söka uppärbeta en mera differentierad export på Förenta staterna. Då möter man många mycket svåra problem, problem som jag tror, att man i det svenska näringslivet inte — i varje fall inte överallt — har ägnat den uppmärksamhet och det ingående studium eller ens det intresse som dessa problem i och för sig förtjäna.

Herr Nordenson har med rätta pekat på den amerikanska marknadens storlek och hur, då på denna marknad ett intresse framkommer för någon svensk vara, det kan röra sig om en efterfrågan så stor, att den eventuella exportören kan bringas i svårigheter. Det är riktigt. Det finns också många andra problem som man möter på denna marknad. Men det får ju inte vara något skäl, varför man inte bör försöka att komma in på den amerikanska marknaden även i fråga om sådana varor, för vilka vi inte kunna påräkna tillnärmelsevis samma dollarinkomster som för många

andra varor, vilka tidigare äro inarbetade i USA.

Jag tror för min del, att vi ha varit ganska ensidiga i våra kontakter med Förenta staterna. Jag syftar inte i detta sammanhang på att vår export i så hög grad är begränsad till ett fåtal mycket betydande varugrupper, utan jag syftar på det förhållandet, att vi i övervägande grad ha våra kommersiella kontakter över New York utan beaktande av att den nordamerikanska kontinenten, som domineras av Förenta staterna, i själva verket är en mycket stor och mycket differentierad marknad med olika centralitet varstans i detta väldiga land. Det skulle säkerligen löna sig att angripa problemet från en något vidsträcktare geografisk orientering i Förenta staterna.

Men ett av de problem, som man i varje fall måste försöka att lösa, om man skall arbeta vidare på denna marknad, är att man på rimliga villkor möjliggör en lagerhållning på ort och ställe. Flera av de svenska industriföretag, som i Amerika ha avsättning för en mera differentierad produktion, få lov att hålla sig med lager i New York eller i andra atlanthamnar. Sverige ligger nämligen så långt ifrån Amerika, och den amerikanska köparen nöjer sig inte med att få vänta i månadtal på en vara — vilket med nödvändighet blir fallet om man först tar upp en order, därefter tillverkar varan och slutligen skickar över den — utan det gäller att kunna leverera prompt. Därför måste ett rimligt sortiment av sådana varor finnas tillgängligt, så att man lätt och bekvämt kan tillgodose den amerikanska köparens efterfrågan. För de stora företagen har det inte inneburit några svårigheter att finansiellt ordna denna lagerhållning på den amerikanska sidan, men för de mindre och medelstora företag, som här måste komma i fråga, är saken inte lika enkel. Jag är för min del övertygad, att om det vore så lätt och bekvämt, som herr Mannerskantz antydde, att ordna kreditgivningen för sådana affärer, hade säkerligen Kungl. Maj:t inte ansett sig behöva lägga fram detta förslag. Här

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

finns ett problem som är olöst, och så vitt jag kan se är det mycket rekommendabelt, att man gör ett försök längs denna linje.

Jag vill sluta med vad jag sade i början, att detta är någonting delvis nytt och för oss rätt oprövat, och det gäller naturligtvis att följa verksamheten mycket noga, så att man kan se, huruvida formerna för den i någon mån kunna behöva modifieras i fortsättningen, men jag har ingen som helst tvekan att tillstyrka saken.

Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Flera talare ha framhållit, att förslaget avser att i någon mån stödja strävandena att exportera mera på hårdvalutamarknaderna och framför allt på Förenta staterna. Det har vidare sagts, att vi behöva en större differentiering av vår export, eftersom det nu i huvudsak är tre varugrupper som komma i fråga: massa, malm samt järn och stål. Om vi skola ha möjligheter att få de inkomster från t. ex. Förenta staterna, som vi önska för att kunna köpa där ute, tror jag vi måste lägga ned mera arbete än vi ha gjort tidigare för att på ett mera beständigt sätt komma in på den amerikanska marknaden. Det har framhållits, att det säkerligen kan ske utan dessa stödåtgärder, i varje fall när det gäller de större företagen. Det kan ligga någon sanning i detta i fråga om de större företagen. Men detta förslag syftar främst till att underlätta för de mindre företagen att komma ut med sina varor.

Herr Nordenson framhöll, att förslaget kanske kan leda till att vi animera en mängd företagare att lägga upp konsignationslager i Amerika varpå de och även staten komma att lida förluster. Jag finner anledning påpeka vad jag har framhållit i propositionen, nämligen att dessa åtgärder skola vidtagas med försiktighet. Jag vill vidare erinra om det faktum att resultatet, totalt sett, av exportkreditgivningen här i landet inte har blivit förluster för det allmänna,

utan tvärt om redovisas för närvarande ett överskott. Det finns alltså ingen som helst anledning att tro, att exportkreditnämnden skall frångå sin traditionella försiktighet. Det innebär med andra ord, att den skall pröva föreliggande ansökningar på det sätt som vi ha sökt antyda i propositionen.

Här har varit en dispyt om vad myndigheternas utlåtanden egentligen innebära och hur man skall tolka dem. Jag vill gärna framhålla, att myndigheterna ha haft mycket kort remisstid för detta ärende — vilket kanske kan förklara deras yttranden — och att det har varit tidsnöd inom departementet. Men när vi ändå ha lagt fram propositionen, ha vi gjort det därför, att vi tyckte vi voro ute i angeläget ärende. Jag har känt behov av att framhålla dessa synpunkter här.

Jag vill till sist bara säga, att det nya i propositionen är i stort sett denna garanti emot förluster på lagerhållning. Vi hoppas, att denna nya verksamhet skall kunna läggas upp på ett sådant sätt, att man får en kontinuerlig tillförsel till dessa marknader, i första hand då Amerikas förenta stater, och vi tro, att det skall hjälpa oss en del, när det gäller att öka exporten på Amerika. Det är klart, att vad som här föreslås inte kommer att bli av avgörande betydelse för utvecklingen. Men det är kanske ett led i ett arbete som — låt vara, att det kommer att ta lång tid, innan vi lyckas med det — kommer att medföra ett bättre resultat än vi för närvarande kunna nå. Vi öka visserligen vår export på Amerikas förenta stater, men det går inte i den takt som vi skulle önska. Jag kan nämna två exempel. De preliminära siffrorna för april månad i år visa, att vår export på Förenta staterna uppgår till ungefär 25 miljoner svenska kronor, under det att vi sålde för 15 miljoner kronor motsvarande månad förra året. Under månaderna januari—april hade vi förra året en export på något över 50 miljoner kronor, medan vi i år närma oss 100 miljoner kronor.

Utvecklingen går således åt rätt håll, men takten är för långsam. Därför måste vi på olika sätt uppmuntra strävandena

Ang. riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

att komma in på den amerikanska marknaden, och här gäller det, anser jag, ett område, där det är naturligt för det allmänna att träda in. Ett sådant stöd har tradition inom affärsverksamheten. Jag tycker också, att det sker en naturlig riskfördelning. I detta speciella fall sammanfaller åtgärden dessutom med våra allmänna önskemål och våra behov. Jag tycker inte, att man skall förstora riskerna, i synnerhet inte med den erfarenhet, som vi ha från denna verksamhet under tidigare år.

Det är därför jag, som sagt, sett det som en sak, som inte är på något sätt avgörande för vår utrikeshandel på dessa speciella marknader, men som kanske är ett steg i rätt riktning.

Herr WEHTJE: Herr talman! I dagens läge måste det framstå som mycket angeläget, att vi upprätthålla vår export och om möjligt öka den. Hittills har ju — såsom det sagts i debatten här — exporten från Sverige i huvudsak omfattat våra stora stapelartiklar: skogens produkter och järn och stål. Men det är en alltför smal bas för den exportvolym, som vi behöva i framtiden, och därför är det nödvändigt för oss att söka komma ut på världsmarknaden och finna avsättning för mera differentierade varuslag. Vi ha helt säkert förutsättningar för detta, men det kräver, att vi arbeta upp nya marknader och få våra produkter kända där. Det blir sannolikt inte de stora exportföretagen, som då skola söka avsättning för dessa produkter, utan det blir väl mindre industriföretag och hantverkare som skola lämna sitt bidrag till vår export, och de behöva då bättre stöd än den hittillsvarande exporten har behövt.

I fråga om den detalj, som särskilt har nämnts under debatten, nämligen krediter för lagerhållning utomlands, kan helt visst stödet inte ordnas genom bankmässiga krediter, utan man får söka andra former. Jag tror då, att den lämpligaste är den som här är föreslagen, nämligen att dessa företagare få exportkredit från den härför inrättade exportkreditnäm-

den. Med den försiktighet, varmed nämnden hittills har handlat, tror jag inte att de föreslagna åtgärderna bli förenade med alltför stora risker. Det har sagts, att man skall igångsätta verksamheten med försiktighet, och för den första perioden bedrivs den ju mera på försök.

Mot denna bakgrund tvekar jag inte, herr talman, att rösta för utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Andrén*.

Herr NORDENSON: Herr talman! Det är ju klart, att det är önskvärt, att vi differentiera vår export på Amerika, och jag vill gärna bekräfta, att det är tacknämligt, att regeringen har velat göra en framstöt för att understödja en sådan sak. När jag har ställt mig kritisk till förslaget, är det på grund av de uttalanden jag har fått från ett stort antal personer, som sysslat med exportaffärer på Amerika och som känna väl till den amerikanska marknaden. De ha för sin del understrukit de svårigheter och risker, som äro förknippade med förslaget, och ha ställt sig avvisande.

Man har här talat om förhållandena i England och att de skulle vara normgivande. Men det har också understrukits mycket starkt, att de firmor i England, som framför allt ha bedrivit export på Amerika, ha varit stora exportgrosshandelsfirmor med stor erfarenhet om marknaden och följaktligen med särskilda förutsättningar för att kunna arbeta in nya artiklar. På grund av deras ställning har det varit lättare för dem att tillämpa det engelska systemet, som dock är förknippat med mycket snäva restriktioner. Här i Sverige är det närmast företagarna, som själva skola sköta exporten. De ha inte samma erfarenhet, och det måste bli utomordentligt svårt både för dem själva att bedöma marknaden och för exportkreditnämnden att bedöma riskerna och avgöra hur långt man skall gå. Vi måste komma ihåg, att de riskfall, som här skola bedömas av exportkreditnämnden, väsentligen skilja sig från tidigare fall. Det har pekats på att export-

Ang. indextillägg å folkpensioner.

kreditnämnden har handlagt hithörande fall med stor försiktighet, och det är alldeles riktigt — det har ju rent av uppstått en behållning på rörelsen. Men då har man ju haft konkreta fall, där man känt till kreditens belopp och kunnat bedöma riskerna på ett helt annat sätt. Det har varit en verkligt försäkringsmässig verksamhet. I dessa fall är däremot risken ojämförligt svårare att bedöma, och man pålägger i själva verket nämnden en mycket ansvarsfull börda, nämligen att pröva, huruvida de artiklar, som skola föras ut, verkligen passa för marknaden och vilka risker som äro förbundna med exporten. Det kommer att bli så svårt för nämnden, att jag tror, att om nämnden kommer att tillämpa lika restriktiva principer som hittills, blir verksamheten av mycket liten omfattning. Dessutom tror jag, att man kan komma att inleda en del av dessa smärre företag i affärer, som inte bli så lyckliga för dem. Man är nog inte riktigt mogen för detta förslag.

Det är från denna utgångspunkt som jag för min del har yrkat bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 25.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1950/51;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. indextillägg å folkpensioner.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr

431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 109, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

3) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

dels ock för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor; samt

2) till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att för varje hel mångfald av fem, varmed ett av Kungl. Maj:t årligen fastställt pensionspristal överstege 100, indextillägg för år räknat skulle utgå med 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbyure hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjöte ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbyure hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Indextilläggen skulle utbetalas årsvis av pensionsstyrelsen.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 420 av herr *Andersson, Elon*, m. fl. och

nr 429 av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt

Ang. indextillägg å folkpensioner.

inom andra kammaren:

nr 506 av herr *Senander* m. fl. och nr 507 av herr *Ohlin* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 420 och II: 507 samt de likalydande motionerna I: 429 och II: 506 hade föreslagits, att indexförhöjningen skulle utbetalas månadsvis och pensionspristålet fastställas kvartalsvis. I förstnämnda två motioner hade i samband därmed föreslagits, att indexförhöjningen skulle utgå med respektive 3, 4 och 5 kronor per månad i stället för såsom i propositionen föreslagits med respektive 30, 40 och 50 kronor per år samt att indexförhöjningen skulle lagtekniskt utformas såsom en del av ifrågavarande pensionsförmån och icke såsom ett tillägg å denna.

I motionerna I: 429 och II: 506 hade vidare föreslagits, att pensionspristålet för tredje kvartalet innevarande år skulle fastställas till 120 och att indextillägget skulle utgå för kvartal räknat med respektive 30, 40 och 50 kronor för varje hel mångfald av fyra, varmed pensionspristålet överstege 100.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts motionerna i andra kammaren nr 9 av herr *Nihlfors* m. fl. och nr 384 av herr *Nilson* i Spånstad.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet avfattat sin hemställan i åtta särskilda, med A—H betecknade punkter. I punkterna A—F hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen oförändrat måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 109, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag i ämnet;

Ang. indextillägg å folkpensioner.

C. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen — måtte för sin del antaga under förevarande punkt infört förslag till lag i berörda ämne;

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor; samt

2) till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor;

E. att motionerna I: 420 och II: 507, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 429 och II: 506, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande utskottets hemställan under E hade reservation avgivits av herrar *Boman* i Kieryd och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 420 och II: 507 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av ett enligt i reservationen angivna riktlinjer förbättrat system för indexreglering av folkpensionerna och till dem anknutna förmåner samt om förslag därom till 1951 års riksdag.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Frågan om indexreglering av folkpensionerna i syfte att skydda deras realvärde har inte fått den behandling av statsmakterna, som borde ha varit naturlig med hänsyn till det faktum, att folkpensionsbeloppen satts så lågt, att

de inte kunna tåla någon som helst försämring av köpkraften.

Redan då förslaget till ny folkpensionslag framlades 1946, motionerade den kommunistiska gruppen om att regler för indextillägg borde inskrivas i lagen. Denna motion avlogs emellertid. Vid 1947 års riksdag framfördes liknande krav, men de rönt samma öde; det var endast kommunisterna som röstade för motionerna. Detta skedde vid en tidpunkt, då priserna började gå i höjden och när man klart kunde förutse ytterligare prisstegringar. Sedan dess har prisstegringen medfört en allvarlig försämring i folkpensionärernas läge.

Socialstyrelsens undersökningar visa, att i medeltal överstiga konsumtionsutgifterna för folkpensionärshushållen totalinkomsten med 109 kronor om året, och detta underskott måste alltså täckas genom kapitalförtäring. I många fall ha folkpensionärerna tvingats att tillgripa låneutvägen eller att försälja egendom. I en del fall ha utgifterna kunnat klaras tack vare utfallna livförsäkringssummor.

Den av socialstyrelsen vidtagna undersökningen visar, att 46 procent av de undersökta hushållen ha egen inkomst vid sidan av folkpensionen. Det är därför uppenbart, att de folkpensionärer, som uteslutande äro hänvisade att leva på folkpensionen, ha ett underskott, som avsevärt överstiger genomsnittsbeloppet 109 kronor om året. Trots detta föreslås ingen som helst förbättring av dyrtidstilläggen i vare sig propositionen eller utskottsutlåtandet. Dyrtidstillägget blir detsamma som för åren 1948 och 1949, d. v. s. 5 procent på de icke behovsprövade pensionsförmåner. I den kommunistiska motionen yrkas det, att detta dyrtidstillägg skall utgå med 20 procent. Utskottsförslaget innebär endast en fjärdedels kompenstation. Att så behandla folkpensionärerna måste betecknas såsom i högsta grad orättfärdigt, och det hela rimmar dåligt med det vackra talet om att skydda folkpensionernas realvärde.

Med detta vill jag, herr talman, yrka

bifall till motionen nr 429 i denna kam-
mare.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr tal-
man! Det är uppenbart, att tekniska
omständigheter göra det omöjligt att för
närvarande bifalla det yrkande, som har
framställts i de motioner, som bl. a. jag
har undertecknat, och det är därför inte
min avsikt att föra talan till förmån för
det yrkande, som där reses. Men det är
å andra sidan också klart — det fram-
går såväl av propositionen som av ut-
skottets motivering — att det sätt, var-
på man i propositionen föreslår, att folk-
pensionärernas indexfråga skall lösas,
icke är tillfredsställande. Utskottet be-
styrker också de ofullständigheter, som
vidlåda det föreslagna systemet med en
årlig indexutbetalning och framhåller,
att det givetvis skulle vara ur många
synpunkter fördelaktigt — såväl med
tanke på folkpensionärernas ekonomiska
intresse som i fråga om möjligheterna
att lagtekniskt infoga indextillägget i gäl-
lande lagstiftning — om man kunde gå
in för ett system, som liknar det i mo-
tionerna skisserade.

I den reservation, som är fogad till
utskottets utlåtande, hemställer man om
en skrivelse till Kungl. Maj:t med begä-
ran om en utredning för att om möj-
ligt till nästkommande års riksdag få
fram ett förslag med andra riktlinjer än
dem, som kammaren nu står i begrepp
att antaga. Jag skulle vilja säga, att jag
för min del varken vill försvära mig till
något av de i reservationen skisserade
förslagen till lösning av frågan eller obe-
tingat gå i borgen för att ett månadsvis
utbetalt indextillägg under alla omstän-
digheter skulle vara det riktiga. Jag tror
att det finns möjligheter att här diskutera
olika kombinationer mellan det ena
och det andra systemet, vilka skulle ge
folkpensionärerna bättre avvägda för-
måner än både det förslag, som nu läg-
ges fram av utskottet, och kanske även
det förslag, som har skisserats såväl i
motionerna som i den avgivna reserva-
tionen.

Jag är således, som sagt, inte beredd

Ang. indextillägg å folkpensioner.

att säga, att vare sig det ena eller andra
systemet nu skulle vara det riktiga. Där-
emot förefaller det mig ganska tydligt,
att de nu föreslagna åtgärderna inte
kunna anses vara till fyllest, utan att
det skulle vara önskligt, om man kunde
hitta på ett annat och bättre system.
Yrkandet om ytterligare utredning i
ärendet, såsom föreslås i reservationen,
vilar därför enligt min mening inte på
så svaga skäl, att det inte skulle kunna
vara förtjänt av uppmärksamhet. Jag
tror i stället att det kan förebibras
rätt starka skäl för den uppfattningen,
att frågan snarast bör göras till föremål
för ett förnyat övervägande, och det är
för att åtminstone få möjligheter till en
sådan förnyad utredning som jag, herr
talman, ber att få yrka bifall till den vid
utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NORMAN: Herr talman! Kostna-
derna för det indextillägg, som har före-
slagits av Kungl. Maj:t och som utskot-
tet har tillstyrkt, ha beräknats till om-
kring 33 250 000 kronor. Ett bifall till
herr Perssons yrkande skulle innebära,
att den summan behövde fyrdubblas.
Herr Persson har inte vare sig i sin
motion eller här i debatten anvisat, var
dessa medel skola tagas. Jag tror nog
därför att riksdagen inte kan komma
till något annat beslut än att bifalla ut-
skottets förslag i det avseendet och ge
herr Persson möjlighet att bygga på sin
historieskrivning till nästa år om hur
riksdagen bestämt har satt sig emot det
uppslag, som här kommer från kom-
munistiskt håll.

Vad beträffar den föreliggande reser-
vationen har utskottet funnit, att med
de indextillägg, som det nu är fråga om,
finns det inte något egentligt behov av
att välja någon annan ordning än den
som Kungl. Maj:t har föreslagit. Utskot-
tet menar nog, att skulle levnadskostna-
derna stiga avsevärt, kan det vara skäl
att överväga andra metoder för utbe-
talningen. Så länge det inte gäller mer
än dessa 30—50 kronor, tror jag nog att
pensionärerna själva äro gladast åt att
få den lilla summan på en gång. Skulle

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

de ekonomiska förhållandena utveckla sig så, att den summan kommer att stiga avsevärt, kan det nog bli skäl att överväga metoder, varigenom summan på lämpligt sätt uppdelas, men i dagens läge har utskottets majoritet inte funnit någon anledning att be Kungl. Maj:t att inom den närmaste framtiden överväga några andra grunder än som nu äro föreslagna.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 429; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna B—D hemställt.

Vidare gjordes i enlighet med de beträffande punkten E framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herrar Boman i Kieryd och Jacobsson i Igelsbo därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna F—H hemställt.

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propo-

sition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

A) att riksdagen måtte antaga av Kungl. Maj:t genom propositionen nr 159 framlagda förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; samt

2) förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

B) att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor;

C) att motionerna I: 167 och II: 186 samt motionerna I: 461 och II: 539, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) att motionerna I: 202 och II: 258 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

E) att motionen II: 188 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag innebar bland annat, att maximibeloppet för daghjälp skulle höjas från 7 till 8 kronor.

I de likalydande motionerna I: 461, av herr *Norling*, och II: 539, av herr *Dahlgren*, hade bland annat förordats, att daghjälpen skulle höjas till 11 kronor.

Herr NORLING: Herr talman! Sedan förordningen om erkända arbetslöshetskassor antogs 1934, har den högsta daghjälp, som då bestämdes till 6 kronor,

Ang. stödjande av odlingen av bruna bönor m. m.

endast höjts med en krona till 7 kronor. Detta låga understöd har gjort, att de erkända arbetslöshetskassornas samorganisation hos chefen för socialdepartementet hemställt om en ändring av dagbeloppen vid arbetslöshet. Räknar man med att sedan 1934 levnadskostnaderna ha stigit med omkring 70 procent, skulle daghjälpunderstöden, om de följt denna levnadskostnadsstegring, för närvarande utgöra omkring 10 kronor 20 öre per dag. Så är emellertid inte fallet, utan man har, som jag nämnde, endast höjt ersättningen med en krona, och av denna höjning ha kassamedlemmarna fått betala tre fjärdedelar, medan staten endast betalat en fjärdedel.

Den motion, som här föreligger, har tillkommit, emedan man i någon mån velat försöka utjämna den differens, som finns mellan de erkända arbetslöshetskassornas bidrag och de understöd, som arbetslöshetsnämnderna utbetala. Tar man som exempel förhållandena i Stockholm, så erhåller där en kassamedlem i högsta dagklass 8 kronor 75 öre per dag för man och hustru, medan en person, som får understöd av arbetslöshetsnämnden, erhåller 11 kronor 2 öre per dag.

Det är ganska naturligt, att under sådana förhållanden är det inte någon vidare stimulans för medlemmarna i den erkända arbetslöshetskassan att betala sina avgifter, när de veta, att de kunna få ett högre arbetslöshetsunderstöd av arbetslöshetsnämnden. Dessutom måste de, om de erhålla bidrag av kassan, även vända sig till andra inrättningar för att erhålla ytterligare understöd, om de skola kunna existera.

Med vad jag här har anfört vill jag, herr talman, yrka bifall till motionen nr 461 i denna kammare.

ning såsom hjälp åt arbetslöshetens offer, är det uppenbart att det är ett verkligt behov, att försäkringsbestämmelserna byggas ut, så att de försäkrade komma i en bättre ställning än för närvarande, om de behöva anlita kassorna.

Det har emellertid inte visat sig möjligt att binda statsverket för högre utgifter än Kungl. Maj:t har föreslagit. Det skulle visserligen ha gått att ytterligare höja beloppet 8 kronor, som Kungl. Maj:t föreslår, men endast under förutsättning att det nuvarande kristillägget, som skall förvandlas till ett grundstatsbidrag, också blir höjt. Kungl. Maj:t har funnit, att det inte fanns några möjligheter att inom budgetens ram få rum för högre kostnader inom detta område än vad som föreslagits, och under sådana förhållanden tror jag nog, att kassorna själva anse att den gräns, som satts vid 8 kronor, är den lämpliga.

I det läge, vari ärendet föreligger, har jag ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottsutlåtandet, men jag gör det med särskilt understrykande av den av utskottet uttalade förhoppningen om att förhållandena måtte utveckla sig så, att det skall bli möjlighet till ett gynnsammare bedömande ett kommande år.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 461; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. stödjande av odlingen av bruna bönor m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och lin-

Herr NORMAN: Herr talman! Personligen har jag en mycket bestämd uppfattning om att det är synnerligen önskvärt att få gynnsammare bestämmelser i fråga om statsbidrag till arbetslöshetskassorna. Särskilt vid en jämförelse med de bidrag, som utgå i annan ord-

Ang. stödjande av odlingen av bruna bönor m. m.

odlingen jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 142, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, att stöd för odling av bruna bönor samt lin och hampa fingo ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen uppdragna riktlinjer ävensom att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor och dels till Täckande av underskott i clearingkassan för mjukfibrig hampa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle garantipriset å 1950 års skörd av bruna bönor sänkas från en krona 10 öre till en krona per kilogram, dock med möjlighet för Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga justeringar därav.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 423 av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Persson, Ivar*, samt II: 513 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. ävensom

2) de likalydande motionerna I: 424 av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl. och II: 512 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., i vilka samtliga motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte fastställa ett garantipris av en krona 10 öre per kilogram bruna bönor av 1950 års odling.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte

A. med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512 medgiva, att stöd för odling

av bruna bönor finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna riktlinjer;

B. medgiva, att stöd för odling av lin och hampa finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen uppdragna riktlinjerna;

C. å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor samt

2) till Täckande av underskott i clearingkassan för mjukfibrig hampa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet bland annat anfört, att det under de två senaste åren gällande garantipriset av en krona 10 öre per kilogram finge anses som ett skäligt odlarpris, och förordat, att detta pris bibehölles för 1950 års skörd; därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till förändringar i produktionskostnaderna, borde dock Kungl. Maj:t äga befogenhet att justera priset.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Jon Jonsson, Henry Johansson, Andersson* i Tungelsta, *Andersson* i Hyssna, *Jonsson* i Järvsand och *Lindström* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512 medgiva, att stöd för odling av bruna bönor finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen angivna riktlinjerna;

B. medgiva att — — — (lika med utskottet) — — — 400 000 kronor.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Var och en, som har intresserat sig för jordbrukets problem, vet att under avspärrningsperioden under kriget vidtogos särskilda åtgärder för att uppmuntra

Ang. stödjande av odlingen av bruna bönor m. m.

odlingen av vissa grödor. Under 1940-talet var brödsäden föremål för särskilda stödåtgärder. Man hade stimulanspriser för att man skulle få fram så stor odling av brödsäd som möjligt. Men allt eftersom förhållandena åter blivit mera normala och vi även vid behov kunnat få till stånd import, ha vi fått priser som mera stå i relation till jordbruksproduktionen över huvud taget. Detsamma är förhållandet med oljeväxtodlingen. Även där utbetalades stödpriser, men i och med att odlingen ökats i landet och importmöjligheterna blivit gynnsammare, ha priserna gått tillbaka och anpassats till priserna i övrigt inom jordbruksnäringen.

Jag tror att man kan säga att även när det gäller bruna bönor har utvecklingen varit densamma, låt vara att det är fråga om en mindre odling. Vi ha nu kommit i det läget, att vi kunna importera bruna bönor till priser, som äro ungefär desamma som och till och med lägre än de garantipriser, som hittills ha lämnats för den inhemska produktionen.

Kungl. Maj:t har nu föreslagit en sänkning av garantipriset från en krona 10 öre till en krona per kilogram men vill alltjämt bibehålla själva principen, att staten skall ha inlösningskyldighet till det angivna priset. Jag finner för min del att den föreslagna sänkningen innebär en anpassning av priset på bruna bönor till de priser, som i övrigt råda inom jordbruksproduktionen. Även om man företar den av Kungl. Maj:t föreslagna prissänkningen, tror jag inte att det kommer att bli någon brist på bruna bönor, om det blir en normal skörd, och härtill komma importmöjligheterna. Vid årsskiftet 1948—1949 hade vi 883 ton bruna bönor lagrade, men vid årsskiftet 1949—1950 hade vi ett lager på 2 233 ton. Under det senaste produktionsåret har man intill den 1 april i år inlöst 511 ton till ett garantipris av en krona 10 öre per kilogram. Det visar, att det finns en viss reservtillgång på bruna bönor. Man räknar med att förbrukningen under år 1950 skola omkring 3 800 ton stå till förfogande. Eftersom det beräknas, att konsumtionen uppgår till om-

kring 3 000 ton per år, ha vi således också här ett litet överskott.

Jag vill också framhålla, att odlingen av bruna bönor upptar endast omkring 1 500 hektar. Den är sålunda jämförbar med många fältodlingar av trädgårdsprodukter, och för sådana lämnas inga garantipriser.

Till sist vill jag säga, att såväl i reservationen som i utskottets utlåtande uttalas, att om det visar sig erforderligt, bör Kungl. Maj:t äga befogenhet att justera priset. Jag ser saken så, att en orsak för Kungl. Maj:t att vidtaga en prisjustering uppåt skulle vara, att odlings- och skördeförhållandena bli särskilt dåliga.

Jag tror att man inte behöver riskera, att det skall bli brist på bruna bönor, och jag tror också att odlings- och prisförhållandena i fråga om bruna bönor äro sådana, att ett garantipris av en krona per kilogram är konkurrenskraftigt i jämförelse med priserna inom övriga produktionsgrenar av jordbruket.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. till utlåtandet fogade reservationen.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Utskottets majoritet har grundat sitt ståndpunktstagande i det här spørsmålet på livsmedelskommissionens framställning, i vilken det meddelas, att livsmedelskommissionen i detta ärende har samrått med priskontrollnämnden, som för sin del icke har funnit någon anledning till erinran mot kommissionens framställning.

Kommissionen säger i sin skrivelse bestämt ifrån, att det är önskvärt att odlingen upprätthålles i samma utsträckning som under 1949 eller till och med utökas. Utskottsmajoriteten har funnit starka skäl föreligga att bibehålla det pris, 1 krona 10 öre, som utgick under 1949. I vilken mån detta pris kan sägas vara ett stimulanspris, undandraget sig mitt bedömande — jag har ingen erfarenhet av denna odling — men utskottsmajoriteten har som sagt funnit att man bör följa livsmedelskommissionens linje.

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

Utskottsmajoriteten har dock velat ge Kungl. Maj:t fullmakt att reglera priserna, för den händelse det skulle inträffa någonting som gjorde det önskvärt att priserna justerades i den ena eller andra riktningen.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat ange de skäl som ha varit avgörande för utskottet i denna fråga. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonsson, Jon*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Näslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 64.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 33, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Prisclearing å kaffe, bifölls vad utskottet i detta utlåtandet hemställt.

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 februari 1950 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 93, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) förordning angående upphävande av förordningen den 28 maj 1943 (nr 265) om begränsning av skatt för svensk livförsäkringsanstalt;

4) lag angående upphävande av lagen den 30 juni 1937 (nr 664) om beräkning i vissa fall av skattepliktig intäkt på grund av pupillpension från staten;

5) förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

6) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

7) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896); samt

8) förordning angående ändrad lydelse av 12 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 59 av herr *Ivar Persson* m. fl. samt II: 62 av herrar *Hansson* i Önnarp och *Hansson* i Skegrie;

de likalydande motionerna I: 118 av herr *Grym* m. fl. och II: 138 av herr *Jansson* i Kalix m. fl.;

de likalydande motionerna I: 238 av herr *Petrén* och II: 287 av herr *Kristensson* i Osby;

de likalydande motionerna I: 408 av herr *Gottfrid Karlsson* och II: 497 av herr *Lindström* m. fl.; samt

motionen I: 409, av herr *Ewerlöf*.

I de likalydande motionerna I: 59 och II: 62 samt de likalydande motionerna I: 238 och II: 287 hade yrkats vissa höjningar av det avdrag, som skattskyldig enligt gällande bestämmelser ägde åtnjuta för premier och andra avgifter, som erlagts för sjuk-, arbetslöshets-, kapital- och olycksfallsförsäkring m. m. I de förstnämnda båda motionerna hade sålunda yrkats, att det högsta avdragsgilla beloppet för äkta makar skulle höjas från nuvarande 200 kronor till 400 kronor. Yrkandet i de senare båda motionerna gick ut på en höjning för ensamstående från nuvarande 200 kronor till 300 kronor och för äkta makar från nuvarande 200 kronor till 400 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 93 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, ävensom i anledning av följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 59 av herr *Ivar Persson* m. fl. samt II: 62 av herrar *Hansson* i Önnarp och *Hansson* i Skegrie, de likalydande motionerna I: 238 av herr *Petrén* och II: 287 av herr *Kristensson* i Osby samt motionen I: 409 av herr *Ewerlöf*,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om änd-

ring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar av 30 § 2 mom., 46 § 2 mom. och 54 § samt punkten 3 av anvisningarna till 30 §, punkten 1 av anvisningarna till 31 § och punkten 1 av anvisningarna till 33 § ävensom punkten 4 av ikraftträdandebestämmelserna, som framginge av ett under punkten infört författningsförslag;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt med de ändringar av 7 §, som framginge av ett under denna punkt infört författningsförslag;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 28 maj 1943 (nr 265) om begränsning av skatt för svensk livförsäkringsanstalt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av lagen den 30 juni 1937 (nr 664) om beräkning i vissa fall av skattepliktig intäkt på grund av pupillpension från staten;

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

6) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379) med den ändring av 29 § 1 mom., som framginge av ett under förevarande punkt infört författningsförslag;

7) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896); samt

8) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 12 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt; ävensom

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 118 av herr *Grym* m. fl. och II: 138 av herr *Jansson* i Kalix m. fl. samt

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

2) de likalydande motionerna I: 408 av herr Gottfrid Karlsson och II: 497 av herr Lindström m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I fråga om rätten till avdrag för erlagda premier och andra avgifter för försäkringar innebar utskottets förslag bifall till det i de likalydande motionerna I: 59 och II: 62 framställda yrkandet ävensom till yrkandet i de likalydande motionerna I: 238 och II: 287, såvitt avsåg äkta makar.

Vid betänkandet hade reservation anförts av herrar *Franzon, Allard och Kärrlander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 93 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas ävensom i anledning av motionen I: 409 av herr Ewerlöf,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar av 30 § 2 mom. och 54 § samt punkten 3 av anvisningarna till 30 §, punkten 1 av anvisningarna till 31 § och punkten 1 av anvisningarna till 33 § ävensom punkten 4 av ikraftträdandebestämmelserna, som i reservationen närmare angivits;

2) antaga — — — (lika med utskottet) — — — och gåvoskatt; ävensom

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 59 av herr Ivar Persson m. fl. samt II: 62 av herrar Hansson i Önnarp och Hansson i Skegrie,

2) de likalydande motionerna I: 118 av herr Grym m. fl. och II: 138 av herr Jansson i Kalix m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 238 av herr Petrén och II: 287 av herr Kristensson i Osby samt

4) de likalydande motionerna I: 408 av herr Gottfrid Karlsson och II: 497 av herr Lindström m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i reservationen förut anförts och hemställt av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservanternas förslag innebar avslag å de i motionerna I: 59 och II: 62 samt I: 238 och II: 287 framställda förslagen om vidgad rätt till avdrag för erlagda premier och andra avgifter för försäkringar.

Herr FRANZON: Herr talman! I denna stora och även mycket svåra fråga har utskottet blivit enigt i det väsentliga. Endast på en punkt har utskottet gått ifrån Kungl. Maj:ts proposition, och den gäller det s. k. sociala avdraget eller 200-kronorsavdraget. På denna punkt har Kungl. Maj:t ansett att det bör anstå med en revision av bestämmelserna till en blivande allmän översyn av beskattningen av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare.

Jag har på denna punkt tillsammans med två ledamöter av andra kammaren av rent sakliga skäl avgivit en reservation. Jag är litet förvånad över utskottsmajoritetens ståndpunktstagande även i ett annat avseende. Samtidigt som utskottet behandlade denna stora fråga, hade utskottet till behandling även propositionen nr 244, angående ändrade grunder för uppborðsförfarandet — propositionen är baserad på uppborðssakkunnigas betänkande. I detta betänkande framhålla de uppborðssakkunniga, att de vid undersökningen ha funnit att 200-kronorsavdraget endast till mycket liten del har utnyttjats av flertalet arbetstagare. Man anser därför, att detta avdrag är för högt, varför man har föreslagit att hänsyn i fortsättningen icke skall tagas till detta avdrag vid beräkningen av källskatttabellerna.

Utskottet har vid behandlingen av propositionen nr 244 följt Kungl. Maj:ts förslag och även understrukit att dessa 200 kronor äro ett för högt belopp, vilket inverkar på källskatten så till vida,

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

att restskatten blir för hög, om hänsyn tages till detta avdrag vid uppgörandet av källskattetabellerna.

Men vad gäller den fråga, som vi nu behandla, herr talman, har utskottets majoritet fallit för frestelsen att tillstyrka ett par motioner, i vilka det yrkas att man skall höja avdraget för gifta makar till 400 kronor. Jag förstår att man lätt kan falla för en sådan frestelse, i synnerhet som motionärerna nämna att denna bestämmelse om ett avdrag på högst 200 kronor har varit gällande sedan 1910. Man talar också om penningvärdets fall, och det är klart att det ligger någonting i detta. Jag har emellertid gjort en undersökning på denna punkt för att komma på den rätta sidan och få en egen ståndpunkt i denna fråga. Jag har undersökt ett stadsdistrikt, två rena landsbygdskommun och ett distrikt som jag tror kan betraktas som ett rent löntagardistrikt. I stadsdistriktet, som man kan kalla för ett blandat distrikt, har jag funnit att det endast är 20,9 procent som helt ha utnyttjat 200-kronorsavdraget, under det att 61 procent endast delvis ha utnyttjat det och något över 18 procent inte ha utnyttjat detsamma alls. Vad gäller de rena landsbygdskommunerna — jag ber att få understrika siffrorna därifrån, eftersom motionärerna kanske representera landsbygderna mera än jag — var det i en landsbygdskommun endast 14,28 procent som helt hade utnyttjat avdraget, 54,86 procent som delvis hade utnyttjat det och 30,86 procent som ej hade utnyttjat det alls, under det att det i den andra landsbygdskommunen endast var 12 procent som hade utnyttjat avdraget helt. I det rena löntagardistriktet var det 26 procent som helt hade utnyttjat 200-kronorsavdraget, medan 74 procent antingen endast hade utnyttjat det delvis eller inte hade utnyttjat det alls. Det torde vara sådana siffror som dessa som ha legat till grund för uppördssakkunnigas utlåtande.

Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har i sitt remissyttrande i anledning av propositionen föreslagit att man helt och hållet skulle slopa detta

200-kronorsavdrag, därför att det numera inte kan betraktas som något rent socialt avdrag. Även om man inte tar hänsyn till vad som säges av taxeringsnämndsordförandena — som dock bäst av alla torde känna till saken, eftersom de syssla med den i sitt arbete — torde man kunna säga, att om man på något sätt skall förenkla taxeringsarbetet för taxeringsmyndigheterna, bör man kanske förenkla det just på denna punkt. Jag menar att man kanske måste komma fram till ett schablonavdrag, så att man slipper pröva varje deklaration och ändå har ett visst belopp att rätta sig efter. Jag är nämligen förvissad om att även de siffror jag här har andragit beträffande utnyttjandet av avdraget äro för höga, därför att taxeringsnämnderna inte ha hunnit pröva alla deklarationer på denna punkt. I varje fall äro siffrorna säkert inte för låga.

Nu har Kungl. Maj:t tillsatt en särskild utredningskommitté, som skall göra en revision. Det har även signalerats en översyn av hela taxeringsförfarandet. Då bör man väl vänta, till dess kommitterade ha avgivit sitt utlåtande och riksdagen tagit ställning till detta.

Jag anser att utskottet har handlat inkonsekvent när det i det ena fallet anser att 200-kronorsavdraget skall borttagas ur uppördsförordningen och i det andra fallet tillstyrker en höjning av dess belopp.

Jag skall inte trötta kammaren ytterligare. Jag har här endast velat draga fram rena fakta, och jag vågar påstå, herr talman, att alla sakliga skäl tala för ett bifall till reservationen, vilket också innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende. Jag yrkar bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det avdrag, som det här gäller — det s. k. sociala avdraget — är ju egentligen till för att uppmuntra folk att sörja för sin ålderdom och draga försorg om sin familj genom att taga försäkringar. Det är

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

alltså till för att uppmuntra ett visst slag av sparande.

Nu har det från den allmänna skattekommitténs sida föreslagits en höjning av avdraget. I en del yttranden över detta förslag har man förordat en ännu större höjning, och i en del motioner från olika håll inom riksdagen ha höjningar föreslagits både när det gäller ensamstående och när det gäller gifta.

Inom utskottet ansågo vi — utom de tre reservanterna — att man borde införa denna lilla skattelindring, som närmast avser en uppmuntran för familjeförsörjare att vidtaga lämpliga åtgärder för familjens trygghet, och vi ansågo att avdraget borde vara oförändrat för ensamstående men höjas till det dubbla alltså till 400 kronor, för äkta makar.

Nu säga reservanterna att den av utskottet föreslagna ändringen innebär ett provisorium. Det är emellertid ingenting nytt man inför. Avdraget finns redan, och utskottet vill endast höja dess belopp, när det gäller äkta makar. Det är alltså ingen nyhet i vår skattelagstiftning som utskottet här förordar.

I propositionen har det sagts att det borde övervägas, huruvida det sociala avdraget skall bibehållas eller inte. Detta departementschefens uttalande kan bero på hans fullt legitima avsikt att försöka förenkla taxeringsförfarandet. Huruvida man vid detta övervägande kommer att finna att de starkaste skälen tala för att avdraget i förenklingssyfte skall borttagas eller för att det av sociala skäl skall bibehållas, veta vi ingenting om, varken vi inom utskottets majoritet eller reservanterna. Utskottet har resonerat på det sättet, om man vid prövning av ärendet finner att avdraget bör borttagas, så skall inte den nu föreslagna höjningen behöva utgöra något hinder härför. Vi ha emellertid menat att det kan vara rimligt att man i den kampanj för sparsamhet, som med olika medel föres i vårt land, även bidrager med den extra stimulans, som ligger i den föreslagna höjningen av detta avdrag för äkta makar.

Med vad jag nu har sagt har jag angivit på vilket sätt utskottet har sett

den här saken, och jag finner, herr talman, att de övervägande skälen tala för ett bifall till utskottets förslag.

Jag vill tillägga att det rådde mycket olika meningar om denna sak inom utskottet, men utskottets förslag innebär ett försök att på någon punkt tillmötesgå vissa strävanden, som man från alla håll finner erkännansvärda, och få en lösning på så bred front som möjligt. Detta är ett av de motiv som ha påverkat mig personligen.

Jag, ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Sjödahl utvecklade den synpunkten, att om man vid de fortsatta utredningarna finner att det är skäl att i förenklingssyfte taga bort detta avdrag, bör en höjning av avdraget i dag inte vara något hinder. Men om det är så, måste man fråga sig vad det kan finnas för skäl att så här provisoriskt nu höja detta avdrag.

Herr Sjödahl angav ett par sådana skäl. Han sade att han tyckte att man borde genomföra denna lilla skattelindring. Är det inte ett något felaktigt sätt att tänka, att man genom att höja ett avdrag genomför en skattelindring? Man kan ju i alla fall inte genomföra skattelindringen annat än för dem som händelsevis draga nytta av avdraget, och såsom herr Franzon sade och även de uppbördssakkunniga ha utrett, är det ett mycket litet antal medborgare som skulle få nytta av en höjning av avdraget, förnämligast folk i högre inkomstklasser. Men eftersom statens utgifter måste täckas, blir det väl i princip på det sättet, att det den ene slipper, det får den andre betala. Staten är ju ingen mystisk personlighet som har sina egna resurser, utan det är medborgarnas resurser som via skatten komma staten till godo, och om man lindrar beskattningen för en del medborgare, måste man åtminstone i det långa loppet skärpa den för de övriga. Jag tycker därför att det skälet för utskottets ståndpunktstagande inte är hållbart.

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

Det andra skälet var att man genom en höjning av avdragets maximibelopp skulle uppmuntra till ett ökat försäkringstagande. Men enligt samma utredning av de uppbördssakkunniga har ju den övervägande delen av folket ännu icke kommit upp till sådana försäkringssummor, att ens det nuvarande avdraget kan utnyttjas. Vill man ha en sådan stimulans, finns den alltså fortfarande kvar utan att avdraget behöver höjas, och jag kan då inte förstå, varför man skall finna det vara angeläget att just nu, under pågående utredning, besluta en förhöjning, som, hur provisorisk den än anses vara, väl i alla fall kommer att ha sin prejudicerande betydelse.

Jag skulle kanske kunna tillåta mig den förmodan, att den omständigheten, att utskottet nu har kommit med ett förslag om förhöjning, i någon mån beror därpå, att utskottet vid något föregående tillfälle har uttalat sin sympati för tanken och att man väl i utskottet känner sig ha ett föregående som man kanske bör taga hänsyn till. Men då vill jag bara säga till dem av utskottets ledamöter, som till äventyrs tänka på det sättet, att man ju dock under den sista tiden har fått veta något som man förut inte kände till, nämligen att det nuvarande avdraget ännu icke är utnyttjat av den stora massan och att det alltså bara är ett fåtal som kan draga nytta av en höjning av avdraget. Detta är väl en ny omständighet, som talar för att man, innan man tar slutlig ståndpunkt, dröjer något och ser vad en utredning om en omläggning av skattelagarna kan bära i sitt sköte. Jag tycker inte att det verkar särdeles konsekvent att bevillningsutskottet å ena sidan vill höja avdraget från 200 till 400 kronor och å andra sidan i ett annat betänkande föreslår att man vid källskatteuppbörden icke skall taga hänsyn till detta avdrag. Med det sistnämnda förslaget har ju utskottet faktiskt medgivit, att en höjning av avdraget icke är aktuell.

Herr SJÖDAHL: Departementschefen säger att det är inkonsekvent av ut-

skottet att å ena sidan vilja ändra uppbördsförordningen på sådant sätt, att man vid uppgörandet av källskattetabellerna skall bortse från det sociala avdrag på 200 kronor, som nu finns, och å andra sidan vilja höja avdraget. Det kan måhända tyckas så, men det är inte på det sättet. Det ligger ingen inkonsekvens i detta, ty när det är fråga om källskatteuppbörden, gäller det ju att få källskattetabellerna uträknade på sådant sätt, att kvarskatten blir så liten som möjligt. I det syftet har det föreslagits en del åtgärder, bl. a. att man vid uppgörandet av källskattetabellerna inte skulle ta hänsyn till de 200 kronorna. Ett annat förslag i det sammanhanget är att man skall beräkna avdraget efter vad skatten blir i överkanten av ett viss inkomstskikt. Man har tänkt sig en hel del åtgärder för att kvarskatten i görligaste mån skall försvinna och för att således den slutliga skatten så långt möjligt skall överensstämma med den uttagna preliminära skatten. Men allt detta är en sak för sig, och ett annat problem är, huruvida det sociala avdrag, som det här gäller, har någon funktion att fylla. Utskottet har inte bestritt att så är fallet. Jag kan för min del inte förstå annat än att om man höjer detta avdrag, kommer detta att medföra en ytterligare stimulans för människor att genom försäkringar skydda sina familjer.

Det sades här, kanske också med en viss rätt, att den föreslagna höjningen av det skattefria avdraget icke kommer att innebära någon stimulans för de allra minsta inkomsttagarna, eftersom dessa för närvarande inte ens utnyttja det 200-kronorsavdrag som redan finns. Det må så vara, men det förhållandet att 200-kronorsavdraget inte utnyttjas av alla, kan väl ändå inte tagas som bevis för att det inte skulle fylla någon verklig uppgift. Man kan väl heller inte påstå att det, därför att det nuvarande avdraget inte utnyttjas av alla, skulle vara olämpligt att höja avdraget för att ytterligare söka stimulera till ökat försäkringsskydd, även om det höjda avdraget kanske främst skulle komma att utnyttjas inom ett något högre inkomst-

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

skikt än det allra lägsta. Om man över huvud taget anser att sparandet i dessa inkomstskikt, med deras trots allt mycket måttliga inkomster, är socialt önskvärt, tycker jag att denna invändning mot en höjning av avdraget bortfaller.

Om det är på det sättet, som herr Franzon här skildrade, nämligen att detta avdrag för närvarande utnyttjas i ganska ringa utsträckning, kan det inte komma att innebära någon egentlig skatteövervältring på andra människor, om avdraget skulle höjas såsom här föreslås. Återverkningarna på den punkten skulle säkerligen bli minimala.

Herr Franzon sade vidare, att det här vore fråga om en provisorisk åtgärd. Nej, det är det icke. Avdraget är nu 200 kronor. Det föreslås här att det alljämt skall vara 200 kronor för ensamstående men höjas till 400 kronor för äkta makar. Det förekommer ju ofta att en man och en kvinna såsom ensamstående vardera ha försäkringar, vilkas premier uppgå till 200 kronor. Om dessa personer gifta sig, böra de väl även i fortsättningen såsom gifta få behålla den avdragsrätt, som de hade såsom ensamstående, d. v. s. 200 kronor för var och en. Utskottet betraktar inte denna ändring såsom ett provisorium, utan avser att den nya ordningen skall bli bestående, till dess att man över huvud taget upphäver hela principen om rätten till s. k. sociala avdrag. Avskaffas dessa avdrag över lag, försvinner därmed även det avdrag som vi här diskutera.

Jag känner mig, herr talman, hur gärna jag än skulle vilja bli det, icke övertygad av min ärade vän departementschefen och yrkar därför fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER: Herr talman! Det var en invändning från finansministern som uppkallade mig.

Herr finansministern underströkt starkt, att man vid diskussion av sådana frågor som denna måste ha klart för sig, att en skattelindring, som beredes den ene medborgaren, får betalas av den andre. Jag tycker för min del att denna

synpunkt icke bör vara vägledande vid bedömningen av den här diskuterade frågan. Vi böra väl i stället ta sikte på huruvida det ur jämlikhets- och rättvisesynpunkt är motiverat att för äkta makar medge en höjning av det allmänna avdraget för försäkringspremier. Redan den omständigheten, att en ensamstående person har rätt till ett avdrag av 200 kronor, gör, att det näppeligen kan vara riktigt att äkta makar tillsammans icke skola ha större avdrag än denne ensamstående person. Två personer, som ingå äktenskap, kunna ju dessförinnan ha försäkringar, där premien för vardera uppgår till 200 kronor. Såsom ogifta hade de då ett avdrag på sammanlagt 400 kronor, men, om de gifta sig, begränsas deras avdragsrätt till 200 kronor, vilket väl icke kan vara riktigt.

Finansministern säger, att denna fråga hade väl kunnat anstå i avvaktan på de överväganden, som han tagit sikte på, när han gått i författning om en teknisk revision av gällande skattelagstiftning. Finansministern har därvid skattat åt den tanken, att det bör undersökas, huruvida icke större kongruens skall kunna åstadkommas mellan det preliminära och det definitiva skatteuttaget och huruvida man inte därvid bör så att säga rationalisera bort en hel del av de nu medgivna skattefria avdragen. Det kan dock vara en smula tveksamt, huruvida finansministerns förhoppningar i det hänseendet komma att infrias. Det förefaller i varje fall, som om man skulle kunna kräva, att så länge som denna avdragsrätt över huvud taget består, bör den också vara avvägd på ett skäligt sätt. Och jag tillåter mig hävda att avdragsrätten för äkta makar är orättvist avvägd med hänsyn till vad som gäller för ensamstående. Jag vill emellertid säga, att jag förstår finansministerns synpunkter, och för mitt vidkommande har det förelegat en viss tvekan om huruvida vi just nu böra företaga en ändring i detta hänseende. Men jag har följt utskottsmajoriteten, då jag ansett att övervägande skäl tala för dess ståndpunkt.

När det här diskuteras i vilken ut-

Ang. avdragsrätten för försäkringspremier m. m.

sträckning avdraget för närvarande utnyttjas, är det ju ett faktum, att det icke föreligger någon karläggande utredning på den punkten. Jag utgår ifrån att, om en sådan utredning funnes att tillgå, skulle den visa, att det ingalunda är blott ett fåtal som kunna utnyttja avdragsrätten på de 200 kronorna.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat motivera min anslutning till den ståndpunkt, som utskottet har intagit.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Tillåt mig att ge ett par repliker!

Herr Velander vill göra detta till en fråga om jämlikhet och rättvisa. Jag skulle kunna förstå honom, om det hade varit så, att äkta makar i allmänhet ha försäkringar, för vilka premierna äro så höga, att man redan har utnyttjat 200-kronorsavdraget. Herr Velander får säga vad han vill, men just källskatteuppbördens förlopp har visat, att detta icke är fallet. Man har relativt sällan kommit till den gräns, där den av herr Velander uppställda frågan blir aktuell.

Herr Sjödahl erkände, att den höjning av avdragen, som man här vill göra, inte kommer att gälla de mindre inkomsttagarna, alltså den stora massan av skattebetalarna, utan att den kommer att verka i ett högre inkomstskikt. Jag måste då fråga herr Sjödahl: Varför skall man stanna vid just det skikt, herr Sjödahl nu har stannat vid, och bara höja avdragen till 400 kronor? Jag t. ex. har betydligt större premier än 400 kronor. Varför kan herr Sjödahl inte också tänka på mitt skikt? Blir inte konsekvensen av herr Sjödahl resonemang, att alla premier för kapitalförsäkringar egentligen borde vara avdragsgilla? Men det ha ju ändå inte bevillningsutskottet gått in för.

Låt oss komma ihåg, att när detta sociala avdrag en gång infördes — det är väl 40 år sedan dess, hade det till uppgift att intressera de breda folklagren för försäkringsskyddet. Det är just därför som det kallas för ett socialt avdrag, och det har i övrigt ingenting med lagstiftningsprinciperna inom skatteväsendet att göra. Jag vill inte ingå på den rent teo-

retiska grunden här, vilket kanske skulle föra alltför långt, men det bör väl ändå vara uppenbart, att det har kallats för ett socialt avdrag just därför att det har till syfte att stimulera försäkringssparandet inom de breda folklagren. Men möjligheten att göra detta avdrag har inte utnyttjats i full utsträckning, och följaktligen finns det icke några starka skäl för utskottets förslag.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag vill endast söka rätta till ett litet missförstånd — jag utgår ifrån att det var ett sådant, när finansministern ansåg, att jag hade gjort gällande, att äkta makar i allmänhet hade så stora försäkringspremier, att de kunde utnyttja detta avdrag. Jag har icke på något sätt skattat åt den uppfattningen. Vad jag sade var, att det säkerligen förhåller sig så, att ett stort antal skattskyldiga dock ha möjlighet att utnyttja avdraget. Man kan inte fordra, att människor i allmänhet skola ha behov av ett sådant avdrag som detta, ty det finns ju många, som äro i det läget, att de inte behöva bereda sig trygghet genom egna åtgärder. Men det finns också många andra, som oavsett inkomstställning måste tänka på den saken, särskilt när det gäller deras ålderdom.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Bara en kort replik!

Det har viskats i mitt öra, att detta sociala avdrag infördes år 1910, alltså för 40 år sedan, och att det redan från början var 200 kronor; jag förutsätter att den uppgiften också är riktig. Då det nu således har förflutit 40 år sedan avdraget fastställdes till 200 kronor och penningvärdet under den tiden avsevärt förändrats, skulle man genom att nu höja avdraget för äkta makar till det dubbla beloppet blott återge avdraget den effekt som det hade då det infördes. Jag finner, herr talman, häri ytterligare ett motiv för kammaren att följa utskottets förslag.

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen, jämlikt därunder förekomna yrkanden, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Franzon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppsnesing; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 24 mars 1950 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 227, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Kungl. Maj:ts förslag innebar den ändringen i 9 § förordningen om nöjesskatt, att nöjesskatten vid nedsättning av biljettpriset för viss grupp eller vissa grupper av deltagare skulle beräknas efter det faktiskt erlagda priset i stället för — såsom för närvarande gällde — det ordinarie priset. Vidare hade föreslagits jämkningar i bestämmelserna i 15 § om rätt för ideella organisationer m. fl. att erhålla viss befrielse från nöjesskatt. Enligt 15 § andra stycket skulle sålunda folketshusförening eller liknande organisation med uppgift att tillhandahålla samlingslokal städse hänföras till den grupp av organisationer, som vore berättigad till lindring i nöjesbeskattningen. Skattelindring skulle dock icke ifrågakomma med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del inginge dans eller marknads- och tivolinöjen eller biografföreställning med visst undantag.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 477 av herrar *Gottfrid Karlsson* och *Falk* samt II: 565 av herr *Ohlsson* i Kastlösa m. fl., vari föreslagits viss ändring i 15 § förordningen om nöjesskatt, innebärande att lindring i nöjesskatten skulle få åtnjutas oavsett tillställningens art.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 227 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt med den ändringen, att i 15 § andra stycket efter ordet »eller» tilläggas orden »folkparksförening, så ock annan»; samt

B) att de likalydande motionerna I: 477 av herrar *Gottfrid Karlsson* och *Falk* samt II: 565 av herr *Ohlsson* i Kastlösa m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Falk, Nilsson* i *Kristinehamn* och *Ohlsson* i *Kastlösa* ansett, att utskottets yttrande bort ha den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 227 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, samt i anledning av de likalydande motionerna I: 477 av herrar *Gottfrid Karlsson* och *Falk* samt II: 565 av herr *Ohlsson* i *Kastlösa* m. fl. — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt med den ändringen, att 15 § i nämnda förslag erhöles följande lydelse:

»Där organisation, som har till huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförbara kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål och som under de senast förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, anordnar nöjeställning, åtnjutes befrielse från nöjesskatt till den del skatten för varje tillställning icke överstiger 75 kronor. Vad nu sagts skall dock icke gälla med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingå marknads- och tivolinöjen eller biografföreställning med undantag för sådan filmförevisning, som genom sitt ämnesval är ägnad att direkt främja organisationens syfte.

Folketshusförening eller folkparksförening, så ock annan liknande organisation med uppgift att tillhandahålla samlingslokal skall anses såsom organisation varom i första stycket förmåles, ändå att dess huvudsakliga syfte icke är att främja ändamål som i nämnda stycke sägs.»

Herr FALK: Herr talman! Det under denna punkt framlagda förslaget avser att bereda folketshusföreningar och andra lokaläggande organisationer samma lättnader i fråga om nöjesbeskattning-

en som tillkomma s. k. ideella föreningar.

I 15 § föreskrives som villkor för dylik skattelättnad, att i tillställningen i fråga icke får ingå dans eller biografföreställning såsom huvudsaklig del. Redan när denna bestämmelse infördes, uttalades starka betänkligheter mot densamma. Det framfördes farhågor för att det skulle bli svårt för organisationerna att ordna program av en sådan beskaffenhet, att skattemyndigheterna skulle anse dem kvalificerade att erhålla skattelindring. Dessa farhågor ha under den tid, som har gått, besannats, kanske i större utsträckning än vad som från början befarades. Det är blott starka organisationer, vilka kunna påräkna stor publikanslutning som kunna åstadkomma program av sådan sammansättning, att dans, biografföreställning eller andra nöjesanordningar icke bli den huvudsakliga delen. De många små organisationerna ute på landsbygden, vilka i de flesta fall blott kunna räkna med en publik av 100—200 personer, ha icke möjlighet att ordna dylika program. De tvingas ofta att dela upp sina tillställningar på så sätt, att man ena gången anordnar ett helt skattefritt program och andra gången en tillställning med dans eller biografföreställning, i vilket senare fall organisationen givetvis inte kan komma i åtnjutande av skattelindring. Följden har blivit att de lokaläggande organisationerna på landsbygden undan för undan ha tvingats att vända sig till kommunerna med anhållan om anslag för sin verksamhet, vilket i regel också har beviljats.

I motionen nr 565 i denna kammare hemställes, att den passus i 15 §, som innehåller dessa undantagsbestämmelser, skall utgå, och att organisationerna generellt skola erhålla skattebefrielse för belopp upp till 75 kronor för varje tillställning. Utskottet har inte kunnat biträda motionärernas yrkande, då utskottet befarar, att i så fall praktiskt taget alla danstillställningar på landsbygden skulle bli skattefria.

Jag tror för min del att utskottet har övervärderat verkningarna av ett bifal'

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt.

till motionen. Det är sant att nöjesskatten nog skulle bli ganska liten i de små och glesast befolkade kommunerna på landsbygden, och i många fall kanske helt utebli. Men en skattebefrielse på upp till 75 kronor förutsätter en bruttoinkomst på tillställningen i fråga av 500 kronor. För var och en, som har aktivt deltagit i organiserandet av dylika tillställningar, är det uppenbart, att om man över huvud taget skall kunna ordna en nöjestillställning, måste man kunna räkna med minst denna bruttoinkomst. Kostnaderna för lokal, musik, annonsering, ordningsvakt och polisman äro så stora, att det är meningslöst att anordna en tillställning, om man inte kan utgå ifrån att man får minst denna bruttoinkomst. Men även om nöjesskatteflödet från landsbygden skulle minska och kanske till stor del utebli, anser jag för min del detta vara en mindre skada än om alla dessa organisationer även i fortsättningen skola pressas över sin förmåga och riskera att inte kunna fortsätta sin verksamhet med mindre än att de få kommunala anslag.

I den reservation, som är fogad till utskottets betänkande, ha vi därför föreslagit, att 15 § skall erhålla den lydelsen, att villkoret för skattelindring skall gälla, även om dans ingår till huvudsaklig del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Det resonemang, som herr Falk här förde och som även återfinnes i motionen och reservationen, skulle kunna ge anledning att resa frågan, vilken uppgift nöjesbeskattningen egentligen har, d. v. s. om dess uppgift är att tillföra staten och kommunerna inkomster eller att tjäna som ett arrangemang, vilket tillför de i 15 § angivna slagen av föreningar en ökad inkomst. För min del tror jag att det ligger till på det sättet, att riksdagen vid införandet av nöjesbeskattningen i första hand har avsett att bereda kommunerna och staten ökad inkomst och att de bestämmelser, som

återfinnas i 15 §, äro att anse såsom undantag som tillkommit för att främja alldeles särskilda ändamål.

Jag vill påpeka, att när dessa undantagsbestämmelser först infördes, hade riksdagen därmed också en annan mening än att bara tillföra organisationerna vissa inkomster. Det betonades den gången i bevillningsutskottets betänkande, vilket antogs av riksdagen, att för den skattefrihet, som det var fråga om, skulle gälla två inskränkningar. Den första inskränkningen skulle röra organisationerna, alltså vilka föreningar det var som arrangerade tillställningarna. Den andra begränsningen skulle gälla nöjestillställningarnas art. Riksdagen uttalade därvid: »För att stimulera de ideella organisationerna att anordna nöjestillställningar av mera högklassigt innehåll torde såsom förutsättning för rätt att erhålla lindring i nöjesbeskattningen böra uppställas jämväl det villkoret att tillställningen till huvudsaklig del skall bestå av annat än dans eller biografföreställning.» Riksdagen hade således den meningen, att skattefrihet skulle kunna åtnjutas av vissa slag av organisationer som riksdagen ansåg därtill berättigade, men att skattefrihet skulle tillkomma dessa organisationer endast under förutsättning att nöjestillställningarna voro av sådan art, att de kunde anses stimulera till goda nöjen.

Den bestämmelse, som således nu ger vissa organisationer rätt att av nöjeskattemedel erhålla bidrag till sina kostnader, är knuten till sådana villkor, att det av herr Falk angivna skälet icke är tillämpligt, såvida inte riksdagen helt har ändrat sin inställning till frågan om nöjesbeskattningens konstruktion.

Jag skall, herr talman, inte syssla mer med dessa spekulationer om nöjesbeskattningens innebörd. Jag vill bara understryka vad som anges i utskottets betänkande och vars riktighet väl herr Falk delvis har medgivit, nämligen att ett frigivande av danstillställningar från nöjesskatt i den utsträckning, som reservanterna föreslå, praktiskt taget skulle komma att innebära, att varje slag av danstillställningar som anordnas i den störs-

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt.

ta delen av den svenska landsbygden och till betydande del även i städer och tätorter skulle komma att bli undantagna ifrån nöjesskatteplikt till det allmänna. I regel är det ju dock så, att de dans-tillställningar, som det här är fråga om, anordnas av något slag av de föreningar, som anges i 15 §. Det gäller inte bara för de små kommunerna på landsbygden, som herr Falk talade om, utan det gäller i allmänhet, även i städer och tätorter. I realiteten skulle det därför, förreställ jag mig, bara bli av vissa enskilda eller av vissa föreningar, som inte inrymmas under 15 §, anordnade dans-tillställningar eller restaurangdanser som skulle bli skattebelagda. Så länge som riksdagen över huvud taget vidhåller den uppfattningen, att dans skall höra till nöjesskattebelagda nöjen, finns det väl ingen anledning att genom undantagsbestämmelser undanröja den allmänna verkan som nöjesbeskattningsförordningen är avsedd att ha. Jag tror således att ett bifall till reservationen skulle föra med sig konsekvenser som riksdagen för sin del inte skulle vara beredd att ta, med mindre än att man, som sagt, helt ändrat uppfattning om vilka slag av nöjen som skola vara belagda med nöjesskatt.

Herr Falk tycker att detta skulle vara en bättre väg än att de lokalgående organisationerna skola vara nödsakade att vända sig till kommunerna eller andra samfälligheter för att erhålla anslag till sin verksamhet. Jag är, herr talman, inte övertygad om att detta senare är en sämre väg. Jag skulle tro, att det i stället ur många synpunkter är en bättre väg att man genom direkta anslag från de kommunala myndigheter, som ha intresse av att samlingslokaler byggas, vårdas och skötas på ett ur det allmänna synpunkter riktigt och bra sätt, undanröjer föreningarnas svårigheter än att man gör det genom ett system som innebär en uppläckring av det hittills gällande allmänna betraktelsesättet beträffande nöjestillställningarnas karaktär, blott för att man skall hjälpa dessa föreningar genom en lindring av nöjesskattebestämmelserna. En sådan tankegång skulle väl också ligga ganska bra i linje med den uppfatt-

ning, som tidigare har gjort sig gällande i utskottet och kammaren, att när det gäller ändamål av sådan vikt, att ett allmänt understöd kan anses vara berättigat, bör detta understöd ges i form av direkt anslag hellre än genom undantag i skattebestämmelserna. Jag tror att precis samma skäl kunna åberopas här som anförs i andra fall. I vissa avseenden kan det nog för övrigt här åberopas ännu starkare skäl än i andra fall.

Så länge som riksdagen, som sagt, vidhåller den uppfattningen, att dans skall höra till nöjesbeskattningsbara nöjen, tycker jag, att det vore oklokt och oriktigt av riksdagen att genom en utvidgning av undantagsbestämmelserna göra denna uppfattning illusorisk.

Det är förnämligast av dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FALK: Herr talman! Herr Andersson påstår att nöjesskatten skulle tillföra stat och kommun inkomster. I fråga om staten är det otvivelaktigt riktigt att den får en del inkomster genom nöjesskatten, men då det gäller kommunerna ute på landsbygden ifrågasätter jag om så är förhållandet. Min hemkommun och ett par grannkommuner, som jag känner till, ha hittills inte haft något netto på nöjesskatten. Allt som influtit till kommunen har man beviljat i anslag till folketshus- och bygdegårdsföreningar. Man har tvärtom haft en del utgifter och besvär med uppbörd och redovisning av de medel, som sedan skickas in till staten.

Vad beträffar riksdagens mening att genom dessa bestämmelser dirigera nöjeslivet in på ädlare och sundare banor, undrar jag om man lyckats därmed. Med nu gällande bestämmelser fordras, när det skall anordnas en nöjestillställning, först att man gör ansökan hos polismyndigheten. Det skall nämligen finnas en polisman närvarande, som organisationen i fråga skall avlöna. Dessutom skall det finnas två eller flera av föreningen utsedda ordningsmän. Jag tror inte att nöjeslivet kommer på ett högre plan, om en förening genom att söka undgå nöjes-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

skatt lägger in i programmet ett föredrag inför en publik, som otåligt står och väntar på att föredragshållaren skall sluta och som kommit dit för helt andra saker än för föredragets skull. Inte når man en högre lyftning av nöjeslivet, om man anställer några amatörer, som utan vare sig skolning eller träning försöka ge en liten pjäs. Allt detta kan emellertid ske, och man kan på så sätt undgå nöjesskatt om man har en tillräckligt stor publik, så att man kan bära de kostnader, som äro förenade med anordnande av tillställningar av detta slag. Nöjeslivet som sådant blir väl emellertid inte upplyft till ett högre plan genom sådana åtgärder.

Alla de skäl, som utskottets talesman har åberopat, däribland att nöjesskatten tillför kommunerna inkomster, gälla till stor del inte landsbygden. Och när det gäller riksdagens mening att genom dessa undantagsbestämmelser lyfta nöjeslivet till ett högre plan, anser jag att man utan vidare misslyckats med att komma till rätta med det problemet på den vägen. Därför vidhåller jag mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Falk* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 66, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Häri genom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 6 maj 1949 (nr 185) gäller till och med den 30 juni 1950, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1951.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sju i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna inom första kammaren nr 371 av herr *Mannerskantz* m. fl. och nr 372 av herr *Lindblom* m. fl. samt motionerna inom andra kammaren nr 450 av fröken *Elmén* och herr *Wedén*, nr 451 av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl., nr 452 av herr *Nolin* m. fl., nr 453 av herr *Ohlin* m. fl. och nr 454 av herr *Lager* m. fl.

I motionerna I: 371 och II: 452, vilka voro likalydande, hade hemställts, att

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

riksdagen, vid antagandet av förslaget om förlängd giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, måtte uttala dels att bostadsbyggandet samt — upp till en kostnad av högst 30 000 kronor — andra anläggningsarbeten borde undantagas från tillståndstvång, dels att 1949 års investeringskommitté borde anmodas så påskynda sitt arbete, att förslag till lagens slutliga avveckling kunde föreläggas 1951 års riksdag.

I motionerna I: 372 och II: 453, vilka även voro likalydande, hade anförts att byggnadstillstånd enligt motionärernas mening ej vore erforderligt för schaktning-, sprängnings- och planeringsarbeten samt gjutning m. m. av grund för en- och tvåfamiljshus, under förutsättning att endast familjemedlemmar deltog i arbetet, att en ökning av tillståndsbudgeten för år 1950 för byggnads- och anläggningsarbeten borde ske med 100 miljoner kronor att till större delen användas till bostadsbyggen samt till en väsentlig del för sjuk- och hälsovårdens och skolväsendets behov även om till en mindre ökning av kvoten för byggnader för religiösa ändamål samt att det vore av vikt att Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter i samband med fördelningen av byggnadstillstånd för bostadsändamål hade sin uppmärksamhet riktad på den stora betydelsen av att fri konkurrens mellan olika företagsformer på detta område kunde upprätthållas. I motionerna hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 66 måtte göra ett uttalande i den riktning, som i motionerna anförts.

I motionen II: 450 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 66 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om viss uppmjukning av gällande bestämmelser om byggnadstillståndsgivning för det fall, att enligt arbetarskyddslagen lämnats anvisning å för arbetarskydd nödvändiga åtgärder.

I motionen II: 451 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 66 angående fort-

satt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete ville förorda ökning av den byggnadskvot, som fastställts för byggnadsarbeten för religiösa ändamål, i första hand för frikyrkokloster.

I motionen II: 454 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, att av kommuner och s. k. allmännyttiga företag bedriven bostadsbyggnadsverksamhet undantoges och att regleringen av denna verksamhet anförtröddes kommunerna själva.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anført bland annat:

»Utskottet vill i anledning av motionerna kraftigt betona önskvärdheten av att under tiden för den föreslagna förlängningen av giltighetstiden för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete Kungl. Maj:t genomför omfattande lättnader i sakligt hänseende i byggnadsregleringen. Utskottet vill därvid framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t till omedelbar prövning upptager frågan huruvida icke en- och tvåfamiljshus för stadigvarande bruk skulle kunna få uppföras utan sådant tillstånd, som omförmåles i 2 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. De olika slag av byggnadsarbeten, vilka få utföras utan tillstånd, äro förtecknade i kungl. kungörelsen den 29 juli 1943. Denna förteckning synes omedelbart kunna vidgas. Förenklingar i handläggningen av tillståndsärenden böra enligt utskottets mening snarast genomföras. Utskottet vill ytterligare understryka önskvärdheten av att tillståndsbudgeten för byggnads- och anläggningsarbeten ökas till befrämjande av de önskemål särskilt beträffande bostadsbyggandet, som äro uttryckta i motionerna. Åtgärder i nu nämnda riktningar äro även lämpade för att förbereda den avveckling av byggnadsregleringen, som bör äga rum nästa år, för så vitt icke det ekonomiska läget dessförinnan försämrats. Till slut vill utskottet, i anslutning till motionerna I: 372 och II: 453, starkt

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

understryka den stora betydelsen av fri konkurrens de olika företagen emellan vid tillståndsgivningen. I följd härav anser utskottet även att motionen II: 454 bör avstyrkas.

Under betonande av dessa synpunkter anser sig utskottet icke böra motsätta sig att lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete förlänges på ett år. Då utskottets uppfattning utvecklats i det föregående och då vid bifall till utlåtan- det utskottet förutsätter att dess uttalande vinner Kungl. Maj:ts beaktande, anser utskottet icke att någon särskild skrivelse är behövlig i anledning av vad som yrkats i de motioner till vilkas syfte utskottet anslutit sig.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört hemställer utskottet,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition nr 66;

B. att motionerna nr I: 371 och 372, II: 450, 451, 452 och 453, utöver vad utskottet här ovan anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 454 måtte avslås.»

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson i Löbbo, Carl Edmund Eriksen, Nils A. Larsson, Krügel, Boo, Ericsson i Sörsjön, Holm och Andersson i Mölndal*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan.

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition nr 66; samt

B. att motionerna I: 371 och 372 samt II: 450, 451, 452, 453 och 454 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr OLSSON: Herr talman! Det är inte utan att jag har en känsla av att jag bär mig ofint åt, när jag begär ordet innan talesmännen för respektive utskottsmajoriteten och reservanterna ha gjort det. När jag emellertid ändå ansett mig böra anföra några synpunkter, finner jag en ursäkt däri, att jag i motsats kanske till de flesta har haft anledning att syssla både med central och lokal byggnadsdirigering och att det måhän-

da kan vara av en viss betydelse vilka erfarenheter man gjort, när man haft denna dubbla insyn i byggnadsregleringen.

Först vill jag säga, att i och för sig är väl inte byggnadsregleringen nu mera besvärlig än vad den varit tidigare utan tvärtom. Den har liksom de andra regleringarna efter hand mjukats upp. Att den nu känns så besvärlig för allmänheten är väl en psykologisk fråga — det beror på att de flesta andra regleringar ha slopats, och då känner man naturligtvis av de återstående så mycket mer.

Mellan utskottsmajoriteten och minoriteten föreligger det en rätt betydande skilljaktighet därutinnan, att utskottsmajoriteten anser att Kungl. Maj:t skall omedelbart upptaga till prövning frågan om icke en- och tvåfamiljshus för stadigvarande bruk skola få uppföras utan byggnadstillstånd. Vidare uttalar utskottsmajoriteten, att åtgärder som vidtagas i syfte att lätta byggnadsregleringen skola vara lämpade för att förbereda den avveckling av byggnadsregleringen, som bör äga rum nästa år, för så vitt icke det ekonomiska läget dessförinnan försämrats.

Då jag inte kan dela utskottsmajoritetens uppfattning beror detta dels på att jag inte förstår det lämpliga i att man, medan en utredning pågår om byggnadsregleringen, i förväg försöker fixera den tidpunkt, när denna reglering skall upphöra, dels att jag inte anser det lämpligt att vi nu uttala oss för att en- och tvåfamiljshus skola undantagas från byggnadstillståndsgivningen. Detta skulle kunna medföra att på åtminstone vissa orter byggnadsverksamheten skulle bli större än vad arbetskraftstillgången medger och även att en förskjutning skulle äga rum ifrån höghusbebyggelse till villabebyggelse. Detta är enligt min mening inte nu önskvärt. Ur både materialsynpunkt och andra synpunkter anser jag det oklokt att stimulera villabebyggelse på bekostnad av flerfamiljshusen. Jag vill bara erinra om att bebyggelse med uteslutande en- och tvåfamiljshus exempelvis medför svåra

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

problem för många kommuner när det gäller service av olika slag, t. ex. gator och vägar samt ledningar av olika slag. När det förhåller sig på det sättet är det bättre att inte göra något uttalande i den riktning som utskottsmajoriteten gjort. Den utredning som pågår får väl visa vad som är lämpligt.

Däremot kan det naturligtvis tänkas, att man skulle kunna överväga en förenkling av tillståndsgivningen när det gäller sådant bostadsbyggande som finansieras med lån från staten, alltså sådana bostadsärenden som länsbostadsnämnderna ha att behandla. Man kan måhända överväga att låta byggnadstillstånd rent automatiskt följa med långivningen från länsbostadsnämnderna, vilket emellertid förutsätter, att anslaget för ändamålet blir avpassat med hänsyn till investeringsmöjligheterna.

Men i detta sammanhang vill jag, herr talman, uttala en viss kritik mot den fördelning av bostadskvoterna, som ägt och äger rum. Det förhåller sig ju alltid så, att när kvoterna för ett år fastställts uppstår det ett väldigt missnöje i olika delar av landet, och deputationer resa till Stockholm för att uppvakta det statsråd som leder byggnadsberedningen. I någon mån beror säkert missnöjet på att man ännu inte funnit den rätta metoden för att fastställa bostadskvotbehovet inom olika delar av landet. Jag skyller inte detta på byggnadsberedningen eller på det statsråd som leder byggnadsberedningen. Jag vet hur det går till när dessa bostadskvoter fastställas. ty jag har själv varit om det.

Det förslag till kvotfördelning, som Jamnas till byggnadsberedningen eller statsrådet, har vederbörande ingen möjlighet att i detalj granska. Kvotfördelningen kommer i stort sett att följa det förslag som lagts fram. I verkligheten kanske endast en eller två tjänstemän i bostadsstyrelsen riktigt behärska metoden. Det är möjligt att det är ett mycket fint system i och för sig, men det ger inte ett rättvist utslag, och vad jag syftar till är att man borde överväga någon annan form för fördelning av bostadskvoterna än den som nu tillämpas.

Jag skall bara ta ett exempel för att visa hur det nuvarande systemet i realiteten slår ut. I Örebro län fick Örebro stad senast en höjning av sin bostadskvot med 50 procent, d. v. s från 400 till 600. Detta var i och för sig intet fel, ty höjningen behövdes mer än väl. Men samtidigt minskades länsbostadskvoten, som omfattar största delen av länet. Formellt blev den visserligen 350 som förut, men alldenstund några orter, som tidigare haft egen bostadskvot, fördes in under länsbostadskvoten, blev denna faktiskt mindre. Länets landsbygd fick släppa till en del av den i och för sig fullt berättigade höjningen av kvoten i länets största stad.

Jag skulle kunna leta upp flera sådana exempel, men det får räcka med dessa.

Jag vill i detta sammanhang framkasta till övervägande tanken, om man inte skulle kunna ge länsarbetsnämnderna större inflytande över fördelningen av bostadskvoterna. Det skulle kunna tänkas en sådan anordning — den förtjänar i varje fall att debatteras — att man för de största orterna — för orter över en viss folkmängd, jag kan nu inte säga vilken — centralt lät fastställa en kvot, medan den övriga delen av rikskvoten fördelades på de olika länsarbetsnämnderna.

Det är ju inte så lätt att ordna en sådan sak heller, men det är för den, som skall överblicka det hela, ändå lättare än om han skall ha att göra med en massa kvotorter också inom de olika länsarbetsnämndernas område. Då skulle länsarbetsnämnderna kunna fördela den bostadskvoten för länet med hänsyn till de behov, som vid varje särskilt tillfälle föreligga på de olika platserna. Det skulle innebära större smidighet vid tillståndsgivningen och kanske också ge större rättvisa.

Jag tror också att jag vågar säga, att länsarbetsnämnderna numera äro kvalificerade för detta större inflytande, även om de inte varit det under byggnadsregleringens tidigare skede. I varje fall skulle länsarbetsnämnderna få bättre möjligheter att planera byggnadsverksamheten inom länen såväl med hän-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

syn till arbetskraftsresurserna som övriga synpunkter som måste läggas på byggnadsverksamheten.

Likaledes vill jag i förbigående säga, att regeln om att endast en viss del av kvoten får släppas före ett visst datum är ganska besvärlig för länsarbetsnämnderna. Behoven och möjligheterna att släppa tillstånden för byggande av bostäder växla nämligen så oerhört i olika län och på olika orter, att man nog borde överväga, om inte länsarbetsnämnderna skulle kunna få full frihet att bestämma i vilken takt tillstånd skola ges.

Men det gäller naturligtvis inte bara beträffande bostadsbyggandet utan också beträffande övriga delar av byggnadsverksamheten, att en större smidighet i tillståndsgivningen bör genomföras. I det fallet föreligga inte heller några meningsskiljaktigheter, såvitt jag kan förstå. Meningsskiljaktigheterna röra sig om hur långt man skall gå och inte om själva den principiella inställningen.

Nu är det till exempel så att byggnadstillstånd ofta kommer för sent för att byggnationen skall kunna sättas i gång vid den tid, då den borde påbörjas med hänsyn till arbetskraftssynpunkterna. Det kommer ofta oväntat — inte på det sättet att de som begärt byggnadstillstånd inte väntat att de skulle få det, men de ha i varje fall inte i förväg kunnat lista ut vid vilken tidpunkt de skulle få det. När de så få sitt byggnadstillstånd ha de icke kunnat vidtaga alla de förberedelser, som måste göras för att omedelbart sätta i gång arbetet. Ännu värre ställer det sig i de fall, då byggnadstillståndet föreskriver ändring av föreliggande byggnadsförslag. Då måste man sätta i gång med att göra nya ritningar, nya beräkningar och nya planeringar, och sålunda dröjer det alltid längre tid än vad länsarbetsnämnden anser lämpligt.

I fråga om de lättnader i byggnadsregleringen, som i övrigt skulle kunna göras, har jag redan antytt att jag inte kan ansluta mig till utskottsmajoritetens mening att man bör genom den skrivning som utskottet har gjort tillgodose de yrkanden, som framställts i motio-

nerna. Jag skulle dock vilja peka på ett par saker.

Om man nu skall göra ytterligare lättnader i byggnadsregleringen, bör detta enligt min mening inte ske på det sättet att man gör små, partiella lättnader på olika punkter, utan man bör söka att få större grupper av byggnadsärenden »frilagda». Det är särskilt den del av byggnadsregleringen, som rymmes inom den s. k. diversekvoten, som jag då tänker på.

Diversekvoten är alla länsarbetsnämnders sorgebarn. Den räcker aldrig till, och det må vara en sak för sig, men det är också mycket besvärligt att inom denna diversekvot åstadkomma den smidighet och rättvisa som medborgarna kräva. De flesta anse nog att det blir ett onödigt krångel beträffande små ärenden — det kan röra sig om någon hundralapp ibland och någon tusenlapp ibland, och i båda fallen erfordras samma procedur. Jag skulle vilja kasta fram till diskussion frågan om man inte skulle kunna släppa fri en stor del av diversekvoterna. Kan man inte slopa hela kvoten, så kan man i varje fall försöka skilja ifrån en del arbeten, t. ex. smärre förbättringsarbeten och reparationsarbeten, kanske också en del ombyggnadsarbeten, och låta dem gå utanför regleringen.

Det är möjligt att om man finge göra detta upp till en gräns på låt oss säga upp till 20 000 kronor eller någonting liknande, så skulle det kanske bli något ökade investeringar den första tiden, men jag är inte säker på att ökningen skulle bli så avsevärt stor. I varje fall tror jag att man ur andra synpunkter skulle vinna rätt mycket på att göra detta.

Den särskilda s. k. sommarstugekvoten kan väl ett annat år praktiskt taget slopas. Där har ju inträffat det egendomsliga förhållandet, att kvoten inte går åt. Det beror naturligtvis på att restriktionerna äro rätt stränga. Dels får huset inte vara över en viss maximistorlek, 30 m², och dels skall företråde ges åt dem som kunna åberopa läkarintyg om sjukdom eller som äro trångboddä.

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

Sedan är det bara en sak till som jag skulle vilja få behjärtad. Det finns en hel del arbeten, som kunna utföras med frivillig arbetskraft och där materialåtgången är ytterst ringa. Det finns föreningar eller sammanslutningar, vilkas medlemmar äro villiga att t. ex. bygga en liten idrottsplats, en liten semesteranläggning, en liten samlingslokal eller kanske en dansbana. De äro beredda att göra detta själva på fritid. Materialet är ofta skänkt, och ofta är det gammalt material. Sådana arbeten skulle man nog numera — jag säger uttryckligen *numera* — kunna undantaga från byggnadsregleringen. Ur investeringsynpunkt ha de ingen betydelse. Om vi i länsarbetsnämnderna taxera den frivilliga arbetskraften till ett visst värde, betyder det visserligen på papperet en ökad investering, men i verkligheten blir det inte så, ty denna arbetskraft skulle i alla fall inte ha kommit till användning för något annat arbete.

Det finns naturligtvis åtskilligt annat att säga om byggnadsregleringen, men jag skall inte nu förlänga debatten därmed. Jag skall nöja mig med att till kammarens protokoll foga de reflexioner jag här gjort och ännu en gång understrika, att jag inte tror att det skulle vara lyckligt att gå den väg, som utskottsmajoriteten här föreslagit. Och med anförande av dessa synpunkter tror jag att jag med gott samvete kan ansluta mig till reservationen.

Herr NORLING: Herr talman! I såväl utskottets utlåtande som i reservationen går man ut ifrån att man skall bibehålla investeringsbegränsningen och även vidmakthålla det nuvarande prövningsförfarandet vid bostadsbyggande.

Den bostadspolitiska målsättningen var att det årligen skulle byggas omkring 60 000 lägenheter. Det har ej blivit fallet, det känna vi alla till. I stället har det blivit en ganska stor reducering av lägenheternas antal. Sålunda byggdes 1948 icke mer än 54 000 lägenheter och 1949 endast 45 000 lägenheter. Följden har också blivit att bostadsbristen ökat

i stället för att avtaga, och speciellt har den ökat i de större städerna. Såväl Stockholm som Göteborg ha i skrivelser till regeringen krävt, att bostadspolitiken skall omläggas så att bostadsnöden minskas i stället för att förvärras. Enbart det förhållandet att i Stockholm 15 procent av befolkningen sakna bostad och i Göteborg 8,6 procent är betydande för bostadseländet i dessa stora städer. Att hushållsbildningen förhindras och att detta kan komma att få obehagliga konsekvenser i framtiden står också klart.

För Göteborgs vidkommande finns det således omkring 3 200 anmälda hos bostadsförmedlingen, som önska bostad därför att de skola ingå äktenskap. På grund av bostadsbristen förhindras hushållsbildning för alla dessa personer. Under det första kvartalet steg de bostadssökandes antal i Göteborg med 1 178, och totalsumman ökade därmed till 13 159 sökande, varav 2 308 familjer med barn. Det är emellertid inte bara i storstäderna som bostadsbristen ökar, utan förhållandet är praktiskt taget lika på alla tätorter.

I syfte att avhjälpa denna tilltagande bostadsnöd ha i två kommunistiska motioner i andra kammaren, nr 419 och 454, föreslagits vissa åtgärder, som utan tvivel skulle leda till att på snabbaste möjliga sätt undanröja bostadsnöden och främja bostadsbyggandet. I dessa motioner har föreslagits, att den kommunala, allmännyttiga och spekulationsfria byggnadsverksamheten skall släppas loss så långt som tillgången på tomtmark och tillgänglig arbetskraft vid full sysselsättning året om medge. Ett undantag från tvångstillståndet beträffande kommuners och allmännyttiga bostadsföretags byggnadsverksamhet skulle ju i realiteten innebära, att byggnadsregleringen anförtroddes kommunerna i stället för som nu de statliga regleringsorganen. Genom att åt kommunerna överlåta regleringen av den kommunala, allmännyttiga och spekulationsfria byggnadsverksamheten skulle man befrämja en smidigare handläggning av byggnadsärendena i och med att den hittillsvarande komplicerade de-

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

taljregleringen från de statliga myndigheternas sida försvinner. För de större kommunerna skulle det dessutom innebära, att de snedvridna förhållanden, som till invånarnas vantrivsel uppstått i de nyare stadsdelarna till följd av denna statliga reglering, eventuellt skulle kunna rättas till, i de fall det är möjligt att rätta till dem, efter den byggnadsplan, som nu uppgjorts. Ett dylikt förfaringsätt skulle ju också vara i överensstämmelse med de riktlinjer, som antogs av riksdagen vid angivandet av nuvarande lånevillkor. Dessa riktlinjer innebära för kommunernas vidkommande, att de initiativtagande och organisatoriska insatser, som krävas för att säkerställa bostadsproduktionen, erhålla tillräcklig omfattning, liksom att förvaltandet av bostäderna blir mera ändamålsenligt.

Någon brist på byggnadsmaterial kan tydligen inte nu längre åberopas, och man gör det inte heller vare sig i utskottsutlåtandet eller i den kungl. propositionen. Ej heller kan man åberopa brist på arbetskraft, då det tvivelsutan tidvis råder en ganska omfattande arbetslöshet bland just byggnadsarbetarna.

Därest en investeringsbegränsning anses nödvändig, bör den företagas på andra områden än på bostadsförsörjningens område, vilket ju har har en mycket stor betydelse, när det gäller att uppnå goda produktionsresultat inom produktionslivet på alla andra områden.

Med vad jag nu har anfört, herr talman, ber jag få yrka, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av lagen den 13 juni 1943 (nr 444), som kan förordas genom ett bifall till motionen nr 454 i andra kammaren.

Herr LARSSON, NILS: Herr talman! Det förslag, som har kommit fram från kommunistiskt håll och som innebär, att man skulle överlåta åt de kommunala organen att själva sköta byggnadsregleringen, ha varken de som stå för utskottets utlåtande eller reservanterna ett ögonblick kunnat reflektera på att tillmötesgå. Ty om det — trots att vi

ha ett centralt organ, som har överblick över det hela — ändå klickar på vissa punkter, hur skulle det då bli, om varje kommun skulle få sköta byggnadsverksamheten på det sätt som den själv önskar? En dylik anordning är det således alldeles orimligt att tänka sig genomföra.

Skillnaden mellan den halva av utskottet, som står för majoritetens förslag, och den halva, som utgöres av reservanterna, är egentligen i sak inte så stor. Vad beträffar exempelvis utskottets uttalande om att man bör söka få till stånd en förenkling och större smidighet vid handläggningen av dessa ärenden råder ingen meningsskiljaktighet, utan reservanterna instämma till fullo i detta uttalande. I fråga om möjligheterna att utöka de bostadskvoter, som äro bestämda, ha reservanterna också samma uppfattning som utskottet, men i stället för att göra direkt förpliktande uttalanden ha reservanterna nöjt sig med att uttala det önskemålet, att Kungl. Maj:t, om möjligheter föreligga, skall ta detta problem under övervägande.

På vissa punkter ha vi emellertid funnit, att utskottsmajoritetens skrivsätt inte kan accepteras, och herr Olsson har ju redan varit inne på den saken. Han har sagt vad jag för min del skulle velat framföra angående en- och tvåfamiljshusen och de nackdelar som det skulle föra med sig att släppa dessa fria. Jag vill bara instämma i de allmänna synpunkter, som han därvidlag framfört, och därtill endast lägga, att enligt den statistik, som har företetts i Sociala Meddelanden nr 2/1950, var under fjolåret den del av byggnadskvoten, som avsågs för en- och tvåfamiljshus, inte mindre än tredjedelen av hela det belopp som var ställt till förfogande för hela byggnadsverksamheten. Enligt denna statistik var den sammanlagda investeringskvoten för bostadsändamål 1 349 miljoner kronor, men det hade under fjolåret byggts en- och tvåfamiljshus för 445 miljoner kronor, d. v. s. för jämnt tredjedelen av vad som var anslaget.

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

Att under sådana förhållanden tänka sig att ur ekonomisk synpunkt släppa fri bygghusen av en- och tvåfamiljshus vore väl ändå att släppa ifrån sig kontrollen på ett mycket stort område. Därtill kommer att med det ackumulerade behov, som finns även av detta slag av bostäder, finge man med säkerhet vänta, att ytterligare många hundra miljoner kronor skulle investeras i en- och tvåfamiljshusen. Jag måste ju säga, att det vore att helt och hållet undanrycka möjligheterna att kontrollera denna verksamhet.

Vidare vill jag framhålla, att om man nu skulle släppa lös grundgrävning och gjutning när det gäller en- och tvåfamiljshus, skulle det innebära, att de som inte hade möjlighet att erhålla lån eller byggnadstillstånd för fortsatt byggande skulle få lov att vidta åtskilliga kostnadskrävande åtgärder för att kunna bevara den gjutna grunden till ett annat år. Jag tror att den som har med byggnation att göra kan intyga, att det skulle vara synnerligen opraktiskt att gå längre i fråga om lättnader än man redan gjort under detta år.

Under förmiddagen resonerades det mycket om att det inte fanns någon fri konkurrens mellan olika slag av företagare. Jag skall inte upprepa de skäl, som då anfördes, men när ett liknande uttalande göres i det föreliggande utskottsutlåtandet kan det inte innebära någonting annat än att riksdagen anvisar Kungl. Maj:t att bestämma om hur kvotfördelningen i kommunerna skall ske, ty sedan länsarbetsnämnderna erhållit en viss länskvot och sedan de olika kvotorterna erhållit sina kvoter få de ju själva göra upp turordningen. Om exempelvis vissa städer, och det är huvudsakligast de större städerna det gäller, hellre vilja ge förtur åt s. k. allmännyttiga företag eller företag, som byggas i bostadskooperationens regi, än åt enskilda företag, skulle det bli så i framtiden, att kommunerna inte finge behålla denna rättighet.

För närvarande är det ju så, att om länsarbetsnämnden skulle ha en annan mening än kommunen om vilka företag,

som böra släppas fria, skola dylika meningsskilljaktigheter mellan länsarbetsnämnden och kommunen hänskjutas till arbetsmarknadsstyrelsen. Det tyder ju på att man med nuvarande regler håller mycket strängt på att kommunerna skola ha rätt att själva bestämma, i vilken ordning företagen skola utföras. Det kanske visserligen finns en del städer, som ha funnit, att det varit effektivare att antingen bygga själv eller att låta bostadskooperationen bygga, och då ha de måhända i någon mån favoriserat dessa slag av företag, men det finns också åtskilliga kommuner, som inte velat ha någon bygghusen vare sig i egen regi eller genom bostadskooperationen. Men jag har inte hört att man, när bostadskooperationen alltså blivit stäckt, har gått till riksdagen och klagat sin nöd över att kommunerna handlat på detta sätt. I detta avseende skulle det betyda en avsevärd inskränkning i kommunernas rätt att med sin stora lokalkännedom välja den bästa bebyggelseformen, om man skulle följa det uttalande, som utskottsmajoriteten har gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Kammarrens ledamöter ha redan observerat, att det är två olika frågor, som äro föremål för behandling i det utlåtande, som vi nu diskutera.

Den första frågan rör kravet på lättnader i eller ett eventuellt avskaffande av byggnadsregleringen. Beträffande detta spörsmål har herr Larsson sagt, att det i vissa hänseenden inte är någon större skillnad mellan den hälft av utskottet, som med lottens hjälp har kommit att stå såsom de som uttala utskottets mening, och den hälft av utskottet, som har kommit att stå som reserver, och det är på ett sätt riktigt. Men det finns dock rätt så stora skillnader.

Vi som stå för utskottets uppfattning ha ansett, att olägenheterna av byggnadsregleringen — vars stora betydelse i stabiliseringshänseende i det förflutna vi

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

dock gärna vilja erkänna, liksom vi erkänna, att den fortfarande har en viss betydelse — äro så betydande, att det borde anslås en så att säga mera energisk ton beträffande önskvärdheten av dess lättande och dess avskaffande än som reservanternas ansett lämpligt. Vi ha, vilket herr Olsson har kritiserat, uttalat att förslag angående avskaffande av byggnadsregleringen i dess nuvarande form bör föreligga vid 1951 års riksdag. Ja, det beror på att enligt upplysningar, som vi ha fått, har den kommitté som är sysselsatt med dessa ärenden beräknat att den skall vara färdig med sitt arbete redan innevarande år. Vi ha då velat framhålla, att det arbete, som återstår innan någon proposition i ämnet kan framläggas, bör bedrivas så snabbt, att frågan kan komma upp redan vid 1951 års riksdag.

Vad sedan detaljerna beträffar ha vi ansett, att man beträffande vissa frågor bör göra en undersökning, huruvida det inte skall kunna vara möjligt att omedelbart vidtaga lättnader i den nuvarande byggnadsregleringen. Kammarrens ledamöter förstå naturligtvis, att jag för min del, såsom icke sakkunnig på detta område, har ansett mig böra följa dem av utskottets ledamöter, som ha sakkunskap på området, och sådan är ju rikligt företrädd också inom den borgerliga delen av utskottet.

Vi ha ansett, att man bör pröva frågan om en- och tvåfamiljshusens frigivande. Vi ha inte på något sätt sagt, att de skola frigivas genast, men vi ha ansett att Kungl. Maj:t omedelbart bör pröva den frågan. Jag har för min del anslutit mig till utskottets uttalande på denna punkt särskilt med tanke på landsbygden, för vilken det skulle vara av stort värde, om man skulle kunna frigiva en- och tvåfamiljshusen.

Vi ha vidare ansett, att katalogen över de byggnadsarbeten, som redan nu äro frigivna, utan olägenhet skulle kunna vidgas omedelbart. Denna katalog finna kammarens ledamöter på s. 6—7 i utskottets utlåtande. Där står under punkt 14, tillåter jag mig påpeka, att reparations- och förbättringsarbeten å bostads-

hus med högst två bostadslägenheter, således en- och tvåfamiljshus, äro fria, utom i de fall, som angivas i den långa katalog, som sedan följer. Det sägs där bl. a., att en ökning av husets volym inte får ske, ändring får inte heller ske i fråga om bostadslägenheternas antal, revetering får inte ske o. s. v., såvida inte högst tre personer sysselsättas.

Skulle man inte här kunna tänka sig vissa lättnader omedelbart? Jag har för min del ansett, att detta är ganska klart, och därför har jag anslutit mig till utskottets utlåtande på denna punkt.

I ett tredje hänseende ha vi tillåtit oss framhålla, att tillståndsbudgeten borde kunna utökas. Nationalbudgeten utvisar ju en rätt stor lagerökning under detta år, och vi anse, att en del av denna skulle kunna användas till att utöka byggenskapen, och vi ha då just framhållit bostäderna såsom de mest angelägna objekten.

Den andra fråga, som behandlas i utskottets utlåtandet, är frågan om den fria konkurrensen. På den punkten stå vi väl mest oeniga i själva verket. För min del skall jag inte gå närmare in på denna fråga, eftersom den redan på förmiddagen varit föremål för så lång debatt. Jag skulle endast vilja framhålla, att såsom jag ser saken är den fria konkurrensen, i den mån sådan är möjlig, en hörnsten i vårt samhällsliv. Även om ett hävdande av den fria konkurrensen i fråga om byggenskapen skulle leda till att kommunernas rättigheter skulle i någon mån inskränkas, går jag för min del in för den fria konkurrensen.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag skall anlägga endast några få synpunkter på denna fråga, eftersom det är sent och kammaren inte verkar så särskilt intresserad av debatten.

Det är egentligen en enda synpunkt, som jag vill dra fram, då den enligt min mening inte har tillräckligt beaktats av utskottet, nämligen situationen på ar-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

betsmarknaden. När jag hörde herr Norling tala om att vi ha material och att vi ha gott om arbetskraft, så att vi borde kunna bygga mera, slog det mig hur okunnigheten ändå på detta område tyvärr har fått breda ut sig. Situationen är ju nämligen alltför jämt den, att vi ha stor brist på yrkeskunnig arbetskraft inom verkstadsindustrin och framför allt inom våra basindustrier, t. ex. järnbruken och gjuterierna. Jag skulle kunna ange siffror på vilket aktuellt behov av arbetskraft som finns på dessa områden. Det har skett en förbättring under hösten och vintern, men det ser ut att bli en försämring igen, och anspråken på arbetskraft från industriens sida tyckas under april och maj månader stiga igen.

Vi ha byggnadsarbetarkåren mera sysselsatt nu än någon gång tidigare. Ledighetsprocenten när det gäller byggnadsarbetare — vilken alltid brukar vara rätt stor under den kalla årstiden, alltså under de tre, fyra första månaderna av året — har aldrig varit så låg som i år. För närvarande är det också brist på byggnadsarbetare i landet. Jag skall inte trötta med att närmare redogöra för denna brist, men jag kan säga, att i Stockholm och Göteborg t. ex. är det brist på grovarbetare. Denna vecka finns det praktiskt taget varken i Stockholm eller Göteborg en enda grovarbetare att få tag i. Snickare finns det ett fåtal, men murare går det inte att uppbringa. Så är det på de allra flesta orter i riket för tillfället, och när man om en månad är i full gång med alla igångsatta byggen kommer det att råda en verklig bristsituation.

Det kan man också utläsa därur, att den byggnadstid, som vi ha för närvarande, är betydligt längre än normalt. Medan det år 1944 var normalt med en sex, sju månaders byggnadstid på ett flerfamiljshus, ha vi nu en genomsnittlig byggnadstid av tio månader för de fastigheter, som blevo färdiga den 1 april. Man beräknar, att det skall vara möjligt att uppföra de fastigheter, som bli färdiga i slutet av året, på nio månader, men det normala har varit sex à sju månader. Det är inte längre brist på ma-

terial, som gör att byggnadstiden blir så lång, utan det är bristen på arbetskraft. Särskilt vissa yrken hindra fullföljandet av byggena. Man får vänta på murarna, och man får vänta på andra yrkeskategorier.

Om man i nu rådande situation släpper loss en större del av byggnadsverksamheten, vilket man naturligtvis kan göra, måste detta ske på bekostnad av industriens arbetskraft. Om vi föra över ett par tusen man till byggnads- och anläggningsverksamhet, får industrien lov att släppa ifrån sig motsvarande antal arbetare, vilket den inte kommer att göra godvilligt. Någon svårighet att få 2 000 eller 5 000 man ytterligare från järnbruken, gjuterierna och skogarna över till byggnads- och anläggningsverksamhet föreligger inte. Det finns folk, som åren 1946 och 1947 utbildade sig inom detta yrke under den högkonjunktur vi då hade, och jag misstänker, att de gärna skulle söka sig tillbaka på nytt till den mera inkomstbringande byggnads- och anläggningsverksamheten.

Dessa arbetskraftsproblem har utskottet enligt min mening inte tagit tillräcklig hänsyn till. Utskottet utgår ifrån såsom någonting ganska klart, att man utan vidare kan börja lossa på byggnadsregleringen och rent av inrikta sig på att den skall kunna hävas helt och hållet nästa år.

Jag medger gärna, att det som lockat utskottet till detta uttalande väl är den pågående utredningen och de direktiv, som den fått, där det antyds, att man möjligen skulle kunna finna ett annat system för denna reglering, varigenom man kunde slippa detaljregleringen upppe i toppen. Detta är ju möjligt. Men att vi så snart som om ett år skulle kunna undvara varje form av investeringsbe-gränsning på detta område, det tror jag inte på.

Detta är egentligen det väsentliga av vad jag skulle vilja bidra med i denna debatt, därför att dessa saker icke ha blivit utsagda i utskottsutlåtandet.

Beträffande den långa önskelista i fråga om lättnader på detta område, som här finns och som kompletterades av

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

herr K. J. Olsson, vill jag säga, att den självfallet ständigt är föremål för överväganden. Lättnader genomföras undan för undan. Varje månad, kan man säga, är det alltid någon uppmjukning, som kan göras, och det sker naturligtvis i takt med den ökade tillgången på material och på arbetskraft. När nu tillgången på arbetskraft inte ser ut att bli så stor, som man möjligen trodde för ett halvt år sedan, är det tyvärr nödvändigt att hålla igen beträffande sådana förbättringar och lättnader, som ta i anspråk mera arbetskraft.

Det är t. ex. enligt min mening alldeles uteslutet att tänka sig ett helt frigivande av en- och tvåfamiljshusen, vilka ändå representera en tredjedel av bostadsbyggandet. Det skulle medföra, att man måste pressa ner kvoterna på flerfamiljshusen i stället. I annat fall skulle den ökade byggnadsverksamhet, som utan vidare skulle inträda med tanke på det stora behov, som här föreligger, komma att dra till sig arbetskraft i alltför stor utsträckning. Jag tror därför inte, att man kan våga göra några medgivanden på den punkten.

Slutligen vill jag, herr talman, med anledning av den kritik, som herr K. J. Olsson riktade mot fördelningen av bostadskvoterna, göra gällande, att det nog kan vara ganska svårt att komma till rätta med det missnöje, som härvidlag kommer till uttryck inom kommunerna. Oavsett vilket system man väljer för att fördela de bostäder, som skola byggas, kommer det med all sannolikhet alltid att bli klagomål. Herr K. J. Olsson ansåg, att det nuvarande systemet var orättvist. Jag är inte säker på att det är det. Jag har satt mig in i detta system ganska grundligt och sett många alternativ till det, som vi ha arbetat med, och jag har nog kommit till den personliga uppfattningen, att även om resultatet ibland kunna verka chockerande, är detta system ändå ett försök att hålla en strikt rättvisa,

Herr K. J. Olsson anförde från Örebro län det exemplet, att Örebro stad i år fått en höjning av sin kvot från 400 till 600 bostäder, medan länskvoten förblev

oförändrad och i realiteten minskade. Detta visar enligt min mening inte alls, att systemet är orättvist. Det visar möjligen, att Örebro stad hade en större bostadsbrist än orterna ute i länet och att hushållsbildningen i Örebro hade ett annat utseende. Det avgörande vid fastställandet av dessa kvoter är nämligen den uppskattning man ett år i förväg kan göra över hushållsbildningen på en ort. Man har tidigare års giftermålsfrekvens och åldersammansättningen i kommunen att ta hänsyn till, och eftersom detta system tillämpas vid beräkningen av kvoterna för alla orter i landet, förefaller det mig som om det borde bli en viss rättvisa.

Från och med förra året har man vidare tagit större hänsyn till den faktiska bostadsbristen, och det är naturligtvis därför den av herr K. J. Olsson nämnda förändringen i Örebro län har skett. Städerna och de tätbebyggda samhällena visa som bekant den största aktuella bostadsbristen — det är inte fråga om bostädernas standard, utan den faktiska bostadsbristen.

Dessutom ha vi också en särskild kvot för exportindustrien, men den har kanske inte påverkat resultatet för Örebro läns vidkommande.

Hela detta system kan naturligtvis diskuteras, men jag har svårt för att tro att det är orättvist. Jag skulle tvärtom förmoda att systemet innebär en mycket hög grad av rättvisa med hänsyn till de behov, som finnas på olika orter i landet.

Jag skall inte uppehålla kammaren med ytterligare resonemang, herr talman. Vad jag särskilt ville trycka på var arbetsmarknadssituationen, som vi måste ta hänsyn till. Om alltför stora lättnader i byggnadsregleringen genomförs, kommer detta att gå ut över industrien, och vad det betyder att industrien skulle få minska arbetskraft behöver jag väl knappast nämna i denna kammare.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Jag måste liksom herr K. J. Olsson be om ursäkt för att jag uppträder i denna debatt. Min

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

ursäkt är den, att jag genom att tala nu kan bespara kammaren att i decharge-debatten höra ett anförande om ett ämne, som sakligt står i nära sammanhang med den nu föreliggande frågan och som naturligare behandlas här, då det är fråga om att uttala önskemål för framtiden, än i dechargedebatten, där det gäller att rikta kritik mot vad som har skett.

Vad jag syftar på är reservationen nr V. till konstitutionsutskottets dechargememorial. Den får kanske ses mot litet allmänare bakgrund. Det framstår för närvarande som ett på alla möjliga områden utomordentligt viktigt problem, att samhället råder över begränsade förmåner av olika slag, som många människor konkurrera om men som bara ett fåtal kan komma i åtnjutande av. Detta är en följd av knappheten i allt vårt liv och av allsköns monopoliseringssträvanden. Vi se t. ex., hur folk slåss om importlicenser, om bostäder och om alla de förmåner, som höra samman med bostadspolitiken. Vi se också en ganska förbittrad konkurrens människorna emellan på grund av byggnadsregleringen, som vi nu behandla, alltså tävlan på en och samma ort mellan kommunala och privata byggherrar och mellan olika byggherrar inbördes och vidare — det är framför allt detta jag vill komma till — tävlan mellan olika kommuner, särskilt när det gäller kvoter för bostadsbyggen.

För att lösa sådana spörsmål, som jag nu skisserat, bland annat just detta sista, har man i allmänhet inte några som helst generella linjer, utan de klaras av från fall till fall. Och som herr K. J. Olsson just antydde blir det så, att den ena och den andra håller sig framme och lyckas få sitt i hamn. Kanske följer man vissa grundsatser på somliga områden, men mycket ofta blir det som sagt avgöranden från fall till fall.

Mot denna bakgrund har det förefallit oss i konstitutionsutskottet vara av intresse att något undersöka, efter vilka principer avgöranden av detta slag i fråga om byggnadsregleringen träffas. Därvidlag ha vi nu gjort varjehanda iakttagelser, och det är en av dessa som jag

och några andra ledamöter av konstitutionsutskottet velat framlägga. Vi ha nämligen frågat oss: På vad sätt och efter vilka grunder blir det bestämt, hur stora bostadskvoter olika kommuner skola komma i åtnjutande av? Detta är alltså samma frågor som herr K. J. Olsson rörde vid. Han frågade efter de principer, som tillämpas vid avvägningen av olika orters intressen, han kritiserade de principer, som nu hade följts, och konstaterade att — som naturligt är — det runt om i landet finns missnöje och undran. Det är ju på många håll ett ytterst vitalt intresse att få kvotfördelningen gjord på ett rättvist och riktigt sätt.

Det har alltså varit av intresse för oss att ta reda på hur det går till då Kungl. Maj:t fastställer kvoterna. Jag skulle vilja säga, att de många kommunalmän, som med bitterhet ha sett huruledes deras kommuner blivit enligt deras uppfattning missgynnade, med den största förvåning skulle iakttaga på hur ytterst lösa grunder dessa avgöranden — så vitt nämligen papperen upplysa — träffas. Tillåte tiden det, skulle jag exemplifiera mitt påstående, men jag kan hänvisa kammarens ärade ledamöter till reservationen, som utförligt redogör för dessa förhållanden. Jag vill därutöver bara nämna, att det viktiga avgörandet om de kommunala bostadskvoterna för år 1950 skedde på grundval av ett ungefär så lydande papper: »Bostadsstyrelsen får härmed överlämna följande förslag till bostadskvoter för 1950» — och så var det en lång lista med siffror. Icke ett ord till motivering fanns, mina damer och herrar! Icke fullt likadant låg det till vid de föregående beslut, som beröras i reservationen nr V, men även där var motiveringen mycket knapphändig.

Nu förstår jag mer än väl, i all synnerhet som dessa papper i ett par fall varit daterade precis samma dag som konseljen hölls, att de äro litet av ett camouflage. Vi få väl anta, att vederbörande statsråd har följt den förberedande handläggningen av ärendena något närmare, och vi få hoppas att han — ehuru ingen visshet därom står att

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

ernå — har skapat sig en riktigt övervägd mening om de grunder, efter vilka fördelningen skall äga rum, om de principer man tillämpar vid utredningen av olika orters behov o. s. v. Men det finns som sagt ingenting i papperen om det.

Vad spelar då formen för roll — kunde någon säga — vi kunna väl lita på att statsrådet sköter denna sak bra, utan att det syns i papperen.

Är det ett uttryck för alltför mycken kärlek till pappersexercisen om jag säger, att det svenska folket är vant vid att Kungl. Maj:ts beslut fattas på grund av verkliga, motiverade överväganden? För oss framstår det som naturligt, att Kungl. Maj:t har klara grunder att gå efter. De resultat, som man kommer till med avseende på varje särskild kommun, skola framstå som det logiska, riktiga resultatet av vissa allmänna principer. Och vi äro vana vid att allmänheten skall kunna få del av grunderna för Kungl. Maj:ts avgöranden, ha tillfälle att diskutera och kritisera dem och att eventuellt utverka ändringar. Det svenska folket är på andra områden inte vant vid avgöranden, bakom vilka inga som helst synliga skäl eller motiv ligga.

Vi ha i denna debatt fått höra en del om motiven till kvotfördelningen av statsrådet Andersson, och det var tacknämligt. Jag skulle vilja rikta en vädjan till honom att — i den mån nu byggnadsregleringen skall fortfara — han ville låta sig angeläget vara att tillse, att denna kvotfördelning i fortsättningen framläggas med en sådan motivering, som kan göra att resultatet ute i de olika kommunerna framstår såsom grundat på objektiva överväganden.

Det är inte sagt att vi på det viset komma till rätta med det missnöje som finns, det anmärkte herr statsrådet själv. Missnöjet kommer alltid att vara för handen. Men det känns dock något lugnare, om man vet att bakom kvoterna ligga inte godtyckliga avgöranden utan allmänna principer.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Trots den sena timmen kan jag inte låta stå oemotsagt ett uttalande av min

ärade bänkkamrat herr Karl Johan Olsson, när han säger att byggandet av flerfamiljshus inneburit en både önskvärd och nödvändig utveckling.

Som vi alla känna till har man till och med byggt flerfamiljshus i mindre tätorter, där priset på tomtmark och utrymmen inte nödvändiggjort ett sådant byggnadssätt. Jag anser för min del att denna utveckling ur familjesociala synpunkter är mindre lycklig. Stora hyreskaserner, som nu blivit mera vanliga än förr även i mindre tätorter, erbjuda barnen en föga lämplig uppväxtmiljö. I det avseendet skapar egnahemsbebyggelsen avgjort bättre betingelser för ett sunt familjeliv, och om man vill uppnå en bestående höjning av utrymmesstandarden bör man enligt min uppfattning främja byggandet av en- och tvåfamiljshus.

Jag vill också framhålla vad herr Niklasson och jag tillåtit oss skriva i en motion i denna fråga:

»Nedskärningen av byggnadsverksamheten beträffande bostäder har gått hårdare ut över landsbygden än särskilt de stora städerna. Det har hindrat den nödvändiga upprustningen av landsbygdens bostadsbestånd och därmed försämrat möjligheterna att behålla arbetskraften. För 1948 planerades ett bostadsbyggande om 35 000 lägenheter på s. k. kvotorter, dvs. städer och större tätorter, och 15 000 lägenheter på icke-kvotorter, dvs. landsbygden och mindre tätorter.

Enligt den 1949 fastställda investeringsbudgeten skulle 33 000 lägenheter byggas på kvotorterna och 10 000 lägenheter på icke-kvotorter. Härvid bör bemärkas att en rad tidigare kvotorter överförts till icke kvotbelagda orter, vilket innebär att bostadsbyggandet på landsbygden och mindre tätorter i realiteten beskurits ännu kraftigare. Nedskärningen uppgår jämfört med planerna för 1948 till 6 procent för kvotorterna och 33 procent för landsbygden. Av bihang 3 till bilaga nr 1 till statsverkspropositionen framgår att bostadsbyggandet för 1950 utökas till 35 000 lägenheter i kvotorterna, eller med 2 000 lägenheter, medan någon ut-

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

ökning inte skett för icke-kvotorter. Hela ökningen har således tilldelats kvotorterna, av vilka Stockholm fått 25 procent, vilket skapat en betydande irritation bland mindre lyckligt lottade städer.»

Det anges ju bero på bostadsbrist, att man skall tilldela särskilt Stockholm en så stor byggnadskvot. Men det är då ganska egendomligt att lägga märke till att icke mindre än 42 procent av de människor, som anmält sig vilja ha bostäder här i rikets huvudstad, inte längre önska komma i fråga när de få erbjuda om lägenheter. Det synes som om den kolossala och mycket omtalade bostadsbristen här i Stockholm på något sätt skulle vara ett camouflage, som jag för min del inte riktigt kan utreda. Men den nämnda siffran 42 procent lär vara riktig.

Under hösten 1949 genomfördes vissa lättnader i denna regleringsverksamhet, som särskilt för landsbygdens vidkommande voro angenäma. Sålunda lämnades ekonomibyggnaderna på landsbygden utanför regleringen, ett önskemål som jag tillät mig framhålla redan i remissdebatten vid 1948 års riksdag. Men man kunde gott fortsätta på denna väg genom att helt och hållet slopa byggnadsregleringen på landsbygden, både för bostadshus och för ekonomibyggnader. Bland landsbygdens folk finns det alltså gott om människor, som kunna litet av varje, och de skulle kunna åstadkomma rätt mycket nyttigt arbete när det gäller sådant som bostadsbyggen, om regleringen vore slopad. Bostadsbyggandet på landsbygden bör därför snarast möjligt friges. Detta framhåller utskottet i sin motivering, och jag instämmer på det allra livligaste i utskottets uttalande. För landsbygdens folk är det också särskilt betydande med alla ansökningar och all pappersexercis, som sammanhånga med regleringarna, och det är för landsbygdens vidkommande ett verkligt stort intresse och en livlig önskan, att man skall bli befriad från denna reglering.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Jag begärde närmast ordet i anledning av en deklaration, som gjordes av utskottets ärade ordförande. Herr Holmbäck sade, att byggnadsregleringen varit en mycket viktig och betydelsefull faktor för stabiliseringspolitiken, men att den numera måste betraktas som en så tung börda, att det var ett allmänt önskemål att byggnadsregleringen skulle upphöra så snabbt som möjligt.

Jag vågar försäkra herr Holmbäck och kammarens övriga ärade ledamöter, att något allmänt önskemål om att få bort byggnadsregleringen inte finns. De hundratusentals byggnadsarbetarna här i landet ha den uppfattningen, som torde vara alldeles riktig, att byggnadsregleringen är det bästa som förekommit på arbetsmarknaden under senare år. Byggnadsregleringen har nämligen för alla dessa människor medfört en säsongutjämning, som man tydligen annars inte har vågat hoppas på. Själv representerar jag en yrkesgrupp, som före kriget ansåg det normalt att vara arbetsledig ungefär 30 procent av året, men denna grupp har under byggnadsregleringens tid kunnat notera en arbetslöshet av endast 5 procent. Det är ganska naturligt att de människor, som haft en sådan välsignelse av byggnadsregleringen, äro dödsförskräckta när man nu börjar resonera om att man möjligen skulle kunna tänka sig att slopa regleringen som sådan.

Jag tillhör därför dem, som hoppas att denna reglering av arbetsmarknaden — som just har medfört denna säsongutjämnande effekt — får bli kvar, om än i modifierad form, som gör att man kommer ifrån själva detaljreglerandet. Men något allmänt intresse är det inte, herr Holmbäck, för att slopa byggnadsregleringen så snabbt som möjligt, utan snarare är det en mycket, mycket stor grupp som har en bestämd motsatt uppfattning.

I övrigt ber jag att få instämma i vad herrar K. J. Olsson och Nils A. Larsson anfört och yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

Herr NORLING: Herr talman! Jag skall inte med så många ord upptaga kammarens tid, men jag kan inte låta stå oemotsagt vad herr Larsson i sitt anförande sade om den kommunistiska motionen i frågan.

Herr Larsson ansåg det orimligt, att kommunerna skulle få bestämma över byggnadsverksamheten inom sina respektive områden. Jag tror att herr Larsson har missförstått såväl den kommunistiska motionen som också de riktlinjer, som riksdagen antog när bostadsprogrammet fastställdes. Där kräver man nämligen av kommunerna, att de skola säkerställa bostadsproduktionen på sådant sätt att den erhåller en tillräcklig omfattning. Riksdagen har således redan beslutat, att kommunerna skola se till att bostadsproduktionen blir av tillräcklig omfattning.

I den kommunistiska motionen har inte heller krävts ett allmänt upphävande av byggnadsregleringen, utan endast ett sådant upphävande när det gäller allmännyttiga byggnadsföretag och den byggnation, som kommunerna själva handha. Detta betyder att man skall ta hänsyn till vad herr Eriksson nyss nämnde, alltså önskemålet att inte anlita mera arbetskraft än att byggnadsverksamheten kan pågå året runt och således bli kontinuerlig.

Vad beträffar statsrådet Anderssons yttrande här, att det var brist på arbetskraft som gjorde att man inte kunde öka byggnadsverksamheten ytterligare, kan jag bara påminna om att under åren 1947 och 1948 utbetalades arbetslöshetsunderstöd med över 13,6 miljoner kronor till medlemmarna i grov- och fabriksarbetarnas, elektrikernas, målarnas och byggnadsträarbetarnas arbetslöshetskassor. Detta visar, att en mycket stor arbetslöshet förekom under dessa år. Sammansatta stats- och andra lagutskottet säger i sitt utlåtande nr 2 följande om läget för dagen: »Utskottet vill vidare erinra om att trots den goda sysselsättningen viss säsongarbetslöshet alltjämt råder särskilt inom byggnadsfacket.»

Det måste följaktligen alltjämt finnas en arbetslöshet inom byggnadsfacket.

Den brist på arbetskraft, som man kan påvisa, uppkommer just på grund av den politik regeringen har fört. En mängd grovarbetare ha ju borttransporterats från byggnadsverksamheten, och detta har i sin tur gjort att till exempel många murare nu sakna hjälp till sina arbeten och därför antingen inte kunna utföra arbetena eller få hantlanga åt varandra. Men denna brist på arbetskraft kan ju lätt hävas genom att man tillåter nyanställningar på byggena.

Vad som sagts i debatten kan alltså inte, herr talman, ändra min inställning till frågan, utan jag vidhåller mitt redan framställda yrkande om bifall till den kommunistiska motionen.

Herr statsrådet ANDERSSON: Med anledning av vad herr Norling sade om situationen för byggnadsarbetarna vill jag erinra om att så låg säsongarbetslöshet som i år ha vi aldrig tidigare haft i byggnadsarbetarkårens historia här i landet. Det har som alla veta aldrig varit möjligt att vintertid hålla byggnadsarbetarna hundraprocentigt sysselsatta. Den kalla årstiden i mellersta och särskilt norra Sverige gör att detta, trots stora ansträngningar, inte är möjligt. Jag vågar knappast räkna med att det någonsin skall vara möjligt att helt få bort denna säsongarbetslöshet.

I år har arbetslöshetssiffran den $\frac{1}{3}$, som brukar anföras, kunnat pressas ned till 10,5 procent. Vid motsvarande tidpunkt förra året var den 13,9 procent, och normalt har den tidigare varit 30 procent. Säsongutjämnningen — som är ett resultat av det sätt varpå byggnadsregleringen handhas — har alltså lyckats, och försök komma till nästa säsong att göras för att ytterligare pressa ned arbetslöshetssiffran. Det avgörande är naturligtvis därvid hur kall vintern blir.

Under vintern utbetalas understöd till de arbetslösa genom arbetslöshetsförsäringen, och beloppen bli naturligtvis stora. Man hajar möjligen till inför dessa siffror och undrar, om det kan vara rimligt att utbetala sådana arbetslöshets-

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

understöd, när behovet att bygga är så stort. Jag skulle inte tro, med hänsyn till de omständigheter jag pekat på, att man fullständigt kan komma ifrån detta.

Ett faktum är, att det inte finns några reserver av arbetskraft, och när man går igenom de listor över tillgången på olika slags yrkesarbetare i byggnadsfacket, som vi ändå ha för varje månad och för alla orter i landet, ser man att denna arbetskraft för tillfället är nästan hundra procentigt sysselsatt. Därtill kommer, att den påtagliga bristen på arbetskraft inom industrien hindrar oss ifrån att nu omedelbart planera någon ytterligare utvidgning av investeringarna på byggnadsområdet. Det är alltså arbetskraftfrågan och inte materialfrågan, som i första hand nu motiverar den ganska stränga regleringen.

Herr OLSSON: Herr talman! Jag begärde ordet för ett par repliker.

Jag observerade i herr Holmbäcks yttrande en nyansskillnad i förhållande till vad som står i utlåtandet. Herr Holmbäck talar om avskaffande av byggnadsregleringen i *nuvarande form*. Det sista uttalandet förekommer inte på s. 10 i utskottsutlåtandet, vilket jag noterar.

Herr Holmbäck framhöll, att orsaken till att han hade anslutit sig till majoritetens linje var, att det särskilt med tanke på landsbygden var önskvärt att släppa en- och tvåfamiljshusen. Jag fattade emellertid inte hans uttalande så, att han menade, att man skulle slopa byggnadsregleringen på detta område endast för landsbygden, utan även för tätorterna.

Herr B. A. Nilsson har anfört, att på själva landsbygden borde byggnadsverksamheten bli fri. Jag vet nu inte, var herr Nilsson skall dra gränsen mellan landsbygden och den övriga delen av landet och hur man skall ordna detta, men i varje fall anser jag detta vara otänkbart. Hur vackert och trevligt och nyttigt det än är med en- och tvåfamiljshus, är det dock ett faktum, att om man skulle bygga uteslutande eller övervägande sådana, skulle det uppstå nya byggnadsproblem och -frågor, såsom

t. ex. anläggande av gator och ledningar. På detta område har man varken ur arbetskrafts- eller materialsynpunkt nu möjlighet att utföra alla de arbeten som äro nödvändiga för nybebyggelsen. När man talar om arbetskraften, bör man även observera, att en- och tvåfamiljshusen i regel byggas på sommaren, den årstid då arbetskraftproblemet är besvärligast, medan flerfamiljshusen kunna byggas på vintern, varigenom man vinner en vis säsongutjämning.

Statsrådet Andersson förklarade gent emot mina kritiska anmärkningar beträffande fördelningen av bostadskvoten, att man nog har försökt hålla sig till det som varit rättvist. Det är ingen som betvivlar att detta har varit riktigpunkten. Det är endast i fråga om resultatet, som jag har varit något kritisk. Och det verkade faktiskt inte som om statsrådet Andersson själv vore så oerhört starkt övertygad om att metoden slagit riktigt bra ut. Att det tas hänsyn till sådana faktorer som hushållsbildning, inflyttning och giftermålsfrekvens, är ju bekant. Jag är emellertid inte övertygad om att alla faktorer ha kommit i betraktande och inte heller om att avvägningen mellan de olika faktorerna alltid blivit den riktiga. Detta kanske förklarar, att det inte alltid blivit ett riktigt utslag.

Herr Herlitz förde in i diskussionen en sak som inte hör hit, nämligen hans reservation till konstitutionsutskottets memorial nr 17. Jag skall inte utförligare gå in på den frågan, och jag förmodar att statsrådet av gällande praxis anser sig förhindrad att gå in på den diskussionen. Men om jag fattade herr Herlitz rätt, hade han den invändningen emot det nuvarande systemet, att det inte till statsrådsprotokollet finns någon motivering för att bostadskvoterna ha fördelats på det sätt som skett.

Det anser jag nu inte vara någon huvudsak. Det är naturligtvis fullständigt otänkbart, att man till ett statsrådsprotokoll skulle kunna motivera, varför den eller den orten fått den eller den bostadskvoten. Jag kan över huvud taget inte tänka mig det. Men att denna fördelning skulle tillkomma så lösligt som

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

herr Herlitz ville förutsätta, det stämmer i varje fall inte med de iakttagelser, som jag gjorde under den tid då jag hade att göra med den centrala byggnadsregleringen. Då förbereddes dessa konselj-ärenden av byggnadsberedningen och på annat sätt. Men som jag redan antytt kan ett statsråd omöjligt personligen avgöra vad som är rätt i det ena eller andra fallet, när det gäller fördelningen av en bostadskvot; det är bostadskvoter för landet på så många orter!

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Einar Erikssons anförande. Jag delar helt hans uppfattning, att det är lyckligt att en säsongutjämning ägt rum beträffande byggnadsarbetarna. Det är en uppfattning som är mycket allmän; den återkommer bland annat i direktiven för 1949 års investeringsutredning. Men jag tror att samhällets inflytande över byggnadsverksamheten redan genom kreditgivningningen är så starkt, att en säsongutjämning kommer att äga rum, även om byggnadsregleringen skulle falla bort. Och vi ha ju dessutom att märka, att knappheten på byggnadsarbetare måste verka i samma riktning.

Herr Olsson skall jag svara, att utskottet icke har sagt, att en- och tvåfamiljsbyggnader skola helt friges, utan det har sagt att Kungl. Maj:t bör företaga frågan till omedelbar prövning. I vilken omfattning frigivandet sedermera kan ske blir ett resultat av prövningen.

Herr ESKILSSON: Herr talman! Jag har också begärt ordet i anledning av herr Einar Erikssons yttrande om att det missnöje, som det talas om i utskottets utlåtande och som utskottets ordförande underströk, icke var så allmänt och att det i varje fall inte delades av byggnadsarbetarkåren. Det får väl i alla fall inte vara en synpunkt som blir avgörande för byggnadsregleringens bevarande, huruvida den verkar till fördel eller nackdel i det av herr Eriksson berörda avseendet, ty byggnadsregleringen har ju haft helt andra syften än att verka

utjämning på arbetstillgången. Herr K. J. Olsson hade den frågan uppe i sitt första anförande och vitsordade från sin erfarenhet, att man ur arbetsmarknads-synpunkt icke kunde anse, att byggnadsregleringen varit enbart tillfredsställande. Byggnadstillstånden komma nämligen många gånger helt oväntat och vid en tidpunkt, som inte alls är lämplig för den som har sökt byggnadstillståndet.

Jag kan inte heller riktigt fatta, att argumenten för och emot byggnadsregleringens bevarande stämma med varandra. När man å ena sidan, som herr Einar Eriksson, säger att byggnadsregleringen verkar därhän, att man fått en jämnare sysselsättning och en god sysselsättning, och man å andra sidan befarar, att byggnadsregleringens upphävande skulle medföra en våldsamt ansvallning av byggnadsverksamheten, kan jag inte förstå, att de skälen riktigt rimma med varandra.

När man talar om det missnöje med byggnadsregleringen, som förefinns och som är allmänt, tänker man naturligtvis inte i första hand på de omständigheter som herr Einar Eriksson här anförde, utan man tänker på det utbredda missnöje som råder hos allmänheten, hos alla som vilja göra en liten reparation eller något sådant. Jag träffade härom dagen på en familj hemma i min hemsöcken, som ville göra en tillbyggnad till ett hus för 2 500 kronor, men som inte får göra det utan att söka byggnadstillstånd och utan att kontrollanter från länsarbetsnämnden skola resa den långa vägen från Linköping till min hemsöcken och kontrollera detta företag. Det är denna detaljreglering, detta ingrepp i den enskildes rörelsefrihet, som man reagerar emot, och det är detta som gör, att vi från utskottsmajoritetens sida ha vågat hävda, att missnöjet med byggnadsregleringen är mycket utbrett hos allmänheten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Norling*, att riksdagen skulle, med bifall till utskottets hemställan i punkterna A och B, i fråga om punkten C besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete, som kunde föranledas av bifall till motionen II: 454.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950; samt

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror, dels ock en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hade på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1949 till och med den 9 januari 1950 i statsrådet förda protokoll.

Därjämte hade på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats utdrag av vissa efter den 9 januari 1950 i statsrådet förda protokoll.

Till utskottet hade jämlikt § 57 riksdagsordningen från andra kammaren remitterats en av herr *Andersson i Dunker* gjord anmälan om anledning till anmärkning mot chefen för inrikesdepartementet, statsrådet *Mossberg*. Anmärkningsanledningen hade omförmäls i ett till utskottet tillika överlämnat, av herr *Andersson i Dunker* undertecknat skriftligt anförande och avsåg nämnda departementschefs tillstyrkan av Kungl. Maj:ts under nr 31 i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 december 1949 antecknade beslut angående ny indelning av Södermanlands län i borgerliga kommuner.

Utskottets nu föreliggande memorial var indelat i två särskilda, med A och B betecknade punkter.

I punkten A hade utskottet för riksdagen anmält, att vid den granskning

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

av omförmälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tilllämpa § 106 regeringsformen.

I punkten B hade utskottet förklarat, att utskottet däremot vid granskningen funnit ett under punkten närmare omförmäلت ärende vara av beskaffenhet att böra jämlikt § 107 regeringsformen hos riksdagen anmälas.

På framställning av herr talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Lades till handlingarna.

Punkten B.**Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.**

Den 11 november 1949 hade Kungl. Maj:t på hemställan av tillförordnade chefen för utrikesdepartementet, statsrådet Quensel, efter gemensam beredning med bland andra chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, beslutit att genom flyktkapitalbyråns försorg till domänstyrelsen för en köpeskilling av 4 500 000 kronor försälja ett antal fastigheter, tillsammans utgörande en större egendom, Asa säteri i Kronobergs län, omfattande bland annat jordbruk och betydande skogsarealer. Vidare hade Kungl. Maj:t samma dag på hemställan av chefen för jordbruksdepartementet bemyndigat domänstyrelsen att för kronans räkning inköpa nämnda egendom; tillika hade Kungl. Maj:t anbefallt domänstyrelsen att i samråd med statens lantbruksorganisation verkställa utredning rörande försäljning av mark från ifrågavarande egendom till vissa arrendatorer samt uppdragit åt domänstyrelsen och skogsstyrelsen att gemensamt och efter samråd med skogsvårdsstyrelsen i Kronobergs län uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag angående upplåtelse till skogsvårdsstyrelsen av mark

från förevarande egendom för inrättande av en skogsvårdsgård.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten lämnat en redogörelse för gällande bestämmelser rörande likvidation av bland annat tysk egendom i Sverige, varefter utskottet anfört bland annat följande:

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att riksdagen givit Kungl. Maj:t fullmakter till för svenska förhållanden osedvanliga, långt gående inskridanden mot bl. a. tysk egendom i Sverige samt att vårt land genom Washingtonöverenskommelsen i förhållande till främmande makter åtagit sig vittgående förpliktelser rörande likvidering av dylik egendom. Denna överenskommelse öppnar dock möjlighet för undantag i speciella fall från ett dylikt förfarande. I det nu förevarande inledningsvis berörda fallet, som utskottet med hänsyn till de där föreliggande särskilda omständigheterna ansett sig böra upptaga till närmare granskning, ha sådana förhållanden varit för handen, att en likvidation av egendomen ej varit nödvändig enligt Washingtonöverenskommelsen samt måste framstå som särskilt stötande enligt rådande svensk rättsuppfattning.

När förevarande egendom nu emellertid försåldes, är även det härvid tillämpade förfarandet ägnat att ingiva betänkligheter. Egendomen försåldes icke till den högstbjudande. Den av Kungl. Maj:t godkände köparen, domänstyrelsen, hade lämnat ett anbud på 4 300 000 kronor, vilket med 450 000 kronor understeg det högsta anbudet på 4 750 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut bemyndigades dock domänstyrelsen att inköpa egendomen för 4 500 000 kronor. Om Kungl. Maj:t på detta sätt tilldelar viss anbudsgivare — i detta fall staten själv — en förmånsställning genom att låta denne ändra sitt bud, sedan övriga anbud föreligga, blir själva anbuds förfarandet skäligen meningslöst. Ej mindre anmärkningsvärt är, att det pris domänstyrelsen skulle betala dock

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

ej kom i paritet med den högste utan blott med den näst högste anbudsgivarens bud. Givetvis kan Kungl. Maj:t, då anbudsförfarande tillämpas, icke alltid vara skyldig att som köpare godkänna den som avger högsta budet. I förevarande fall förelåg likväl — till skillnad från ett annat under granskningsåret förekommande fall — intet skäl att frångå denna regel. Såsom flyktkapitalbyrån anført i sitt yttrande företrädde den högste anbudsgivaren tillika betydelsefulla näringspolitiska intressen. De från vissa arrendatorer och skogsvårdsstyrelsen i länet framförda särskilda önskemålen hade dessutom på ett tillfredsställande sätt bort kunna tillgodoses genom uppställande av särskilda villkor för köpeavtalet.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsråden Quensel och Sträng.»

Enligt en vid memorialet avgiven reservation hade herrar *Hallén, Gottfrid Karlsson, Karl August Johanson, Lindén, Damström, Georg Pettersson, Norén och Spångberg* samt fru *Wallin* ej funnit anledning föreligga för utskottet att i ärendet göra anmälan till riksdagen jämlikt § 107 regeringsformen.

Herr statsrådet **QUENSEL**: Herr talman! Enligt den av riksdagen godkända skriftväxlingen mellan svenska regeringen och Förenta staternas, Frankrikes och Storbritanniens regeringar har svenska regeringen bekräftat, att flyktkapitalbyrån skulle fortsätta att uppdaga, taga under sin kontroll, likvidera, försälja eller eljest överlåta tysk egendom. Vederbörlig hänsyn skulle tagas till intresset av framtida fred och säkerhet, särskilt till nödvändigheten att fullständigt eliminera alla former av tysk kontroll och tyskt ekonomiskt inflytande. Med tysk egendom avsågs all egendom, som direkt eller indirekt ägdes eller kontrollerades av någon enskild eller juridisk person av tysk nationalitet inom Tyskland eller av någon tysk, som repatrieras till Tyskland, »dock med un-

dantag för personer, vilkas fall förtjäna särskild behandling».

Konstitutionsutskottet har nu funnit, att fallet Asa säteri bort hänföras till undantagen. Det är dock här fråga om tysk egendom, som direkt äges av en person av tysk nationalitet inom Tyskland. Det är visserligen ganska länge sedan egendomen övergick till tysk ägare, men enbart denna omständighet kan ju inte vara avgörande. Den enda omständighet, som i övrigt skulle särskilja detta fall från normalfallen, vore väl, att en dotter till ägaren — ett av hennes fem barn — genom gifte blivit svensk medborgare och att dessa makar sedan åtskilliga år varit bosatta på Asa säteri och förvaltats egendomen. Det har emellertid av regeringen icke kunnat anses föreligga tillräckliga skäl i detta fall för att medgiva en undantagsställning. Några garantier för framtiden att egendomen skulle övergått till att bli svensk föreligga icke. Det gäller också en av de mera betydande tyska förmögenhetsplaceringarna i vårt land, och det har synts regeringen svårt att försvara ett undantag från den generella regeln på grund av en i alla fall ganska oviss förmodan, att det svenska äktenskapet och vederbörandes förvaltning av egendomen i sak skulle likställa den med svensk egendom.

Beträffande valet av köpare ber jag att — då denna fråga huvudsakligen handlagts inom jordbruksdepartementet — få hänvisa till vad chefen för detta departement härefter kommer att anföra.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Enligt Washingtonöverenskommelsen skall vid realiserandet av tysk egendom vederbörlig hänsyn tagas till bland annat svenska nationella ekonomiska intressen samt önskvärdheten av att för egendomen erhålla högsta möjliga priser. Förbehållet om att svenska nationella intressen skola beaktas, måste givetvis anses innebära rätt för de svenska myndigheterna att tillämpa de inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom, som

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

på grund av föreskrifter i särskild lagstiftning i allmänhet gälla här i landet.

Vid försäljningen av Asa egendom förelåg högsta anbudet från Svenska tändsticksaktiebolagets sida. Huruvida bolaget med hänsyn härtill skulle tillerkännas rätt att köpa egendomen fick emellertid prövas i enlighet med lagen av den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. I omnämnda lag § 5 anges, att tillstånd får lämnas, om bolag, förening eller stiftelse på grund av särskilda omständigheter prövas böra erhålla rätt till förvärvet. Tändsticksbolaget hade motiverat sin önskan att förvärva Asa dels för att fullfölja sina redan påbörjade aspodlingsförsök å större areal än den som nu står till bolagets förfogande och dels för att, därest försöken slog väl ut, så småningom bygga upp leveranser av råvara till industrien från egendomens aspodlingar. I och för sig kan det första av ovannämnda motiv otvivelaktligen anses utgöra sådant särskilt skäl som enligt § 5 förbudslagen kan motivera förvärvstillstånd. Bolaget har också tidigare erhållit tillstånd av Kungl. Maj:t att förvärva fast egendom för sådant ändamål. I fråga om Asa är emellertid att märka, att egendomens areal uppenbarligen vida överstiger vad som erfordras för försöksverksamheten på aspodlingens område och att således ett tillstånd för bolaget att förvärva egendomen i realiteten skulle inneburi att bolaget erhållit en mycket avsevärd skogsareal, vilken skulle användas för att trygga bolagets råvarubehov. Av förarbetena till 1925 års lag framgår emellertid, att dispensmöjligheten i § 5 icke är avsedd att komma till användning i sådana fall, där fastighetsförvärvet endast eller väsentligen avser att skaffa mark för virkesfångst. I förarbetena till lagen uttryckes detta så, att »tillstånd borde sålunda icke beviljas, där fastighetsförvärvet tydligen avsåge allenast eller väsentligast att skaffa mark för virkesfångst åt sågverk, utan det borde kunna angivas något tillämnat användningssätt för marken som synes viktigare än dess nyttjande till jordbruks-

ändamål.» Att Asa herrgård icke såldes till tändsticksbolaget torde sålunda få anses stå i överensstämmelse både med 1925 års lag och med Washingtonöverenskommelsen.

Även vid prövning av övriga anbud har Kungl. Maj:t uppenbarligen haft både full rätt och skyldighet att pröva vilken av anbudsgivarna som ur allmänna synpunkter kunde anses lämpligast. Då Kungl. Maj:t härvid stannat för att domänstyrelsen ur dessa synpunkter borde ges företräde, har emellertid samtidigt också måst beaktas vad i Washingtonöverenskommelsen sagts om att vederbörlig hänsyn skulle tagas till önskvärdheten av att erhålla högsta möjliga pris. Det pris som tändsticksbolaget bjudit har uppenbarligen kunnat påverkas av den speciella användning av marken som bolaget räknat med och kan därför knappast anses ge ett tillförlitligt uttryck för egendomens värde vid normal användning. Däremot kan den av näst högsta anbudsgivarna bjudna köpeskillingen anses ge uttryck för de högsta pris som vid normal användning kunnat erhållas för egendomen. Med hänsyn till detta förefaller det riktigt att detta pris utagits vid försäljningen.

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL: Herr talman! När man går att bedöma frågan om försäljningen av Asa gård, är det första, som tilldrar sig uppmärksamheten, det sätt, på vilket anbudet ingåvos. Inom allmän affärsverksamhet är det allmän god sed när det gäller anbudsgivande, att icke någon av anbudsgivarna underrättas om vad övriga anbudsgivare ha lämnat för anbud. I detta fall blev emellertid domänstyrelsen underrättad om att tändsticksbolaget hade bjudit ett betydligt högre pris. Ett sådant tillvägagångssätt stämplas med all rätt inom den allmänna affärsverksamheten som ohederligt, och det är inte mindre ohederligt för att det sker genom den första statsmakten.

Jordbruksministern invänder nu, att tändsticksbolaget visserligen kunde ge detta högre pris på grund av det sätt,

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

på vilket det kunde utnyttja marken, men att det ur allmänna synpunkter vore mera lämpligt, att domänverket fick inköpa den. Man måste givetvis ställa sig verkligt undrande inför ett sådant påstående. Det är ju en bekant sak, att tändsticksindustriens råvara — aspvirket — minskas undan för undan mycket hastigt särskilt inom de län, där tändsticksbolaget normalt brukar köpa sitt behov av aspvirke — huvudsakligen de småländska länen.

Tändsticksindustrien kan uppenbarligen ur nationella synpunkter såväl som ur allmännyttans väl jämföras med vilken annan industri som helst, och om man skall se saken ur den synpunkt, som anlades av statsrådet när han här yttrade, att det var lämpligast ur allmännyttans synpunkt att domänverket köpte egendomen, undrar jag, om domänverket kan utnyttja denna mark och denna skog på ett ur allmännyttans synpunkt värdefullare sätt än tändsticksbolaget skulle göra. Och om där finns mera mark än som lämpligen kan för framtiden utnyttjas såsom odlingsmark för aspplantering och den övriga skogsmarken därför skulle utnyttjas för bolagets eget behov i övrigt, så kan inte heller det anses vara någonting orätt.

Det är ju inget självändamål, att tändsticksbolaget kan tillgodose en viss del av sitt virkesbehov från egen mark, ty det blir ju precis samma förhållande som när domänverket tillgodoser sitt behov av råvara för sina industrier och annat från sina egna marker. Det blir inte ett dugg mer allmännyttigt, därför att det är domänverket som äger marken. Avkastningen av statens skogar är ju för övrigt inte så lysande, att man kan tala om att det speciellt ur allmännyttans synpunkt är så bra att staten köper mycket skogar. Deras avkastning är ju i stället jämförelsevis liten.

Beträffande möjligheten att utnyttja Asa på ett ur andra synpunkter lämpligt sätt, nämligen att försälja arrendegårdar till arrendatorerna eller att där anlägga en skogsvårdsgård, har ju tändsticksbolaget förklarat sig villigt att ställa all den mark till förfogande, som be-

hövs därför, och att sälja gårdarna till arrendatorerna.

Ur synpunkten att för den tyskägda egendomen få fram högsta möjliga pris hade det väl också varit riktigt, att det högsta anbudet hade antagits. Det var ju här frågan om att få så mycket pengar som möjligt till dem, som skola ha del av denna hjälp.

Från dessa synpunkter, dels vanlig affärsmoral och dels allmännyttan av Asa egendom, kan man tryggt påstå, att om det högsta anbudet hade antagits i vanlig ordning utan några underhandsmeddelanden till en viss spekulant att ge högre anbud, hade detta varit riktigt handlat, och Asa herrgårds jord och skogsmarker hade med säkerhet kommit till en ur allmännyttans och affärsnyttans synpunkt bättre användning än nu.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag har begärt ordet på nytt redan nu därför att kammaren kanske av herr Anderssons anförande kunde få den uppfattningen, att denna affär har förts på ett sätt som den inte har.

Det är nämligen så, att domänverket har avgivit ett bud, och sedan har helt enkelt Kungl. Maj:t dekreterat, att domänverket skall köpa egendomen till ett högre pris. Domänverket har således inte givits några möjligheter att vid sidan av de andra höja sitt anbud och har icke heller gjorts underkunnigt om andra bud, så att det ställts i någon speciell gynnsam situation.

När Kungl. Maj:t här hade att pröva buden och med hänsyn till 1925 års förbudslag kom till den slutsatsen, att tändsticksbolaget icke var en köpare, som om man ville respektera förbudslagens anda och mening kunde komma i fråga, så fick man välja bland de övriga anbudsgivarna, och då ansåg Kungl. Maj:t, att domänverket representerade kronans och det allmännas intresse på bättre sätt än någon av de andra anbudsgivarna. För att man emellertid skulle kunna stå till svars även gentemot de tyska intressena, resolverades och de-

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

kreterades det helt enkelt, att domänverket fick köpa egendomen för ett pris, som motsvarade den näst högsta anbuds-givarens.

Det är enligt vad jag förstår ostridigt, att det ligger i Kungl. Maj:ts hand att bedöma, huruvida dispensregeln i 1925 års förbudslagstiftning skall tillämpas i ett fall som detta eller icke. Om herr Andersson läser förbudslagen, tror jag att han kommer att förstå regeringens ståndpunkt och beslut. Det hade faktiskt inte stått i överensstämmelse med förbudslagens anda och mening att ge ett bolag möjlighet att köpa den jord och framför allt den skogsmark, som Asa herrgård innehar.

Det kan sägas, att bolaget har behov av att förstärka sin råvarubas. Men onekligen är det så, att marken allttjämt ligger där den ligger och att den måste utnyttjas. Bolagets möjligheter att skaffa råvara äro beroende av om prissättningen på asptimmer blir så attraktiv, att skogsägare och jordbrukare i trakten ha något intresse av att ta ut asptimmer till råvaruleveranser åt bolaget. En popularisering av aspodlingen kan ju bli ett resultat av den försöksverksamhet, som bolaget nu bedriver på mark, som det fått efter tillstånd av Kungl. Maj:t, och denna försöksverksamhet kan väl också få tjäna som undervisningsmaterial för de jordbrukare i trakten, som vilja slå sig på aspodling.

Jag vill således med detta ha sagt, att frågan om tillgodoseende av bolagets behov av råvaror varken står eller faller med att bolaget rör om Asa herrgård. Vad det här gäller är att odlingen blir ekonomiskt lönande och att den populariseras, så att de jordbrukare, som äga för aspodling lämplig mark, bli intresserade för denna odling och sålunda kunna svara för råvaruleveranser till bolaget.

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL (kort genmäle): Herr talman! Om det, som jag mycket väl vet, förhöll sig så, att regeringen gav domänstyrelsen i uppdrag att höja sitt pris, så spelar det i sak inte så stor roll, om det är en order eller

ett meddelande till domänstyrelsen att höja anbudet.

Det står givetvis regeringen fritt att som den vill bedöma hur förbudslagen för bolag att köpa skog skall tillämpas, men det står också svenska folket fritt att bedöma, om tolkningen är ur allmännyttans synpunkt den riktigaste. Och det är här som konstitutionsutskottets majoritet har den uppfattningen, att vad som skedde icke var ur allmännyttans synpunkt det lämpligaste.

Herr statsrådets resonemang om att det är en prissättningsfråga, huruvida tändsticksbolaget kan få köpa asp eller icke, bottnar väl i första hand i den frågan, om det finns asp att köpa, innan man kan tala om prissättning. En mycket stor del av det småländska skogsområdet är inte alls lämpat för aspvirkeproduktion därför att röta mycket tidigt uppträder, och det är mycket små områden på vilka det växer verkligt frisk asp. Jag känner mycket väl till att detta är fallet inte minst i Jönköpings län, och det är likadant i Kronobergs län. Därför behöva de områden som finnas mycket väl tillvaratagas. Nu gäller frågan endast, om domänstyrelsen kommer att sörja för att det på denna mark kommer att växa upp lika mycket asp som om bolaget haft marken. Det tror i varje fall inte jag.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr Gustav Emil Andersson har i sina inlägg starkt pläderat för att tändsticksbolaget borde få köpa Asa säteri; om det högsta anbudet hade antagits, hade det varit riktigt handlat, sade herr Andersson.

Nyss visade herr Sträng i sitt första anförande, att det både av 1925 års förbudslags ordalydelse och av motiven till lagen är fastslaget, att ett bolag inte bör få köpa mark för att därmed skaffa sig virkesfångst. På det sättet har denna lag tillämpats av jordbruksminister Bo von Stockenström, efter honom av mig, därefter av herr Pehrsson-Bramstorp, sedan återigen av mig och nu av statsrådet Sträng.

Jag tillåter mig här att ställa den frå-

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

gan till herr Andersson: Förhåller det sig alltså så, att bondeförbundet lämnar den grund, varpå denna förbudslag vil- lar, och går emot den praxis, som vi från skilda håll ha tillämpat under den gångna tiden? Är det alltså så, att bondeförbundet numera vill gå in för att bolag skola trots lagen få köpa mark för virkesfångst?

Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

Herr ANDERSSON, GUSTAF EMIL (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga att jag talar i denna fråga inte å bondeförbundets vägnar utan som ledamot av konstitutionsutskottet.

Sedan vill jag erinra finansministern om att det har förekommit, att bolag ha köpt skog även under de senare åren, men det har varit fråga om specialfall, där det gällt en speciell industri som behövt ett särskilt virkessortiment. Förhållandet var här ett annat, och bolaget var i det fallet inte jämförbart med andra bolag. Men förbudet har i alla fall inte alltid tillämpats fullständigt strikt.

Herr statsrådet SKÖLD: Jag kan försäkra att det har inte tillåtits bolag att köpa skogbärande mark annat än i överensstämmelse med de särskilda regler, som finnas angivna i lagen.

Vidare vill jag påpeka, att om ett tändsticksbolag behöver ha mark för virkesfångst av asp, så skall väl ett sågverksbolag få lov att köpa mark för virkesfångst av gran och tall o. s. v. Kan man göra någon skillnad på det sätt, som herr Andersson här vill?

Herr HERLITZ: Herr talman! Det är inte min mening att blanda mig in i debatten om vem som skulle få köpa Asa herrgård, denna fråga som redan givit anledning till fyra anföranden från statsrådsbanken. Som kammaren har iakttagit av detta memorial är det två synpunkter, som konstitutionsutskottet har anlagt på denna fråga. Den ena syn-

punkten har utvecklats av herr Andersson, och den andra är den, att utskottet har ansett, att över huvud taget ingen likvidation av denna egendom borde ägt rum.

Man har frågat sig, varför konstitutionsutskottet har gripit in i just detta enstaka fall. Ja, därom får jag göra den bekännelsen, att det är här som i många andra fall: konstitutionsutskottet har svårt att skaffa sig en sådan överblick att det vågar säga, om det finns andra fall, som ligga på samma linje, och om de fall, som ha kommit under vår uppmärksamhet, äro de som äro mest värda att läggas fram för kamrarna. Vi kunna inte åtaga oss att fälla något sådant omdöme, då vi nu lägga fram detta fall, som har synts oss ur flera synpunkter anmärkningsvärt.

Låt mig betona vad frågan, huruvida en försäljning skulle äga rum eller icke, egentligen gäller.

Det är ju inte fråga om att den kontrollag, som vi ha, i och för sig påkallar någon likvidation av tysk egendom. Den skapar en möjlighet att handla, men den ålägger oss ju inte någon skyldighet. Något skäl för en likvidation ligger icke heller i vad reservanterna i konstitutionsutskottet ha antytt om att likvidationen skulle vara önskvärd för att vi därigenom skulle få litet mera tillgångar att fördela på våra nödlidande svenska borgenärer gentemot Tyskland. Det kan vara synd om dessa borgenärer, men det kan inte vara tal om att detta önskemål att skaffa pengar åt dem skulle vara skäl nog för ett sådant ingripande som här har skett. Det har inte heller från statsrådsbanken antytts någon som helst anslutning till den tankegången.

Nej, saken gäller här huruvida den överenskommelse med segrarmakterna, som vi tvingades ingå 1945 i det dåvarande läget, verkligen tvingar oss att likvidera denna egendom och ställa köpeskillingen till förfogande för våra svenska borgenärer. Därom ha vi i utskottet så gott vi kunnat försökt bilda oss en föreställning genom att studera överenskommelsen. Den är föga precis

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

utformad, och för en utomstående är det litet svårt att få ett grepp om den. Men de citat ur denna överenskommelse, som återfinnas i konstitutionsutskottets memorial på s. 9, tyckas oss peka på att regeringen i denna överenskommelse i det nu föreliggande fallet hade goda grunder för att *icke* gå till en likvidation.

Jag vill särskilt peka på det förhållandet att överenskommelsen ju direkt gav möjlighet för Kungl. Maj:t att göra undantag för personer, vilkas fall »förtjänade särskild behandling». Vi ha nu i konstitutionsutskottet tyckt, att det var någonting särdeles med denna egendom, som i varje fall redan före det första världskriget kommit i en tysk ägares händer och som sedan under i det närmaste 20 år hade brukats av en svensk man, måg till ägaren.

Skälet till att vi nu mena, att man här skulle gjort sitt yttersta vid begagnandet av de möjligheter till undantag från likvidationsförfarandet, som Washingtonöverenskommelsen erbjuder, är naturligtvis — det måste vi ju allesammans vara överens om — att det som vi ha tvungits att göra gentemot tyska ägare i landet är någonting, som — i varje fall i ett sådant extremt fall som det här föreliggande — måste kännas som mycket stötande för svensk rättsuppfattning.

Vad det gäller är helt enkelt att avhända en ägare hans egendom. Vad får han i likvid? Jo, han får i likvid utsikten att vid en realisation, som på ett eller annat sätt antages äga rum genom segrarmakternas försorg, få någon liten del av de medel, som stå till förfogande. Jag tror att alla initierade räkna med att det blir ytterst obetydliga belopp. Det gäller sålunda helt enkelt att fråntaga utlänningar deras egendom mot en i varje fall ytterst oviss ersättning. Det är sådant som vi inte vilja göra gentemot svenska medborgare, och man har sedan gammalt här i landet hållit rätt styvt på att man bör vara försiktig vid en sådan behandling också av utlänningar.

Jag får kanske i detta sammanhang erinra om att vi ha haft anledning i andra

sammanhang att begrunda sådana här spörsmål. Det har funnits stater, där det förekommit svensk egendom och där man har funnit sig föranlåten till allsköns konfiskationsåtgärder och vad det nu eljest har hetat. Svensk egendom har sålunda konfiskerats. Vi ha varit ganska upprörda däröver och protesterat däremot. Men vi komma genom det förfarande, som vi här ha tvungits till av omständigheterna och som vi naturligtvis i stort sett ha acceptera — det är ingenting att göra åt den saken — i ett tråkigt läge, som manar till försiktighet i de gränsfall, där vi ännu kunna ha någon handlingsfrihet.

Låt mig belysa saken genom ett citat ur Neue Zürcher Zeitung, en tidning som vi ju äro vana att återropa här i kammaren som uttryck för en måttfull opinion. Den säger följande om vår situation: »Det saknar inte en viss tragikomik att de allierade och neutrala, såsom Sverige, vilka utan hänsyn till folkrätten tagit i beslag privat egendom i utlandet, nu bli slagna av de kommunistiska regeringarna med sina egna argument. I Ungern och i Kina ha de allierades privategendom och också svenska medborgares blivit tagna i beslag, och vederbörande staters advokater ge nu med sina plaidoyéer mot detta brott mot de mänskliga rättigheterna de bästa argumenten för ett tyskt försvar gentemot Sverige.» Jag ber, herr talman, att detta icke måtte uppfattas såsom om jag ställde mig bakom vad som här citerats. Jag ville bara ge en liten antydning om hur saken kan te sig utåt.

Jag tror över huvud taget, herr talman, att vi ha anledning i detta land att besinna konsekvenserna av hela den likvidationspolitik, som grundades 1945. Man kan inte undgå att tänka på med vilka ögon man ser på detta förfarande på det håll, där man träffats av det. För min del måste jag bekänna, att jag ser det som något olustigt, att just i det ögonblick, då man väntar att Tyskland åter efter en tid av politisk inaktivitet skall träda fram på världjobanan och erkännas såsom en europeisk stat, så gå vi, exempelvis genom arrangemanget med »tysk-

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

medlen», till en klarering av våra mellanhavanden, vid vilken tyskarna inte på något vis äro en förhandlande part, utan där avgörandena rörande Tysklands och dess medborgares rätt träffas dem helt oåtsporda.

Detta har varit, herr talman, de synpunkter, som gjort att jag för min del deltagit i denna anmärkning.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av herr Herlitz' yttrande, så mycket hellre som jag nog har ett större reellt ansvar för denna fråga än min kollega statsrådet Quensel.

Herr Herlitz förklarade, tror jag, inte mindre än tre gånger i sitt yttrande, att Sverige hade *tvungits* att ingå Washingtonavtalet med de allierade. Det var ingalunda fallet. De utövade inte något tvång på oss, utan vi ingingo avtalet efter vägande av de fördelar och olägenheter, som voro förenade med det.

Jag vill också strax säga, att Sverige hade redan före Washingtonavtalet biträtt de allmänna riktlinjer angående eliminering av tyskt ekonomiskt inflytande i främmande länder, som de allierade hade uppställt och som för dem voro ett av deras krigsmål.

Jag skall alltså för min del be att få helt ta avstånd från den politiska uppfattning, som herr Herlitz gav uttryck för då han framställde detta såsom ett övergrepp närmast från de allierades sida: de hade velat tvinga oss att delta i deras ansträngningar att eliminera det tyska inflytandet, som de ansågo hade en stor del i de händelser, som ledde till världskrigets utbrott.

Herr Herlitz erkände emellertid, att Washingtonavtalet är bindande för oss. Han tolkade det emellertid på det sättet att i detta fall skulle en egendom av denna art inte ha likviderats. Vi voro inte skyldiga till det.

Utskottet säger i sitt memorial, att någon skyldighet till likvidation inte kan härledas ur Sveriges utfästelse att taga hänsyn till »nödvändigheten att

fullständigt eliminera alla former av tysk kontroll och ekonomiskt inflytande».

Jag frågar då: Hur kan herr Herlitz eller utskottet utan vidare påstå, att Washingtonavtalet icke innebär en skyldighet för oss att eliminera detta tyska inflytande i Sverige? Det är bara ett löst påstående, som inte har ringaste sannolikhet för sig, när herr Herlitz tolkar avtalet på detta sätt. Vidare kommer han fram till att den undantagsbestämmelse, som finns i avtalet och som säger, att undantag kan göras för personer, vilkas fall förtjäna särskild hänsyn, skulle passa in just på det fall som här är aktuellt.

Jag må säga att det är en mycket besynnerlig uppfattning som herr Herlitz har om hela detta problemkomplex, när han menar, att de svenska statsmakterna med all rätt och i överensstämmelse med avtalet kunna likvidera all möjlig tysk egendom, exempelvis aktier i industriföretag och kapital som står på bank, men när de kommo fram till en fastighet, värd omkring fem miljoner, som ägts av rustningsmagnaten Stinnes, då skulle de stanna och säga: »Det här få vi inte förgripa oss på! Denna Stinnesfamiljens enskilda äganderätt får svenska staten inte under några förhållanden röra vid!»

Tror herr Herlitz, att våra medparter i överenskommelsen i Amerika, England och Frankrike verkligen godkänt en sådan avtalstolkning, att det var den sortens personer, som vi skulle ta särskild hänsyn till och undantaga från likvidationsförfarandet? Det är väl alldeles tvärtom. Det var väl just sådana personer man från allierat håll ville framför allt komma åt, när det gällde att eliminera deras inflytande i främmande länder.

Det heter i utskottets memorial såsom ett argument för att detta undantagsfall just passade på den Stinnesska fastigheten, att denna fastighet »trots ägarens nationalitet i realiteten hör närmare samman med Sverige än med den ifrågavarande staten».

Jag skall be att få lämna några upp-

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

lysningar, som flyttkapitalbyrån har givit angående uppgifter, som den nuvarande ägarinnan, Hugo Stinnes' änka Cläre Stinnes, själv har lämnat i detta ärende: »Cläre Stinnes har uppgivit, att hon icke vore den verkliga ägaren till säteriet, att den reella och ekonomiska äganderätten från henne år 1926 övergångt på ett bolag i U. S. A., Hugo Stinnes Corporation, genom att till detta bolag då överlämnats en inteckning å säteriet å 2 200 000 kronor, vilket belopp överstigit fastighetsvärdet, att orsaken till att försäljningen av säteriet på vanligt sätt icke skett varit den svenska lagstiftningen om utlännings förvärv av fast egendomen samt att Cläre Stinnes broder, Egmundo Wagenknecht, vilken icke varit tysk medborgare och numera vore avliden, år 1933 köpt säteriet av det amerikanska bolaget genom att förvärva inteckningen.»

Nu har med allt fog flyttkapitalbyrån underkänt dessa äganderättsanspråk från andra släktingar i familjen Stinnes och sagt, att eftersom icke enligt svensk lag äganderätten övergått till någon annan, är det fortfarande Cläre Stinnes, som har äganderätten. Utskottets uttalande om att egendomen i realiteten hör närmare samman med Sverige än med Tyskland, kommer härigenom i en säregen belysning. Nog är det, för att använda herr Herlitz' eget uttryck, någonting »särdeles» med denna fastighet, men inte är det något sådant, som bör hindra de svenska statsmakterna från att inbegripa den i likvidationen.

Av vad jag här sagt framgår också, att jag finner det fullkomligt opåkallat när herr Herlitz vill göra gällande, att detta fall har varit »stötande för svensk rättsuppfattning». Och han går vidare och säger, att över huvud taget är hela denna likvidation — på nytt använde han uttrycket att vi tvingats till den — stötande för svensk rättsuppfattning genom att vi ta ifrån här boende utländska medborgare deras egendom.

Han fullföljer sedan en tankegång, som utvecklades av andra talare från hans parti för några veckor sedan i denna kammare, att det som här skett var lik-

ställt med de konfiskationer, som föresiggå i en del östeuropeiska länder, där staterna lägga sig till med utlännings ägendom utan betalning. Herr Herlitz, som dock har sysslat med detta ärende i konstitutionsutskottet, är alltså så litet inne i hela denna mekanism, att han tror att det här är en konfiskation. Våra rättsägare ha ju motfordringar i Tyskland. Om nu tyska staten och tyska folket göra ekonomisk bankrutt på grund av kriget och inte kunna uppfylla sina ekonomiska förpliktelser mot oss och vi då försöka få en del av dessa förpliktelser uppfyllda genom clearingen och genom dessa likvidationer, är det detsamma som en konfiskation? Jag tillägger, att det ju framgår av utskottets uttalande, att svenska staten här betalar 4,5 miljoner kronor. Är det den sortens konfiskation som sker i de länder, som herr Herlitz nyss talade om? Behandlades utlänningsarna på det sättet i dessa länder, skulle det inte alls finnas någon sådan anledning till kritik mot dem som det nu finnes. Dessa länder konfiskera nämligen utan ersättning. Här betalas däremot i själva verket en ersättning, och ur denna ersättning söka sedan våra fordringsägare få betalt för en del av sina fordringar — de stå ju ändå utan täckning för en god del av dem på grund av Tysklands bankrutt.

Jag vill slutligen beträffande den andra anmärkningen i detta ärende, den som gäller anbudsförfarandet — detta har ju redan berörts av jordbruksministern och finansministern — bara tillägga, att nog är det en smula besynnerligt, att herrarna i de borgerliga partierna här ha anmärkt mot att priset blev för lågt och sagt, att vi borde ha tagit det högsta anbudet, medan de för ett par veckor sedan förklarade, att anbudet rörande tyskgruvorna var för *högt*. Jag minns inte med säkerhet hur herr Herlitz röstade i den frågan, men han brukar ju även efter sina eskapader i den högre rättsfären komma ned på fötterna och hamna hos sitt parti. Jag gissar därför, att herr Herlitz den gången röstade för att regeringen borde ha avgivit ett lägre anbud på tyskgruvorna än regeringen hade

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

givit. Men någon konsekvens bör det väl ändå vara även när konstitutionsutskottet gör sina dechargeanmärkningar!

Herr KARLSSON, GOTTFRID: Herr talman! Det kan inte falla mig in att uppta kammarens tid någon längre stund vid den sena timme, då vi ha fått detta ärende till behandling. Det kan inte heller vara så mycket att tillägga för oss reservanter utöver det svar som regeringen har givit på den anmärkning, som riktats mot den av halva antalet ledamöter i konstitutionsutskottet — vi reservanter äro ju lika många som de ledamöter som stå bakom anmärkningen, och det är alltså med lottens hjälp anmärkningen blivit en anmärkning av utskottet, men därom skall jag inte vidare göra några utläggningar. När man i ett utskott är i det läget, att det står lika många ledamöter på vardera sidan, måste det ju på något sätt, även om det skall ske med lottens hjälp, avgöras vilket beslut som skall bli utskottets.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att under debatten i utskottet om denna sak var det egentligen den materiella sidan av saken som diskuterades. Den formella sidan, som den primära anmärkningen nu gäller, var det mindre debatt om i utskottet, och den fick inte en sådan framskjuten plats som den sedan har fått.

Herr Herlitz och hans kolleger inom utskottsmajoriteten säga bland annat, att det måste anses stötande för rättskänslan, att en sådan försäljning som denna har skett. Han framhåller också, att denna överenskommelse har påtvingats oss. Hans excellens herr utrikesministern har ju gett mycket klara besked om hur det förhåller sig med den saken. Överenskommelsen har på sin tid varit förelagd riksdagen, och riksdagen har således varit med om att godkänna den. Jag kan inte erinra mig, att det då gjordes gällande, att man hade tvingat på oss denna överenskommelse. Om annan tysk egendom av denna natur enligt överenskommelsen skulle omhändertas av flykt-

kapitalbyrån för att av den användas i det syfte, som excellensen Undvén nyss talade om — för att låta svenska fordringsägare få någon del av sina fordringar täckta — varför skulle man då, fråga vi reservanter, hejda sig inför likvidationen av just denna egendom, som ju ägdes av den stora rustningskoncernen Stinnes? Det är väl snarare tvärtom så, att det skulle verka stötande för den allmänna rättskänslan, om man skulle ha stannat inför den och inte tagit med den.

Jag skulle också vilja säga några ord till herr Andersson. I utskottets memorial hävdas, att man skulle ha tagit det högsta anbudet. Utskottsmajoriteten tar inte hänsyn till det förhållandet — vilket med skärpa har anförts från regeringsbänken — att vi ha en lag om förbud för bolag att i vissa fall förvärva fast egendom. Och det måste väl ändå vara regeringens skyldighet att ta hänsyn till denna lags bestämmelser, när den hade att överväga, huruvida Tändsticksbolaget skulle få bli köpare eller inte. Sedan finansministern lämnat uppgift om den praxis, som olika jordbruksministrar under en lång följd av år ha tillämpat vid tolkningen av lagens bestämmelser, tycker jag, att det knappast kan vara möjligt att vidare driva den mening som herr Andersson med sådan skärpa gjorde sig till tolk för.

Sedan klandrade herr Andersson anbudsförfarandet, och han använde mycket starka uttryck i sin förkastelsesdom över detta. Men sedan statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet lämnat upplysning om det verkliga förfaringsättet i det här fallet, tycker jag inte, att herr Anderssons resonemang håller.

Vi som reserverat oss — halva antalet utskottsledamöter — ha inte ansett, att det ärende, som här är under diskussion, har handlagts på ett sådant sätt, att det finns anledning att framställa någon anmärkning mot regeringen.

Herr LINDÉN: Herr talman! Jag skall endast göra mig skyldig till några få

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

ord i denna fråga, men jag vill gärna verifiera vad herr Gottfrid Karlsson redan har antytt, nämligen att behandlingen i utskottet följde ungefär samma program som ärendets behandling här i natt. Man började således med prisfrågan och gjorde den till huvudfråga, men gled småningom över på rättsfrågan. Det har ju också klart uttryckts här av bl. a. herr Herlitz, att vad saken gäller är just, huruvida en överenskommelse med segrarmakterna — såsom herr Herlitz uttryckte saken — ställer oss i ett tvångsläge eller inte.

Nu ber jag kammarens ledamöter om tillgift för att jag läser innantill i utskottsmajoritetens yttrande. Där lämnas en redogörelse för gällande regler, för Washingtonöverenskommelsen o. s. v., och så konstaterar utskottet: »Av den lämnade redogörelsen framgår, att riksdagen givit Kungl. Maj:t fullmakter till för svenska förhållanden osedvanliga, långt gående inskridanden mot bl. a. tysk egendom i Sverige samt att vårt land genom Washingtonöverenskommelsen i förhållande till främmande makter åtagit sig vittgående förpliktelser rörande likvidering av dylik egendom.» Men utskottet konstaterar samtidigt, att Washingtonöverenskommelsen gav »Kungl. Maj:t full frihet att pröva, huruvida en sådan särskild behandling, varom överenskommelsen talar, i detta fall bort komma till användning». Strax dessförinnan, men i sammanhanget, skriver utskottet: »Denna överenskommelse» — således Washingtonöverenskommelsen — »öppnar dock möjlighet för *undantag* i speciella fall från ett dylikt förfarande.»

Jag skall inte fördjupa mig i själva rättsfrågan — den har tillräckligt belysts från regeringsbänken — men jag har fäst mig vid att utskottet anser det förhållandet, att Kungl. Maj:t inte har medgivit ett *undantag*, räcka som grund att bygga en konstitutionell anmärkning på. I verkligheten är det ju då så, att utskottet kräver, att detta undantag *skulle* ha gjorts, och eftersom Kungl. Maj:t inte velat vara med om detta, finner utskottet tillräcklig anledning till klander. Jag

har fäst mig vid detta såsom anmärkningsvärt.

Jag har vidare gjort den reflexionen — med rätt eller orätt — när det gäller själva anmärkningsförfarandet, att man har riktat anmärkning mot statsrådet Quensel för att han har velat *försälja* den ifrågavarande egendomen. Där kommer rättsfrågan in, och jag kan möjligen förstå, att man kan diskutera den. Men sedan riktar man anmärkning också mot statsrådet Sträng för att han *köpte* egendomen och för att han köpte den *för billigt*. Om ur rättsfrågesynpunkt en anmärkning gentemot statsrådet Quensel skulle vara skälig, så har jag dock litet svårt att förstå, hur statsrådet Sträng kan bli föremål för en anmärkning för att han inte har gjort av med tillräckligt mycket pengar! Han har ju tillvaratagit rikets sannskyldiga nytta genom att spara pengar.

Sedan är det en liten detalj, som jag tycker har en viss betydelse i sammanhanget. I gällande kontrollföreskrifter sägs det bl. a., att egendomen skall komma till en »ändamålsenlig och ur allmän synpunkt lämplig användning». Det har nu diskuterats möjligheten att över huvud taget kunna försälja egendomen till bolag. Jag vill i det sammanhanget påpeka, att representanterna för Aneboda, Asa och Berg — vilka kommuner skola sammanslås till en storkommun — i motiveringen för sin önskan att få köpa egendomen avgåvo ett omdöme, som föreligger i *en* version i en promemoria inom utskottet och i *en annan* version i det tryckta memorial, som utdelats i kammaren. I promemorian heter det såsom ett uttryck för den blivande storkommunens mening: »Enär Asa säteri omfattade cirka $\frac{2}{3}$ av Asa kommun samt den centralaste och bästa delen av kommunen och ägaren till säteriet icke tillåtit någon ny bebyggelse utan lagt ut torp- och arrendegårdar, med följd att socknen de sista årtiondena hastigt avfolkats med verkningar för såväl den enskilde som kommunen, som *äro så iögonfallande, att de knappast behöva diskuteras*, anser den blivande storkommunen Lamhult (vari kommunerna Anebo-

Ang. försäljningen av Asa säteri i Kronobergs län.

da, Asa och Berg skulle ingå) det enda riktiga att få bort detta *missförhållande* vara att kommunen inköper säteriet...»

Jag har velat få även detta till kammarrens protokoll. Här ha dock kommunala representanter på orten ansett sig kunna betyga, att det förekommer missförhållanden, »som äro så iögonenfallande, att de knappast behöva diskuteras». Under sådana förhållanden har det åtminstone för mig varit ytterst svårt att delta i en anmärkning emot det statsråd, som låter det allmänna förvärva denna egendom.

Jag skall inte på något sätt, herr talman, förlänga debatten ytterligare. Jag har bara — utöver vad som redan har blivit sagt från annat håll — velat föra de detaljer, för vilka jag nu har redogjort, till kammarrens protokoll.

Herr HERLITZ: Herr talman! Det är ju litet sent på natten, och vi äro väl trötta litet var. Hans excellens herr utrikesministern anmärkte med fog på att jag hade använt samma uttryck tre gånger och att jag också hade råkat begagna något ord, som kunde uppfattas som litet konstigt. Detta erkänner jag villigt, men malörer kunna hända litet var. Nog svek väl ändå klarheten hans excellens själv, då han ville nagla fast mig genom att jämföra min ståndpunkt i detta ärende med min förmodade ståndpunkt i avseende å köpet av tyskgruvorna. Han antog, att jag där var emot det högre budet, nämligen statens. Ja, men där var det fråga om statens ställning som köpare, huruvida staten skulle offra så mycket pengar på att köpa gruvorna. Men då vi i fråga om tyskgruvorna kommo i det läge, som är analogt med det vi diskutera i dag, nämligen då det gällde att jämföra det där privata anbudet på 4 miljoner eller vad det var och statens anbud — var det på 12 miljoner? — då är det självklart, att jag i det fallet lika väl som i det här önskade att man skulle ta det högsta bud, som förelåg. Den fråga jag hade att bedöma var en statsregleringsfråga, en fråga om förfogande över svenska statsmedel.

Jag beklagar, att jag inte är i stånd att uppta någon diskussion med hans excellens angående de rent personliga förhållanden, som här spelat en stor roll i debatten. Den store rustningsmagnaten dog för 26 år sedan, viskade någon till mig, men det är väl vid hans familj, som det skulle häfta något ont och som man är generad för. Jag beklagar, Eders Excellens, att jag verkligen varit litet mindre orienterad om dessa faktiska förhållanden. Jag skulle ha varit mera orienterad, ifall de upplysningar, som hans excellens nu meddelar i kammardebatten, hade kommit utskottet till handa, då utskottet i sedvanlig grundlagsenlig ordning hos vederbörande anhöll att få del av de handlingar, som tjänade till belysning av detta ärende. Det fingo vi emellertid icke.

Hans excellens förde ett resonemang, som till stor del gick ut på följande: Hur kan herr Herlitz påstå, att detta skulle vara något särfall, där man handlat annorlunda än i fråga om andra former av tyskt egendomsinnehav? Hela den invändningen faller ju bort genom att jag inte har vågat påstå, att detta fall intar någon särställning. Detta fall tycker jag är egendomligt, men huruvida det finns andra fall som kunde bedömas på samma sätt, har jag uttryckligen sagt att jag inte har åtagit mig att bedöma och inte heller trott mig vara skyldig att göra mig underrättad om.

Det var en alldeles främmande tanke för hans excellens, att här skulle förekomma någonting, som stred mot svenska rättsprinciper eller som man på något sätt skulle kunna kalla för konfiskation. Ja, det är väl så, att hans excellens och jag uppfatta dessa rättsprinciper på litet olika sätt. Låt mig ändå erinra om att då denna lag på sin tid antogs, rädde en allmän känsla på de håll, där man hade med den att göra, att det var någonting alldeles märkligt, som vi företogo oss; man kände sig bekymrad över de avsteg från god ordning, som då togos. Utskottet har citerat uttalanden från lagrådets sida och även från sammansatta utrikes- och första lagutskottet, som ge uttryck åt detta. Det har varit en

allmän känsla, att här är det något säregnet. Man tar det lugnt, ifall man som hans excellens säger, att det inte var konfiskation, eftersom här ju gavs betalning. Jag upprepar: Skola vi leka med dessa ord? Det gavs betalning till den gemensamma tyskmedelsfonden, men frågan är ju, huruvida ägaren, som råkade ut för konfiskationen, får någon betalning eller inte. Han har ju bara denna ovissa förhoppning, som jag talade om, på någon sorts utdelning i den tyska konkursen. Jag förstår, att hans excellens resonerar om denna sak mera ur synpunkten av förhållandet mellan Sveriges och Tysklands samlade intressen. Jag är kanske en liten smula gammaldags i det hänseendet, att för mig stå vid bedömandet av dessa frågor i första rummet den enskilde ägaren och hans rätt, han må nu vara tysk eller svensk.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag inte förlänga debatten. Jag vill bara först konstatera, att herr Herlitz erkänner, att han inte har en aning om huruvida detta är ett särfall, utan menar att kanske alla fall äro ungefär likadana. Hur kan han då påstå, att just undantagsbestämmelsen skulle ha tillämpats på detta fall? Varför skulle just här gälla bestämmelsen om personer, som kräva särskilt beaktande?

Han säger vidare, att detta i alla fall är en konfiskation. Jag skall be att få påpeka för herr Herlitz, att då vi i vissa fall ha avgivit protest mot främmande länder för att de ha konfiskerat svensk egendom, har det varit en anklagelse mot dessa länder för att de utan att betala någonting ha tagit hand om och nationaliserat svensk egendom. I detta fall betalar svenska staten högst reella pengar, och det har ju varit tvist här i kammaren om köpeskillningens lämpliga storlek. Svenska staten gör sig alltså inte skyldig till några konfiskatoriska åtgärder.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

Ang. nådeinstitutets tillämpning i fråga om rattfyllerister.

Vid memorialet funnos fogade åtskilliga reservationer, innefattande av utskottet avslagna yrkanden om anmälan enligt § 107 regeringsformen. Enligt en av dessa reservationer, betecknad med III, hade herrar *Gustav Emil Andersson*, *Pettersson* i Norregård, *Swedberg* och *Olsson* i Mora med anledning av Kungl. Maj:ts i protokollet över justitieärenden den 1 april 1949 omförmälda beslut över en nådeansökan av en person, vilken av hovrätt dömts till fängelse för onykterhet vid förande av bil samt ovarsamt förande av bil, ansett sig böra mot den allmänna bakgrunden av nådeinstitutets tillämpning i fråga om rattfyllerister påyrka anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredraganden, statsrådet Zetterberg.

Härom yttrade nu

Herr **BJÖRCK**: Herr talman! Det är med anledning av reservationsanmärkning nr 3 jag begärt ordet. Det gäller nådeärenden vid rattfylleri. Jag hade inte tillfälle att delta i utskottsbehandlingen — jag var den dagen i jordbruksutskottet — eljest hade jag utan tvekan anslutit mig till reservationen.

Vi ha i riksdagen senast förliden höst diskuterat rattfylleriet med anledning av tvenne motioner i denna kammare, båda väckta av ett par framstående jurister, professor Holmbäck och hovrättspresident Schlyter. Vid detta tillfälle var det även fråga om sättet för beviljande av nåd för personer, som ådömts straff för rattfylleri, och detta blev föremål för en rätt ingående diskussion. Vad jag särskilt vill stryka under här, är ett uttalande av statsrådet och chefen för justitiedepartementet Zetterberg. Han gjorde då följande uttalande: »Om en person, som gjort sig skyldig till rattfylleri, skall få nåd, fordras det andra och mycket starkare skäl än när det gäller nådeansökningar för de flesta andra brott.» Man måste därför, som reservanterna också framhålla, bli något förvånad över att antalet benådade

Interpellation ang. utvidgningen av Svenska lastbilaktiebolagets verksamhet m. m.

rattfyllerister synes öka, trots den inställning till detta problem, som statsrådet Zetterberg tillkännagav vid tillfället i fråga.

Under år 1948 ha över 100 personer, som dömts för rattfylleri, sökt nåd. Av dessa fingo 27 sina ansökningar helt eller delvis bifallna, därav 12 mot högsta domstolens avstyrkande. År 1949 var antalet nådeansökningar för liknande brott 144, och av dessa blevo 39 bifallna. Vi ha i det memorial, som vi nu behandla, på s. 13 ett skrämmande exempel på hurusom en person, som vid upprepade tillfällen ådömts straff för fylleri och dessutom vid tvenne tillfällen gjort sig skyldig till rattfylleri och ovarsam framfart, likväl av nåd fått villkorlig dom, trots högsta domstolens avstyrkande. Jag rekommenderar kammarens ledamöter att studera saken på s. 13 i det memorial vi här ha framför oss.

Jag vill gärna erkänna justitieministerns humana och välvilliga inställning till dessa problem, men man måste ändå fråga sig, om inte ändamålet med straffet, som är att avskräcka folk från att föra bil i onyktert tillstånd, förfelas, om vederbörande har utsikt att antingen få villkorlig dom eller av nåd få straffet efterskänkt. Jag är övertygad om att dessa personer, som inte kunna låta bli att använda sprit, även om de skola köra bil, resonera som en av de ynglingar, som för en tid sedan gjorde sig skyldig till bilstölder. Han försökte få en kamrat med sig, och denne menade, att det var farligt, därför att de kunde bli tagna av polisen. »Det betyder ingenting», sade då ynglingen, »det blir på sin höjd en månad villkorligt, och det är ju det samma som ingenting». Så torde också dessa rattfyllerister resonera, när de se, att det är så pass lätt att få nåd.

Det på senaste tiden allt mera ökade antalet motorfordon såväl i städerna som på landsbygden kräver ökad vaksamhet och försiktighet av alla vägfarande, inte minst dem som föra bil. Det måste därför vara ett allmänt intresse, att den, som gör sig skyldig till vårdslöshet eller onyktighet vid förande av motorfordon, straffas på ett sätt, som avskräcker så-

väl honom själv som andra från att negligera gällande trafikregler.

När det sedan gäller nådeärenden i allmänhet, skulle jag vilja instämma i ett uttalande, som gjordes av hovrättspresidenten Schlyter vid en debatt i första kammaren den 1 december förlidet år och som jag tillåter mig att här citera. Han sade: »Jag tror att utvecklingen bör gå i den riktningen, att en mycket väsentlig del av nådeinstitutets tillämpning överflyttas på domstolarna, så att tillämpningen av den rätt föräldrade metoden, att dessa frågor skola avgöras i konselj, väsentligen nedbringas.» Då herr Schlyter under åtskilliga år varit hovrättspresident samt i flera år statsråd och chef för justitiedepartementet, måste detta hans uttalande beaktas och respekteras.

Herr talmanen hemställde nu, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Interpellation ang. utvidgningen av Svenska lastbilaktiebolagets verksamhet m. m.

Herr ESKILSSON erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I kungl. propositionen nr 65 till 1949 års riksdag angående lån till Svenska lastbilaktiebolaget (SLAB) lämnas en redovisning rörande SLAB:s verksamhet

Interpellation ang. utvidgningen av Svenska lastbilaktiebolagets verksamhet m. m.

år 1948. Därav kan inhämtas bl. a. att driftinkomsterna uppgå till i runt tal 6 miljoner kronor. Då bolaget använde 304 lastbilar, hade sålunda varje lastbil haft en årsinkomst av i runt tal 20 000 kronor.

I propositionen anges vidare den verkan, som ett insättande av lastbilar i stället för godståg etc. i SJ:s trafik bar. Det uppges, att besparingarna för bantrafiken belöpa sig till omkring 130 000 kronor i månaden. Av detta belopp måste dock 84 000 kronor användas för subventionering av SLAB. Mot en sådan anordning finns i princip ingen erinran att göra. Den kan i stället anses ge en möjlighet till en sådan företagsmässig bokföring, där å ena sidan kostnaderna för och å den andra vinsten av en rationaliseringsåtgärd redovisas på rätt ställe.

Någon officiell uppgift om de årsinkomster, som en privat åkare — med samma trafik som SLAB — år 1948 behövt ha för att hans rörelse skolat gå nått ihop liksom SLAB:s, finnes icke. Det medeltal, som finnes redovisat för alla lastbilar, utgör 18 000 kronor om året. Den private åkarens inkomst per bil måste uppenbarligen ligga under detta medeltal, då SLAB:s ligger däröver. Även andra reduktioner böra göras. Det har uppgivits, att medeltalet för den private åkarens årsinkomst per bil skall ligga vid ungefär 16 500 kronor.

Hade SJ anlitat privata åkare i stället för SLAB, skulle subventionen för varje bil ha kunnat minskas med minst 2 000 kronor eller troligen 3 500 kronor om året.

Då SJ vidtar omfattande rationaliseringar av sin bandrift, synes det angeläget, att även lastbilstrafiken bleve föremål för rationalisering. Under nuva-

rande förhållanden skulle den största vinsten för SJ uppenbarligen ligga däri, att SJ för sin lastbilstrafik anlidade privata åkare i stället för SLAB.

1949 års riksdag beviljade med anledning av ovannämnda proposition nr 65 ett lån å 1,5 miljoner kronor till SLAB. Yrkande hade gjorts om anslag å 2 miljoner kronor, men nedprutning hade skett redan i propositionen under hänvisning till det statsfinansiella läget. Av det beviljade lånebeloppet, 1,5 miljoner kronor, skulle en miljon användas för betalande av skuld till SJ och återstoden, 500 000 kronor, för ytterligare utvidgning av rörelsen.

Av uppgifter, som varit synliga i pressen, har man fått anledning förmoda, att SLAB för utvidgning av sin rörelse vidtagit åtgärder, som dragit större kostnader innevarande budgetår än 500 000 kronor.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet lämna kammaren upplysning om de åtgärder, som Svenska lastbilaktiebolaget under innevarande budgetår vidtagit för att utöka sin verksamhet, samt de kostnader, som varit förenade därmed?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.04 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.